STEPONAS MATULIS, M.I.C.

PALAIMINTASIS ARKIVYSKUPAS JURGIS MATULAITIS, M.I.C. MARIJONŲ GAIVINTOJAS

1909-1927

STEPONAS MATULIS, M.I.C.

PALAIMINTASIS ARKIVYSKUPAS JURGIS MATULAITIS, M.I.C. MARIJONŲ GAIVINTOJAS

1909-1927

IŠLEIDO
"ŠALTINIS"
NOTTINGHAM
1996

UDK 23/28(474.5):929Matulaitis
Ma652

Išleido ir spausdino IĮ "Petro ofsetas", Užsakymas 103
Vilnius, Žalgirio 90 Tel. 73-33-47

ISBN 9986-824-13-3

ĮŽANGA

Marijos Nekalto Prasidėjimo vardo vienuolija, gimusi 1673 metais Lenkijoje, iki 1795 metų kilo, bet po to rusų priespaudoje silpnėjo, ir 1909 m. beliko vienas senelis Vyriausias Vadovas be pavaldinių. Visiškas marijonų išnykimas artėjo. Bet atsirado gaivintojas, kuris vienuoliją nuo mirties išgelbėjo. Tai buvo kun. prof. Jurgis Matulaitis, teologijos daktaras /1871-1927/. Jis stojo į mirštančius marijonus, jų gyvasčiai viską ir save visiškai paaukodamas, nežiūrint didžiausių sunkenybių, pavojų. Jis juos ne tik atgaivino, bet ir reformavo. Per 28 metus jis buvo gaivinantis Vyriausias Vadovas. 1927 m. mirdamas, paliko jau šešiose tautose 12 vienuolinių namų ir 319 narių. Apie šio didžiojo gaivintojo išganingą apaštalinę veiklą dar trūksta išsamesnio nagrinėjimo. Todėl šiuo darbu norėtųsi didį trūkumą bent dalinai užpildyti.

Svarstymą daliname į dvi dalis. Pirmoje žvelgiame į marijonų kilmę, plitimą ir saulėleidį nuo 1670 iki 1909 metų. Kadangi beveik dviejų šimtmečių laikotarpis tikslesnio nagrinėjimo dar neturi, todėl šio tarpo glaustas pjūvis darėsi nelengvas.

Pirmiausiai pagal artimus šaltinius ilgiau sustojam prie atgaivintojo-reformatoriaus nepaprastai veiklaus apaštalinio gyvenimo ir darbų. Ryškesnis jo pristatymas stipriau paryškina ir vienuolijos atgijimą ir plėtrą. Apie tai ilgiau sustoja antroji dalis.

Nagrinėjimas pagrinde remiasi gausiais nespausdintais šaltiniais, kurie saugomi marijonų centriniame archyve Romoje. Kitas svarbias žinias teikė įvairūs kiti archyvai: Vatikano, Šv. Vienuolių Kongregacijos, Pijorų, Šv. Apeigų Kongregacijos, Friburgo Universiteto Šveicarijoj, Lietuvos Pasiuntinybės prie Apaštalų Sosto, Šv. Kazimiero Marijonų Provincijos Š. Amerikoje, Seserų Kazimieriečių Čikagoje, Lenkijos Marijonų Provincijos, Kielcų vyskupijos, Varšuvos ir Poznanės arkivyskupijų, Lietuvos, pal. Jurgio Matulaičio šventumo bylos daviniai. Nepraleidome progų telkti žodinių žinių iš pal. Jurgio Matulaičio bendrabrolių: vysk. P. P. Būčio, M. Wisniewskio, K. Rėklaičio, V. Mroczek, V. Lysiko, A. Boltuc, J. Vaitkevičiaus. Taip pat iš artimai jį pažinusių: S. Škutans, J. Vaišnoros, prel. P. Tochowicz, prof. S. Ylos, prof. A. Ramūno ir kitų.

Vienuolija, apie kurios atnaujintoją-reformatorių čia kalbama, atgi-

Pal. Arkiv. Jurgis Matulaitis - Marijonų Gaivintojas

mė persekiojimo metu, pernešė sovietinę priespaudą. Tikėtina, kad ir šis pastarasis kryžius kreips Švč. Marijos vienuoliją į Šviesą.

PIRMOJI DALIS

MARIJONAI NUO ĮSIKŪRIMO IKI MERDĖJIMO
1670-1909

A. Steigėjas
1631-1701

Nekalto Marijos Prasidėjimo vardo Marijonų vienuoliją įkūrė Lenkijoje Garbingasis Dievo Tarnas Jonas Stanislovas Papczynskis. Jis gimė 1631 m. gegužės 18 d. Krokuvos vyskupijos Podegrodzie kaime. Tėvas buvo Tomas, motina Sofija Zacikowska. Tėvai buvo neturtingi, bet kilnūs, tikri katalikai. Tėvas turėjo mažą ūkį ir kalvę. Jonukas pradinę mokyklą lankė Stary Sącz. Iš pradžių moksle nebuvo stiprus /1/. Gimnaziją lankė 1642-1654 Jaroslave ir Lvove, filosofiją, retoriką Romoje jėzuitų klestinčioje kolegijoje /2/, pasižymėdamas gabumais /3/.

Kilęs iš neturtėlių, nuo kūdikystės per maldingą motiną Švenčiausiąją Mariją pamilęs, 1654 m. liepos 2 d. stojo į pijorų vienuoliją, kur gavo Jėzaus Marijos Stanislovo vardus /4/. Naujokyną magistro Jono Franchi vadovybėj /5/ per du metus pagirtinai baigęs,

/1/ Posnaniensis Beatificationis et Canonisationis Venerabilis Servi Dei Stanislai a Jesu Maria Papczynski fundatoris ac primi praepositi Congregationis Immaculatae Conceptionis B.M.V. Summarium super dubio an sit signanda Commissio Introductionis Causae in casu et ad effectum /be datos, be vietos - 1767 m./, psl. 7. Toliau trumpinsim: PSumm.

/2/ S. Załęski, Jezuici w Polsce. Krakow 1904, IV, 614.

/3/ PSumm. 7, 38-39. - S. M. Sydry, S. Papczynski i jego dzieło. Warszawa 1937, 27.

/4/ Pijorų knygoje "Professiones ab anno 1656 usque ad annum 1670", p. 17.

/5/ Plg. L. Picanyol, Scol. P., Brevis conspectus historico statisticus Ordinis

1656 m. liepos 22 padarė pirmus ir drauge amžinus įžadus /6/. Toliau talkino bendrabroliams jaunimo auklėjime ir drauge ruošėsi kunigystei. Kunigu įšventintas Resovijoj 1661 m. gegužės 17 d., ėjo įvairias pareigas: mokytojo, profesoriaus, pamokslininko, uolaus išpažinčių klausytojo /7/. Pasižymėjo kaip pavyzdingiausias vienuolis ir kunigas, pagarsėjo kaip asketinių knygų rašytojas /8/.

Tačiau tuo laiku vienuolinis gyvenimas pas pijorus nemažai šlubavo /9/. Tėvas Stanislovas šiam trūkumui nuolat priešinosi. Dėl to ir tautinių varžybų /10/ nemažai bendradarbių į tėvą Stanislovą kreivai žiūrėjo. Todėl jis turėjo daug nukentėti /11/.

Popiežius Klemensas IX 1669 m. spalio 23 d. Pijorų kongregacijai grąžino senas privilegijas ir įžadus vėl pakeitė į iškilmingus /12/. Tačiau jo įpėdinis pop. Klemensas X 1670 m. spalio 18 d. davė vienuoliams laisvę daryti iškilmingus įžadus arba kongregaciją palikti /13/.

Scholarum Piarum. Roma 1932, 298.

/6/ "Professiones...", t. p., 17.

/7/ Jis dvasiniai aprūpino senatorius, prelatus, vyskupus, tris metus apašt. nuncijų A.Pignatelli, būsimą popiežių Inocentą XII, paskiau karaliaus Jono III Sobieskio rūmų teologas/. Sydry t. p., 52, 165-177.

/8/ Visi veikalai sužymėti "Decretum super examine, revisione et approbatione operum typis editorum et manuscriptorum S. Dei ... a Jesu Maria Papczynski" /Congr. Rituum, Decreta S. C. Rituum ab anno 1775 ad annum1777, 44s/, 22.VII.1775.

/9/ Kas iš pop. Aleksandro VII 1660.IV.28 bulės "Cum sicut accepimus" aiškiai matosi Clericorum Regularium Scholarum Piarum... Compendium Privilegiorum, be vietos, 1768, 118-119.

/10/ T. Stanislovas pas pijorus Lenkijoj buvo pirmas lenkas kunigas. Kiti buvo čekai, vokiečiai, italai, vengrai /"Cathalogus subiectorum Provinciae Polonae 1660". - Apologia V. Patris randas: Acta Beatific. VSD Stanislai Papczynski, po raide D. APosn./

/11/ CRit.: "Decreta S, C. R. nuo 1775 iki 1777 m., 44 s.

/12/ Bulė randasi "CC.RR. Schol. Piarum... Compendium privilegiorum", 119.

/13/ Plg. dekretą "Ad propagandam", t.p. 120-122.

T.Stanislovas, iškentęs pijoruose persekiojimus ir žinodamas naujas sunkenybes, pasitaręs su teologais ir savo nuodėmklausiu, iš kongregacijos, kur 30 metų uoliai gyveno, 1670 m. gruodžio 10 d. pasitraukė /14/. Likusį savo gyvenimą paaukojo steigti ir stiprinti naujai vienuolijai.

/14/ T.Stanislovo laiškas, Krokuva 1670.X.22 pijorų generolui /SPiar./.

B. Marijonų įkūrimas 1670-1673

Kai T. Stanislovas paliko pijorus, jam Polocko, Krokuvos ir Poznanės vyskupai pasiūlė garbingas vietas. Tačiau jis nuolankiai jų atsisakė ir atsidėjo naujos vienuolijos įkūrimui. Sutinkant Apaštališkajam Nuncijui Angelui Rhanuntto, pritariant ir laiminant Poznanės vyskupui Steponui Wierzbowskiui, naują vienuoliją kurti pradėjo 1670 m. vietovėje Puszcza Korabiewska. Vienuolinis ordinas Švenčiausios Marijos Nekaltai Pradėtosios teisiškai įkurtas 1673 m. spalio 24 dieną. Nariai priėmė šv. Augustino regulą /1/, dėvėjo baltą abitą. Ypatingas ordino tikslas buvo:

1. Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos garbinimas;
2. Maldos už skaistyklos sielas.
3. Pagalba sielovados kunigams, ypač auklėjant liaudį tikėjimo pagrinduose /2/.

Gimstančio ordino globėjaus vysk. S. Wierzbowski su Šv. Sosto ir jo nuncijaus Lenkijoj Pranc. Bonvizi žinia ordiną 1679 m. kanoniškai įsteigė /3/ ir prieš savo mirtį 1687 m. vasario 21 d. patvirtinimą atnaujino /4/. Arkivyskupo S. Wierzbowski įpėdinis Jeronimas Wierz

/1/ Vysk. St Swięcicki Korabievo vizitacijos 1673.X.24 /AVars.: Visitatio Swęciciana an. 1666 ad 1702, 884-886. -S. Augustinas, Regula ad Servos Dei. Opera omnia, t. 26, psl. 573-581 /Laida D.A.B. Caillau, Paryžius 1842/.

/2/ Steigėjo konstitucijos pirmą kartą išleistos 1687.

/3/ Įsteigimo dekretas AVars., t. 30, p. 118 s.

/4/ APosn., 120, Acta Beatific...S.Papczynski, 417-428.

Garbingasis Dievo Tarnas Jonas Stanislovas Papczynskis

bowski 1699 m. kovo 20 d. prašė Šv. Sosto patvirtinimo /5/, kurį pop. Inocentas XII suteikė tais pačiais metais lapkričio 24 dieną /6/. Kadangi uždraudimasVisuotinų Santarybų Laterano IV /1215/, Lijono II /1273/ ir pop. Jono XXII /1317/ steigti naujus ordinus, kurie senų Regulų nepriima, dar galiojo, todėl popiežius naują vienuoliją pavedė pranciškonams ir davė "Regulą Dešimties Marijos Dorybių" /7/. Patvirtinimą įvykdė Ap. Nuncijus arkiv. Pranciškus Pignatelli 1701 m.

/5/ Prašymas randasi ten pat, f. 62.

/6/ Patvirtinimo raštas 1930 m. marijonų konstitucijose II priede, 352-554.

/7/ Regula buvo parašyta 1501 m. šv. Joanos de Valois /1504/, Ordino Marijos Apreiškimo ir pal. Gabrieliaus Marija /Gilberto Nikalojaus Galope OFM- 1532/, kurią šiam ordinui patvirtino popiežiai Aleksandras VI, Ju-

birželio 6 dieną, jau valdant pop. Klemensui XI /8/. Tą pačią dieną tas pats nuncijus priėmė marijonų steigėjo iškilmingus įžadus /9/. Kitų Tėvų ir brolių įžadus priėmė pats steigėjas /10/.

T. St. Papczynskis mirė Gora Kalvarijoje 1701.XI.17. Paskutinis dekretas Šv. Apeigų Kongrecijos yra apie raštų patvirtinimą iš 1775 m. liepos 22 dienos /11/. Dorybių karžygiškumą patvirtino pop. Jonas Paulius II.

---

lius II ir Leonas X. Reguloj nurodomos 10 Marijos dorybių: skaistumas, protingumas, nuolankumas, tikėjimas, pamaldumas, paklusnumas, neturtas, kantrumas, maldingumas arba meilė, gailestis arba užuojauta. - Apreiškimo ordinas buvo priskirtas pranciškonų ordinui /J.F. Bonnefoy, OFM, Le B. Gabriel - Marie, OFM et ses sermons sur la Regle des Annonciades. Paris 1936, 7-46/. - Regulos pirminį tekstą turi O.Raynold, Cesaris Baronii Annalium Ecclesiasticorum continuatio ad annum 1501, nr. 24-35.

/8/ Const. Congr. CC. RR. Marianorum, App. II, p. 348-356.

/9/ Profesijos aktas APosn., Acta beatific... S. Papczynski, f. 410.

/10/ Plg. Const. ... marianorum, App. II, 356.

/11/ CRit.: "Decreta S, C. R, nuo 1775 iki 1777 m., 44 s.

C. Marijonų plitimas

Steigėjas Garbusis Dievo Tarnas Stan. J. M. Papczynski mirdamas, paliko įkurtus tris vienuolynus. Korobieve įkūrė 1673 m., Gora Kalvarijoj 1677 ir Gozline 1689. Po 10 metų /1710/ įkurta Skorzec. Tuo metu ordino įstatai, potvarkiai, dekretai sujungti draugėn ir 1723.IX.3 d. gavo pop. Inocento patvirtinimą /1/.

XVIII-ame šimtmetyje marijonai plito tose Lenkijos-Lietuvos srityse, kur gyveno lietuviai, ukrainiečiai ir gudai. Lietuvoje įsikūrė 1750

/1/ "Statuta Patrum Marianorum Ordinis B. B. V. sub titulo Immaculatae Conceptionis defunctis et parochis in cura animarum suffragantium Congregationis Polonae". Roma 1723 /AVat., Nunz. di Varasavia, vol. 120, 62-73. Brevė "In Supremo", t. p. f. 62.

m. Marijampolėje, 1775 m. Jonavoje, 1763 Miroslave ir 1783 m. Igliaukoje, Ukrainos Rašnoje 1774 m., Berezdove 1760, Ostrikove 1767 ir Gudijos Volpoje 1787 m. /2/.

Plėsti, auklėti marijonus už Lenkijos ribų: Lietuvoje, Čekijoje, Portugalijoj ypač rūpinosi Vyriausiasis Vadovas Garbusis Dievo Tarnas Kazimieras Wyszynski. Jis gimęs iš didikų šeimos 1700.VIII.19 d. Jeziora Wielka kaime, Jeziork parapijoj, Poznanės vyskupijoj, mokinęsis pas pijorus, 1722 m. stojo pas marijonus ir 1726 m. įšventintas kunigu, ordiną valdė dviem laikotarpiais: 1737-1741 ir 1747-1750 m. 1753 m. spalio 10 d. atvyko Portugalijon ir sekančiais metais Bragancos vyskupijoj, prie Švč. Marijos šventovės Balsamao įkūrė vienuolyną ir kitur kitus ruošė steigti, tačiau ankstyva mirtis 1755 m. spalio 21 d. tai sukliudė /3/. Jo šventumo bylos vyskupinė eiga pradėta 1763 m., o Apaštalų Sosto 1780.I.15 /4/. Jam pripažintas herojiškos dorybės ir Garbaus Dievo Tarno vardas. Politinių sąlygų sutrukdyta byla atnaujinta 1953 m. ir vedama kartu su Steigėjo šventumo byla.

Kaip marijonų gyvenimo pirmame šimtmetyje iš Vyriausių Vadovų pasižymėjo Garbingas Dievo Tarnas Steigėjas /1670-1701/ ir Garb. Dievo Tarnas Kazimieras Wyszynskis, abu lenkai, tai sekančiame šimtmetyje asketiniu gyvenimu, nuostabiu veiklumu tarp kitų vyrauja Generolas Tėvas Raimundas Novickas /1778-1788/, lietuvis. Jis, leidžiant popiežiui Pijui VI, remiant Karoliui Camucio, Antiochijos patrijarkui ir Lenkijos karaliui, o Lietuvos Didžiajam Kunigaikščiui Stanislovui Augustui, Romoje nupirko Šventųjų Vito, Modesto, Krescensijos dia-

---

/2/ J. Totoraitis, Marijampolės kunigų Marijonų vienuolynas. Marijampolė 1924, 4-7.

/3/ Jo brolio M. G. R. Wyszynskio parašyta biografija: "Origo X. Kazimierza Wyszynkiego Congregationis Marianorum Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae, 21.VIII.1754" /APosn., Acta beatific St. Papczynski, Ms/. Apie Balsamao namo įkūrimą žr. T. K. Wyszynskio laišką marijonų generolui Kaj. Wetyckiui /APosn., t, p. po raide "D", sectio III, 36 ss. -C. Hondlewski, Ven, S. D. Cas. Wyszynski knygoj Ms: "Tabula Generalis Patrum et Fratrum totius Congregationis", 1786 /MLit./.

/4/ "Sacra Rituum Congregatio. Index et status causarum beatificationis Servorum Dei et canonizationis Beatorum." Vatikanas 1953, 48.

koniją drauge su cistersų vienuolynu ir ten 1779 m. atidarė vienuolijos generalinę prokuratūrą /5/. Jis palaisvino vienuoliją nuo priklausomybės pranciškonams, gyviau judino T. Papczynskio ir T. Wyszynskio šventumo bylas, pertvarkė ir sustiprino visą marijonų veiklą, ypač apie berniukų auklėjimą, liaudies misijas. Perredagavo konstitucijas, labiau pritaikydamas veikliam gyvenimui /6/, kurias Pijus VI 1787 m. mielai patvirtino /7/. Tą pačią dieną popiežius ordinui suteikė privilegijas /8/. Pradėdamas vadovauti T. Raimundas rado 96 vienuolius dešimtyje vienuolynų /9/, gi po 4 metų vadovavimo 1780 m. jau turėjo 147 narius trylikoj vienuolynų /10/ ir iki vadovavimo galo 1788 m. jų skaičius dar didėjo. Tuo laiku atidaryti 4 nauji vienuolynai Portugalijoj: Sebadelche 1782 m., Cederim, Lisabonoj ir Algose arba Algiro, Bragancos vyskupijoj /11/. Savo veiklumu ir išmintim T. R. Novickas tapo tikras ordino reformatorius. Mirė Marijampolėj 1806 m. balandžio 6 dieną. /13/.

/5/ J.Totoraitis, t. p., 7-8 G.Biasotti, Le diaconie Cardinalizie e la Diaconia S. Viti in Macello. Roma 1911, 43.

/6/ "Constitutiones Apostolicae Ordinis Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae Clericorum Regularium Marianorum...", Roma 1787. Tekstas: Bullarii Romani Continuatio. Prati 1848, t. VI, dalis II, p. 1785-1794.

/7/ Apaštalinė brevė "Ex debito", t. p. 22-24, p. 1794 s.

/8/ Ap. brevė "Iniuncti Nobis", t.p. 22-24, p. 1795-1797.

/9/ Hadrianus Ignatowski, Praep. Gen., Synopsis domorum et religiosorum Ordinis CC. RR. Marianorum ... die 19.XII.1775 /AVat., Nunz. di Polonia, vol. 120/./10/ R. Nowicki /Novickas/, Praep. Gen., Specificatio monasteriorum Ordinis PP. Marianorum" /be datos, bet tarp 25.II ir 4.VIII.1780, -Ten pat, vol. 127/.

/11/ Jose De Castro, Braganca e Miranda. Porto 1947. III. 271. -F. Manuel Alves, Memorias arquelogico-historicas do distrito de Braganca. Porto 1931, VII, 595-596. -A. J. de aa S. V., Memorie acerce de Balsamao, Braganca 1859.

/12/ Plg. S.M.Sydry, St. Papczynski. Warszawa 1937, 279-282 p.

/13/ "Album Patrum ac Fratrum Marianorum... Defunctorum ab anno 1700 usque ad annum 1864" /MLit./.

D. Laikotarpis, kuriame vienuolija pirmykštį spindesį prarado

1. Įvykiai tarp 1795 ir 1864 metų

Nuo marijonų ordino įsikūrimo antram šimtmečiui prasidedant, jį didžios nelaimės spausti pradėjo. Nelaimių priežastys buvo išorinės. Tuo metu dviejų valstybių - Lietuvos ir Lenkijos, - esančių Lenkų karaliaus valdžioje politinę nepriklausomybę ištiko skaudus pavojus, nes kraštas tris kartus /1772, 1793, 1795 m./ kaimyninių karalysčių - Austrijos, Prūsijos ir Rusijos - buvo dalijamas. Po trečio padalijimo du vienuolynai - Skorzec ir Gozlin pateko Austrijai, gi penki kiti: Gora Kalvaria, Korobiew, Igliauka, Marijampolė, Miroslavas buvo pajungti Prūsijai, o kiti penki: Berezdow, Jonava, Ostrikow, Rašna, Volna pateko Rusijai. Vyriausiasis Vadovas Tadas Bialowieski /1793-1829/, kuris gyveno Austrų valdžioje esančiame Skorzec name, negalėjo su kitais vienuolynais bendrauti, nes Rusų, Prūsų valdžios nedavė leidimo /1/.

Kai Napoleono kariuomenė 1798 m. vasario 15 d. užėmė Romą, netrukus marijonai kaip svetimšaliai iš miesto buvo ištremti /2/. Tuo pačiu vienuolijos generalinė prokuratūra Romoje buvo uždaryta ir šventumo bylos, Steigėjo ir K. Wyszynskio, laimingai pradėtos, dabar buvo sutrukdytos.

Tuo tarpu penki namai, esantieji Prūsijos valdžioje /1795-1807/ šiokią tokią laisvę turėjo /3/. Kada Napoleonas, nugalėjęs Prūsijos karalių, įsteigė Varšuvos kunigaikštiją /1807/, dalykai iki 1815 m. nesikeitė.

Vienos kongresas 1815 m. įsteigė autonominę Rusijos valdžioje Lenkijos karalystę, kuriai buvo priskirta pietinė Lietuva. Šioj karalijoj marijonai namus turėjo Gora Kalvaria, Korobiew, Igliaukoj, Ma-

/1/ Plg. J.Totoraitis, Marijampolės...vienuolynas, 9, 25.

/2/ G.Biasotti, t. p., 43.

/3/ Marijonų vienuolija, Marijampolė 1931, 10.

rijampolėje, Miroslave, prijungus Gozlin ir Skorzec namus, kurie grįžo Austrijos valdžiai. Taip pat buvo daug rezidencijų ir kapelianijų /4/.

Tačiau 1830 m. revoliucija Prancūzijoj, Belgų sukilimas, tautiniai judėjimai kituose kraštuose paveikė taip pat lietuvius ir lenkus. Jų bandymai 1831 m. atgauti laisvę, sekęs su Rusija nelaimingas karas atnešė marijonams didžiausius nuostolius. Nugalėtojai rusai vienuolynus, kadaise buvusius Didžiojo Lietuvos kunigaikštijoj, uždarė, taip pat Berezdowe, Jonavoje, Ostrikow, Volpoje ir vienuolius išsklaidė /5/, palikę sunkiausiose sąlygose Rašnos vienuolyną, kuris laikėsi iki 1864 metų /6/.

Tuo tarpu ne geresnės žinios atėjo ir iš Portugalijos. Kai karalius Petras IV 1833 nugalėjo brolį Mykolą dukters Marijos II naudai, karalienė nemažai įstatymų išleido prieš Bažnyčią. 1834 m. vienuolynai buvo uždaryti ir jų nuosavybės atimtos. Šiose aplinkybėse ir marijonai Portugalijoj žuvo /7/.

Neskaitant vos besilaikančio Rašnos namo, kiti marijonų vienuolynai liko tik tose Lenkijos srityse, kurios priklausė Lenkijos karalystei /Gora Kalvarija, Gozlin, Korabiew, Skorzec/ ir Lietuvoje /Igliauka, Marijampolė, Miroslavas /8/. Taip Nekalto Marijos Prasidėjimo Ordinas šiose srityse galėjo šiek tiek laikytis, nes čia rusai dar nedrįso persekioti.

/4/ Šiuo paskutiniu metu marijonai sielovadą atliko: Sasnavoje, Prienuose, Didvyžiuose, Paežeriuose, Šventežeryje, Gudeliuose, Rumbonyse, Alytuje, Ūdrijoje, Seirijuose, Daukšiuose, Gižuose, Pilviškiuose, Šunskuose, Griškabūdyje, Krokialaukyje /Plg. Akiras-P. Biržys, Lietuvos miestai ir miesteliai, I, Alytaus apskritis 1931, 33, 203, 235. -J. Totoraitis, Sūduvos Suvalkijos istorija I, Kaunas 1938, 425/. Lenkijoj gi marijonai darbavos: Grojec, Proszow, Zbuczyn, Powsin, Služew, Pieczyska ir kitur.

/5/ Šiuose kraštuose iki 1893 m. buvo uždaryti 352 vienuolynai /K. Gečys, Katalikiškoji Lietuva. Chicago 1946, 108 s.

/6/ P. Lescoeur, La persecution de l'Eglise en Lithuanie et pariculierment dans le diocese de Vilna. Paris 1873, 18.

/7/ J. De Castro, Braganca e Miranda. Porto 1947, vol. II, skyr. XV, p. 272. -A. J. de S.V., Memorie acerce Balasamao. Braganca 1859.

/8/ Neskaitant rezidencijų ir kapelianijų.

Marijonų išorinę veiklą apėmė sielovada, liaudies misijos, auklėjimas jaunimo, ypač neturtėlių, pradinėse mokyklose ir spaudos darbus.

Kandidatai pasiruošimą prieš įžadus atlikdavo trijuose vienuolynuose: lietuviai Marijampolėje, lenkai ir kiti pirma Korabiew, po to Skorzec, portugalai gi Balsamo. Lietuviai klierikai filosofiją ir teologiją studijavo Marijampolėje ir Miroslave, lenkai ir kiti Rašnoje ir Gora Kalvarija. Aukštesnius filosofijos ir teologijos mokslus rinktiniai kunigai ėjo Pragos universitete ir Varšuvos bažnytinėj Akademijoj /9/.

Apie marijonų skaičių iki 1892 m. šaltiniai mažai nurodo. Pavyzdžiui, žinome tik sekančių metų, būtent: 1773 m. buvo 103 nariai, 1775 m. 96 ir 1780 147 /10/. Mirusių skaičius, kurie mirė ordine ir kurių vardai žinomi tarp 1700 ir 1909 metų yra 318 /11/. Po virš minėtų nelaimių 1862 m. skaičius sumažėjo iki 46 kunigų, neminint klierikų, pasauliečių brolių ir naujokų. Pagal tautybę iki šiol radosi ne tik lenkai ir lietuviai, bet ir čekai, keletas prancūzų, vokiečių, italų, portugalų ir vengrų. Tačiau 1862 m. liko tik 26 lietuviai ir 20 lenkų kunigų /12/.

Vyriausieji vadovai savo buveinę daugiausiai turėjo savo tėvynėje: vieni Lenkijoje, kiti Lietuvoje. Nuo 1826 m. generalinės kapitulos buvo šaukiamos paprastai kas šešti metai /13/. Prieš naujus pavojus, kurie grėsė sumažėjusiai marijonų šeimai, paskutinė generalinė kapitula buvo Korobiewe 1862 m. Tačiau tos kapitulos naudingiausi nutarimai nebuvo įvykdyti, labiausiai dėl politinių sąmyšių, kurie palietė tautas ir ordiną.

/9/ J. Totoraitis, Sūduvos Suvalkijos istorija I, 414, 446-447.

/10/ A. Ignatowski, Synopsis domorum ac religiosorum" iš 1773 ir 1775 metų /AVat., Nunz. di Varsavia, t. 120/. -R. Nowicki, Specificatio monasteriorum... /t, p. t.127/.

/11/ "Album marianorum... Def. ab anno 1864" /Mlit. ir po to "Album Mortuorum" /MGen/.

/12/ J. Totoraitis, Marijonų vienuolija nuo 1864 iki atgaivinimui. "Tiesos Kelias" 1936, IX, 457-458.

/13/ Marijampolėje jos buvo 1826, 1844, 1850, Miroslave gi 1847, 1856 /J. Totoraitis, t. p. 459/.

2. Sugriovimo dekretas 1864 metais

Po Prancūzijos revoliucijos 1848 m. valdžią paėmęs Napoleonas III, 1855 m. nugalėjo Kryme rusus. Imperatorius Aleksandras II, regėdamas Rusijos galybę pavojuje, ėmėsi imperijos pertvarkymo ir didesnio centralizavimo. Nerusiškas tautas, esančias jo valdžioje, labiau prispaudė. Lenkai ir lietuviai, rusų žiauriai religiniai ir politiniai prispausti, 1863 m. pagaliau bandė atsiskirti, tikėdamiesi Napoleono III pagalbos. Tačiau jų viltis neišsipildė. Trokštama pagalba neatėjo. Aleksandras II, numalšinęs sukilimą, abi tautas žiauria vergija prispaudė. Rusų vyriausybė 1864 m. lapkričio 8 d. /pagal Juliaus kalendorių spalio 27/ išleido įsakymą ir gruodžio 4 d. /lapkričio 22/ tų pačių metų tam įsakymui /ukazui/ vykdyti taisykles, pagal kurias vienuolinis gyvenimas Lenkijoje /1/ reikėjo pertvarkyti. Iš tikro valdžia ne ko kito siekė, o tik vienuolinį gyvenimą sugriauti /2/. Pagrindinį smūgį įstatymas taikė vienuolinės valdžios sugriovimui. Pirmiausiai uždraudė vienuoliams bet kokį priklausomumą Vyriausiems vadovams, provincijolams, jų patarėjams. Generalines ir provincines kapitulas panaikino. Visi vienuoliai palenkiami vietos vyskupo valdžiai. Tačiau vyskupų veiklą civilinė valdžia smulkmeniškai prižiūrėjo ir įvairiai trukdė. Vienuoliai galėjo laikytis savo įstatų, bet tik tų, kurie civiliniams įstatymams apie vienuolijas nesipriešino. Vienuoliniai turtai atimti, elgetaujančiom vienuolijoms rinkliavos uždraustos. Visi vienuoliai priklausė nuo valstybės iždo. Kurti, vesti mokyklas, konviktus, kolegijas, seminarijas ir kitas įstaigas vienuoliams įstatymas draudė.

Minėtu dekretu vienuoliniai namai buvo padalinti į valstybinius ir nevalstybinius. Buvo valstybiniai, kurie turėjo nemažiau 14 narių, nevalstybiniai, kur radosi ne mažiau 8 vienuolių. Kitus vienuolynus valdžia tuojau uždarė, nevalstybinius namus tada uždarydavo, kada juose likdavo mažiau 8 vienuolių. Perkelti vienuolius iš valstybinių į

/1/ Kuriai priklausė ir Lietuvos dalis Nemuno kairėje.

/2/ Svod Zakonov Rossiskoj Imperiji. Petersburg 1896, XI, dalis I, sekcija II, artikulai 182-237, psl. 43-51.

nevalstybinius namus griežtai draudė. Naujokų priėmimas į nevalstybinius vienuolynus visiškai uždraustas. Į valstybinius vienuolynus žadėjo leisti priimti su vyriausybės žinia, kada visi nevalstybiniai vienuolynai tos vienuolijos bus panaikinti, o valstybiniuose bus likę vienuolių mažiau negu 14 /3/. Taip teoriškai. Praktikoje leidimo, išskyrus retus atvejus Paulinams Čenstakavoje, valdžia nedavė. Jos aiški mintis buvo vienuolius okupuotuose kraštuose visiškai išnaikinti.

1863 m. Lenkijos karalystėje su Lietuvos dalimi buvo 155 vyrų vienuolynai su 1635 vienuoliais ir 42 moterų su 549 vienuolėmis. Virš minėtu įstatymu 25 vienuolynai vyrų ir 10 moterų teoretiškai turėjo visuomet pasilikti, o kitus tuojau arba pamažu uždraudus /4/.

Pagal imperijos 1864 m. lapkričio 8 dienos dekretą 7 marijonų vienuolynai iš 8 politine jėga buvo panaikinti, palikus vienintelį Marijampolėje /5/. Visi profesai iš uždarytų vienuolynų nuo 1864 metų buvo priversti išvykti į Marijampolę, išskyrus tik tuos, kurie parapijose ėjo sielovados pareigas arba kurie jau buvo uždaryti į kalėjimus arba ištremti /6/. Taip Marijampolės namui teisiškai priklausė 40 kunigų, kurių apaštalavimą civilė valdžia labai trukdė. Jie gi paskutiniam vienuolyne, kaip kalėjime, uždaryti buvo skirti mirčiai. Į or-

---

/3/ Ten pat. -Šis dekretas seka potvarkį, išleistą 1768.III.25 d. apie vienuolinio gyvenimo reformą. Jį turi: J.M. Prat S. J., Essai historique sur la destruction des ordres religieux en France au dix-huitieme siecle. Paris 1845, 182-196.

/4/ Enciklopedija F. A. Brockhaus-I. A.Efron rusų kalba po žodžiu Monačestvo: Enciklopedičeskij slovar. S. Petersburg 1896, t. XIX A, 732.

/5/ Plg. ten pat, psl. 732.

/6/ Štai kai kurie tremtiniai Sibiran: T. Kristoforas Švermickas, gimė 1812 Varnupiuos, Daukšių parap., marijonas nuo 1832 m., kunigas 1838, filosofijos ir teologijos profesorius Marijampolėje, kapelionas Varšuvoje nuo 1844, Marijampolės namo vyresnysis. Įkalintas 1846.XII.16, po 2 metų ištremtas Irkuckan. Ten drąsiai apaštalavo, iš pop. Leono XIII pelnė Sibiro apaštalo vardą. Mirė Irkucke 1892.XI.28 /16/. -Plg. Jole Galoforo, Al Carmelo attraverso la Siberia. P. Raffaele di S. Giuseppe, Giuseppe Kalinowski. Roma 1960, 116-117, 123, 135-136, -J. Pranaitis, Iš kelionės po Siberiją. Šaltinis 1909, Nr. 36, p. 574. -Kiti Sibiro kankiniai: T. Jonas Žilinskas /1863/, Tėvai: Vincas Grinevičius, Juozas Gegužinskas, Jurgis

diną kandidatų netrūko, bet vidaus ministerija niekuomet nedavė leidimo /7/. Taigi ordino mirtis skubiai artėjo. Štai 1878 m. Marijampolėje marijonų liko 14, po 10 metų 11, gi 1891 m. tik 7 /8/. 1892 m. lapkričio 15 d. mirė Vyriausiasis Vadovas T. Jurgis Čėsnas, kuris ordiną valdė sunkiausiose sąlygose nuo 1865 metų /9/. Dabar Marijampolėje liko 6 marijonai kunigai: Matas Daukša, Matas Gilis, Vincas Kačergius, Andrius Juraitis-Jurevičius, Kazimieras Pėstinykas ir Vincas Senkus, kuris tarp bendrabrolių pasižymėjo mokslu, iškalba ir kitomis nepaprastomis intelektualinėmis ir dvasinėmis savybėmis /10/. Todėl jis 1892.XI.24 dieną buvo išrinktas generolu. Drauge ėjo Marijampolės klebono pareigas. Trys rinkėjai neilgai trukus mirė: Pėstinykas 1893 m.

Kolesinskas /1864/. Jis po metų tremties nuvyko į Čikagą lietuvių klebonu. Mirė 1912 m. III. 5. -Kun. Andrius Strupinskas ištremtas iš Rusijos 1866 m. gyveno Bolivijoje, persikėlė į JAV, Shenandoach, Pa, kur klebonavo lietuviams /1872-1877/. Mirė 1892.XI.24. Žr. Liet. kat. Šv. Jurgio parapija Shenandoah, Pa., 1891-1941, 42 /Shen. 1942/. Apie visus: P. Kubicki, Bajownici kaplani. Sandomierz 1933, III, p. 308, 339, 712-713, 715. -J. Totoraitis, Suvalkijos Sūduvos istorija 447-450.

/7/ Pav., 1889 m. ir po to 4 jaunuoliai mokiniai: Ant. Mykolaitis, Jz. Sabaliauskas, Dielininkaitis, Urnevičius negavo leidimo stoti pas marijonus. Taip pat du kunigai: Tomas Kedys, Kaz. Jurgis Matulaitis negavo leidimo, du kart prašant /1891, 1895/ J.Totoraitis, Marijonų vienuolija nuo 1864 iki atgaivinimo. Tiesos Kelias 1936, n. 11, 616-618.

/8/ Ten pat, 605-616.

/9/ Gimė 1835.III.23 Vaitiškiuos arti Marijampolės, kur studijavo iki kunigystės. Aukštesnius teologijos mokslus baigė Varšuvos Kat. Akademijoj, Marijampolėje dėstė filosofiją-teologiją, mokytojavo, ganytojavo parapijoj. Gyvenant buvo malonus, apgailėtas mirštantis. Didžios pagarbos ženklan palaidotas prie parapijinės bažnyčios /Album Mortuorum. AMGen. -J. Totoraitis, Sūduvos Suvalkijos istorija I, 453-454/.

/10/ Kun. V. Senkus gimė 1840.IX.6 Ašmonų kaime, Šunskų parapijoj. Mokėsi Marijampolėje 1855-1862 ir studijavo Varšuvos bažnytinėj Akademijoj 1962-1866. Į marijonus įstojo 1858. Kunigu įšventintas 1964. Po studijų įvairias pareigas uoliausiai ėjo Sasnavoje ir Marijampolėje. Mirė 1911.IV.10. Labai žmonių mylimas palaidotas prie savo atnaujintos, padidintos bažnyčios. Jis baigė marijonus, nešiojusius baltus abitus /plg. A. Pleszcynski, Dzieja Akademiji Duchowneji Rzymsko Katalickiej Warszawskiej. 1907, 222-223. -P.Kubicki, Bajownicy kaplani. III, 714/.

bal. 20 d., V.Kačergis 1897 m. spalio 5, M.Daukša 1899 gruodžio 20. Susirūpinęs ordino liūdna padėtim, T.Senkus vėl kreipėsi į generalinį gubernatorių Varšuvoje, kad būtų leidžiama kai kuriems kunigams stoti pas marijonus. Tačiau gubernatoriaus atsakymas buvo neigiamas. Todėl baigiantis 1899 metams Marijampolėje liko tik trys marijonai: Senkus, Gilis, Juraitis /11/.

Rusų gi įstatymuos buvo sakoma: "Vidaus reikalų ministeriui, susitarus su generaliniu Varšuvos gubernatoriumi, leidžiama tuos Romos-katalikų vienuolynus uždaryti, kur skaičius vienuolių liktų mažesnis 8 arba tuomet, kada vienuolyno namus paversti viešiems institutams vers bendras gėris /12/.

Šiuo įstatymu remdamiesi, Varšuvos generalinis gubernatorius Marijampolės vienuolyną 1904 m. rugsėjo 14 d. /pagal Juliaus kalendorių 1 d./ uždarė, nežiūrint stipraus priešinimosi Seinų vyskupijos kūrijos ir Tėvo Senkaus. Tris senukus marijonus paliko aptarnauti Marijampolės parapijai /13/.

Civilinė valdžia pusę neseniai uždaryto vienuolyno norėjo atiduoti rusų popui. Bet tikinčiųjų katalikų stipriausias pasipriešinimas šiuos namus parapijai išsaugojo. Tie patys parapijiečiai ir T. Senkus, remdamiesi 1905 metų balandžio 30 dieną išleistu tolerancijos potvarkiu, pas Varšuvos generalinį gubernatorių ir vidaus reikalų ministrą Petrapilyje stipriausiai stengėsi, kad Marijampolės vienuolynas vėl būtų atidarytas /14/. Tačiau ir stiprios pastangos nepagelbėjo.

Tuo tarpu du iš trijų marijonų mirė: T. Andrius Juraitis 1908 m. rugpjūčio 11 dieną, o T. Matas Gilis Marijos į Dangų Paėmimo šventės išvakarėse rugpjūčio 14 d. /15/. Taigi beliko vienintelis marijonas 68 metų T. Vincentas Senkus, Vyriausiasis Vadovas - Generolas be jokių pavaldinių /16/. Jis jokių pastangų neapleido, kad Marijos

---

/11/ J. Totoraitis, Marijonų vienuolija nuo 1864 m. iki atgaivinimui. Ms. AMGen., Congr. CC. RR. Marianorum. Instituta. Nr. 3, pp. 47-48.

/12/ Svod Zakonov Rossiskoj Imperiji, t. XI, dalis I, sekcija II, p. 43-44.

/13/ J. Totoraitis, t. p. 49. /14/ Tp. 49-54.

/14/ Ten pat, 49-54.

/15/ Album mortuorum... /AMGen./.

Nekalto Prasidėjimo Ordinas neužgestų. Šias pastangas ir viltį pamaldusis Generolas stiprino malda. Ir dabar, nustojęs žmogiškos paramos, dar uoliau maldavo, visą pasitikėjimą sukaupęs į Dievo Apvaizdą /17/. Ir Dievo pagalba išryškėjo. Pribuvo vienuolijos Gaivintojas-Reformatorius.

/16/ Dar buvo marijonų kunigų išblokštų: pav., Jurgis Kolesinskas Čikagoje 1912, Bernardas Pielasinski Gora Kalvarijoj 1914, Napoleonas Lubowicki Wysoki Litewski 1932. Jų vieni nebegalėjo palaikyti ryšių su generolu dešimtmečius, kiti gi ir nebenorėjo /Plg. S. M. Sydry, O. St. Papczynski, 285.

/17/ J. Totoraitis, Marijampolės marijonų vienuolynas, 38-39.

ANTROJI DALIS
ATGAIVINTOJAS PALAIMINTASIS JURGIS MATULAITIS
1781-1927

Lietuvos bažnytinėj istorijoj šalia išskirtino uolumo ganytojų: kardinolo Jurgio Radvilo /1600/, vysk. Melchioro Giedraičio /1609/, vyskupo Motiejaus Kazimiero Valančiaus /1875/, kurie sumaniai ir stipriai kovojo prieš protestantizmo bangas ir nekatalikiškosios Rusijos skverbimąsi, regime nepaprastą vyrą, degantį apaštališku uolumu palaimintąjį arkivyskupą Jurgį Matulaitį /†1927/, kurį Viešpaties Apvaizda pašaukė gydyti žaizdų, padarytų Rusijos okupacijoj /1795-1914/, Lietuvos Bažnyčiai ir tvarkyti bažnytinių reikalų, kurie nelaimingose pokario aplinkybėse /1918-1927/ buvo sunkiai susipainioję.

Tačiau arkiv. Jurgio bažnytinė veikla neapsiribojo tik savo tėvynės sienomis. Jo apaštalavimas toli peržengė Lietuvos ribas, pasiekė įvairias tautas, būtent: Lenkiją, Rusiją, Amerikos Jungtines Valstybes, Šveicariją, Latviją, Gudiją ir Italiją. Ypač dėmesio verta Jurgio Matulaičio veikla:

1. Kaip Marijonų Kongregacijos Atnaujintojo - Reformatoriaus 1909-1927.
2. Kaip Vilniaus vyskupo.
3. Kaip Lietuvos Apaštališkojo Vizitatoriaus /1925-1927/.

Čia dabar tik į pirmąjį Šviesiausio Ganytojo darbų lauką plačiau žvilgterim. Bet prieš svarstymą manome patį Gaivintoją - Reformatorių bent trumpai pristatyti.

A. Nuo lopšio ligi altoriaus 1871-1899

Lietuvos pietuose Seinų vyskupijoj /1/ kairėje Šešupės pusėje ran-

Ištrauka iš GIMIMO Metrikų Nr. 189 1871 m.

Marijampolės Rym. Kat. parapijos.

Vardas ir pavardė	Kada gimė (žodžiais)	Kur gimė	Tėvų vardai ir pavardės.
Jurgis-Boleslovas Matulaitis	Pryliktą dieną balandžio mėnesio tūkstantis aštuoni šimtai septyniasdešimt pirmų metų.	Lūginės kaime.	Andriejus Matulaitis ir Uršulė Matulytė-Matulaitienė.

Paduotos žinios atitinka originalui.

29 dieną Balandžio mėn. 1927. m.

Marijampolės parapijos Klebonas.

Jurgio Matulaičio gimimo metrikai

dasi Marijampolės miestas. Nuo miesto kelias, vedantis į šiaurę maždaug už penkių kilometrų kerta Lūginės kaimo laukus, kurie uždaryti tarp Šunskų girios ir upės Šešupės, maitino aštuonias ūkininkų šeimas. Andriui ir Uršulei Matulytei /2/ Matulaičiams, kurių vidutinio dydžio laukus /3/ plovė Šešupė, 1871 m. balandžio 13 dieną gimė berniukas, kurį 20-tą to mėnesio dieną kun. Jurgius Čėsnas, motinai giminė ir mirštančio marijonų ordino Vyriausias Vadovas - generolas Marijampolės parapijos bažnyčioj pakrikštijo, įrašydamas Jurgio ir Boleslovo vardus /4/. Jurgis tarp penkių brolių ir trijų seserų buvo jauniausias. Jo tėvai žymėjosi dorumu, gyvu katalikų tikėjimu /5/. Tokią dvasią stengėsi įdiegti sūnums ir dukterims. Dorybių daigai,

/1/ Dabar Vilkaviškio.

/2/ Matulytė iš Vaitiškių kaimo, Marijampolės parapijos.

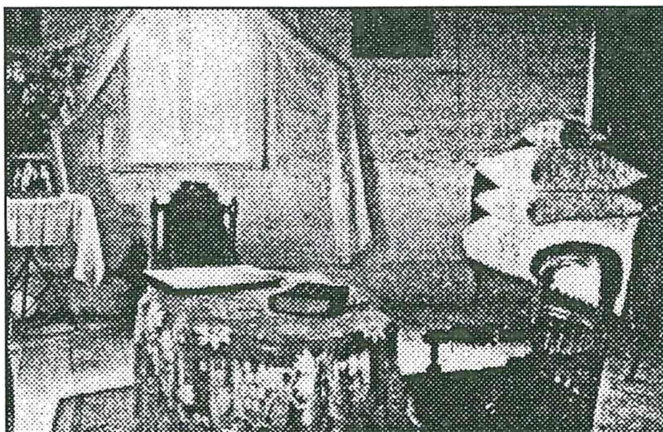
/3/ 32 hektarus.

/4/ Krikšto metrikai AMGen., GM, Personalia n. 2. Boleslovo vardą toliau praleidžiame, nes pats Jurgis jo beveik nenaudojo.

/5/ J. Sakevičius, Nuo lopšio ligi altoriaus. Knygoje: Arkivyskupas Jurgis

J. Matulaičio tėviškė Lūginės-Orinų kaime

J. Matulaičio gimtinis kambarys

tėvų jaunoje širdyje giliai įdiegti, augo, stropiai vadovaujant marijonams kunigams, kurie valdė parapiją, mokė mokyklose /6/.

1874 m. mirus tėvui ir 1881 m. motinai, 10 metų berniukas ati-

---

Matulevičius. Marijampolė 1933, 5-6. Toliau knygą žymėsime AJMČ, kadangi K. Čibiras.

/6/ Plg. psl. 17

teko brolio Jono globai, kuri nebuvo lengva. Jurgiukas talkino broliui ūkio darbuose, mokyklą už penkių kilometrų kasdien lankė pėsčias, nakvodavo gi drėgname ir šaltame kambaryje. Vienuolikmečio kojoje atsirado skausmai, žaizda. Manyta, kad tai yra reumatizmas, o iš tikro buvo kaulo džiova, kuri Jurgį lydėdama visą gyvenimą /7/, jį išmokė tikro kantrumo.

Pradinę mokyklą 1879-1883 m. lankė Marijampolėje. Jo brolis Andrius, Maskvos universiteto studentas, vasaros atostogų metu patirdamas Jurgio gabumą mokytis, jį paruošė į Marijampolės gimnaziją. Nežiūrint medžiaginių sunkumų, knygų trūkumo, tolimos mokyklos, negalavimo, Jurgis Matulaitis gabumų dėka pažangą gimnazijos moksle parodė daugiau negu vidutinę.

Ligai sunkėjant, 1988 m. mokslą turėjo nutraukti. Kiek sustiprėjęs, visą laiką brolio Jono valia skyrė ūkio darbams. Dar šlubuodamas, lazda pasiramsčiuodamas ir todėl ne kartą kitų pajuoktas, Jurgis nerimto jaunimo draugystės, pasilinksminimų vengė /9/, laisvą laiką verčiau sunaudojo skaitybai /10/. Apie jo pamaldumą, gabumus, kas namie ir mokykloje rodėsi, bendraamžių tvirtinimai sutaria. Pav., lankant mokyklą, pasukdavo iš kelio į tolokai esančią bažnyčią aplankyti Švenčiausiojo, apeiti Kryžiaus Kelius /11/. Darbą jungė su malda. Dirbdamas laukuos, ne retai viena ranka laikė arklą, kita ranka rožinį /12/.

Nors žemdirbystė Jurgį visai pririšo, bet viltis negeso kada nors pasekti pėdomis savo dėdės kun. Felikso Matulaičio ir krikštytojo

---

/7/ Laiškas vysk. J. Matulaičio /toliau žymėsime JM arba GM/ Vilnius 1922.IV.15 arkiv. Laurynui Lauri, apašt. nuncijui Lenkijoj /ERom., Lauri, n. 6a/.

/8/ J. Prunskis, Dr. K. Grinius apie arkiv. Jurgį Matulevičių. Draugas. Chicago, III. 1949, n. 102.

/9/ Žodžiu liudijo kun. J. Vaišnora, MIC, kurio tėvas Jurgį labai gerai pažino, nes tarnavo Matulaičio šeimoje.

/10/ J. Sakevičius, t. p., 8.

/11/ J. Sakevičius, t. p.

/12/ J. Vaišnora, t. p.

Geradaris Jurgio pusbrolis Jonas Matulis

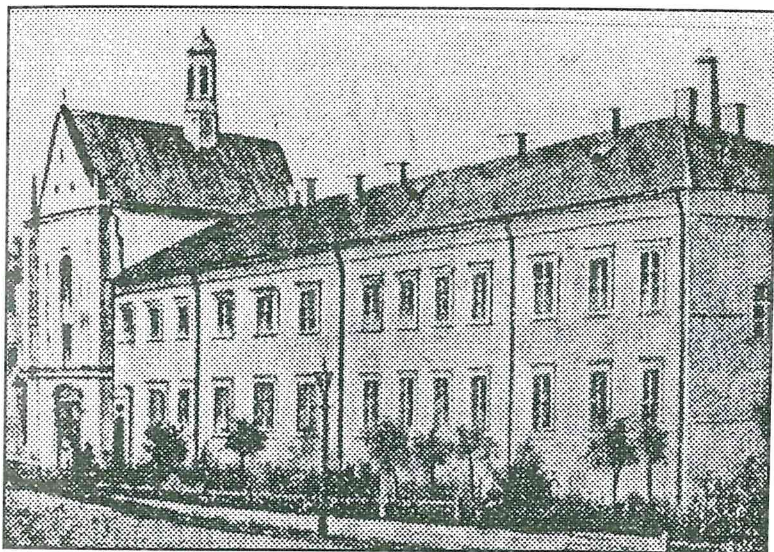
giminaičio kun. Jurgio Čėsnos, tai yra įstoti seminarijon. Ir tikrai ilgainiui viltis pasitvirtino.

Nuo arklo tolimesniam mokslui jį nuvedė minėtas kun. Feliksas Matulaitis ir pusbrolis Jonas Matulis. Pirmas Piaseczno vietovėj arti Varšuvos buvo klebonas, o antrasis Jonas mokė klasikines kalbas Lenkijos Kielcų gimnazijoj ir rusų kalbą vyskupijos seminarijoj. Tų giminaičių dėka Jurgis 1891 m. stojo į Kielcų seminariją /13/. Jo geradariai, kuriuos pareigos iš Lietuvos atvedė į Lenkiją, pagal laiko paprotį vartojo pavardes panašias į lenkų, tai yra Matulewicz. Tokia pavarde ir Jurgis Matulaitis seminarijon tapo įrašytas. Šis pakeitimas Jurgiui labai nepatiko. Tikėjosi po mokslų vartoti tėvo pavardę /14/. Vėliau tą atitaisymą sutrukdė nenugalimos kliūtys. Nuo to pakeitimo lietuviškai kilo pavardė Matulevičius. Todėl dabar įvairiose kalbose yra vartojamos trys pavardės: Matulaitis, Matulewicz ir Matulevičius, tačiau tik Matulaitis yra originali ir tikra pavardė. Ji yra

---

/13/ Kielcų kurijos liudijimas 1923.IX.25. AMGen., GM, Personalia n. 7. -

/14/ V. Šlekys, bendraklasis, kaip arkiv. J. Matulaitis virto Matulevičium. Šaltinis 1935, IV, 44-45, V, 56, VI, 69.

Kielcų seminarija

gimimo metrikuose ir visuose oficialiuose dokumentuose, kurie liečia tėvą ir brolius /15/.

Kielcų seminarijoj Jurgis Matulaitis negalėjo išbūti nei dviejų metų, nes tą seminariją rusai 1893 m. uždarė. Todėl Jurgis savo vyresniųjų buvo išsiųstas į Varšuvos seminariją, kur jis toliau didžiu uolumu studijavo ir tarp geriausių klierikų vietą turėjo. Jo bendrakursis, paskui Sieldce vyskupas Henrikas Przezdziecki apie klieriką Jurgį sako: "Tuojau jis užėmė mūsų tarpe pirmą vietą. Tylus, nepaprastai darbštus, draugiškas, degąs Dievo meilės ugnimi, patraukė jis mūsų širdis. Mes žinojome, kad jis yra lietuvis. Mes gerbėme jo jausmus, jis gerbė mūsų. Mes jame mylėjome Lietuvą, jis mumyse Lenkiją, abi bendrai kenčiančias ir bendrai persekiojamas" /16/.

Jį puikiausiai baigusį 1895 metais seminarijos 4 kursus, Kielcų vyskupas kaip labai žymų studentą aukštesniems teologijos mokslas

/15/ Plg. tėvų moterystės, šliubo liudijimą: AMGen., GM, Peronalia n. 1.

/16/ "Arcibiskup Jerzy Matulewicz". Ms. lenkiškai AMGen, Obitus. Necrologi et similia, n. 9.

Dijakonas Jurgis Matulaitis 1898 m. Petrapilyje klierikų asketinio ratelio vadovas.

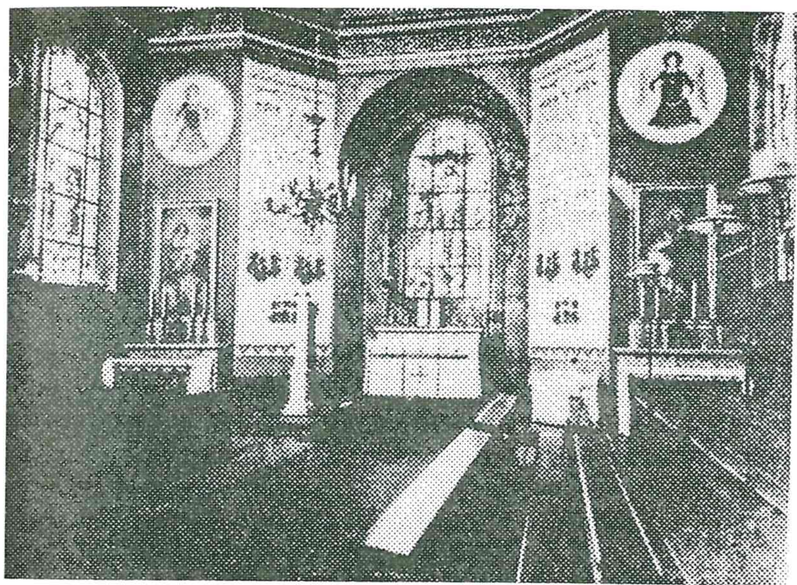
pasiuntė į Petrapilio Dvasinę Akademiją /17/, kuri tuo metu spindėjo ne tik studentų skaičiumi, bet ir jų moksliniu, dvasiniu brandumu. Dviems mokslo metais vyresnis Juozas Skruodis sudarė Asketinį Būrelį. Jis pats stropiai sekdamas Kristų, degė tobulybės troškimu /18/. Jurgis Matulaitis tuojau Asketinin Būrelin įsirašė ir tarp draugų skleidė tobulumo judėjimą, įsitikinęs, kad tai yra būsimo kunigo uždotis. Vyskupas P. P. Būčys, MIC, kuris su Matulaičiu Akademijoj mokslus pradėjo ir baigė, mano, kad Matulaičio dalyvavimas Asketiniam Būrelyje, jame lavybos, pokalbiai daug prisidėjo suformuoti tą maldingumo dvasią, kuri pasirodo tarp pagrindinių Jurgio savybių /19/. Vyskupas bendrakursį trumpai aptaria: "...jis pasižymėjo mokslu ir dorybėmis" /20/.

/17/ Kielcų vyskupijos liudijimas 1923.IX.25: "...jako alumna wybitnych zdalnosci" /AMGen., GM, Personalia, n. 7/.

/18/ P. Būčys, MIC, Apmąstymas apie Marijonų Vienuolijos Atnaujintoją. 1954.X.25 /Ms, AMGen./.

/19/ P. P. Būčys, Bažnyčios ir tautos darbininkas. AJMČ, 15.

/20/ P. P. Būčys, Apmąstymas apie Marijonų Vienuolijos Atnaujintoją, t. p.

Petrapilio Dvasinės Akademijos koplyčioje atnašautos pirmosios Šv. Mišios

Nuo 1895 metų rugsėjo iki 1899 m. birželio Matulaitis buvo minėtos akademijos studentas. Nuo 1898-1899 mokslo metų pradžios akademijos vicerektorius prof. A. Redke jį paskyrė studentų seniūnu. Visus ketverius metus J. Matulaitis turėjo 26 lygius studijų draugus, bet nei vienas, kaip liudija vysk. Būčys, jam neprilygo gabumais. Visuose egzaminuose, kurių ketvirtmetyje buvo gausu, jis vis užimdavo pirmą aukščiausią vietą. Gi 1899 m. po disertacijos "Apie karo teisę ir Amžiną taiką", parašytos pas prof. J. Mačiulį-Maironį, jis gavo teologijos magistro laipsnį su aukščiausiu pagyrimu ir su pažyma "pirmas" /21/, o Akademija savo žymųjį auklėtinį atžymėjo auksiniu medaliu /22/.

/21/ P. P. Būčys, Arkiv. Matulevičius Bažnyčios darbininkas. Tiesos Kelias, Kaunas 1927 m.

1897 m. gavėnios pradžioje klierikas Jurgis gavo subdiakono šventimus, o sekančių metų tuo pačiu laiku diakono /23/.

Petrapilio Dvasinė Akademija buvo tarptautinė. Studentų buvo iš Lietuvos, Lenkijos, nuo Volgos vokiečių kolonijos, Ukrainos, Latvijos ir Gudijos. J.Matulaitis veikliai dalyvavo Akademijos lietuvių ratelyje /24/, kurio tikslas buvo geriau savo narius paruošti apaštalauti tėvynėje. Iš šio ratelio atsirado Jurgio Matulaičio straipsnis /25/, kurį parašė 1898 m. - greičiausiai jau diakonas - ir išplatino tarp tautiečių kitose seminarijose. Rašinys mums tuo vertingas, kad leidžia bent dalinai pažinti autorių ir jo būsimo kunigiško darbo planą, kurį iš tikro įvykdė. Rašinyje plačiai nagrinėja apie tuos pavojus, kurie gresia katalikiškai tautai iš rusų schizmatikų ir tautiečių, kurie Rusijos universitetuose socialistine ir nihilistine dvasia užsikrėtė. Rašantis karščiausiai ragina jaunus bendrabrolius drąsiau ir stipriau kovoti prieš sklindantį blogį, nurodo veiklos kryptį ir pobūdį. Straipsnis stipriai liudija apie jaunojo autoriaus uolumą, dvasinę brandą, esamo gyvenimo pažinimą ir būsiančio aiškų pramatymą. Tą patirtį, kuri spindi iš rašinio, J.Matulaitis pasisavino glaudžiai bendradarbiaudamas atostogų metu su žmonėmis Marijampolėje, su parapija ir pasauliečiais studentais.

1898 m. lapkričio 20 d. /pagal Julijaus kalendorių 19 gruodžio/ vysk. Karolis Niedzialkowski diakoną Jurgį įšventino kunigu Petrapily, kur ir primicijas atlaikė /26/.

/22/ Seirijų Juozas /J. Židanavičius/, Jo Eksc. Arkiv. J. Matulevičius. Chicago 1926, 10.

/23/ P. P. Būčys, Apmąstymas..., t. p. -/24/ P. P. Būčys, t. p.

/24/ P. P. Būčys, t. p.

/25/ Atspausdintas po 6 metų, bet nekeistas, vardu: Jurgis, Keli žodžiai mūsų Kunigėliams. Dirva-Žinynas. Schenandoch, Pa., spalis 1903.

/26/ J. Sakevičius, Nuo lopšio ligi altoriaus. AJMČ, 13.

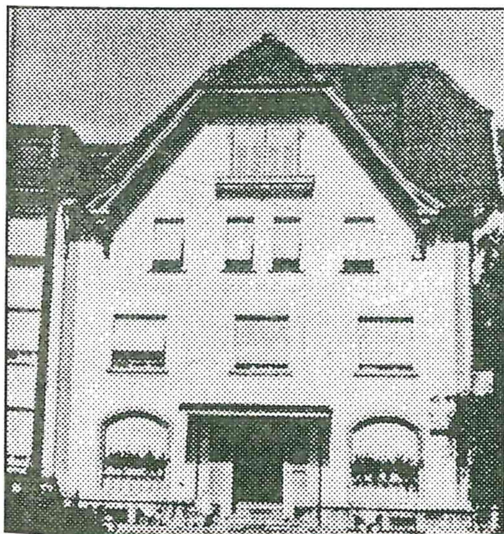
B. Galutinis pasiruošimas pjūčiai 1899-1902

Akademijos rektorius vysk. K. Niedzialkowski stengėsi žymiajam auklėtiniui Jurgiui Matulaičiui išrūpinti valstybinę stipendiją, kad jis giliau pažintų kuriam nors Vakarų Europos universitete teologiją. Tačiau Rektoriaus pastangos Rusų valdžioje nenešė vaisiaus. Bet vistiek jis kun. J.Matulaičiui patarė, kad tą planą savo jėgomis įvykdytų, pasiruoštų dėstyti Akademijoj fundamentalinę teologiją /1/.

Tačiau pirmiausia Kielcų vyskupas jaunąjį kunigą paskyrė vikaru Dalszyce. Vikaro butas nebuvo sveikas ir senoji liga atgijo. Daktaras, manydamas vikarą sergant reumatizmu, 1899 m. rugsėjyje jį pakreipė į Vokietijos Krauznach vonias. Tačiau vonios sveikatos nepagerino. Taigi Matulaitis išvyko Šveicarijos Friburgan ir 1899 m. lapkričio 14 d. slapyvardžiu Norbut Geo de Lemberg, Austria /2/ į universitetą

/1/ P. P. Būčys, Bažnyčios ir tautos darbininkas. AJMČ, 20.

/2/ "Album Universitatis Friburgensis Helv. 1899", n. 1451, p. 61 /Friburgo

Dr. Clement Šv. Onos klinika

Friburgo universitetas

priimtas, didžiausiu uolumu studijavo teologiją, vadovaujant garsiajam apologetui Albertui Marijai Weiss. Gyveno studentų bendrabutyje Canissianum /3/.

Beveik vienintelis pragyvenimo šaltinis buvo Mišių stipendijos, kuriomis rėmė Lietuvos kunigai. Bet to neužteko. Trūkumui padengti Matulaitis-Norbutas pagelbėjo Basse Ville kleboną. Jo gyvenamas drėgnas kambarys vėl susargdino ranką ir koją džiova. Reikėjo nutraukti studijas. Dr. Clement privačioj klinikoj turėjo ilgą sunkią operaciją. Apsveikęs universitetui įteikę ir apgynė disertaciją, vardu "Rusų doktrina apie prigimties teisingumo stovį". Daktaro laipsnį gavo su aukščiausiu pagyrimu - praeclarissme /4/.

Puikiausią disertaciją, kurią pas garsųjį apologetą A. M. Weiss, O. P. parašė, katalikų teologai sutiko dideliu dėmesiu, nes autorius naujausius Rusijos teologus /1840-1902/ labai aiškiai pristatė /5/. Profesoriai parašė Romon, kad į jauną daktarą atkreiptų dėmesį /6/.

Universiteto Archyvas/. Tokiu būdu visi iš Rusijos studentai pasislėpdavo, kadangi katalikams studijos užsienyje buvo uždraustos iki 1905 metų.

/3/ P. P. Būčys, t. p., 17.

/4/ Frib. Univ. Archyvas "Elenchus promotorum ad gradus academicos in Facultate Theologica. Anno 1902.

/5/ Darbas atspaustas Krokuvoje 1903 m.: "Doctrina Russorum de statu justitiae originalis, psl. 236.

/6/ AMGen., GM, Obitus. Necrologi et similia, n. 9.

C. Profesorius, auklėtojas, apaštalas 1902-1909

Gavęs aukščiausią akademinį laipsnį, kiek sustiprėjęs fiziškai, Matulaitis grįžo į Kielcų vyskupiją ir buvo paskirtas vikaru į Imielno bažnytkaimį /7/. Jis gerai žinojo, kad katalikams kunigams Rusų valdžia užsienyje studijuoti draudė, todėl Friburge studijuodamas naudojo slapyvardę Norbutas. Valdžios įtarimui aprimus, vietos vyskupas jį pašaukė į Kielcų seminariją dėstyti bažnytinę teisę. Profesoriavo iki 1904 /8/.

Ligai stiprėjant, dažnai gydytis keliaudavo Varšuvon. Pagaliau 1904 m. gruodžio 10 dieną pasiliko Varšuvos nemokamoj vargšų ligoninėj, iš kurios grafaitė Cecilija Platerytė, privačios katalikių mergaičių mokyklos vedėja kun. Jurgį priglaudė į butą kapeliono, kurio neturėjo /9/ ir nuo mirties išgelbėjo. Pamažu Matulaitis sustiprėjęs, uoliai, sumaniai ėmė kapelionuoti. Šios mokyklos vedėjos Plater, Chudzinska, Glowacka ir kitos tvirtino radusios brangenybę, labai kapelioną vertino, pabrėždamos, kad auklėjant mergaites, buvo puikiausias talkininkas /10/.

Matulaitis šalia šito pedagoginio darbo ėmėsi pagelbėti ir katalikiškai auklėti Varšuvos darbininkus, talkindamas garsųjį kunigą Marcelių Godlewski. Abiejų kunigų rūpesčiu buvo leidžiamas laikraštis "Darbo Draugas" /11/. Įkurta katalikų darbininkų sąjunga, kuri iš-

/7/ P. P. Būčys, Arkiv. Matulevičius Bažnyčios ir tautos darbininkas. Tiesos Kelias, I /1927/, nr, 2, p. 102.

/8/ Kielcų Kūrijos liudijimas. AGM, Personalia, n. 7.-M. Wisniewski, S.P. Arcib. Matulewic, Polak-Katolik. Warszawa, 1927, n. 24.

/9/ Ištrauka iš gyventojų knygos gatvėj Piękna n. 24/26, Varšuva.

/10/ O. Zaštautaitė. Atsiminimai apie Arkiv. Jurgį Matulevičių. Šaltinis 1937, n. p, p. 88; n. 7, p. 103; n. 8, p. 119. -P. Būčys, Bažnyčios ir tautos darbininkas. AJMČ, p. 18 s. - S. Žibartas. Negęstantieji žiburiai. Lietuvių Balsas. Roma 1947, n. 1, p. 2. - Plg. Jadvygos Žukauskaitės Jokantienės. Atsiminimai apie mano kapelioną kun. Jurgį Matulevičių. Šaltinis 1928, n. 4, p. 57. Ji tuo laiku buvo minėtos mokyklos mokinė.

/11/ Pumpuras, A. a. Arkivyskupas Jurgis Matulaitis-Matulevičius. Kelias.

augo iki 50.000 narių. Kun. M. Wisniewski teigia, kad šios veiklos pagrindinis judintojas buvęs kun. Matulaitis, nes po jo iš Varšuvos išvykimo toji darbininkų sąjunga sumažėjo iki 5000 narių /12/.

Tuo pačiu metu Varšuvoje įkurta stiprios katalikiškosios dvasios universiteto ir kitų aukštųjų mokyklų studentų sąjunga Atgimimo vardu. Minėtas M. Wisniewski liudija, kad Matulaitis tos sąjungos įkvėpėjas ir pagrindinis vadovas /13/.

Be to, Matulaitis vadovavo arkivyskupijos kunigų vienetui Apaštališkajai Unijai /14/, vesdavo rekolekcijas kunigams, klierikams, vienuolijoms. Neužmiršo ir savo tautiečių, kurių Varšuvoje buvo apie 5000. Padėjo jiems susiburti į lietuvišką draugiją, įkūrė jiems knygyną. Jis taip pat pataisė seselių Švenčiausios Jėzaus Širdies Tarnaičių įstatus /15/, joms ir kitoms seselėms jų darbuotėje nemažai pagelbėjo patarimais.

Tačiau kai kurie žmonės, net tarp Varšuvos katalikų, buvo permažai pažinę Bažnyčios socialinį mokslą, kad Matulaičio veikla jiems pasirodė perdaug nauja. Todėl daugiau uolumo, o ne mokslo vedini Matulaičio veiklą, teigimus laikė įtartinus /16/ ir jį apkaltino bažnytinei vyriausybei /17/. Matulaitis suprato, kad tie įtarimai prieš jį yra dėl mokslinio juose trūkumo, nesupyko prieš puolėjus, jų nepeikė, bet suruošė šviesesnių kunigų ir pasauliečių katalikų šiuo reikalu paskaitas. Jos pagal prancūzų katalikus pavadintos sociologinė savaitė ir buvo suruoštos Varšuvoje 1907 metais, o 1909 m. sausio 2-5 dienomis panašios socialinės paskaitos vyskupui Gasparui Cirtautui

---

Vilnius 1927, n. 5.

/12/ Atsiminimų šviesoj, AJMČ, 110-111.

/13/ M. Wisniewski, S. p. Arcybiskup Matulewicz. Zserbiec. Varšuva 1927, n. 7, III. - A. Vitortas. Lietuviai svetur. Šaltinis 1909, n. 19, p. 298.

/14/ M. Wisniewski, Tėvas Jurgis Matulevičius kaipo auklėtojas. AGM, Post obitum, n. 7, p. 9.

/15/ Constitutiones Instituti Sororum sub titulo Ancillarum Iesu. Krokuva 1908.

/16/ Plg. J. Matulaitis, Mintys, Apšvietimai... 1911.VIII.17.

/17/ K. Zajančkauskas, Nuo piemenėlio iki Arkivyskupo. Marijampolė 1939, p. 30.

globojant, suruoštos Kaune. Varšuvos paskaitos atspausdintos lenkiškai, o kauniškės lietuviškai /18/.

1913 metais nuvykęs į Jungtines Amerikos Valstijas, šalia kitų darbų suruošė ir eilę paskaitų socialiniais klausimais. Be to, jis norėjo, kad ir jo gaivintos, reformuotos, įkurtos vienuolijos katalikišką sociologinę mintį skleistų, įgyvendintų, pav.: Vargdienių Seserys, Jėzaus Širdies Tarnaitės, marijonai ir kitos.

Po nelaimingojo karo su Japonija, ypač nuo 1905 m. pradžios Rusijos imperijos iškilo sunkūs politiniai sąmyšiai ir augo. Žymesni katalikų kunigai, ypač gyveną Petrapilyje neramioj krašto padėtyje kėlė mintį apie reikalą sociologinių studijų Petrapilio Dvasinėj Akademijoj. 1906 m. studentai, ypač rūpinantis Juozui Vailokaičiui, prašė rektorių prel. Longiną Žarnovickį tokią katedrą steigti. Tais metais kunigai profesoriai, susirinkę pas rektorių, nusprendė apie tokios katedros būtinumą. Prof. J. Matulaitis nuo 1907-1908 mokslo metų pradžios ėmė sociologiją dėstyti /19/, nors šio mokslo jokioj mokykloje nesimokė, bet savanoriškai sociologiją teoretiškai ir praktiškai taip pažino, kad jį saugiai tam dėstymui galima buvo skirti. Jis buvo taip gilus bendrai teologijos žinovas, kad ir sociologijoj galėjo klaidų išvengti /20/.

Tarp Matulaičio sociologijos studentų minėtini Vilniaus arkivyskupijos Mečislovas Reinys /21/, prof. prel. Blažiejus Česnys /22/, kun. Marijonas Wisniewski /23/, advokatas Liudas Noreika /24/ ir kiti, kurie savo profesoriaus Jurgio nuopelnus raštais labai aukštai įvertino /25/, o prof. Pr. Kuraitis, prof. Vl. Jurgutis ir kiti žodžiu.

/18/ Kursa spoleczene. Varšuva 1907. - Prof. Jurgis Matulevičius, Miestų ir apskritai darbininkų klausimas. Kaunas 1909. To paties autoriaus: "Trumpas išaiškinimas šių dienų socialinio klausimo". Draugija. Kaunas VIII /1909/, 327-350. -Bažnyčia ir savastis. Petropilis 1918.

/19/ J. Januškevičius. Atsiminimų šviesoj. AJMČ, 115.

/20/ P. P. Būčys, Bažnyčios ir tautos darbininkas, AJMČ, 115.

/21/ Atsiminimų šviesoj. AJMČ, 96.

/22/ Atsiminimų šviesoj. AJMČ, 108.

/23/ T. p., p. 111 ir: T. J. Matulevičius kaipo auklėtojas, 100.

/24/ Lietuvis, Kaunas 1927, nr. 10.

1920-1926 m. Lietuvoj atlikta žemės reforma. Pagrindinis jos vykdytojas prel. Mykolas Krupavičius pareiškė, kad šią reformą įkvėpė Matulaičio mintys /26/. Vysk. Justinas Staugaitis pabrėžė, kad ta reforma apsaugojo Lietuvą nuo komunizmo pavojaus /27/.

1909 m. prof. Matulaitis pakeliamas Akademijos inspektoriumi /28/. Pagal bendrą įprotį inspektoriai būdavo keliami rektoriais arba skiriami vyskupais /29/.

Tačiau Matulaitis aukštų vietų nesiekė. Jis 1907-1909 m. mintijo, su draugu prof. Pr. Būčiu svarstė tapti vienuoliais marijonais. Ir jiedu tą mintį įvykdė. Bet apie tai išsamiai svarstysime vėliau pagrindinėj šio nagrinėjimo dalyje. Ten taip pat kalbėsime apie pal. Jurgio rūpestį bendrai ugdyti vienuolinį gyvenimą.

/25/ Ten pat.

/26/ M. Krupavičius, Kova už žemę ir ūkininką. Kaunas 1928, p. 87.

/27/ Meškus /J. Staugaitis/, Artimiausi Lietuvos katalikų uždaviniai. Tiesos Kelias I/1926, n3, 181.

/28/ P. Būčys, Bažnyčios ir tautos darbininkas. AJMČ, 19.

/29/ Ten pat, 21.

D. Vilniaus vyskupas 1918-1925

Trisdešimt aštuntas Vilniaus /1/ vyskupas Eduardas von Ropp Rusijos ministerio pirmininko Stolypino įsakymu 1907 m. spalio 1 d. buvo jėga nušalintas /2/. Nuo tada vyskupiją valdė kun. Kazimieras Michalkevičius. Baigiantis 1918 m. karui, Vilniaus vyskupo klausimas stipriai iškilo. Kadangi paskutiniais laikais šiam sostui būdavo skiriami lenkai, lietuviai vis dažniau, ypač XX amžiaus pradžioje, Šventą Sostą prašė ir spaudė, kad jų sostinės vyskupu būtų skirtas lietuvis /3/. Tarp kandidatų šiam sostui pasiūlytas kun. J. Matulaitis

---

/1/ Vyskupiją 1387.II.17 įsteigė pop. Urbonas VI.

/2/ Vysk. J. Kukta, Atsiminimų šviesoje. AJMČ, 19.

/3/ Žr. leidinius, įteiktus pop. šv. Pijui X: "De lingua Polonica in

nuvyko pas Apaštalų Sosto atstovą Lenkijoj Achilą Ratti /4/, prašė, kad nuo pradėto marijonų atnaujinimo neatitrauktų. Prašė Vilniuje Antaną Smetoną, Lietuvos Tarybos pirmininką /5/, kad rastų kitą kandidatą. Nuvyko į Miuncheną įtikinti Apaštalų Sosto atstovą Eugenijų Pacelli /6/, kad kiti kandidatai šios vyskupijos sostui geriau tiktų. Tačiau nežiūrint visų pastangų, 1918 m. spalio 23 d. pop. Benediktas XV jį paskyrė Vilniaus vyskupu /7/. Kun. Jurgis paskyrimui pakluso, nors žinojo sunkenybių naštą /8/.

Catholicae Ecclesiae Cardinalibus a Lituanis oblatus". Kaunas 1906. - "Le condizioni dei Lituani Cattolici nella Diocesi di Vilna e gli excessi del panpolonismo. Memorandum del Clero Cattolico Lituano". Roma 1912.

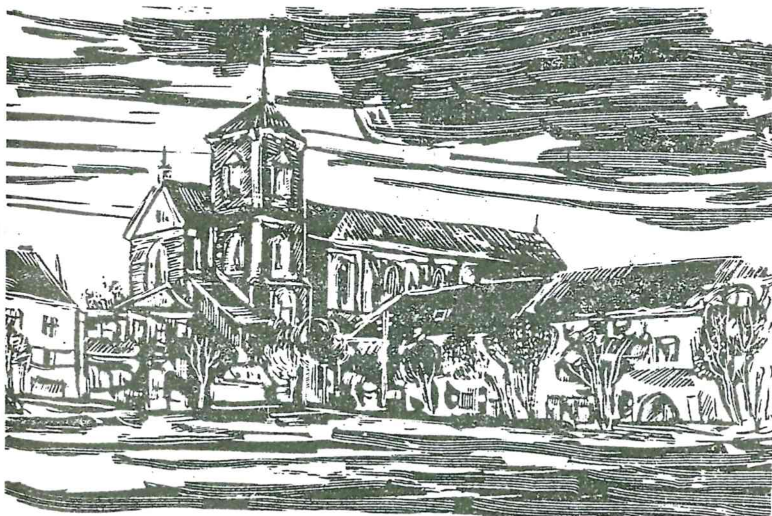
/4/ J. Matulaitis, Vilniaus meto dienoraštis, 3.

/5/ Ten pat.

/6/ Ten pat, 3 s.

/7/ AAS, X/1918, 452.

/8/ J. Matulaitis t. p., 4

Pauliaus Jurkaus raižinys

Kauno katedroje vysk. P. Karevičius kun. Jurgį įšventino vyskupu

Gavęs iš nuncijaus Pacelli telegramą kuo greičiau konsekruotis ir apimti vyskupijos sostą /9/, Matulaitis gruodžio 1 d. Žemaičių vyskupo Pr. Karevičiaus Kaune buvo konsekruotas, o gruodžio 8 d. apėmė Vilniaus vyskupijos sostą /10/.

Didžiulę Vilniaus vyskupiją sudarė lenkai, lietuviai, gudai, rusai, žydai. Pirmų trijų katalikiškųjų tautų siekiai vieni kitiems buvo prieštaringi, kadangi kiekviena tauta siekė savo interesų. Vyskupą, kuris ne viskam pritardavo, buvo greiti kaltinti. Aršiausi buvo lenkai, nedaug nuolaidesni atrodė lietuviai, taikiausiai kalbėdavo, veikdavo nesulenkėję gudai. Didžiausia trintis vyko tarp lietuvių ir lenkų. Kun. J. Vaitkevičius, MIC, kuris 1918-1919 m. talkino Jurgiui Matulaičiui, Vilniaus vyskupo gyvenimą pavadino nuolatiniu kryžiumi /11/. Tą patį tvirtino kitas marijonas kun. Jonas Kriščiukaitis, kuris 1920-1925 m. savo Vyriausiojo Vadovo vyskupo buvo privatus sekretorius /12/. Panašiai teigė lenkas Jeronimas Roczkowski /13/. Septynmetyje /1918-1925/ Matulaičiui vyskupaujant Vilniuje, miesto valdžia keitėsi aštuonis kartus /14/. Po vokiečių iš lietuvių miestą 1919 m. sausio 5 d. išplėšė rusai komunistai. Tų metų balandžio 19 d. užėmė lenkai. Sekančių metų birželyje vėl užėmė rusai komunistai, o rugpjūtyje lietuviai atgavo. Tačiau 1920 m. spalio 9 d. miestą užėmė lenkai ir sudarė taip vadinamą Centrinę Lietuvą, o 1922 m. vasario 20 d. su apylinkėmis prijungė Lenkijai /15/. Tie politiniai pakitimai ganytojo naštą labai sunkino. Komunistai jį lydėjo neapykanta. Lietuvių valdžiai jis nepatiko, kad lenkus ir lietuvius lygiai traktavo, atsisakyda-

---

/9/ Žodinis vysk. Būčio liudijimas.

/10/ J. Matulaitis, t. p., 7 s.

/11/ Vilnietis /J.Vaitkevičius MIC/. Arkiv. Matulevičiaus Kryžiaus kelias. Draugas, nr. 23 s. -Plg. E. Turauskas ten pat.

/12/ J. Kriščiukaitis, MIC, Apie Jurgio Matulevičiaus MIC vyskupavimą Vilniuje. Pro memoria, AGM, Post obitum, nr. 11, p. 26.

/13/ J. Roczkowski, Kančių taurė iki dugno. Šaltinis 1934, n. 44

/14/ JM laiškas, Vilnius 1924.IV.22 kard. P. Gasparri /Acta Vilnensia, Abdicatio, n. 3, p. 3/.

/15/ Th. G. Chase, The History of the Lithuanian Nation. New York 1948,

Vysk. J. Matulaitis Vilniuje vyskupavimo pradžioje: 1918-1919 m.

mas bažnytinį autoritetą naudoti politiniams tikslams /16/.

Tačiau labiausiai vyskupas kentėjo nuo tų, kurie tame soste norėjo lenko vyskupo arba bevelijo neturėti jokio. Įvairios lenkų partijos įvairiais būdais ypač jį blogai traktavo. Jų laikraščiai be perstojo jį peikė, dažnai šmeižė /17/, civilinės valdžios priešingumus, randamus arba galimus rasti jam taikė. Parapijose agentai keldavo triukšmą /18/. Lenkų kunigai, ypač gyvenę Vilniuje, neišskyrus teologijos fakulteto profesorių, /19/ ir katedros kapitulos narių /20/, sudarydavo nuolatines vyskupui sunkenybes. Vilniun atvyko ir apsigyveno lenkų nacionalistams, kurie prieš vyskupą vedė kovą, labai artimi arkiv. Karolis Hryniewiecki ir vyskupas Vladoslovas Bandurski /21/. Vyskupo Matulaičio protingiausias kantrumas ir nepaprastas didžiadvasiškumas šiuos vyskupus padarė savo draugus, nes jis už bloga vis tik gerumu tik gerumu atsilygindamas, puikiausiai įrodė save esant tikrą ganytoją, teisinga ir nuoširdžia meile kupiną visiems, neskiriant ir priešų /22/.

Sunkiausios Vilniuje vyskupavimo sąlygos aiškiai matomos ir iš paties vyskupo Jurgio liudijimų, parašytų įvairiais atvejais. Štai kai kurie. Laiške popiežiui Pijui XI skaitome: "...Todėl, kad esu lietuvis, lenkų akyse mane daro nemalonų ir lyg kokia gimtąja dėme suteptą, dėl kurios jie mane ir mano veiksmus lydi nepasitikėdami, lengvai

---

/16/ JM laiške rašė: "...rūpinuosi neužsiimti politiniais ir tautiniais reikalais vedinas įsitikinimo, kad kunigas, o labiau vyskupas turi būti virš kiekvienos politikos ir visų tautinių ginčų; jo dalis tegali būti Kristaus ir Bažnyčios dalis..." /Acta Vilnensia. Abdicatio. n.3, p.3/.

/17/ JM laiškas, Vilnius 1923.XI.29 P. Būčiui /ERom. n. 29/.

/18/ Plg. De turbis in ecclesia Rodunensi, n. 1-26/Acta Vilnensia/.

/19/ Plg. Korespondencija pomiedzy Kurją Biskupią Wilenska universitetem Stefana Batorego. Wilno 1921.

/20/ JM, Vilniaus meto dienoraštis. 1919.IV.25.

/21/ Apie jų politinę veiklą Vilniuje pažymima vysk. JM laiške 1921.I.29 nuncijui A. Ratti /ERom. n. 6/ ir A. Ratti laiškuose vysk. JM. 1920.XII.27, ERom. n. 7, 1921: I.23, n. 9; I. 26-31; II.7, n. 10; II.25, n.11; III.17, n.12. JM Vilniaus meto dienoraštis 1921.III.19.

/22/ Vysk. P. Būčys, Bažnyčios ir tautos darbininkas. AJMČ, 28.

Vilniaus Katedra

įtardami ir blogai aiškindami" /23/. Gi lenkui kun. Jonui Sobczykui, MIC rašė: "...Kasdieniai įtarimai, kaltinimai... Čia yra tikra skaistykla" /24/. Profesoriui M. Zdziechowskiui pažymėjo: "...Tiek kartų buvau visų apšauktas, purvais apdrėbtas, mano geroms pastangoms atsakytas bendradarbiavimas" /25/. Gi laiške arkiv. L. Lauri, nuncijui Lenkijoje pažymi: "Pačiame Vilniaus mieste tam tikra tarsi pragaro rūšis pasidarė, kur tautinės ir politinės aistros ne tik kai kuriuos į aklumą, neapykantą ir kovas atvedė, bet taip pat ir į kažkokią tautinės histerijos ir beprotybės rūšį išsigimė" /26/. O jo dienoraštyje dar skaitome: "...Vilniuje labai sunkiai gyvenu. Čia kelias erškėčiais išklotas. Bjauriausia tautinė neapykanta" /27/. Tačiau vyskupo kan-

/23/ Vilnius, 1925.VI.27 /Acta Vilnensia, Abdicatio n. 4/.

/24/ J. Sobczyk. S. p. Ks. Arcybyskup Jerzy Matulewicz. Pro Christo. Warszawa 1927, n. 4, n. 251.

/25/ M. Zdziechowski, Ks. Arcybiskup Jerzy Matulewicz byly biskup wilenski. Czas. Krokow 1927, n. 26.

/26/ Vilnius, 1921.XI.1 /ERom., 1/.

/27/ JM, Vilniaus meto dienoraštis. 1919.I.5. -Apie sunkiausias JM vyskupavimo sąlygas žr. jo raštą Šv. Sostui /Acta Vilnensia/, arkivyskupus nuncijus Lenkijoj A. Ratti, L. Lauri /ERom/, ir kun. Marijonus: J. Sobczyk /t.p., n. 3, p. 179ss/, A.Cikoto, P.Būčys, K. Rėklaitis, J. Vaitkevičius ir kitus /ERom./.

triausias protingumas /28/ visa tai viršijo.

Apie tai šiame trumpame svarstyme nenorime viską aprėpti /29/.

Pradėdamas valdyti Vilniaus vyskupiją pamoksle vysk. Matulaitis kalbėjo: : "Rūpinsiuos kaip Kristus, apglėbti visus... Dėl tiesos esu pasiryžęs guldyti galvą... Mano darbo dirva - Kristaus Karalija /Kovojanti Bažnyčia/. Mano partija - Kristus" /30/. O savo dienoraštyje naujai paskirtas vyskupas atžymėjo: "Tvirtai nusistačiau labai gerbti kiekvienos tautos troškimus ir siekimus, kiek jie neprieštarauja mūsų tikėjimo principams" /31/. Ir kitoje vietoje sako: "Pažadėjau jokio žmogaus, jokios tautos neapykantos neįsileisti į savo širdį, bet įsipareigojau visiems lygiai tarnauti, nors tektų didžiausius aštrumus patirti" /32/.

Vysk. Matulaitis pasiliko šiai krikščioniško teisingumo ir meilės programai ištikimas, pritaikydamas ją Bažnyčios darbe, nors pats oras buvo pilnas ir sunkus tautine neapykanta. Vyskupas visai atsidavė Bažnyčiai, kiekvienai tautai atiduodamas tai, kad jai priklausė /33/, nes jam buvo aišku, kad teisingumas neša taiką.

Rūpindamasis dvasiniu gyvenimu ir vietos reikalais, vysk. Matulaitis 1924 m. balandžio 23 d., per Jurgines, Drujos mieste, Gudijoj subūrė mergaites į vyskupijos teisių kongregaciją, įkūrė Jėzaus Eucharistijoje Tarnaites, kurių ypatingas tikslas buvo rūpintis gailestingumo darbais ir ypač gudžių mergaičių tiek katalikių, tiek nekatali-

---

/28/ Popiežius Pijus XI jam rašė: "...Žinau Tavo gausias kankynes ir kasdien vis naujas; Dievas, kuris Tau duoda kantrybės, teduoda ir atlyginimą" /ERom, n. 12/.

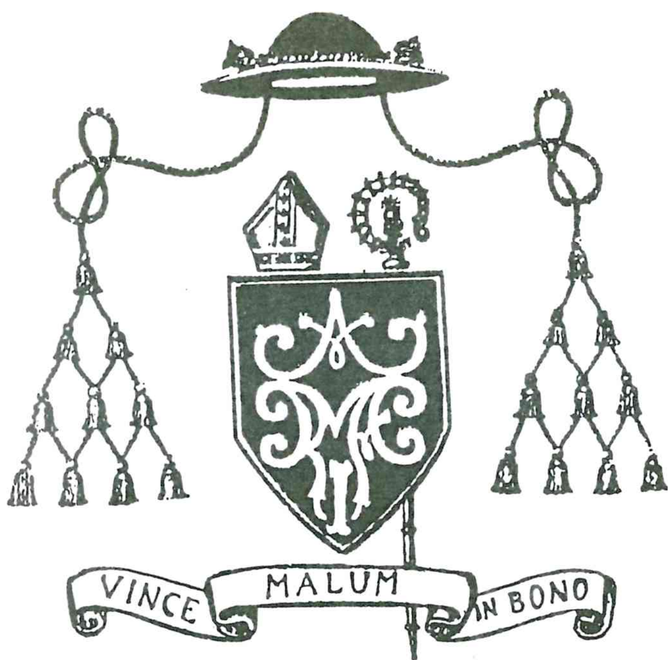
/29/ Palygink išnašą /27/.

/30/ Pirmasis Lietuvio Ganytojo pamokslas. AJMČ, 203.

/31/ Vilniaus meto dienoraštis, p. 12.

/32/ Ten pat, 1919.I.5

/33/ Pop. Pijaux XI ranka rašytame 1922.II.20 laiške skaitome:"...Patys ne kartą esame patyrę, kokiu protingumu ir bešališkumu gero ganytojo pareigas esi atlikęs" /ERom. n. 1/. Gi pats vyskupas kard. P. Gasparri 1924.IV.22 rašė: "...Kiek galiu visas tautas stengiuosi traktuoti vienodai, žmoniškai ir maloniai, kadangi Bažnyčia yra visų tautų motina..." /Acta Vilnensia. Abdicatio, n. 3, p. 3/.

Vyskupo herbas su įrašu: "Nugalėk bloga gerumu"

kių mokymu. Iki tol toje tautoje jokios tokios vienuolijos nebuvo /34/. Be to, 1919-1925 m. vyskupas pritaikė pagal naują bažnytinę teisę įstatus penkios vienuolijoms: Šv. Kazimiero Seserims /35/, Jėzaus Vardo globoj Švč. Mergelės Marijos, Tikinčiųjų Globėjos /36/, Švč. Jėzaus Širdies Tarnaitėms /37/. Brolių Doloristų Kongregacijai /38/ ir Kunigų Marijonų Kongregacijai /39/.

/34/ Žr. AMGen., Sorores II, skyr. 10, dok. 1 ir 2.

/35/ Const. Congr. Sororum a S. Casimiro. Vilnae 1924.

/36/ Const. Congr. Relig. Sororum Nominis Iesu sub Patrocinio B. Mariae, Fidelium Auxiliatricis. Vilnae 1923.

/37/ Const. Congr. Sororum Ancillarum S.Cords Iesu. 1925.

/38/ Const. Congr. Doloristarum...Vilnae 1920.

/39/ Const. Congr. CCRR Marianorum... Roma 1930.

E. Arkivyskupas Apaštališkas Lietuvos Vizitatorius 1925-1927

Savo raštuose Apaštalų Sostui Vilniaus vyskupas Matulaitis minėjo savo kartėlius, kuriuos kentėjo, bet nemanė, kad tai kenkia Bažnyčiai. Sąlygos pasikeitė, kai Apaštalų Sostas su Lenkija 1925 m. vasario 10 d. sudarė Konkordatą. Apie tai Matulaitis 1925 m. gegužės 1 d. rašė Pijui XI ir prašė, kad jį iš vyskupo pareigų atleistų: "...Ne išvengti kryžiui, kuris Dievo malone man yra uždėtas, tai rašau, bet tik vedinas didesnės Dievo garbės ir Bažnyčios gėrio". /1/. Tokį prašymą pakartojo birželio 27 d. /2/, ir pagaliau atsisakymą Apaštalų Sostas liepos 14 d. priėmė /3/. Rugpjūčio 5 d. vyskupas jau pasiekė Romą /4/ ir rugsėjo 1 d. buvo pakeltas tituliniu Adulijo arkivyskupu /5/, o gruodžio 7 d. paskirtas Lietuvos Apaštališkuoju Vizitatorium /6/.

Gruodžio 13 d. Vizitatorius atvyko į Lietuvą. Per tris mėnesius nuodugniai ištyręs hierarchinę Bažnyčios padėtį, paruošė schemą įkūrimui Lietuvos Bažnytinės Provincijos su metropolija Kaune, keturiomis sufraganinėmis vyskupijomis ir viena prelatūra. Provincija įsteigta popiežine konstitucija "Lituanorum gente" /Lietuvių tautai/ 1926 m. balandžio 4 dieną /7/ ir įvykdyta paties Apaštališkojo Vizitatoriaus arkiv. Jurgio tarp balandžio ir gegužės mėnesių.

Vasaros mėnesius birželį-rugpjūtį arkivyskupas praleido Jungtinėse Amerikos Valstybėse. Birželio 13 d. Cicero mieste, Illinois pašventino Šv. Antano lietuvių bažnyčią. Birželio 20-24 d. dalyvavo garsia

/1/ Acta Vilnensia. Abdicatio n. 4.

/2/ Ten pat, n. 8.

/3/ Kard. P. Gasparri Vatikanas 1925.VII.14 vysk. JM / Acta Vilnensia, Abdicatio, n. 10/

/4/ JM, Vilniaus meto dienoraštis, 1925.VIII.5.

/5/ AAS, XVIII /1926/, 581.

/6/ Skyrimo raštas, PE.I.7.

/7/ AAS, XVIII /1926/, 121-123. Plačiau atskirame darbe "Pal. J. Matulaitis Apaštališkasis Vizitatorius Lietuvai", kuris paruoštas spaudai.

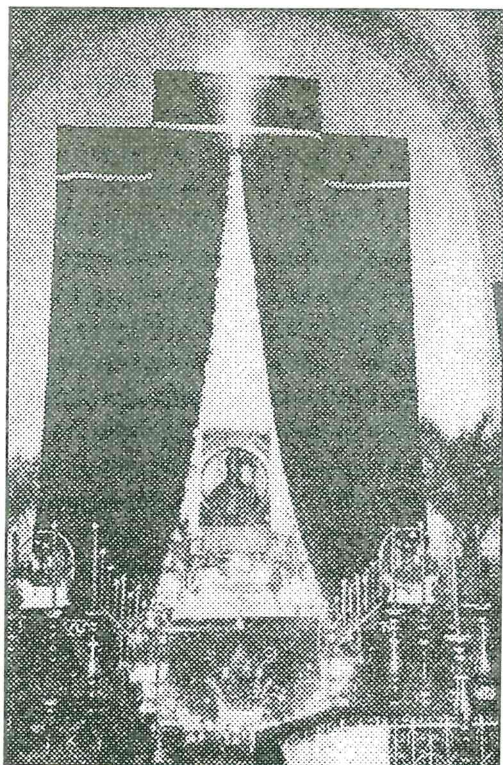
Apaštališkasis Vizitatorius Lietuvai

Kryželiu pažymėtas kambarys klinikoje, kur arkiv. Jurgis mirė

Arkivyskupas mirties patale ir pašarvotas marijonų bažnyčioje

Prie arkiv. Jurgio kapo mirties metinėse

jame Tarptautiniame Eucharistiniame Kongrese Čikagoje, vėliau aplankė 92 JAV lietuvių parapijas /8/. Viso tuo laiku ten buvo 120 lietuvių parapijų. Be to arkiv. rūpinosi marijonų reikalais jau nuo 1907 metų. Apie tai plačiau atskirai.

Grįždamas iš JAV Europon, Londone stabtelėjo prie Šv. Kazimiero bažnyčios, sveikino lietuvius, 1926 m. rugsėjo 13 d. jau buvo Kaune /9/. Tų metų paskutinius kelius mėnesius arkivyskupas skyrė labai įtemptai veiklai. Lankė katalikiškus vienetus, parapijas, ypač įkurtų

/8/ /P. Būčys MIC/, Arkiv. J. Matulevičius Amerikoje. Šaltinis 1926, n. 22, p. 306 ss.

vyskupijų katedras, teologijos fakultetą, katalikiškas draugijas, vyrų ir moterų vienuolynus /10/.

Su Lietuvos vyriausybe tarėsi apie geresnį sutvarkymą santykių su Apaštalų Sostu, apie Konkordato sudarymą. Svarstymai buvo labai sunkūs, nes nuo 1926 m. gegužės politinių rinkimų valdžią paėmė socialistai. Bet gruodžio 17 d. jie buvo iš valdžios nuversti /11/. Derybos su nauja tautininkų vyriausybe ėjo sklandžiau.

1927 m. sausio 21 d. Apaštališkasis Vizitatorius, išsiųsdamas Apaštalų Sostui pranešimą ir Konkordato schemą, pridėjo, kad jo pasiuntinybė Lietuvoje lyg baigiasi ir reiškė viltį greit nuvykti į Amžinąjį Miestą - Romą /12/. Tačiau tą pačią dieną sunkiai susirgo ir sausio 27 d. Kaune mirė /13/. Palaidotas arkikatedros bazilikos rūsyje. Kaunas nematė taip iškilmingų laidotuvių. Jų didingumą ženklino didžiulė daugybė velionį mylinčių nustebusių dalyvių. Tokia panašiai didinga iškilmė kartojosi 1934 m. spalio 24 ir 25 dienomis, kada gerbiami arkivyskupo palaikai iš Kauno pervežti į Marijampolės Švč. Širdies koplyčią Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčioj, kurioje Ganytojas prieš 56 metus buvo pakrikštytas /14/.

/9/ Kalvio Sūnus /B. Bumšas/, Trupiniai. Šaltinis 1926, n. 25, p. 394

/10/ R.V.

/11/ V. Skorupskis, La resurrection d'un peuple /1918-1927/. Souvenirs d'un temoin... Paris-Limoges 1930, 77ss.

/12/ R. VI, p.5.

/13/ I. Česaitis, Paskutinės a.a. arkiv. Jurgio valandos. Rytas 1927, n. 21. Ir AJMČ 49-52.

/14/ A. J. S./tanius/, Didžiosios iškilmės Marijampolėje. Šaltinis 1934, n. 45. Perkėlimo dokumentai yra AGen. Mar., Translatio corporis, n. 1-8.

F. Dalinis sielos atspindys dienoraštyje

Iš Jurgio Matulaičio dienoraščio aiškiai matosi, kad savo veiklą grindė krikščioniškos tobulybės siekimu. Štai jo dienoraščio nuotrupos. 1910 metų spalyje pažymi: "Į visų mūsų darbų ir sumanymų pamatą reikia visada mūs pačių gyvenimo šventumas tiesti, tik tada

turės ant ko mūs darbai tvirtai stovėti. Nereikia niekad gailėtis savo dvasiniam ištobulinimui nei laiko, nei triūso, reikia tam svarbių svarbiausiam darbui visa širdimi atsiduoti. Ką padės, kad ir visą pasaulį žmogus apgalėtų ir apimtų, jei savo sielai padarytų nuoskaudą arba mažiausią nuostolį. Duok, Viešpatie, kad aš visa tai visada atminčiau" /1/.

Kitoje vietoje skaitome: "Žiburys nežibės, jei nebus jame žibalo. Evangelijos skelbėjas nebus pasaulio šviesa, nebus dvasinė patraukianti prie Kristaus jėga, vedanti kovon už Bažnyčią, stumianti žmones į darbą, jei jo širdyje nedegs uolumo ugnis, neklestės dorybės, nebus šventumo" /2/. Dienoraščio puslapiai spindi karščiausia Dievo, sielų, Bažnyčios meile, visapusiška dvasia besąlyginio pasiaukojimo.

Pirm tų žodžių vyko darbai arba juose sekė. 1910 metų spalio 14 d. ženklina: "Mūsų šūkis tebūna: Visame kame Dievo ieškoti, visą ką didesnei Dievo garbei daryti, į viską Dievo dvasią įnešti ir viską ja perimti" /3/. 1910 m. spalio 27 rašė: "Duok, Dieve, kad mes būtume pagauti tos didelės vienos minties - Bažnyčiai dirbti, vargti ir kentėti; kad Bažnyčios kentėjimai, vargai ir žaizdos būtų mūsų vargai, kęsmai ir žaizdos mūsų širdies, kad būtume pagauti to vieno geismo, nieko čia ant žemės nesitikint, nejieškant, jokio sau pelno nelaukiant, savo gyvenimą pašvęsti Dievui, Bažnyčiai; sudilti, sunykti darbuose, varguose ir kovose už Bažnyčią; kad mes turėtume tą didelį narsumą, jokių kliūčių iš pusės pasaulio ir jo galybių nesibijant, jokiam bailumui nepasiduodant, eiti drąsiai į darbą, į kovą už Bažnyčią, tenai, kur labiausiai to reikia, tai yra, kur pasaulinė valdžia persekioja Bažnyčią, vienuolijas, varžo Bažnyčią, jos organizacijas, įstaigas... /4/. Kaip tik tuo laiku, kai rašė, taip buvo.

Maždaug po pusmečio prof. kun. Jurgis vėl praveria savo uolumu degančią širdį: "Ilgai nieko nerašiau, bet daug visko perlaidau, pergyvenau. Viešpačiui Dievui tebūna už viską garbė; tegu Jo švenčiausia

---

/1/ Mintys, apšvietimai, įkvėpimai ir pasiketinimai, 1910.X.22.

/2/ Mintys, apšvietimai, įkvėpimai ir pasiketinimai, 1911.II.5.

/3/ Mintys, apšvietimai, įkvėpimai ir pasiketinimai, 1910.X.14.

/4/ Ten pat, 1910.10.27.

valia visame kame įvyksta... Štai aš Tavo tarnas; siųsk mane, kur nori. Kaip kūdikis puolu Tavo prieglobstin: nešk mane. Keblumų, kliūčių ir sunkenybių keliu patinka Tau mene vesti, dėkui Tau ir už tai, labai dėkui. Tikiuosi, kad tuo keliu beeidamas, netaip greit suklysiu, nes tai kelias, kuriuo ir mano mieliausias Išganytojas Jėzus Kristus ėjo. Viešpatie, kaip aš Tave myliu. Duok, kad ir mylėčiau ir mylėti nenustočiau niekados. Širdis man dega. Norėčiau iki paskutinio savo kraujo lašeliui paaukoti už Tave, viską atiduoti, visko išsižadėti: ir gyvenimo ir visko, kad tik Tavo garbė augtų ir Tavo Bažnyčia tarptų ir kiltų... Jei valia prašyti, tai duok, Viešpatie, kad aš būčiau Tavo Bažnyčioje nelyginant ta mazgotė, puodkelė, kuria viską valo, o suvartoję, meta šalin kur į tamsiausią ir biauriausią kampą, tegul ir aš tapčiau taip suvartotas ir sunaudotas, kad tik Tavo Bažnyčioje būtų nors koks kampelis geriau išvalytas, kad Tavo name būtų šiek tiek švariau ir skaisčiau. Tegul paskui mane numeta kur, kaip tą mazgotę, suterštą, sunešiotą... Duok, kad aš būčiau paniekintas, kad susinešiočiau, sudilčiau, kad tik Tavo garbė augtų, platintųsi, kad tik tuo prisidėčiau prie Tavo Bažnyčios tarpimo... /5/.

Dieviškajai Apvaizdai patinka rinktinius tarnus aukštyn kelti vargų ir kančių laiptais. Tokie laiptai buvo skirti ir arkiv. Matulaičiui. Skaudi, sunki liga jį kankino nuo ankstyvos jaunystės ir niekuomet jo nepaliko. Nesuskaitomos sunkenybės lydėjo atnaujinimą, vedimą Marijonų Vienuolijos. Septynmetis vyskupavimo Vilniuje buvo nuolatinis aštrus skaudulys. Ir paskutiniai trylika mėnesių Apaštališkojo Lietuvos Vizitaoriaus tebuvo kupinas kartumų kelias. Šio kryžiaus kelio arkiv. Matulaitis nemetė, bet meldė, kad Dievo garbei ir Bažnyčios gerovei galėtų daugiau kentėti: “Duok, Dieve, kad Tau ir Tavo Bažnyčiai dar daugiau galėčiau dirbti, vargti ir kentėti. Duok, kad sudegčiau kaip ta žvakė ant altoriaus nuo darbo kaitros ir meilės ugnies Tau ir Tavo Bažnyčiai...” /6/.

Nors arkiv. Matulaičiui niekada netrūko ligų, vistiek, siekdamas tobulumo, vartojo kūno apsimarinimus. Pavyzdžiui, 1913 m. balan-

---

/5/ Ten pat, 1911.I.13.

/6/ Mintys, apšvietimai, įkvėpimai ir pasiketinimai, 1913.IV.5.

džio 5 d. tarp pasiryžimų metinėse rekolekcijose randame: "...Kūno varginimas: /a/. Du kart per savaitę trečiadieniais ir penktadieniais disciplina /7/. /b/. dažnai prieš piet kryžiumi ant žemės gulint, daryti sąžinės sąskaitą" /8/. Greičiausiai, kad ne tik šį mėnesį, bet ir kitu laiku vartojo tokius apsimarinimus, savęs varginimus.

Teisiųjų kančias švelnina dieviškos malonės, dvasiniai džiaugsmai. Tokias malones, kurios, atrodo, turi ekstazės ženklus, Matulaitis ženklina dienoraštyje 1913 m. balandžio 5 dieną: "...Dieve, mano Dieve. Kaip saldu Tau tarnauti! Kas bus Tavo danguje, jei čia ant žemės tokiomis saldybėmis žmogaus sielą pripildai, kuomet šventais šiurpuliais per kūną pereini, tarsi į trečią dangų pagavęs nuneši. Širdis tirpsta, alpsta, lūpos žado nebetenka, akyse darosi tamsu, rankos, kojos tarsi stingsta, visą kūną stebėtinos kažin kokių šiurpulių vilnys apima, o siela, siela Tavyje skendi. Kad ne Tavo galybė, regis, numirtum žmogus iš tos meilės, tų saldybių... /9/. Ir 1914 m. vasario 23 d. rašo: "Daug, Viešpatie, leidai kryželių ir daug per tą laiką suteikei malonių. Tūkstančius kartų būk už tai pagarbintas! Ypatingai ačiū Tau, Viešpatie, už tą nepaprastą malonę, kurią man suteikei vieną kart per šv. Mišias, giedant vargoninkui "Gloria". Šventi, stebėtini šiurpuliai visą mane perbėgo ir perėmė; akys tarsi aptemo; kūnas lyg pastiro, tarsi valdžios nebetekęs, o sielą neapsakomas malonumas apėmė; nieku būdu neišreiškiama saldybė tarsi po visą mane pasiliejo. Viešpatie! Koks Tu saldus! Kas gali apsakyt"? /10/.

Čia davėme arkiv. J. Matulaičio gyvenimo santrauką. Šio šviesiojo ganytojo švento gyvenimo turinį labai trumpai, bet tiksliausiai po jo mirties išreiškė popiežius PIjus XI, tardamas: "Šis vyras buvo tikrai šventas". Achilas Ratti prieš popiežystę buvo Apaštališkas Nuncijus Lenkijoje, Vilniaus vyskupą, Vyriausią Marijonų Vadovą labai gerai pažino, apie jų viršininką pavaldiniams marijonams tarė: "Jū-

---

/7/ Ten pat, 1913.IV.5. Tai savęs nuplakimas, ko marijonų įstatai nereikalauja.

/8/ Ten pat. Taip pat marijonų Įstatai neįpareigoja.

/9/ Ten pat, 1913.IV.5.

/10/ Ten pat, 1914.II.23.

sų Vyriausias Vadovas buvo tikras Dievo vyras" /11/.

Toks taip pat buvo visuotinas balsas įvairių tautų žmonių, kurie jį pažino. Tačiau liudijimų gausą čia išpasakoti mūsų darbo ribos neleidžia.

Bet tai iškalbingiausiai patvirtina arkivyskupo Jurgio Matulaičio paskelbimas palaimintuoju 1987 metais birželio 28 dieną.

/11/ K.Rėklaitis. MIC, Neoficiali kanonizacija. Kristaus Karaliaus Laivas, Chicago, Illinois 1947, n. 4, p. 3.

TREČIOJI DALIS

MARIJONŲ ATGAIVINTOJAS PALAIMINTASIS JURGIS MATULAITIS 1909 - 1927

A. Apvaizdinis berniukas

Vienuolijas marinantis Rusų valdžios 1864 metų įstatymas naikinimo planą pilnai pasiekė. Šio liūdno likimo neišvengė ir Marijonų ordinas /1/.

Tuo laiku, kai Marijonai uždaryti Marijampolėje skubiai artėjo į mirtį, ten 1871 metais gimė, augo, pačių marijonų Viešpaties keliuose buvo auklėjamas berniukas, kuris Nekalčiausios Marijos Ordiną nuo mirties išgelbės. Šis Apvaizdos duotas kūdikis buvo Jurgis Matulaitis. Bet nei jo giminaitis kun. Jurgis Čėsnas, kuris nuo 1865 metų iki 1892 ėjo Marijonų Vyriausio Vadovo - generolo pareigas, nei kiti marijonai kunigai /2/ nepramatė, kad Jurgučio asmenyje ruošia Marijonų ordinui tvirčiausią ramstį. Taigi mirties šešėlyje kilo tasai, kuris mirštantį atgaivins.

/1/ Plg. psl. 16

/2/ Plg. psl. 19

B. Marijonų gaivinimo - reformos minties kilimas

Jurgiui Matulaičiui bręstant, jo tėvynę Lietuvą laikė pavergę rusai. Prispaudėjų planus lietuvius surusinti ir katalikus supravoslavinti visi

aiškiai regėjo. Rusų valdžios sustiprinta ta kryptimi veikla po Lietuvos - Lenkijos antrojo sukilimo 1863 m. tęsėsi. Lietuvoje to aiškūs ženklai tame laikotarpyje buvo: vispusiškas apribojimas vyskupų ir kunigijos veiklos, uždarymas katalikiškai-tautiškų mokyklų, uždarymas vienuolynų, uždraudimas katalikams lietuviškų laikraščių ir knygų, draudimas lietuviams katalikams eiti tėvynėje viešas tarnybas, skelbimas ortodoksų tikėjimo ir rusiškumo ypač mokyklose /3/.

Iš kitos gi pusės tautinis judėjimas ir dvasinis atgimimas lietuvių tautoje aiškiai matėsi. Atspara prieš dvigubą priespaudą - tikybinę ir tautinę - nuolat augo. Tikintieji, gindami Katalikų Bažnyčią, neretai praliedavo kraują: Tytuvėnuose 1864, Kenstaičiuose 1882, Kražiuose 1893 ir kitur. Nemažai Bažnyčios ir tėvynės gynėjų buvo ištremti Sibiran. Kadangi lietuviškos spaudos draudimas slėgė 40 metų /1964-1904/, lietuviai naudojosi spauda tik už rusų imperijos ribų paruošta ir slaptai iš ten gauta. Čia pasižymėjo knygnešiai, kurie nebodami didelių pavojų didvyrišku pasiaukojimu tautai teikė dvasinę tarnybą /4/.

Ši tarp dviejų priešingų tautų aštri kova jauno Jurgio Matulaičio nepaliko abejingu. Jis jautė tai su tauta /5/, kuri schizmatikams persekiotojams labai priešinosi. Apie priešų neteisingumus Jurgis jau jaunutis šeimoje girdėjo. Netrukus pats patyrė, pavyzdžiui, pradinėje ir vidurinėje mokyklose, kur buvo verčiamas mokytis rusų kalba ir dvasia. Kielcų seminariją, kur Jurgis mokėsi, 1893 m. rusų valdžia uždarė /6/. Tais pačiais metais lietuvius labai sujaudino Kražių skerdynės. Beginkliai žmonės, kad rusai neuždarytų benediktinių vienuolyno su bažnyčia, ginkluotiems kareiviams priešinosi iki kraujo praliejimo ir mirties. Policija nepaliko ramybėje ir klieriko Jurgio, studijuojančio Petrapilio dvasinėje Akademijoje, kratydami jo kambarį, vesdami pas valdžios pareigūnus ir t.t. /7/.

/3/ K. Gečys, Katalikiškoji Lietuva. Chicago 1946, 99-172.

/4/ Plg. V. Biržiška, Kaip buvo uždrausta ir atkovota lietuvių spauda. Kaunas 1929.

/5/ Plg. JM 1913.VII.8 kun. J.Totoraičiui/ Liet. Mar. Archyvas/.

/6/ Kielcų kūrijos liudijimas 1923.IX.25 /MGarch., GM, Personalia, n. 7/.

/7/ Vysk. P. P. Būčys, MIC, Krata. naujasis Gyvenimas, Muenchen 1947, n. 11-12, 169-170.

Persekiojimas iššaukė Jurgio priešinimąsi. Jeigu jaunučiui užtekdavo tylaus spyrimosi, dabar perėjo į veiklų, aktyvų. Atostogų metu jis jungėsi tėvynėje į tikybiniai tautinį judėjimą. Gi studijuodamas tiek Petrapilio Akademijoj, tiek Šveicarijos Friburge, tą veiklą tarp tautiečių studentų tęsė /8/. Tuo laiku klierikas Jurgis Matulaitis parašė ilgą rezistencinį straipsnį. Autorius matė ir rašinyje pabrėžė, kad Rusijos pavergtuose kraštuose schizmatikų "rusų vienuolynai, tiek vyrų, tiek moterų auga kaip grybai po lietaus" /8a/. Tačiau katalikų vienuolinis gyvenimas tų pačių rusų stipriai naikinamas.

Jurgis Matulaitis dar klierikas, o juo labiau kunigas, uolumu degantis ir apie priemones katalikybei ginti susirūpinęs, puikiai suprato, kad vienuolinis gyvenimas, gerai sutvarkytas ir gilia dvasia gaivinamas, katalikų gyvenimui duoda didžią jėgą. Todėl ir pats jaunas kunigas, į šį evangeliškų patarimų kelią linkęs, savo gyvenimą rūpinosi tvarkyti pagal tuos patarimus /9/. Tačiau nei pas Marijonus, nei kitus Rusijos imperijoj dar likusius ordinus negalėjo įstoti. Todėl 1904 m. prof. dr. J.Matulaitis jau turėjo aiškų planą: atsisakius Kielcų seminarijoj profesoriaus ir vicerektoriaus pareigų, išvykti užsienin, kad galėtų stoti pas domininkonus, su viltimi kada nors sugrįžti apaštalavimui į tėvynę. Tačiau jo draugas ir svečias kun. dr. Jonas Totoraitis, iš Šveicarijos į Lietuvą grįždamas, tai daryti kun. Jurgiui labai nepatarė ir pabrėžė, kad profesorius grįžtų į Lietuvą /10/, nes ten piūties laukas yra plačiausias.

Atsirado kitos priežastys ir kunigą Jurgį atvedė į vienuolinį gyvenimą, bet visai kitu keliu.

Kun. J.Matulaičio rūpestis apie Šv. Kazimiero Seserų steigimą ir Kongregacijos Švč. Jėzaus Širdies reforma /11/ buvo pirmi jo žingsniai plėsti vienuolinį gyvenimą. Tačiau nors kiek atgaivinti tokį gyvenimą

/8/ Vysk. P.Būčys, Bažnyčios ir tautos darbininkas. AJMČ, 30s.

/8a/ Jurgis /Matulaitis/, Keli žodžiai mūsų Kunigėliams. Dirva, Shenandoah, Pa, 1903, spalis, p. 62.

/9/ JM, Roma 1909.VII.30 Šv. vienuolių Kongregacijai /AMGen., Documenta Renovationis Marianorum, n. 5/.

/10/ J.Totoraitis, Marijampolės ... vienuolynas, 47.

/11/ Žr. psl. 26

Lietuvoje ir Lenkijoje reikėjo didesnių pastangų ir naujų nepaprastų kelių. Bažnyčios praeitis kun. Jurgį galėjo pamokyti apie naujas vienuolines bendruomenes be griežtos kliauzūros, be abitų. Šios bendruomenės sunkiausiais Bažnyčios laikais atsirado. Pavyzdžiui, "Anglų Ponios" /The English Ladies/ /13/ ir "Marijos Širdies Dukros" /14/.

Vėliau J. Matulaitis pažino daugelį vienuolijų, įsteigtų Tėvo Honorato iš Biela, kapucino arba bent jo vadovautų, kurios rusų priespaudoje vedė slaptai išganingą apaštalavimą /15/. Tarp jų radosi ir dvi vyrų kongregacijos, tai yra Sopulingosios Marijos Sūnūs /16/ ir Marijos Trečio šv. Pranciškaus Ordino Tarnai, įkurti 1883 m. /17/. Vienoje iš slaptų kongregacijų /Jėzaus Širdies Tarnaičių/ atnaujinime taip pat kun. J. Matulaitis dalyvavo. Šis su slaptu vienuolijų gyvenimu ryšys, patirtis žadino kunigo Jurgio mintį, kad tokiu būdu galima išgelbėti Marijonus /18/. Šiuo keliu kun. Jurgis eidamas, galėjo patenkinti savo trigubą norą: tapti vienuoliu, sugriautą vienuolinį gyvenimą naujinti ir savo tėvynėje remti sielovadą.

Pats kun. Matulaitis, kilęs iš Marijampolės, dažnus ryšius turėjo su Marijonais ir jų liūdną likimą nuo jaunystės pažino. Marijonų mirtis arba gyvenimas buvo jo mintyje ir širdyje. Apie tai dažnai savo studijų metu Šveicarijos Friburge su lietuviais kunigais kalbėdavo. Nuo 1896 iki 1900 m. tame pačiame Friburgo universitete studijavo bendrapavardis kun. Kazimieras Jurgis Matulaitis /1945/. Nors jis pats pakartotinai /1891, 1895/ norėjo stotis pas Marijonus, bet rusų valdžia nesutiko. Toliau jis 5 metu /1891-1896/ vikaro pareigas eidamas /19/, Marijonų

/13/ Šią kongreciją įkūrė 1609 m. anglė marija Ward /1585-1645/ kovai prieš heretikus /Plg. M.C.E.Chambers, The Life of Mary Ward. London, I-II. - G. M. Rubatscher, Marija Ward. Vertė P.Morkelytė. Kaunas 1936, 47 s.

/14/ Kai Prancūzijos revoliucija vienuolijas sugriovė, 1790 m. T. Clavirier SJ ir D. Cicė įsteigė šią slaptą vienuoliją, kurią Šv. Sostas 1825.VII.19 patvirtino. ji išsiplėtė Prancūzijoj, Vokietijoj, Švedijoj. 1952 jau buvo 1082 seserys. Žr. ACRel. po ženklu P/aris/ 3.

/15/ Plg. psl. 41

/16/ Plg. psl. t. p., 202

/17/ ACRel., V/Varsavia/, 68.

/18/ Plg. P.Būčys, Bažnyčios ir tautos darbininkas. AJMČ, 36.

agoniją matė.

Tuo laiku Friburge studijuojantieji lietuviai kunigai turėjo draugiją "Rūta". Sueigose ne kartą iškildavo klausimas apie liūdną Marijonų padėtį. Pokalbiuose, diskusijose dalyvavo ir kun. J.Matulaitis, būsimas marijonų reformatorius ir pirmieji po reformacijos marijonai kunigai Pranas Būčys ir Jonas Totoraitis. Nors tuose svarstymuose neprieita prie jokio praktiško ir aiškaus sprendimo /20/, tačiau tie pokalbiai nuolat priminė tą lietuviams katalikams žalą, kuri bus žlugus Marijonų ordinui.

Pagaliau minėtina kita labai galima paskata, kuri kun. Matulaitį naujinti marijonų ordiną galėjo skatinti.

Kada jis baigęs mokslus, Kielcų ir Varšuvos vyskupijose uoliai apaštalavo, Lenkijos katalikus ištiko sunki žaizda. Apie 1893 metus kilo reforminis judėjimas, iš pradžių geras, bet ilgainiui, įtakojant "regėtojai" Felicijai Kozlowska ir nuklydusiam kunigui Jonui Kowalski išsigimė į mariavitų ereziją /21/. Šv. Sostas 1904.IX.4 mariavitus pasmerkė /22/, bet pasekėjai, skatinami naujais "regėjimais" ir puikybe, savo žalingą veiklą tęsė. Mariavitai, remdamiesi Nikalojaus II religinės tolerencijos raštu /1905.IV.30/, tik per du metu /1905-1906/ iš bažnyčios paveržė 80 katalikų kunigų ir apie 240.000 tikinčiųjų /23/.

Dogmatikos ir dorovės atžvilgiu mariavitizmas buvo ne kas kita kaip iškreiptas katalikų mokslas apie Švč. Trejybę, Malonę, Atgailą. Taip pat neigė sprendimų laisvę, religinėse praktikose rodė prietarus, tikėjo dieviška pasiuntinybe Felicijos Kozlowskos, kurią laikė aukštesne už Nekaltai Pradėtąją Mergelę Mariją /24/. Popiežius šv. Pijus X ma-

---

/19/ K. A. Matulaitis, MIC, Londono lietuviai. Marijampolė 1939, 47 s.

/20/ Vysk. P. P. Būčys, MIC, Atsiminimai, 143.

/21/ Fr. Jacques, O.M.C., Le Mariawitisme en Pologne. Etudes franciscaines. paris, XIX /1908/, 113-133.- A. Palmieri, La setta dei Mariaviti in Polonia. Rivista storico-critica delle scienze teologiche. Roma 1906, 459-469.

/22/ Pius PP. X, Litterae Enciclicae quibus cosociatio Mariavitarum seu sacerdotum mysticorum reprobatur ac suprimitur. 5.IV.1906 /AAS, XXXIX/ 1906, 130.

/23/ E. De Beaulieu, Le P. Honorat de Biala, 334-335. -Die Mariaviten in Russisch Polen. Katholische Kirchenzeitung. Salzburg 1906, III, 16, 23, 27.

riavitizmą 1906 m. balandžio 5 d. pasmerkė ir nepaklusniems grasė ekskomunika /25/. Kai ir tas nepadėjo, Apaštalų Sostas 1906 m. gruodžio 5 d. Feliciją Lozlowską ir Joną Kowalskį ekskomunikavo. Marijavitai kunigai buvo ekskomunikuoti tais pačiais metais gruodžio 25 d. /26/. Apie 40 eretikų kunigų pradėjo aršiausią, neretai net kruviną kovą prieš Katalikų Bažnyčią /27/.

Ši didelė nelaimė, kuri taip pat Lietuvą ir kitas Lenkijai artimas tautas palietė, be abejonės uoliausio kunigo J.Matulaičio sielą giliai palietė. Beveik tuo metu visas katalikų pasaulis iškilmingai šventė auksinę sukaktį nuo Švč. Mergelės Marijos Nekalto Prasidėjimo paskelbimo. Šios sukakties proga kun. J.Matulaitis savo sūnišką meilę išreiškė, parašydamas apie tą dogmą straipsnį /28/. Šitaip pagerbdamas Nekaltai Pradėtąją Mergelę Mariją, drauge davė mariavitų piktžodžiavimui stiprų atsaką. Labai galimas dalykas, kad tos aplinkybės kreipė autoriaus žvilgsnį į silpną Nekalto Prasidėjimo Marijonų būrį, kuris reikėjo mokyti, stiprinti ir pakreipti prieš mariavitų sektą.

Čia pažymėtos kai kurios priežastys, kurios Jurgį Matulaitį marijonus atgaivinti įtaigojo ar bent galėjo skatinti: kiečiausia religiniaitautinė vergovė bendrai ir vienuolinio gyvenimo priespauda ypatingai, ilga Marijonų agonija, Friburge pokalbiai-svarstymai, asmeninis vienuoliniam gyvenimui polinkis, ryšys su slaptu vienuoliniu gyvenimu ir taip pat iškilusi mariavitų sekta.

Tačiau paskutinius žingsnius naujinti Marijonams žengė Petrapilyje, 1907 metais pašauktas sociologijos dėstyti.

/24/ Apie mariavitų mokslą žr. Fr. Jeacques, t. p., 121-124.

/25/ Enciklika žr. išnašoj 23, p. 129-134.

/26/ S. Congregatio S. R. et U. Inquisitionis. Decretum quo coriphei sectae Mariaviticae plectuntur excommunicatione mariori, nominali et personali, 5.XII.1906 /ASS, XL/ 1907, 69-70.

/27/ F. Jeacques, t. p., 128.

/28/ J. Matulewicz, O dogmacie Niepokalenego Poczecia Najswietszej Panny Maryi. Maryawita, Kielce 1903, nr. I, 7-9; 1904, nr. II, 56-63; nr. V, 168-169. Šis laikraštis skirtinas nuo to paties vardo savaitraščio, kurį spausdino Mariavitai Lodzeje.

C. Atnaujinimo pradžia 1907-1909

1. Pirminiai naujinimo rūpesčiai

Kun. J. Matulaitis į Petrapilį atvyko 1907 m. rugsėjo 13 d. profesoriauti Bažnytinės Akademijos naujai įsteigtame sociologijos kurse /1/. Čia rado savo draugą kun. dr. Praną Būčį, kuris nuo 1902 metų dėstė fundamentalinę teologiją. Su P. Būčiu J.Matulaitis drauge buvo studijavęs ir toj pačioj Akademijoj ir Šveicarijos Friburge, kur taip pat buvo kalbėję apie gelbėjimą mirštančiųjų Marijonų. Dabar tą patį klausimą du draugai profesoriai, į Švenčiausią Mergelę Mariją pamaldžiausi /2/, vėl dažnai prisiminė. Gi Matulaitis, nors jautė pašaukimą į vienuolius, bet pas juos užsienyje stoti daugiau nebegalvojo. Kodėl? Jis pats atsako, rašydamas paskutiniam marijonui Tėvui Vincentui Senkui: "Aš jau nuo seniai jaučiu patraukimą į tobulesnį gyvenimą. Tik man gaila buvo apleidus mūsų krašte bažnyčią, kur tiek darbo yra, o darbininkų tiek maža, keliauti kur į svetimas šalis, taigi taip ir pasilikau" /3/.

Kaip naujus Viešpaties piūčiai paruošti darbininkus J.Matulaitis jau 1908 metais turėjo stiprų sumanymą: stoti pas mirštančius Marijonus ir juos atgaivinti. Kun. prof. Pr.Būčys buvo to paties nusistatymo ir norėjo sekti savo draugo pėdomis, bet šiam troškimui įvykdyti atsirado didelė sunkenybė. Jo sesers Marijos Būčytės vyras Juozas Kačarauskas anksti 1906 m. mirė ir paliko šešis mažus vaikus. Brolis jautėsi įpareigotas sesers šeimyną išlaikyti ir todėl jis neturto įžadą daryti negalėjo. Kaip sunkenybę nugalėti surado kun. Matulaitis. Jis savo santaupas sujungė su draugo Būčio ir visas atidavę vargo šeimai, jos išlaikymą užtikrino /3/. Taip prof. Būčys galėjo į vienuoliją laisvai stoti.

Dabar Matulaitis ir Būčys viską ruošė, kad savo planus rimčiau

---

/1/ Arkiv. M. Reinys, Atsiminimų šviesoje. AJMČ, 96.

/2/ Kaip tik šiuo laiku kun. P. Būčys išleidžia "De Beatae Mariae Virginis in oppido Lourdes apparitionum valore ad vitam christianam renovandam et veritatem catholicam probandam lietuvių kalba: Seinuos 1909; Marijampolėj 1934; Bostone, Mass. 1943.

/3/ P. P. Būčys, Atsiminimai, 215.

įvykintų. Abu profesoriai vasaros atostogas 1908 m. praleido Marijampolėje tuo tikslu, kad su Marijonų Vyriausiu Vadovu Vincentu Senkumi to paties Ordino likimą išrištų /4/. Šis išrišimas tapo labai skubiai reikalingas, kadangi tą pačią vasarą iš trijų marijonų du numirė: rugpjūčio 11 d. Tėvas Andrius Juraitis, o to paties mėnesio 14 d. Tėvas Motiejus Gilis. Taigi liko vienintelis 68 metų senelis Vyriausias Vadovas silpnos sveikatos Vincentas Senkus. Taigi visiškas Ordino žlugimas gresė.

Pagal imperatoriaus Nikolajaus II /1894-1917/ dekretą, paskelbtą 1905 m. balandžio 30 dieną, teikiantį tam tikrą laisvę, dar tikėtasi vienuolinį katalikų gyvenimą atgaivinti /5/. Todėl J. Matulaitis ir P. Būčys, rudenį sugrįžę Petrapilin ir Vyriausio Vadovo V. Senkaus įgalioti pas centrinę valdžią rūpinosi atgauti Marijampolės vienuolyną ir kitais to paties Ordino reikalais /6/. Bet pakartoti ieškojimai ir atlikti bandymai įrodė, kad ta viltis neturi pagrindo, nes visi imperijos valdininkai aršiausiai vienuolinio gyvenimo atgimimui priešinosi ir sutrukdyti buvo pasiruošę /7/, nors įstatymas leido katalikų vienuolynus grąžinti.

Todėl vienuolinio gyvenimo išlaikymui J. Matulaitis matė tik vieną kelią, tai yra slaptą. Tuo būdu ir Marijonus reikėjo atgaivinti. Dviejų metų bėgyje /1907-1909/ tai daug kartų svarstyta, tyrinėta ir su draugu prof. Būčiu bei su generolu V. Senkum diskutuota, pagaliau turėjo pereiti į veikimą /8/. Tai įvyko per 1909 metų vasaros atostogas.

/4/ Ten pat.

/5/ Plg. A.Alekna, Katalikų Bažnyčia Lietuvoje. Kaunas 1936, 149 s.

/6/ Jie tęsė pastangas advokato Andriaus Bulotos, kuris pirmiau nesėkmingai V. Senkaus vardu rūpinosi/ A.Bulota, jo laiškas iš Petrapilio 1908.X.9/22 kun. V. Senkui Marijampolėj /Marijonų archyvas Lietuvoje. ELit./.

/7/ P. P. Būčys autoriui žodžiu.

/8/ P. P. Būčys žodžiu.

2. Reikalai pas Apaštalų Sostą

To meto Bažnytinė teisė slaptų vienuolinių ordinų nepripažino. Todėl Marijonus, kai atsisakė Ordino privilegijų, reikėjo pakeisti į Vienuolinę Kongregaciją. Slaptam gyvenime taip pat reikėjo atsisakyti vienuo-

linio abito, būtent, baltų rūbų /9/. Iš čia kilo reikalas konstitucijos pakeitimų, kas be Apaštalų Sosto sutikimo buvo negalima. Kazimieras Rūškys - Ruškevičius, Varšuvos vyskupo pagalbininkas buvo paskirtas Rusų imperijoj delegatu vienuoliniams reikalams /10/, bet pakeistini dalykai pas Marojonus to delegato teises viršijo.

Todėl prof. J.Matulaitis, kuris talkinant Dvasinei Akademijai, gavo pasą ir ruošėsi keliauti į Romą. Kadangi lietuvis vyskupas Kaz.Ruškys - Ruškevičius buvo kilęs iš Marijampolės parapijos ir Marijonus bei kun. J.Matulaitį gerai pažino, neturėjo jokių sunkumų geriausiais žodžiais tą kunigą Šv. Sostui rekomenduoti /11/. Vyskupo Rūškio rekomendaciniais laiškais paremtas Tėvo Vinco Senkaus vardu prof. Matulaitis 1909 m. liepos gale atvyko į Romą. Atsivežė Vyriausio Vadovo V.Senkaus Šv. Sostui laišką, kuriame jis tarp kitko prašė, kad Ap. Sostas tolimesniam Marijonų gyvavimui ypatingu būdu pasirūpintų: leidžiant kai kuriuos vienuolijoj pakeitimus; sutinkant, kad Jurgis Matulaitis pirmus įžadus padarytų be naujokyno, kad rašto autoriui /V. Senkui/ greit mirus, pats Ordinas nežūtų; sutinkant, kad kiti kandidatai bandymą arba naujokyną pradėtų slaptai. Drauge Jurgį Matulaitį delegavo, kad jo vardu /Senkaus/ viską, kas liečia Marijonų Kongregacijos ateitį, pas Šv. Sostą traktuotų /12/.

Nuo savęs J.Matulaitis kardinolui Juozapui Kalasankcijui Vivės y Tuto, Šventos Vienuolių Kongregacijos prefektui, įteikė raštą, kuriame dalinai pakartoja T.V.Senkaus prašymus, nauja prašo: 1. Kad Šv. Sostas Marijonus atleistų nuo nešiojimo balto abito; 2. Kad vietoj trijų iškilmingų įžadų galėtų daryti tris paprastus įžadus per šešius metus, o po to amžinus; 3. Marijonų konstitucijas pagal paskutinius Šv. Kongrega-

---

/9/ Pradžioj V. Senkus tam priešinos, bet pagaliau sutiko. /P. P. Būčys, Atsiminimai, 2/.

/10/ T. p. - R. Krasauskas, Ruškevičius /Ruškys/ Kazimieras. Lietuvių enciklopedija. Boston 1961, plg. XXVI t., 219. - A. Petrauskas, Praeities pabyros II, Chicago 1934, 87 s.

/11/ Vysk. Rūškio laiškas 1909.VII.16 Šv. Vienuolių Kongregacijai. ACRel. S.26.

/12/ Kun. V. Senkaus raštas, Marijampolė 1909.VII.20 Šv. Sostui /ACRel., S. 26; Gen. Mar. Arch. Congr. CC.RR. Marianorum Documenta renovationis, nr 4/. Žr. priedo Nr. 1.

cijos parėdymus galėtų keisti ir atnaujintas Šv. Sosto patvirtinimui įteikti; 4. Prašoma, kad rašto autoriui /Jurgiui Matulaičiui/ būtų leista tuojau padaryti įžadus, nes sako, kad savo gyvenimą jau seniai pagal vienuoliškus dėsnius bendrai tvarkyti stengėsi, gi ypatingai Marijonų įstatus gerai pažįsta. - Toliau prašė, kad būtų leista: 5. Kunigui profesoriui Pranciškui Būčiui tuojau būtų leista, nekreipiant dėmesio į jokias kliūtis, pradėti naujokyną; 6. Naujokyno namą laikinai Petrapilyje įrengti. - Pagaliau labai prašo, kad dalykai, liečiantys marijonus nebūtų viešai skelbiami, bet slaptai pranešami /13/.

Kardinolas J. C. Vivės y Tuto, O.F.M.Cap., gavęs Jurgio Matulaičio raštą, su kardinolu Kajetonu De Lai, Šventos Konsistorialinės Kongregacijos Sekretoriumi atidžiai peržiūrėjo ir turėjo posėdį su kardinolu Rafaeliu Mery del Val, Jo Šventenybės Valstybės Sekretoriumi, maloniai Jurgį Matulaitį priėmė. Po išsamaus apklausinėjimo apie Marijonų reikalus kardinolai Jurgio Matulaičio pradėtiems darbams pritarė. Privačiam priėmime, kurį tie patys kardinolai parūpino pas šv. Pijų X, Šv. Tėvas kunigo J.Matulaičio pradėtus planus karštai pagyrė ir patvirtino. Pats J.Matulaitis galėjo vienuolinius įžadus padaryti be naujokyno, naujokyną steigti Petrapilyje, Konstitucijas reformuoti, kunigui profesoriui Pr. Būčiui leista tuojau naujokyną pradėti ir jį, nenutraukiant profesoriaus pareigų, savo kambaryje atlikti /14/.

3. Prisikėlimo diena

Virš minėtas malones ir Apaštališkąjį Palaiminimą gavęs, kun. prof. J.Matulaitis apie rugpjūčio vidurį atvyko Varšuvon. Tuojau iš Petrapilio telegrama pašaukė prof. kun. Būčį, su kuriuo atliko 8 dienų rekolekcijas Piekna /vėliau pop. Pijus XI/ gatvėj nr. 24/26, tai yra mums žinomoj kapelianijoj, Seserų Švč. Jėzaus Širdies Tarnaičių įstaigoje. Pradėdamas rekolekcijas J. Matulaitis pasiuntė linksmą laišką Vyriausiam Va-

---

/13/ AJM raštas, Roma 1909.VII.30 Šv. Vienuolių Kongregacijai/ ACRel., S. 26. Ten pat, Documentas Renovationis nr. 5/. Žr. priede nr. 2.

/14/ Raštas Šv. Vienuolių Kongregacijos, Roma 1909.VIII.2, nr. 3544-09 Varšuvos Ordinarui/ ACRel., S. 26. - Documentas Renovationis, n. 6/. - P. P. Būčys, Atsiminimai, 216. - Tas pats, Memorabilia, 2-3.

dovui T. Vincui Senkui. Pranešė, kad reikalai Romoje palankiai atlikti, drauge jį kvietė apie 26-29 d. rugpjūčio iš Marijampolės atvykti Varšuvon pas vyskupą Kazim. Rūškį - Ruškevičių /15/.

Pagaliau atėjo rugpjūčio 29 diena. Varšuvos centrinėje dalyje /16/, privačioje vyskupo klebono Kaz. Rūškio koplyčioje, kuri buvo Šv. Kryžiaus parapijos name, buvo RUOŠIAMOS APEIGOS, KURIOS MARIJONŲ KONGREGACIJOS METRAŠČIUOSE NEMIRTINGO ATMINIMO VERTOS. Ten buvo vyskupas Kazimieras Rūškys-Ruškevičius, Vyriausias Marijonų Vadovas Tėvas Vincentas Senkus, kunigai profesoriai Jurgis Matulaitis ir Pranciškus Būčys. Pirmiausiai vyskupas išklausė kun. Matulaičio ir kun. Būčio išpažinčių.

NETRUKUS PO TO KUN. JURGIS MATULAITIS, DALYVAUJANT VYSKUPUI K. RŪŠKIUI, Į TĖVO VINCENTO SENKAUS RANKAS PADARĖ PIRMUOSIUS VIENUOLINIUS ĮŽADUS. BE TO, KUN. PRANAS BŪČYS PRIIMTAS Į NAUJOKYNĄ /17/.

Taigi šitaip 1909 METŲ RUGPJŪČIO 29 DIENA TAPO MARIJONŲ VIENUOLIJOS PRISIKĖLIMO DIENA. Tėvo V. Senkaus karštas troškimas išsipildė, jo nuolatinės maldos buvo išklausytos. Pasiaukojimo nebijančios Jurgio Matulaičio pastangos atnešė pirmus vaisius.

/16/ Būčys, Atsim. 216 ir Memom. 3.

/17/ Krakowskie Przedmiescie.

/18/ Documentum aggregationis novorum sodalium Congr. CC.RR. Marianorum. AMGen., Documentas Renov., n. 7. - Būčys, Atsim. 216 ir Mem. 3.

KETVIRTOJI DALIS
PIRMIEJI ŽINGSNIAI PETRAPILYJE IR ATNAUJINTOJO GENEROLO VALDŽIOJE

A. Gyvenimas ir darbai Petrapilyje

1. Naujokynas

Formalų atnaujinimo veiksmą turėjo sekti gyvenimas. Pirmiausiai mažytis Marijonų būrelis reikėjo padidinti darbuotojais. Todėl kun. J. Matulaitis ir kun. Pr. Būčys, iš Varšuvos sugrįžę Marijampolėn, aplankė savo mokslo draugą kun. dr. Joną Totoraitį, kuris Šunskų parapijoj ganytojavo. Jie jį skatino stoti pas marijonus. Tuo pačiu tikslu naujieji marijonai lankė kun. dr. Antaną Civinską ir Veiveriuose kun. prof. Pijų Andziulį. Pokalbiai buvo naudingi. Visi šie trys uoliausi kunigai 1910 m. sausio 9 d. raštu pažadėjo stoti į Marijonų Kongregaciją /1/.

Naujai padaręs įžadus Jurgis Matulaitis ir naujokas Pranas Būčys rugsėjyje grįžo į Petrapilio Bažnytinę Akademiją, kur toliau profesoriavo. Drauge prof. Būčys slaptai tęsė naujokyną Jurgio Matulaičio vadovybėje /2/. Taip Marijonai atgimė ir ėmė augti kaip tik Rusijos sostinėje, iš kur buvo kilęs jiems mirties sprendimas.

Ką tik grįžusį prof. J. Matulaitį iš Marijampolės Petrapilyje užgulė sunkiausių darbų našta: šalia naujokyno mokytojo ir rūpesčių atgimstančia vienuolija bei dogmatikos paskaitų, kurias vesti prašė Rektorius,

---

/1/ J.Totoraitis, Marijampolės kunigų marijonų vienuolynas, 53-54. Plg. tą patį: Marijonų Vienuolijos Atnaujinitojas. AJMČ, 41. - JM, Brevis informatio de origine et statu Instituti Mariani sub titulo Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae. Gegužė 1910/ ACRel., S. 26, 2, 3.

/2/ J.Totoraitis, Marijonų vienuolynas, 53. - Tas pats, Marijonų Vienuolijos atnaujintojas. AJMČ, 42.

laikinai tęsė sociologijos paskaitas, o Akademijos inspektoriaus pareigas ėjo iki 1909 metų pabaigos /3/ Todėl prof. Matulaitis teisingai galėjo sakyti: "Taip atsitiko, kad iki Kalėdų atostogų buvau priverstas daugiau negu trijų asmenų pareigas atlikti" /4/.

Mogilevo arkivyskupijos vadovui, kurie gyveno Petrapilyje, būtent, kapitulinis vikaras vysk. Steponas Denisewicz, apie slaptai atgijusius Akademijos būstinėje Marijonus iš J. Matulaičio ir P.Būčio gerai žinojo. Tie patys profesoriai apie savo vienuolinę padėtį supažindino arkiv. Vincentą Kluczynskį tuojau po 1910 m. gegužės 23 /birželio 5/, kada jis apėmė metropolijos sostą. Kiti kunigai, taip pat Akademijos profesoriai to nežinojo /5/. Bet sunkumų ir pavojų netrūko. Nuolat gresė, kad civilinė valdžia gali slaptą vienuoliją sužinoti, vienuolius suimti, ištremti... Naujokų mokytojas Matulaitis savo dvasiniame dienoraštyje bendrais žodžiais sunkenybes mini, reikšdamas stipriausią valią nemesti geros veiklos iš baimės, nes ir kalėjimas dėl Dievo ir su Dievu taps poilsiu ir tremtis rojumi. Štai jo žodžiai: "...Nejaugi išsižadėjus brangiausių idealų, rūdyti kur susirietus ir susitraukus iš baimės?... Ne, anaiptol ne! Turime eiti narsiai ir drąsiai prie tikslo keliu, kurį mums Dievas rodo, ten, kur Dievo dvasia mus veda ir skatina eiti, į jokias kliūtis neatsižvelgiant, nieko nenuogąstaujant. Jei pilni Dievo dvasios būsime, viską turėsime galutinai apgalėti..." /6/. Ir kitoj vietoje pažymėjo: "...Jei dėl Dievo ir su Dievu būsi kalėjime, ar nebus tau poilsio vieta, o ištrėmimas ar nebus tau tada rojumi?" /7/

Nors prieš slaptą vienuolinį gyvenimą sunkumai, pavojai kunkuliavo, tačiau Atnaujintojui stropiai veikiant ir įtaigojant, vyrų, kuriuos traukė pašaukimas pas Marijonus, netrūko. Tai pats kun. J.Matulaitis patvirtina, 1910 m. vasario 7 d. rašydamas: "...Mūsų kongregacija, ne-

---

/3/ JM laiškas, Petrapilis 1910.II.7 nežinomam kunuigui /S. Grum-Grzymaila?/ Romoje/ ACRel., S.26, 1/. Inspektoriaus pareiga prilygo vicerektoriaus. Be to, jis rūpinosi visais studentų reikalais ir jų auklėjimu /P. P. Būčys, bažnyčios ir tautos darbininkas. AJMČ, 21/.

/4/ JM laiške, kaip /3/.

/5/ PPB

/6/ J. Matulaitis, Mintys 1910.X.25.

/7/ JM, t.p., 1910. X.24.

žiūrint tiek daug sunkumų, kuriuos vienuolinis gyvenimas kraštuose patiria, pamažu atgyja ir auga. Dabar be vieno likusio Vyriausio Vadovo penki kunigai /J. Matulaitis, P. Būčys, A. Civinskas, P. Andziulis, J. Totoraitis. -S. Mt./ šiai Kongregacijai esame įjungti, iš kurių trys teologijos daktarai ir 1 filosofijos. Be to, kiti du kunigai teologijos magistrai /Justinas Novickas ir Vincas Dvaranauskas /?/. S.Mt./ jau visai yra pasiruošę, kad mūsų Kongregacijon įsijungtų ir tik laukia Ordinarų leidimo. Taip pat yra kiti klierikai ir pasauliečiai, kurie šio gyvenimo nori /8/. Gi 1910 metų gegužyje buvo šeši aspirantai /9/.

Viename laiške Atnaujintojas - naujokų mokytojas J. Matulaitis sako: "Žmonių, kurie nori prie mūsų prisidėti, randasi kaskart daugiau, nors mes tuo atžvilgiu esame labai atsargūs; rastųsi jų dar daugiau, kad mums nereiktų kaip žvirbliams slaptytis" /10/. Taigi Marijonų augimui didžiausia kliūtis buvo, kad tai, ką darė, tegalėjo slaptai atlikti dėl civilinių įstatymų; todėl tegalėjo nedaugelį supažindinti su atgimstančia vienuolija /11/. Nežiūrint įvairių kliūčių, Gaivintojui J. Matulaičiui švietė gera viltis: "...Dievo padedant ir Šventam Sostui pritariant, tikimės būsiant, kad mūsų kongregacija pradės pamažu gyvuoti ir ugdytis" /12/.

Pirmas vasaros atostogas atgimstantieji Marijonai praleido Pohulankoj, Latvijoj prie Daugpilio, Liksna parapijoje, pasamdytoje grafaitės Sieberg-Platerytės viloje. Ten pat, sutinkant arkivyskupui Vincentui Kluczynski, įrengė viešą koplyčią ir uoliai vedė sielovadą. 1910 m. liepos 10 d. prisijungė naujokas kun. Jonas Totoraitis /13/, kurį sekė pasaulietis kandidatas Konstantinas Songaila. Jis Petrapilio universitete studijavo fiziką ir matematiką. Po vasaros atostogų visi šie asmenys

---

/8/ JM laiškas 1900.II.7. Žr. /3/.

/9/ Ten pat.

/10/ JM laiškas, Petrapilis 1910.II.6 kun.J.Vaikevičiui /ELit./.

/11/ JM laiškas 1910.II.7. Žr. /3/.

/12/ Ten pat.

/13/ Jis buvo Friburgo universiteto filosofijos daktaras, po to Kauno universiteto istorijos profesorius, žymus istorikas. Mirė 1941 m. rusų okupacijoj, išmestas iš Marijampolės vienuolyno. Apie jį žr. A. Kučinskas, Atheneum. Kaunas IV /1933/, 1ss.

rugsėjyje grįžo Petrapilin į Akademijos rūmus. Tais pačiais metais į Marijonus įstojo du jauni lietuviai, būtent, Jurgis Košys ir Pėstininkas, kurie skaitydamiesi profesorių Matulaičio ir Būčio tarnais, galėjo Akademijoj pasilikti. Kai J. Matulaitis 1910 m. rugpjūčio 29 d. į Vyriausio Vadovo V. Senkaus rankas atnaujino metinius įžadus, ir kun. P. Būčys rugsėjo 15 d. padarė pirmuosius įžadus, Petrapilyje jau buvo du profesai marijonai, du naujokai, keletas klierikų ir pasauliečių postuliantų /14/. Kunigai aspirantai Pijus Andziulis ir dr. Antanas Civinskas dar nebuvo įstoję, nes jų einamos pareigos tuo tarpu trukdė.

/14/ P. P. Būčys, Atsiminimai 217s ir Memorabilia 3-5. Plg. JM, Brevis informatio, t. n. 2; 3.

2. Konstitucijos

a. Parašymas ir patvirtinimas

Paskutinės Marijonų Konstitucijos buvo parašytos Vyriausio Vadovo Tėvo Raimundo Novicko /1776-1788/ ir pop. Pijaus VI 1786 m. lapkričio 17 d. patvirtintos /1/. Tačiau dabar, pasikeitus reikalams, naujai reikėjo ir konstitucijas pakeisti, Apaštalų Sostui įteikti patvirtinti. Šį darbą atlikti J. Matulaitis stojo šalia gausių kitų darbų baigiantis 1909 metams. Ruošdamas Konstitucijas, naujokų mokytojas kiekvieną paragrafą apsvarstė su naujoku prof. Būčiu. Įstatus paruošė pagal naujus Šventos Vyskupų Kongregacijos nurodymus /2/ ir pritaikytus prie sunkiausių sąlygų, kuriose radosi vienuolinis gyvenimas tuose kraštuose. 1910 metų pradžioje darbas užbaigtas. Kun. P. Būčys naują tekstą nuvežė Lietuvon į Marijampolę, kad su Vyriausiu Vadovu T. Vincu Senkum jį aptartų /3/. Gi 6 d. vasario 1910 m. tekstas jau buvo spausdi-

/1/ Bullarii Romani continuatio. Prati 1848, t. IV, dalis II, psl. 1785-1895.

/2/ S.Congr. Episc. et Relig., De novis Institutis votorum simplicium, 28. VI. 1901. Acta Sanctae Sedis, XXXIV 1901, 1-56.

/3/ J. Totoraitis, Marijampolės ... vienuolynas, 54.

namas. Jį atspaudė Petrapilyje katalikė našlė C. Birkenfeld be civilinės valdžios leidimo /4/.

Šventoji Vienuolių Kongregacija 1909.VIII.2 buvo nurodžiusi, kad bent po trijų mėnesių nuo naujų narių Marijonų Kongregacijon priėmimo /1909.VIII.29/ Tėv. Vincentas Senkus ir J. Matulaitis atgimstančios vienuolijos reikalu, rekomenduoti Mogilevo, Varšuvos ir Seinų Ordinarų vėl kreiptųsi į Šv. Sostą /5/. Pagrindiniai reikalai, svarstytini pas Ap. Sostą buvo naujų Konstitucijų ir reformuoto Instituto patvirtinimas. Tam paruošti reikalingus dokumentus radosi nemažos kliūtys: pirmiausia todėl, kad per krašto paštą tokius reikalus tvarkyti buvo gana pavojinga. Todėl toli gyvenantieji Vyriausias Vadovas, Varšuvos ir Seinų Ordinarai pasiektini buvo asmeniškai, kas profesoriams Matulaičiui ir Būčiui buvo galima tik atostogose /6/. Pagaliau 1910 m. balandžio 17 d. J.Matulaitis jau buvo paruošęs visus būtinus dokumentus: naujai parašytas ir atspausdintas Konstitucijas, puikiausius rekomendacijų ordinarų raštus ir t.t. /7/. Bet tuos raštus pasiųsti dar reikėjo rasti slaptas kelias. Tokį kelią rado tik tų metų gegužyje /8/. Pasiųsdamas dokumentus, J.Matulaitis, Vyriausio Vadovo V. Senkaus įgaliotas, Apaštalų Sostą maldavo, kad atgimusią Vienuoliją vėl patvirtintų ir naujos Konstitucijos būtų aprobuotos dešimtmečiui /9/.

Šv. Vienuolių Kongregacija ruošdama patvirtinimą, tą patį mėnesį dar reikalavo iš prašytojo senosios Regulos Dešimties Marijos Dorybių ir Įstatų, pagal kuriuos Marijonai buvo gyvenę, taip pat atskiro prašo-

---

/4/ JM laiškas 1910.II.6 kun. J.Vaitkevičiui /ELit./.

/5/ "Institutum Fratrum Marianorum sub titulo Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae. Petrapoli 1910".

/6/ Šv. Vienuolių Kongregacijos dekretas 1909.VIII.2, N. 3544-09 Varšuvos Ordinarui / ACRel. S. 26/.

/7/ JM laiškas 1910.II.7 kun. /?/ Romoj. Ten pat.

/8/ JM raštas, Petrapolis 1910.IV.17 Šv. Vienuolių Kongr. /ACRel., S. 26/. Ordinarų rekomendaciniai laiškai ten pat.

/9/ Plg. V. Senkaus-Senkowski laišką, Marijampolė 1910.VIII.7 Šv. Sostui /ACRel. S. 26, f. 1/.

/10/ JM raštas, Petrapilis 1910.IV.10 Šv. Vienuolių Kongregacijai./ ACRel., S. 26. Ordinarų rekomendacijos raštai ten pat/.

mojo laiško iš likusio Vyriausio Vadovo V. Senkaus, kad reformuota vienuolija ir Konstitucijos apaštališkuoju autoritetu būtų patvirtintos. Dėl pavojų ir sunkumų, kuriuos minėjome, J. Matulaitis Švento Sosto norimus dokumentus tegalėjo pristatyti 1910 m. rugsėjo 1 dieną /11/. Tą viską Šv. Vienuolių Kongregacija gavusi ir Konstitucijose, Reformatoriaus parašytose, padarius mažus pakeitimus /12/, pop. šv. Pijus X 1910 m. rugsėjo 15 d. patvirtino tiek Konstitucijas, tiek reformuotą Kongregaciją neribotam laikui. Patvirtinimo raštas išduotas tais metais lapkričio 28 dieną /13/. Kadaise iš schizmos atsivertęs ir tapęs katalikų kunigu dr. Sergijus Grum-Grzymaila, rusas, kuris tuo laiku buvo Romoje, tvirtina, kad pagreitinime apaštališkojo patvirtinimo daug pagelbėjęs. Tas pats kunigas patvirtinimo dekretą ir naujai priimtas Konstitucijas slaptu keliu, pagelbstint lietuvei princesei Magdalenai Radvilas, pasiuntė Jurgiui Matulaičiui /14/.

Taip dabar ant tvirtų teisinių Apaštalų Sosto padėtų pamatų Reformatorius toliau statydamas, jau saugiai galėjo žengti.

/11/ JM raštas 1910.IX.1 Šv. vienuolių Kongregacijai /ten pat/.

/12/ Pataisymus žiūrėk Konstitucijų egzemplioriuj, kuris randasi ACRel. S. 26.

/13/ Dekretas randasi gale konstitucijų n. 3544-09 ACRel., S. 26.

/14/ S. Grum-Grzymaila, Slaptai tarp Petrapilio ir Vatikano. XX Amžius. Kaunas 1937, n. 184. Slaptai susisiekti su Šv. Sostu J.Matulaičiui pagelbėjo ir Krokuvos /tuomet Austrijoj/ seserys Uršulinės. Žr. pastabą gale rašto T. V. Senkaus 1910.VIII.7 Šv. Sostui, t. p.: "Responsum mitti iubeatur: Couvent des Ursulines a Cracovie en Autriche pour remétre a M. l'abbé Matulewicz, professeur a l'Academie Catholique de St. Petersbourg". Tas pat JM rašte 1910.IV.17 Šv. Vienuolių Kongregacijai /ACRel. S. 26/.

b. Reformuotų Konstitucijų /1910/ palyginimas su paskutinėmis senosiomis /1787/

1. Teisiniai pakitimai tarp 1670 ir 1910 metų

Nuo pradžios, kaip jau matėme, Marijonai laikėsi Šv. Augustino Regulos. Po to Steigėjas Dievo Tarnas T. Stanislovas Papczynski sudarė

/1/ "Normae vitae Clericorum Recollectorum B.M.V sine labe Conceptae". Varsavia 1687.

Normas /1/, kurias patvirtino ordinaras ir Apaštališkas Nuncijus Lenkijoj. Gi gavus Ordino patvirtinimą iš popiežiaus 1699.XI.24, buvo duota Dešimties Marijos Dorybių Regula, kuri mažai turėjo teisinių nurodymų, bet daugiau asketinį gyvenimą maitino /2/. Kitiems gi reikalams toliau tarnavo Normos, nors popiežių patvirtinimo dar negavusios. Laikui bėgant Normoms būdavo jungiami Patvarkymai ir Dekretai Generalinių Kapitulų. Todėl kilo būtinybė Normas, Potvarkius ir Dekretus sujungti į vienetą ir sustiprinti Apaštalų Sosto patvirtinimu. Taip redaguotus Įstatus Šv. Sostas patvirtino 1723 m. rugsėjo 3 dieną /3/, bet vistiek marijonai pasiliko pranciškonų priklausomybėje. Dėl šios globos Marijonams ne retai kilo sunkenybių, kurios Marijonų Ordino klestėjimui netarnavo. Todėl kai Vyriausiu Vadovu buvo išrinktas T.Raimundas Novickas /1776-1788/, viską darė, kad minėtas sunkenybes panaikintų, būtent, kad Marijonų priklausomybė pranciškonams liautųsi. Ir jam tai generalato antros kadencijos gale pavyko. Savo pataisytas Konstitucijas ir Institutą nuo Mažesniųjo Brolių Ordino visai nepriklausomą pop. Pijus VI 1787 m. kovo 27 d. patvirtino /4/. Šios Konstitucijos su Dešimties Marijos Dorybių Regula pas Marijonus teisiškai galiojo iki 1910 metų lapkričio 28 dienos, kada jau reformuotos Konstitucijos Apaštalų Sosto buvo patvirtintos. Nuo tada taip pat minėta Regula teisiškai nebegaliojo.

2. Senųjų Konstitucijų /1787/ palyginimas su reformuotomis /1910/

Nuo besibaigiančio 18-to šimtmečio politinis perversmas ir persekiojimas vienuolių teisinę padėtį nemažai pakeitė. Vienuolių teisė per penkias kartas /1787-1910/ daug pažengė pirmyn. Ypač valdant Pijui IX /1846-1878/, Leonui XIII /1878-1903/ ir šv. Pijui X /1903-1914/ labai

/2/ Plg. Inocento XIII 1723.IX.3 raštą "In Supremo militantis Ecclesiae solio"/ /Archiv. Nunz. di Varasavia, vol. 120, f. 62r/.

/3/ Tas pats, ten pat, 62-63 ir: "Statuta Patrum Marianorum Ordinis BMV sub tit. Immaculatae Conceptionis..."/ Ten pat, f. 63-73/.

/4/ Apašt. Brevė "Ex debito", 1787.III.27 /AVat., Nunz. di Varsavia, vol. 135, fol. 3-4; 21-22 ir: "Constitutiones Apostolicae Ordinis Immaculatae Conceptionis BMV Clericorum Marianorum...". Romae 1878 /t.p. 4-21/. - Apašt. patvirtinimo tekstą žr.: Bullarii Romai continuatio... Prati 1848, psl. 1785-1795.

padaugėjo nuostatų, liečiančių vienuolinį gyvenimą /5/. Tos teisės pažanga ir sunkiausios sąlygos, kurias vienuolinis gyvenimas XX amžiaus pradžioje Rusų okupacijoj patyrė, turėjo aiškią įtaką Jurgiui Matulaičiui reformuojant 1909-1910 metais Marijonų Konstitucijas. Tai žinant, nenuostabu, kad naujausios J.Matulaičio parašytos Konstitucijos daug skiriasi nuo tų, kurias 1786-1787 metais paruošė Tėvas Raimundas Novickas.

Pirmiausiai abejos Konstitucijos sutinka ir skiriasi ypatingame tiksle ir priemonėse to tikslo siekti. Sutinka garbinime Švenčiausios Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos, mokyme tamsuolių, teikime pagalbos sielovadoje ir skaistyklos sieloms. Kitur ypatingas tikslas ir priemonės įvairuoja. Tai aiškiau matosi iš palyginimo:

1787 metų KONSTITUCIJOS	1910 metų KONSTITUCIJOS
Pirminis ir antrinis tikslas duodamas drauge: "1. Pirmiausiai kiekvienas jūsų savo pašaukimo tikslą kasdien stropiai ir maldingai teapsvarsto, būtent didesnė Dievo garbę, Garbinimą ir Gerbimą Nekalto Prasidėjimo Išrinktosios Dievo Gimdytojos Mergelės Marijos ypatingai platinti ir jos dorybes Reguloj aprašytas visu uolumu, su Dievo malonės pagalba, sekti, rimtai siekiant savo tobulumo, savo išganymo ir artimo rūpesčiu, ypač auklėjime Krikščioniškam moksle liaudį kiekvienas rūpinas ir labiausiai už mirusių tikinčiųjų sielas atgailos bausmėmis nuteistas visu pamaldumu ir dažnais maldavimais pagelbėti tegu stengiasi".	*Ypatingas tikslas ir priemonės:* "2. O Kongregacijos antrinis tikslas ir ypatingas susideda meilės darbais Dievui ir artimui, gi ypatingai skleidimas studijų ir mokslo, kitų mokymas ir pagalba sielovadoje pasauliečiams kunigams. 3. Kongregacija šio tikslo siekia pirmiausiai leisdami knygas ir rūpindamiesi katalikiškais laikraščiais; - steigdami ir vesdami įvairių rūšių mokyklas, kolegijas, insitutus; - steigdami ir vesdami katališkus būrelius ir draugijas tiek jaunimo, tiek suaugusių; aiškindami krikščionišką mokslą, ypač liaudžiai /6/, skelbdami Dievo Žodį, ruošdami paskaitas, vesdami rekolekcijas, klausydami išpažinčių ir kitu bet kokiu būdu uoliai rūpindamiesi artimų išganymu ir tobulumu".

/5/ Plg. J.Creusen S.J., De iuridica status religiosi evolutione synopsis historica. Roma 1948, 38-41.

Apie Pal. Mergelės Marijos garbinimą kalbama 4-5 numeriuos ir apie pagalbą skaistyklos sieloms pridedama Šv. Vienuolių Kongregacijos 5 numeris /7/.

Toliau reformuotose konstitucijose seka nauji 4-tas ir 5-tas numeriai apie šventuosius Kongregacijos globėjus ir jų šventes. Įžadai daromi ne iškilmingai, bet paprasti, kasdieninis mirusiųjų Officium išimamas. Balto abito pakeitimas yra toks: "24. Kas liečia aprangą, broliai nesiskiria nuo kitų asmenų tos pačios padėties ir amžiaus; bet kiekvieno pareigai ir užsiėmimui pritaikyta, drauge gi tepasižymi paprastumu ir kuklumu". - Be to skirtingos matosi dalys: priėmime ir auklėjime kandidatų, naujas skyrius /VIII, numeriai 61-72/ apie profesų mokslus; įžadų aiškinimas pasirodo tikslesnis /skyriai IX-XI/; didesnė Dievo vaikų laisvė duodama išpažintyse, Eucharistijos priėmime ir sąžinės atvėrime, nes nauji įstatymai šioje srityje buvo Šv. Sosto išleisti /8/. Ta pati Dievo sūnų laisvė matosi ir kitose maldingumo lavybose. Brevijoriaus bendras kalbėjimas neįpareigojamas /9/. Apie apsimarinimus ir atgailas reformuotos Konstitucijos visai kitaip kalba. Pavyzdžiui, nepaprasti pasninkai, ypatingi susilaikymai, plakimasis teisiškai neįpareigojami. Leidžiami privatūs ir vieši apsimarinimai su žinia ir leidimu arba nuodėmklausio arba viršininko. Tačiau labiausiai pabrėžiamas užlaikymas blaivumo, susilaikymas nuo rūkymo, vidiniai apsimarinimai ir tie, kurių reikalauja ištikimas luomo pareigų atlikimas /10/. - Trumpai tariant, reformuotos Konstitucijos nuo ankstesnių nemažai skiriasi tiek toje dalyje, kur kalbama apie Kongregacijos savybę, apie į ją įstojimą ir joje gyvenimą, tiek kitoje dalyje, kur kalbama apie Instituto valdymą ir sąrangą. Kaip 1787 metų Konstitucijos yra daug artimesnės Konstitucijoms 1723 metų, negu reformuotoms 1910 metais, taip šios pasku-

---

/6/ Žodžiai "ypač liaudžiai" pridėti Šv. Vienuolių Kongregacijos. /Žr. Konstitucijų egzempliorių ACRel., S. 26/.

/7/ Žr. ten pat.

/8/ Plg. I.Creusen, t.p. - Žr. naujų Konstitucijų XII skyrių ir senųjų V-tą skyrių.

/9/ Plg. Konst. 1910 skyrių XIII ir Konst. 1787 skyrių IV.

/10/ Plg. 1910 Konst. XIV skyrių ir 1787 Konst. III skyrių.

tinės artimiausiai priartėja Konstitucijoms, Reformatoriaus antrą kartą 1924 metais parašytoms ir Apaštalų Sosto 1930 metais patvirtintoms. Tačiau Konstitucijų reforma nereiškia visišką atskilimą nuo ankstesnių. Reformatorius pirmtakų darbo neatmetė, bet išgelbėjo ir ištobulino.

Tą, kas aukščiau pasakius, būtų naudinga paliesti reformuotos Kongregacijos idėją ir dvasią. Tačiau šį svarstymą paliekame darbo pabaigai, nes tik tada Reformatoriaus darbą turėsime pilną.

B. Kongregacijos vairą perima Reformatorius

1. Tėvo Vincento Senkaus mirtis

Vyriausias Vadovas T. Vincentas Senkus atgimusius Marijonus valdė 19 mėnesių ir 12 dienų. Jis mirė 1911 m. balandžio 10 dieną, Verbų Sekmadienį Marijampolėje. Išgyveno 70 metų, ir buvo paskutinis Marijonas, kuris nešiojo baltą abitą. Dideliu iškilmingumu su žmonių gausa buvo palaidotas Didžiosios Savaitės Trečiadienį prie parapijinės šv. Mykolo Arkangelo bažnyčios, kurioje velionis labai uoliai ir ilgai ėjo klebono pareigas /1/. Pamokslus pasakė kun. prof. P.Būčys, Marijonų kandidatas kun. prof. Pijus Andziulis /2/ ir velionio vikaras kun. dr. Motiejus Gustaitis /3/.

Civilinę okupacijos valdžią T. V.Senkaus mirtis džiugino /3a/. Gi tikintieji lietuviai į kapą žvelgė ašarodami. Jie visai nežinojo, jog Marijonai atgijo, ir jų du dalyvauja šioje liūdnoje iškilmėje /4/. Nei pats

/1/ Mirusių Marijonų sąrašas /Album mortuorum/, 1911.IV.10.

/2/ P. P. Būčys, Atsiminimai, 219.

/3/ M. Gustaitis, Pamokslas Kunigo Vincento Senkausko laidotuvėms, sakytas Marijampolėje 12 balandžio 1911 m. Vadovas, Seinai 1911, tom. 9, nr. 33, p. 38-42.

/3a/ Kun. K. A. Matulaitis, Marijonų Vienuolija. Istorinės žinios, III, p. 7-7a. Rankraštis pas kun. S.Matulį.

/4/ Plg. F. Bartkus, Jo Ekscelencija Petras Pranciškus Būčys. Tėvynės Sargas. Fellbach II /1949/, nr. 2-3, p. 86.

Tėvas Vincentas Senkus (1840-1911), paskutinis baltųjų marijonų Vyriausias Vadovas

pamokslininkas kun. M.Gustaitis tai žinojo. Jis net aiškiai pabrėžė, kad šiandien laidojamas ir Marijonų Ordinas /5/. Tačiau iš tikro dėka Atnaujintojo Marijonų gyvenimo kapo tyla nepalietė.

Testamente, kurį T. Vinc.Senkus paliko, buvo pažymėta, kad jis kun. Jurgiui Matulaičiui yra skolingas 6000 rublių. Ši suma iš tikro priklausė Marijonams, kurią T. Senkus savo įpėdiniams norėjo palikti. Tačiau civilinė valdžia šio testamento, kaip padaryto amžinų įžadų vienuolio, nepripažino. Taip iš minėtos sumos pinigų kun. J. Matulaitis nieko negavo /6/.

Marijampolės parapija nuo 1750 metų buvo valdoma Marijonų, ir jų vienuolynas teisiškai ir faktinai vadinosi klebonija. Mirus T. V. Senkui, kun. P. Būčys Jurgio Matulaičio vardu nuvyko į Seinus ir vietos Ordinarą vysk. Ant. Karosą prašė, kad Marijampolės klebonu skirtų kun. Joną Totoraitį. Kol kun. Totoraitis baigs naujokyną, parapijai tvarkyti buvo skirtas kun. Antanas Uogintas. Gi paskui vysk. Karosas Marijampolės klebonu paskyrė prof. Seinų kan. Pranciškų Augustaitį, mat Generalinis Vikaras prel. Juozas Antanavičius vietos Ordinarą spaudė, kad tai pareigai kun. J. Totoraičio neskirtų. Generalinis Vikaras mintijo, kad jis didelei parapijai valdyti yra per jaunas. Iš tikro gi kun. J. Totoraitis, filosofijos daktaras, kunigu įšventintas prieš 15 metų /1895.XII.29/ ir sielovados pareigas ėjo Daukšių ir Šunskų parapijose /7/. - Kaip bebūtų, bet Marijampolės parapijai valdyti po 160 metų atiduota pasauliečiams kunigams.

2. Pirmoji Generalinė Kapitula

Prof. kun. P. Būčys pirmus įžadus padarė tą pačią dieną, kada šv. Pijus X marijonus ir jų reformuotas konstitucijas patvirtino, būtent, 1910 m. rugsėjo 15 d., Sopulingosios Dievo Motinos šventėje /8/. Atnau

/5/ M.Gustaitis, t.p.

/6/ JM laiškas, Fribourg 1912.II.8 kun. A. Staniukynui Čikagoj /Šv.Kazimiero Marijonų provincijos archyvas, 2/. -P. P. Būčys, t.p., 219.

/7/ P. P. Būčys, Atsiminimai, 219.

/8/ Patvirtinimo dekretas duotas tik XI.28 d., kuris randamas gale Konstitucijų: "Institutum Fratrum Marianorum sub titulo Immaculatae Conceptio

Pirmieji atnaujintos vienuolijos naujokai kun. prof. dr. Pranciškus Būčys ir kun. dr. Jonas Totoraitis

jintojo gi J. Matulaičio metinius atnaujuntus įžadus Vyriausias Vadovas T. Vincas Senkus tais pačiais metais rugpjūčio 29 dieną. T. Senkui 1911 m. balandžio 10 d. mirus, liko tik du marijonai kunigai - Matulaitis ir Būčys, turintieji aktyvų ir pasyvų balsą rinkimuose. Todėl naujo Vyriausio Vadovo išrinkimą reikėjo atidėti bent iki tol, kol trečias kunigas - Totoraitis - bus baigęs naujokyną, tai yra iki 1911 m. liepos 10 dienos. Todėl buvo nuspręsta šiuos rinkimus padaryti Lietuvoje 1911 metų vasaros atostogų metu.

Kunigai profesoriai Matulaitis ir Būčys su naujoku kun. Totoraičiu iš Petrapilio į Lietuvą sugrįžo 1911 m. liepoje. Jie 14-tą dieną /sen. kalend. 27/ visi trys nuvyko Gelgaudiškin, Seinų vyskupijoj, kur klebonavo kun. prof. P. Būčio dėdė kun. Pr. Būčys /†1923/. Klebonas tikėjo, kad jie atvyko jo lankyti. Tačiau iš tikro kitaip buvo. Po vakarienės visi kunigai lankė bažnyčioje Švenčiausiąjį. Kai svečiai ilgiau meldėsi, klebonas išėjo tvarkyti kai kurių reikalų. Tada tik svečiai įėjo zakristijon,

---

nis Beatissimae Virginis Mariae. Petrapoli 1910 /ACRel., S. 26/.

kun. Jonas Totoraitis pas kun. J. Matulaitį atliko išpažintį, į jo rankas sudėjo pirmuosius vienuolinius įžadus. Todėl dabar jau buvo trys pilnateisiai vienuoliai marijonai. Prof. kun. J. Matulaitis priminė esant naudingą laiką išrinkti Vyriausią Vadovą bet kurį iš čia esančių. Šitaip atidaryta Marijonų Generalinė kapitula su vieninteliu dienotvarkėje reikalu: išrinkimu Vyriausio Vadovo. Prof. kun. P. Būčys tuojau pasakė, niekas už kun. Jurgį Matulaitį, kuris iki šiol atgimusią kongregaciją išmintingiausiai valdė, nebus labiau tinkamas Vyriausias Vadovas. Naujasis padaręs įžadus kun. J. Totoraitis buvo tos pačios nuomonės, ir taip Kongregacijos aukščiausia valdžia teisėtai perėjo į Atnaujintojo rankas. Rinkėjai paklusnumo ženklan pabučiavo išrinktojo rankas. Ši nepaprasta ir slapta reformuotos Kongregacijos pirma Generalinė Kapitula su maldomis užtruko 10 minučių. Kapitula buvo pilniausia: nepaprasti kapituliarai dalyvavo visi, kurių buvo trys /9/.

Trys marijonai, sugrįžę į parapijos namą, skirtą svečiams, sudarė du dokumentu: apie išrinkimą naujo Vyriausio Vadovo ir apie pirmus kun. J. Totoraičio įžadus. Bet čia tuojau kilo klausimas, kur dokumentus paslėpti, kad jie kaip nors nepatektų į rusų policijos rankas, nes šiuo atveju trijų marijonų ir visos atgimusios kongregacijos žlugimas būtų buvęs tikras. - Slapti vienuoliai Lenkijoje tokius padarytus dokumentus tuojau sudegindavo. Prof. kun.Būčys sudeginimui buvo priešingas. Kadangi jo tėviškė Šilgaliuose buvo visai prie Prūsijos sienos, todėl jis pasiūlė slaptai per Prūsijos paštą saugiausiai globai pavesti. Kiti du marijonai tam pritarė. Bet kur šie dokumentai saugoti buvo pasiųsti ir dabar randasi, iki šiol nepaaiškėjo /10/.

/9/ Apie šią Kapitulą pasakoja dalyviai: J.Totoraitis, Pirmoji atnaujintų Marijonų Kapitula. Šaltinis 1934, nr. 36, p. 156 ir vysk. P. P. Būčys, Atsiminimai, 219-220.

/10/ Tie, kurie juos sudarė, mintijo, kad reikia pasiųsti arba į lietuvių studentų sąjungos Šveicarijos Friburge "Rūta" archyvą, kurios visi trys buvo nariai arba pas Seseris Uršulietes Krokuvoj arba Uršulei Ledochowskai, Šv. Uršulės Kongregacijos narei, kuri Petrapilyje vedė slaptą vienuolinį gyvenimą. Po 23 metų įvykio /1934/ nei patys dalyviai vysk. P.P.Būčys, MIC, nei kun. Jonas Totoraitis, MIC, nebeprisiminė, kur pagaliau virš minėti dokumentai buvo pasiųsti. Prof. kun. J. Totoraitis mano, kad jie buvo pasiųsti ses. Uršulei Ledochowskai, kuri vėliau į Vakarų Europą persiųsti

Manome, kad šitie dokumentai tiesioginiai ar netiesioginiai /per Uršulę Ledochowską/ buvo persiųsti greičiausiai arba Krokuvon Šv. Uršulės Seserims arba į Šveicarijos Friburgo "Rūtos" archyvą, kurio svarbiausia dalis po 1920 metų buvo perkelta į Lietuvą, Kauną, Laisvės Alėja 3 /Kun. dr. A. L. Deksnys, St. Louis, Illinois, 1947. V. 26 laiškas autoriui/.

Sekančią dieną po įžadų kun. dr. J. Totoraitis nuvyko į Sintautus vikaro pareigoms. Kun. prof. Pr. Būčys vasaros atostogų metu grįžo Petrapilin profesoriauti Bažnytinėj Akademijoj.

Naujai išrinktasis Vyriausias Vadovas įžengė kelią aštriausiais erškėčiais klotą.

galėjo /J. Totoraitis, Pirmoji atnaujintų Marijonų Kapitula, t. p./.

C. Mažoji kaimenė prieštaringose dienose

Kun. J. Matulaitis vienuolinio gyvenimo klausimuose jau prieš 1909 metus turėjo gana didelį patyrimą /1/. Jam ir naują vienuoliją kurti sugebėjimų netrūko, bet, kaip liudija vysk. P.P.Būčys, steigėjo garbė jo visai netraukė /2/. Jis bevelijo stoti į mirštantį Ordiną, kurio atgaivinimas teisiškai nebuvo įkūrimas, bet šis darbas to laiko aplinkybėse iš dirbančio nemažiau reikalavo. Tai turėdamas mintyje, prel. Feliksas Bartkus teigia, kad ši veikla buvo antras įkūrimas /3/, ir Tėv. Vladislovas Mroczek /4/ tą pat pareiškė, tardamas, kad tai buvo antras Mari-

/1/ Plg, jo laišką 1909.VII.30 /Šv. Vienuolių Kongregacijai/ ACRel., S. 26 ir MGen. Archyvas, Documenta renovationis, nr. 5/. Plg. psl. 40, 41

/2/ PPB

/3/ F. Bartkus, t.p., p. 92.

/4/ "Historia Domus Friburgensis", m/s /AGMar., Capitulum Generale Gedanensis. Relationes Domorum V, nr. 7/.

jonų Kongregacijos užgimimas. Iš tikro J.Matulaitis stodamas į Marijonų Ordiną, rado tik senatvės, darbų nuvargintą Vyriausią Vadovą, tuojau keistinas konstitucijas ir daugiau nieko: nei narių, nei medžiaginio užnugario, jokio vienuolinio namo, nes paskutinis Marijampolėje jau seniai buvo virtęs klebonija. Todėl jis viskuo turėjo rūpintis. Taigi teisingai savo dvasiniame dienoraštyje galėjo pažymėti: "Nors mes įstojome į seną įstaigą, bet viskas tenka mums statyti ir tverti iš naujo" /5/. Ir kitur sako: "Nuo senųjų Marijonų, galima sakyti, mes vien tik vardą paveldėjome. Jų Įstatai pasirodė jau nebetinka šios gadynės reikalavimams ir nebeatsaką Bažnytiniems Kanonams, vėliau išdotiems. Reikėjo iš naujo Įstatai susistatyti ir paduoti Romon patvirtinti... Senieji Marijonai visus savo dokumentus, popieras, archyvus sunaikino, bijodamiesi kratų. Reikia mums dabar viskas iš naujo taisyties ir susitvarkyti .../ .../ Nė turtų mes jokių nepaveldėjome nuo Senųjų Tėvų Marijonų... Iš jo /neseniai mirusio generolo T. Senkaus. S. Mt./ nė skatiko mums neteko /.../. Aš besirgdamas ir besidarbuodamas Varšuvoje buvau susidėjęs 2000 rublių, o geriau sakant, tai seserys vienuolės, pas kurias gyvenau ir dirbau, surinko ir sudėjo man tuos pinigus. Peterburge besidarbuodamas su kun. Būčiu, taipgi sudėjome per 2000. Tai ir visas buvo mūs turtas... Kol kas ir kaipo vienuolija esame bepinigiai. Viską turime iš naujo statyti..." /6/. "O tai, sako kitame laiške, labai daug jėgų ir darbo reikalauja" /7/. Iš čia sunkenybių gausa. Ne tik todėl. Nemažesnes darė rusų valdininkai. Iš jų pusės nuolat gresė sugriovimas atgimstančios vienuolijos, kalėjimas ir ištrėmimas. Šiose visose sunkenybėse ir pavojuose aiškiai ryškėja Vyriausiojo Vadovo kun. J.Matulaičio kaip tikro Kristaus karių Vado žymus narsumas, drąsa ir nepajudinamas patvarumas. Jo dvasia, kuria gyveno ir savo bendrabrolius įtakojo, matosi iš jo to meto dienoraščio. Štai 1910 m. spalio 24 d. naujokų mokytojas prof. Jurgis atžymi: "Dažnai atsitinka, kad pradedame sau galvą graužti dėl kliūčių, kurias matome arba net ir dėl tų, kurios gali ateityje kada nors rastis, jei rasis; skundžiamės dėl to, kad neturime išsyk tų prie-

/5/ JM, Mintys..., 1910.X.18, p. 4.

/6/ JM laiške /Fribourg, 1912.II.8/ kun. A. Staniukynui /ACMas. n. 3/.

/7/ JM 1912.IX.22 kun. A.Staniukynui. ten pat, n.5.

monių, kurių mums reikia... Ir imame galvoti, kaip tas kliūtis pašalinti ir kaip čia visus tuos įrankius susitaisyti. Tuo dažnai viskas ir pasibaigia: prie paties tikslo jau neiname. Pridera mums kitaip pasielgti. Jei tikslas geras ir tinkamas, jei tik jis gali atnešti Dievui garbę ir Bažnyčiai naudą, reikia drąsiai stoti prie darbo ir eiti prie tikslo. Jei tik tikrai busime savęs išsižadėję ir Dievui visiškai atsidavę ir pasiaukoję, be abejo, surasime būdą ir keblumams pašalinti arba bent pro juos prasilenkti, ir mūs sumanymai bus įvykdyti. Nereikia tik bijoti dėl Dievo garbės ir Bažnyčios naudos nukęsti, nereikia bijoti, taip sakant, rizikuoti. Ateitis yra nuo mūsų akių it uždangalu uždengta; ir šiaip gyvenime nuolat mums prisieina rizikuoti. Juo labiau galime rizikuoti, kad čia nėra ko bijotis pralaimėti. Nors nepavyktų darbas bei sumanymas, Dievas priims gerus norus, sumanymus ir pastangas. Pas Dievą nieko nepralaimėsime, o tik pelnysime. O pas žmones? Ką čia taip labai gali pralaimėti ir ko čia labai bijotis? Jei tik tikrai visko būsi išsižadėjęs ir viską būsi dėl Dievo apleidęs, ką žmonės gali tau padaryti? Dievo tau neatims, dangaus prieš tave neuždarys, į pragarą tavęs nenuvarys, jei pats ten eiti nenorėsi. Net nuo žemės tavęs nenustums. Kur nusiųs, ten rasi žmones, ten galėsi jų išganymui darbuotis. Pagaliau, visur yra Dievas ir visur vienoks kelias į dangų".

"Viešpatie, suteik man tą malonę, taip visus ryšius mane prie žemės rišančius sutraukyti, taip nuo visų šios žemės niekniekių atsisakyti, taip nuo visokių žemiškų norų, geismų, siekimų, užmanymų pasiliuosuoti, kad drąsiai galėčiau tarti: nieko daugiau čia nesibijau ant žemės, kaip tik tavęs, mano Viešpatie, mano Dieve ir Sutvėrėjau, kaip tik to, kad Tau mažiau įtikčiau, negu galėčiau, kad mažiau Tavo garbei padaryčiau, negu mano jėgos, Tavo malonės paremiamos, išneštų" /8/.

Kalėjimo ir ištrėmimo dėl Dievo ir Bažnyčios kun. J. Matulaitis nebijojo. Šiuos pavojus drąsiai pakelti taip bendrabrolius ruošė ir ragino: -/.../. "Ir čia pasakyk sau: ar nori būti tobulas vienuolis ar ne? Ir stok drąsiai į tą kelią, kurį tau Dievas rodo, paskui jau tik žiūrėk, kaip pro kliūtis prasilenkti, kaip jas apgalėti. Kai Dievas leidžia nelaimes, tai ir padeda jas perkęsti ir pamokina, kaip iš jų išbristi. Kas nori savo

/8/ JM, Mintys,.., 1910.X.24, p. 8-9.

gyvenimą perdaug apdrausti nuo visokių nelaimių ir vargų, tas mums netinka. Mūsų Kongregacijos kiekvienas privalome būti pasirengęs, kad anksčiau ar vėliau pasaulinė valdžia mus suseks ir nubaus, kad gali prisieiti pabūti ir kalėjime ir ištrėmime. Reikia prie to ruoštis ir besibandant, prieš įstojant į novicijatą, o ir paskui reikia sau dažnai priminti, kad pakliuvus į valdžios nagus nebūtų netikėtas daiktas, todėl būtų gerai, kad kiekvienas mūsų brolis mokėtų viską, kas reikalingiausia yra, pats sau pasidaryti, kad mokėtų sau duoną užsidirbti ar rankų darbais ar galvos, kad mokėtų, kur jį nusiųs, ten atsistoti ant kojų ir verstis pats sau vienas, kol broliai kiti prieis prie jo ir galės jį sušelpti ir padėti. Žinoma, reikia būti protingam, reikia kiek galint saugotis, kad nepakliūtum į tokią nelaimę, bet saikingai, tai yra, kad iš baimės neapsileistume savo darbuose Dievo garbei ir Bažnyčios labui. Aršesniam esi žmogus kalėjime ir ištrėmime, negu kad baimės apimtas ir suvaržytas, kuomet, kaip tas sliekas įsitraukęs į savo dėžutę, lindai, miegi ir nieko neveiki. Bijaisi, kad kiti tavęs neuždarytų į kalėjimą ir neištremtų, o tu pats save uždarai į aršesnį kalėjimą - į susnūdimo, nieko neveikimo, tamsia nakčia apgultą kalėjimą, kur žmogus turi pradėti gesti ir pūti, tu patsai save išvarai į kalėjimą, nes save atskiri nuo būrio tikrųjų veikliųjų Bažnyčios darbininkų. - Ko vertas toksai gyvenimas? Ar ne daug geriau būti dėl Kristaus ištremtu, surakintu, negu sau pačiam laisvu noru lindėti savo rankomis statytame kalėjime, negu gėdingai valkioti savo rankomis nukaltus pančius, kuriais mus gėdinga baimė yra surakinusi. Kas liūdniausia, kad šitame pastarame kalėjime ir ištrėmime žmogus, ilgai begyvendamas, turi pradėti gesti ir pūti, nes prieina jam gyventi be Dievo, o dažnai ir prieš Dievo valią. Tuo tarpu gi, jei dėl tų darbų, kuriuos darysi Dievo garbei, Bažnyčios labui ir sielų išganymui, teks tau pakliūti ištrėmiman arba kalinėn, turėsi tą suraminimą ir džiaugsmą, kad būsi tenai su Viešpačiu ir Dievu. Jei dėl Dievo ir su Dievu būsi kalėjime, ar nebus jis tau poilsio vieta, o ištrėmimas ar nevirs tau tada rojumi?... /9/.

Kun. J. Matulaitis mato, kad visur Bažnyčia arba persekiojama arba bent jos laisvė siaurinama, kad daugelyje šalių vienuoliai nepriimami, iš kitų gi išvaromi, stoti į vienuolyną draudžiama, viešai vystyti

/9/ Ten pat, 1910.X.24, p. 10-11.

ir dirbti draudžiama /10/. Jo širdis Viešpaties vynyno reikalais užsidega ir apie save bei savo Kongregaciją galvodamas, klausia: "Taigi kas belieka daryti? Nejaugi atsilenkti to kelio, kurį Dievas mums parodo? Nejaugi vis nusileidžiant ir nusilenkiant prieš visokius neteisingus Bažnyčios priešininkų įstatymus ir norus nieko neveikti? Nejaugi išsižadėti brangiausių idealų, rūdyti kur susirietus ir susitraukus iš baimės? Jei taip elgtumės, tai susilauktume to, kad kokią dieną mums uždraus ir katalikais būti. Ne, anaiptol ne! Turime eiti narsiai ir drąsiai prie tikslo keliu, kurį mums Dievas rodo, kur Dievo dvasia mus veda ir skatina eiti, į jokias kliūtis neatsižvelgiant, nieko nenuogąstaujant. Jei pilni Dievo dvasios būsime, viską turėsime galutinai apgalėti. Dvasios nė pančiais nieks nesugebės surakinti, nė kalėjime neužkals, nė ištrėmime nebesulaikys. Ji išsiverš iš visur, pro visur prasimuš. Uždek tik, Viešpatie, mūsų širdis tavo meilės ugnimi! Duok tik mums Tavo Šv. Dvasios, kad mes tikrai visko išsižadėję Tavo garbei ir Tavo Bažnyčiai visiškai, pilnai atsiduotume" /11/.

Tačiau matant įvairias kenksmingas draugijas visam pasaulyje pasklidusias ir po Bažnyčios bei visuomenės pamatais veikiančias, kun. Jurgis sau ir saviesiems karštai pabrėžia: "Argi mes nuleidę rankas į tatai ramiai sau žiūrėsime? Ne! Mes prieš nedoras jų organizacijas ir nedorus darbus turime pastatyti savo katalikiškas organizacijas, turime varyti savo katalikišką darbą. Tegu čia mums būna pirmieji krikščionys vadai ir pavyzdžiai. Mūs tikėjimo šventieji milžinai ir karžygiai, kurie savo krauju palaistydami, išugdėte šv. Bažnyčią, Kristui padedant, išmelskite mums narsumo ir drąsos, kad paskui juos pasektume!" /12/.

Jau matėme, kad Jurgis Matulaitis stipriai apaštalavo tarp darbininkų, mokslininkų, studentų, klero, skleidė Bažnyčios socialinį mokslą ir vienuolinį gyvenimą. Ši jo veikla buvo ne kas kita, o katalikų rikiavimas prieš tikėjimo priešų nukrypimus. Ne kita mintim vedinas slaptam Marijonų atnaujinimui visiškai pasiaukojo.

Pirmas slaptas naujokynas atnaujintos Kongregacijos, kaip matė-

/10/ Ten pat, 1910.X.25, 13.

/11/ Ten pat, p. 13.

/12/ Ten pat, p. 14.

me, veikė Rusijos sostinėje Petrapilyje Dvasinės Akademijos būstinėje. Bet trumpa dviejų metų patirtis /1909-1911/ įrodė, kad Petrapilyje paslėpti naujokyną neįmanoma. Du pasauliečiai kandidatai /Songaila ir Pėstininkas/ iš jo išėjo. Dėl vieno neabejota, kad jis paslaptį išlaikys, dėl antro to tikrumo nebuvo /13/. Beveik tuo pačiu metu Katalikų Bažnyčios persekiojimas Rusijoj sustiprėjo /14/. Šios audros ir Petrapilio Marijonai neišvengė. Policija naujoką kun. J.Totoraitį atidžiai tyrinėjo, kodėl jis Petrapilyje gyvena /15/. Be to, iškrėtė Marijonų gyvenamus kambarius, ieškodami slaptų organizacijų: jėzuitų ir kitų /16/. Šioj padėtyje naujokų mokytojas prof. J.Matulaitis rašo: "Jeigu visokios kitokios kenksmingos draugijos, visokių maištininkų ir riaušininkų, moka taip gražiai pasislėpti ir pasislėpusios gyvuoti ir darbuotis, taigi mes Bažnyčios labui ir net tos pačios visuomenės, nuo kurios mums prieina slapstytis, ar negalėtume jau surasti sau slaptos vietelės, ar nemokėtume gi jau užsislėpti taip, kad niekas, kam to nereikia, mūsų nežinotų. Argi mes jau nemokėtume savo sumanymų ir darbų užtylėti. Pirmutinieji krikščionys tiek metų turėjo išgyventi slapta, katakombose, požemiuose, kaip galėdami ir kur galėdami, slapstydamiesi, o tik gyveno, organizavosi, tvarkėsi ir dirbo, ir dar kaip sėkmingai ir vaisingai. Juk mes jų vaikai. Kodėl, kai reikia, nepasekti tų šventųjų mūsų tėvų pėdomis: jie mums padės tai daryti savo maldomis, užtarimu ir globa. Kad tik mes jų didelę dvasią turėtume. O mums taip dabar tos dvasios reikia!" /17/.

Šaltiniai aiškiai įrodo, kad tokios dvasios J.Matulaičiui netrūko. Jis matydamas, kad šio pasaulio vaikai dažnai savo uolumu, darbštumu, drąsa ir narsa šviesos vaikus viršija /18/, sušunka: "Kaip turėtume, kurie save vadiname Kristaus pasekėjais, Jo Bažnyčios tarnais, Jo ka-

---

/13/ P. P. Būčys, Memorabilia, 54. -PPB -žodžiu.

/14/ JM, Mintys... 1911. VIII. 17. Plg S. Del Pozzo, Una Donna Polacca da Pietroburgo a Roma. Brescia 1949, 114.

/15/ P. P. Būčys, Ten pat, 4-5.

/16/ JM, Kelionė Ryman, 1911. XI. 15, p. 63.

/17/ JM, Mintys..., 1910.X.25

/18/ T. p.

ralystės platintojais ir skelbėjais, Jo kareivija, iš gėdos apkaisti tatai regėdami. Ką nedaro žmonės, kad turtus kokius susikrautų. Apleidę ne tik savo tėvynę, savo pažįstamus ir gimines, bet ir pačią ir vaikus, keliauja į svetimas šalis per jūras, nesibijo nei šalčio, nei karščio, po žeme lenda ir didžiausių pavojų neatbodami ir savo sveikatą pamiršdami, o vis tai dėl to niekniekio, dėl skatiko... Ar neturėtume stengtis visur įlysti, įsibrauti, kur tik galima ką nors Kristui ir jo Bažnyčiai pasipelnyti: į visokias draugijas ir įstaigas, į visokias šalis ir viešpatijas..." /19/.

Tačiau nors aiškiai pasirodo, kad slaptas naujokynas, kuriame skaitlingesni ypač kunigai būtų, ne tik Petrapilyje, bet ir visoje Rusijoj be policijos įtarimo visai negalimas /20/, J.Matulaitis pradėto darbo neatsisakė, bet ieškojo kitų kelių darbininkams Viešpaties vynuogynui paruošti. "Jei negalima Rusijoj gerai atlikti novicijato, tai kas neleidžia išvažiuoti į užsienius? Kad tik būtų tikras, geras noras, o vietų ant žemės vis sau surasime, kad ir Šveicarijoje ar Amerikoje. Jei vienas kelias užkirstas, kodėl kito sau nepaieškoti, jei vienur negali pavažiuoti, kodėl kitur nepabandyti? Jei vienos durys uždarytos, kitas sau prasiręskime, jei vienas langas užkimštas ir užkaltas, kitą sau pasidarykime, kad šviesa įeitų. Taip ir su darbais ir su mūsų gyvenimu turėtų būti. - Jei iš kur mus išvaro per vienas duris, grįžkime per kitas, kad ir užpakalines, jei tik to reikalauja Kristaus didesnė garbė ir Jo Bažnyčios didesnė nauda. Jei iš kur mus išguis per vieną langą, lipkime atgal per kitą, kad tik visur Kristaus dvasią įneštume ir viską Kristui laimėtume, Jo šventa Bažnyčiai" /21/.

Taigi kadangi vienos durys Rusijos imperijoj augimui atgimusios Kongregacijos buvo uždarytos, jos Reformatorius naujoms durims atverti žvilgsnį ir pastangas pakreipė į Šveicariją.

/19/ T. p.

/20/ T. p.

/21/ JM, Mintys..., 1910.X.25, 12-13.

PENKTOJI DALIS
MARIJONŲ PLITIMAS PASAULYJE

A. Šveicarijoj
1911

1. Pasiruošimas

Pats Marijonų Reformatorius J.Matulaitis, kaip ir pirmieji atgaivintos Kongregacijos nariai kun. prof. Pr.Būčys su kun. J.Totoraičiu aukštuosius mokslus baigė daktaro laipsniais Friburgo universitete, Šveicarijoj. Jokiame kitame svetimame krašte jie geriau sąlygų, aplinkos nežinojo kaip Šveicarijoj. Ir štai dėl ko: Naujokai pramatyti pirmiausiai iš Lietuvos ir Lenkijos, tai yra Rusijos piliečiai. Jie jokiu kitu reikalu negalėjo iš imperijos išvykti, o tik studijų reikalu. Reikėjo, kad būsimi naujokai ir už imperijos ribų būtų slapti. Tas galėjo įvykti manomame studijų name. Taigi reikėjo tokį namą steigti, iš kurio studentai lankytų universitetą, bet pagrindinai atliktų naujokyną. Iš tikro iš Rusijos daugelis kunigų ir klierikų vykdavo užsienin studijuoti. Rusų valdžia į Friburgo universitetą, kaip neseniai /1890/ įsteigtą, mažiau žinomą, žiūrėjo ne taip kreiva akimi. Gi Innsbruko bei Romos universitetų nemėgo ir bijojo /1/.

Apie galimybę ir norą Marijonų naujokyną ir vienuolyną steigti Šveicarijoj matome kun. J. Matulaičio dienoraštyje 1910 m. spalio 25 dieną /2/. Jis tų metų Kalėdų atostogų proga atvyko Varšuvon ir tą reikalą aptarė su vyskupu Kazimieru Rūškiu-Ruškevičiumi. Apie pokalbio sekmę parašė kun. P. Andziuliui, marijonų kandidatui, kad vyskupas J. Matulaičio planui visa širdimi pritariąs, žadąs pagelbėti ir leisti stoti kandidatams /3/. Varšuvoj J. Matulaitis jau seniai pažino daug kunigų

/1/ JM, Kelionė Ryman su reikalais, 1910.XI.17, 63.

/2/ JM, Mintys..., 12.

/3/ JM, Laiškas, Petrapilis 1911.II.19 kun. P.Andziuliui. /ELit/.

Kun. Jurgis Marijonų Šveicarijoje įkūrėjas

ir geriausiems pasakė savo planus ir atliktą veiklą. Visi kun. Jurgio darbui labai pritarė. Kai kurie jų pažadėjo stoti pas marijonus /4/.

Dabar J.Matulaitis, mielai pritariant vysk. Rūškiui, tvirtai pasiryžo ateinančią vasarą savo planą kurti Marijonus Šveicarijoj įvykdyti. Taip pat ruošė naujokynui tiek lietuvius tiek lenkus kandidatus. Bet tuo tarpu šiam planui trumpu Varšuvoj stabtelėjimo metu atsirado nauja kliūtis. Mogilevo arkivyskupas Klučinskis jį, kad ir nenorintį paskyrė Petrapilio Akademijos inspektoriumi, tai yra vicerektoriumi /5/. Naujasis inspektorius, grįždamas iš Varšuvos, tvirčiausiai nusprendė šios garbingos pareigos jokiu būdu nepriimti. Jis norėjo visas savo pajėgas aukoti Kongregacijai /6/.

Tačiau Petrapilin sugrįžęs, rado, kad jo paskyrimo inspektoriumi

---

/4/ Kaip išnaša /3/.

5/ Pirmą kartą tokią pareigą JM ėjo nuo 1909 metų. J. Januškevičius. AJMČ, 115-116.

/6/ Kaip išnaša /3/.

raštą jau išsiųstą Švietimo Ministerijon valdžios patvirtinimui. Tad kun. Jurgiui beliko paklusnumas arkivyskupui. Tačiau jam naujasis inspektorius pareiškė, kad toje pareigoje tegalės būti iki mokslo metų pabaigos /7/.

Nors kun. J. Matulaičio laiką labai užėmė inspektoriaus, profesoriaus ir naujokyno vedėjo pareigos, tačiau jis drauge nieko neapleido, kas reikėjo paruošti naujokyno perkėlimui į Šveicariją. Tarp kitko dėmesį kreipė suradimui Lietuvoje, Lenkijoj, pačioj Amerikoj kandidatų į naujokyną. Daugiausia Atnaujintojas pats vienas arba drauge su kun. prof. Būčiu lankydavo geriausius kunigus, klierikus ir pasauliečius, kuriems atsargiai savo planus atskleisdavo ir palikdamas Kongregacijos Konstitucijas, pakviesdamas stoti pas Marijonus /8/. Šis asmeninis ryšys uolumu degančių kunigų neliko bevaisis: 1911 m. vasaros pradžioje virš 10 rimtų kandidatų jau buvo pasiruošę vyki į Šveicariją. Nemažai gi kitų trukdė įvairios kliūtys. Be to, kiti kandidatai, norintieji vykti Šveicarijos naujokynan dar negavo savo vyskupų leidimo /9/.

Tuo pačiu metu galutinai reikėjo išspręsti, kas vadovaus Friburgo naujokynui. Kadangi J. Matulaitis dabar /1911.VII.14/ buvo išrinktas generolu, skyrimas magistro nuo jo priklausė. Taigi jis galėjo vieną ar kitą savo pavaldinį šiai pareigai skirti, kad jis pats galėtų tęsti inspektoriaus, profesoriaus pareigas su viltimi aukštesnių vietų. Pagal seną įprotį Akademijos inspektoriai tapdavo rektoriais arba vyskupais. Ir iš tikro kaip tik šiuo laiku tai pasitvirtino, nes Rusijos vyriausybei su Apaštalų Sostu svarstant apie Lucko-Žitomiro vyskupijos tuščią sostą, tarp tai vietai kandidatų taip pat buvo įskaitytas inspektorius J. Matulaitis /10/. Kun. prof. Justinas Pranaitis kandidatą apibūdino: "...Mūsų /Mogilevo. S. Mt./ arkivyskupijos geriausias kunigas" /11/.

/7/ Ten pat.

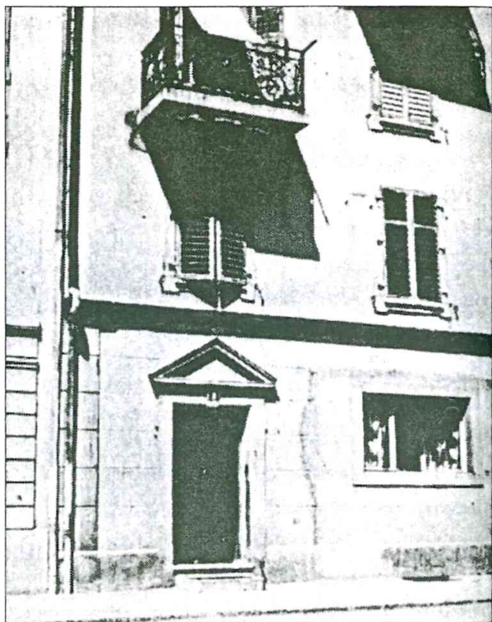
/8/ Plg. P. P. Būčys, Atsiminimai 221. - P.Dogelis, Atsiminimų šviesoje. AJMČ, 121.

/9/ P. Dogelis, t. p.

/10/ J. Januškevičius, AJMČ, 116. Plg. Būčys, t.p., 197.

/11/ Kun. J. B. Pranaičio laiškas /Taškentas 1911.X.4. 17/ Valentinai Katalinskaja Petrapily /GM, Personalia, n. 9/: "J. Matulevic, geriausias mūsų Arkivyskupijos kunigas, jau nebe kandidatas. Inspektoriaus vietą paliko".

Pasiūlymas aukštom vietom Jurgį Matulaitį nustebina: "Stebėtinas daiktas. Kol nebuvau pasiketinęs dar, visako išsižadėjęs, visiškai paskui Kristų pasekti, paskui Kristų, gyvenusį paniekinime, neturte, klusnume, varguose ir darbuose, prispaudimuose ir kentėjimuose, žmonės menkai mane bepaliesdavo, net atstume mane laikydavo nuo visokių vietų ir garbių, net buvau Bažnyčios priešu apšauktas: liberalu, socialistu, čekistu ir t.t. Kuomet gi padariau pirmutinį žingsnį, kad iš tikrųjų Kristumi sekti, pradėjo man žmonės siūlyti aukštas, įtakingas vietas: seminarijoj rektoriavimą, kanoniją /Kielcų vyskupijoj. S. Mt./. Padarė mane be mano pritarimo Akademijos Inspektoriumi, pradėjo masinti esą aš sufraganu vyskupu paliksiąs arba neužilgo rektoriumi" /12/.

Kun. Jurgis 1911 - 1913 Friburge samdė marijonams namus 8 rue de Pére Girard

Bet garbingos pareigos inspektoriaus neviliojo. Vedinas nuolankumo bevelijo tamsų kampelį, norėjo Bažnyčioje būti skuduru, trąša, kad tiktai Kristaus Karalystės klestėjimui nors šiek tiek pasitarnautų. Šitokį ne eilinį nuolankumą ir jo dienoraštis alsuoja: "...Jei valia prašyti, tai duok, Viešpatie, kad aš būčiau Tavo Bažnyčioje nelyginant ta mazgotė, puodkelė, kuria viską valo, o suvartoję, meta šalin kur į tamsiausią ir biauriausią kampą, tegul ir aš taip tapčiau suvartotas ir sunaudotas, kad tik Tavo bažnyčioje būtų nors koks kampelis geriau išvalytas, kad

Kadangi išvyko Friburgan.

/12/ JM, Mintys, 1911.VIII.17.

Tavo name būtų šiek tiek švariau ir skaisčiau. Tegul paskui mane numeta kur, kaip tą mazgotę, suterštą, sunešiotą... Duok, Dieve, kad aš būčiau suvartotas Tavo vynyne, Tavo dirvoje per mėšlą, per trąšas, kad tik paskui būtų piūtis geresnė ir vaisius gausesnis. Duok, kad būčiau paniekintas, kad susinešiočiau, sudilčiau, kad tik Tavo garbė augtų, platintųsi, kad tik tuo prisidėčiau prie Tavo Bažnyčios tarpimo" /13/.

Iš kitos pusės kliūtys, kurios Kongregacijos reformai, atnaujinimui priešinos, aiškiai patvirtino šv. Augustino mintis: "Nes kai pradės mane /Kristų/ mano elgesiu ir įsakais sekti, daug turės draudžiančių, daug nepritariančių ir tai iš pačių tarsi Kristaus draugų" /14/. Taip netrūko vyskupų ir kunigų, kurie atgimusius Marijonus ragino pradėtu keliu žengti, tačiau ir nemažai buvo, kurie nepritarė: "...Pradėjo net ir kai kurie, kuriems turėjome pranešti, net ir kunigai peikti mus dėl mūsų sumanymo ir skelbti, kad iš to nieko neišeisią" /15/. Tokios pat nuomonės buvo ir kun. Jurgio giminaičiai. Tačiau jis pats, labiausiai pasitikėdamas Dieviška Apvaizda, nemažas pasitaikančias kliūtis nugalėjo nepalaužta dvasia ir dienoraštyje pažymėjo: "...Viešpačiui Dievui tebūna už viską garbė; tegul Jo švenčiausia valia visame kame įvyksta. Bučiuoju Tavo Apvaizdos ranką, pilnai ir visiškai atsiduodu Tau, Viešpatie, mane vesti. Dangiškasis Tėve, daryk su manim kaip tinkama. Stebėtinu keliu patinka Tau, Viešpatie, mane vesti... Štai aš Tavo tarnas: siųsk mane kur nori. Kaip kūdikis puolu Tavo prieglobstin: nešk mane. Keblumų, kliūčių ir sunkenybių keliu patinka Tau mane vesti, dėkui Tau ir už tai, labai dėkui. Tikiuosi, kad tuo keliu beedamas, netaip greit suklysiu, nes tai kelias, kuriuo ir mano mieliausias Išganytojas Jėzus Kristus ėjo. Viešpatie, kaip Tave myliu. Duok, kad ir mylėčiau ir mylėti nenustočiau niekados. Širdis mano dega. Norėčiau iki paskutiniam kraujo lašeliui paaukoti už Tave, viską atiduoti, visko išsižadėti ir gyvenimo ir visko, kad tik Tavo garbė augtų ir Tavo Bažnyčia tarptų ir kiltų"... /16/.

/13/ Tas pats, ten pat 1911.I.13.

/14/ D.A, B. Caillau, S. Augustini operum pars IV. Sermones classis I.Sermones de Scripturis XCVI, 4, p. 500. Parisiis 1842.

/15/ JM, Mintys 1911.VIII.17.

/16/ Tas pat, ten pat, 1911.I.13. Užrašai, p.41-42.

Kaip pasaulietiškam gyvenime kunigo J.Matulaičio nuo uoliausio apaštalavimo neatitraukė neteisingi apkaltinimai, taip dabar nei garbės, nei patarimai, nei jokios kliūtys. Kai buvo įsitikinęs, kad eidamas vienuolinio gyvenimo keliu ir kitus juo vesdamas, daugiau pasitarnaus Dievo garbei ir Bažnyčios naudai, tada jau visiškai neabejojo, atsisakius visų garbių, sunkenybes drąsiai apimti, kad ne dviem bet vieninteliam Viešpačiui tarnautų, Kongregacijos pažangai visiškai pasiaukodamas /17/. Taigi kartą rankas ant arklio padėjęs, daugiau atgal nebesižvalgė. Ir todėl, išrinktas generolu /1911.VII.14/, labai sunkiam darbui: steigti ir vesti svetimame krašte naujokyną nesiuntė savo pavaldinių, bet pats, atsisakęs esamų ir būsimų garbingų vietų, į paskutinį kryžiaus kelią įžengė. Nedelsdamas išvyko Šveicarijon, kad Friburge kuo greičiau paruoštų vietą į naujokyną atvykstantiems kandidatams /18/.

/17/ JM laiškas, Petrapilis 1911.I.19 kun. Pijui Andziuliui /ELit./.

/18/ P.P.Būčys, Atsiminimai, 221.

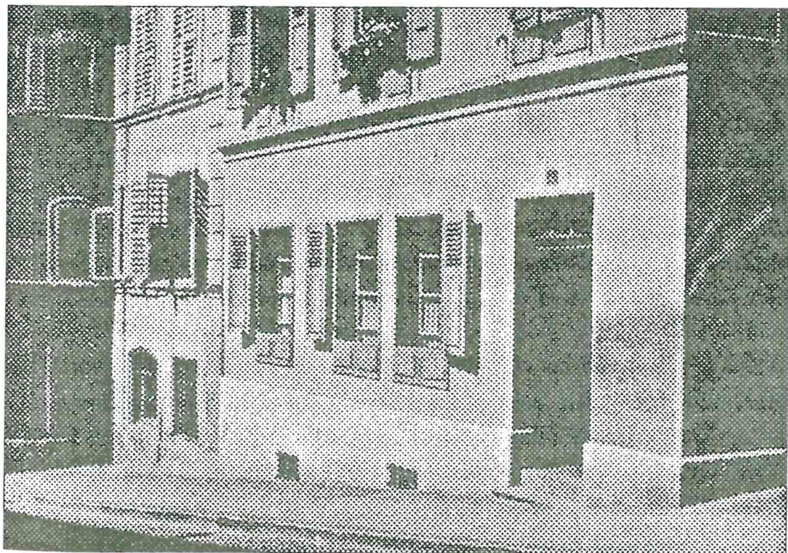
2. Naujokyno ir vienuolinio namo Friburge pirmi žingsniai

Naujai išrinktas generolas Friburgan atvyko 1911 m. liepos antroje pusėje. Vietos vyskupui mielai sutinkant, nusamdė Pere Girard Gatvėj nr. 8 namą, kuriame anksčiau buvo bažnytinis bendrabutis, vardu Canisianum. Greit vienas po kito iš Lietuvos ir Lenkijos pradėjo rinktis kunigai ir jaunuoliai kandidatai į marijonus. Rugpjūčio 10 dieną, baigus generolo vedamas 10 dienų rekolekcijas, 10 įstojo naujokynan. Buvo 7 kunigai, 1 klierikas ir 2 į brolius studentai. Iš jų 6 buvo lietuviai: kun. Vincas Dvaranauskas, teologijos magistras, 39 metų amžiaus, iš Seinų vyskupijos, Seminarijos vicerektorius ir dvasios tėvas; kun. Feliksas Kudirka, 41 metų amžiaus, Seinų vyskypijos, vikaras iš Balbieriškio; kun. Leonas Kulvietis, 31 metų, Žemaičių vyskupijos, Kauno seminarijos dvasios tėvas; kun. Juozas Vaitkevičius, 30 metų, Varšuvos vyskupijos; kun. Justinas Novickas, 26 metų, teologijos magistras, Seinų vyskupijos; studentai Konstantinas Songaila, Jurgis Košys, jaunuolis Pės-

tinykas. Kiti keturi buvo lenkai: kun. Kazimieras Bronikowski, 33 metų, Varšuvos vyskupijos, vietos seminarijos dvasios tėvas; kun. Marijonas Wisniewski, teol. magistras, neseniai baigęs Petrapilio Dvasinę Akademiją, teologijos magistras, 26 metų, kilęs Kielcų vyskupijos; klierikas Vladas Mroczek iš Varšuvos vyskupijos, baigęs seminariją, bet dar nešventintas, nes teturėjo 21 metus; stud. Juozapatas Plokarz. Greit iš Lietuvos atvyko aštuntas kandidatas kun. Julijonas Kazakas, 24 metų, teol. magistras, Vilniaus vyskupijos, neseniai baigęs Petrapilio Dvasinę Akademiją /1/.

Naujokyno perkėlimas į Šveicariją ir ten pirmi žingsniai didžiai Jurgį Matulaitį apsunkino. Netrūko pagundų pradėtą darbą nutraukti. Bet Viešpats, nukryžiuoto Kristaus pavyzdys ir Švč. Marijos galingas stiprinimas visose kovose palaikė. Praslinkus savaitei nuo naujokyno

/1/ Plg. Vl.Mroczek, Historia Domus Friburgensis. 1923.III.12, ms. /AGMar.,

4 Rue Grande Fontaine marijonai gyveno 1913 - 1918 m.

atidarymo šiuos gundymus, vargus ir pagalbą nuo 1911 metų kovo 8 patirtą bendrais žodžiais kun. Jurgis taip suglaudžia: "... Daug teko per tą laiką pergyventi, daug kentėti, daug permąstyti. Viešpatie mano, Tu vienas žinai, kiek man prisiėjo per tą laiką visokių pagundų, sunkių sunkiausių, pergalėti. Kad ne mieliausio Tavo Sūnaus Jėzaus Kristaus pavyzdys, narsiai stumiančio nuo savęs ir pergalinčio piktąją dvasią, kuomet tyruose ji norėjo sulaikyti Jėzų ir atitraukti jį nuo jo pasiuntinybės, kad ne jo balsas ant kryžiaus: Dieve mano, Dieve mano, kodėl gi mane apleidai, o tačiau pavedančio tam Dievui visiškai savo sielą: į Tavo rankas aš atiduodu mano sielą, ypač kad ne Tavo, Dangiškasis Tėve, malonė, nebūčiau stengęs tų pagundų pergalėti. Tegul bus Tau, Dieve, garbė ir padėka. Tegul bus garbė ir padėka Viešpačiui Jėzui, kuris moko mus nešti visokį kryžių. Dėkui Švč. Panelei, užtarytojai ir apgynėjai visų priespaudose esančiųjų. Kiek kartų visokiomis kliūtimis užėjus, rankos krito žemyn, kaip ir kad kas būtų kojas kirste pakirtęs, žengti pirmyn tarsi nebeįstengčiau. Tu vis mane stiprinai, Viešpatie. Tamsybėms mane apnikus, Tu vis man švietei Tavo Sūnaus Viešpaties Jėzaus pavyzdžiu, kaip skaisčių skaisčiausia žvaigždė. Tu vis gaivinai mane ir linksminai didžių didžiausiomis malonėmis. Ką gi aš vargšas Tau, Dieve, atiduosiu už tai, ką esi man padaręs ir davęs? Imsiu Tavo Sūnaus kryžių, kurį teikeis maloningai ant manęs uždėti ir nešiu jį. Jėzau, teatsiduodu Tavo Bažnyčiai, Tavo krauju atpirktų sielų išganymui: ad convivendum Tecum, ad laborandum Tecum, o tikiuosi, kad ir ad commoriendum Tecum et conregnandum" /2/. Verčiame: gyventi su Tavim, darbuotis su Tavim, o tikiuosi, kad ir mirti su Tavimi ir karaliauti.

Kai pradėjo iš tikro Kristų sekti neturte, paniekinime, sielvartuose ir darbuose, varguose ir kančiose, buvo jam siūlomos įvairios garbingos pareigos. Civilinė valdžia sustiprino katalikų persekiojimą. Kunigai, neišskiriant kai kurių ir vyskupų, sakė, kad iš to plano nieko gero neišeis /3/. Dėl to reformatoriaus viltis Dievu nesumažėjo. Savo gerą

Capitulum Generale Gedanence. Relationes Domorum, n. 7/. - JM, Kelionė į Rymą su reikalais, 1911.XI.17.

/2/ JM, atrodo, turi minty 2 Tim. 2, 12/. 1911.VIII.17.

/3/ Ten pat.

intenciją, gerus troškimus, visą prisikeliančią Kongregaciją pavedė Dievo malonei, sakydamas: “In te, Domine, speravi, non confundar in aeternum” /Tavimi, Viešpatie pasitikėjau, nebūsiu sugėdintas per amžius/. Tu matai, Viešpatie, kad nieko daugiau netrokštame, kaip tik Tavo didesnės garbės, savo sielos išganymo ir ištobulinimo, kitų sielų išganymo bei Tavo Bažnyčios labo ir išaukštinimo. Priimki, Viešpatie, mūs gerus norus, mūsų visas jėgas ir gabumus, mūsų gyvenimą, viską, kas mes esame ir ką turime, daryk su mumis, kaip Tau patinka” /4/.

Friburge naujokyno įkūrimas, paskutinės dešimties dienų rekolekcijos, vestos paties generolo, rūpestis pažanga namo ir visos Kongregacijos jį labai išvargino ir išsėmė. Rūpindamasis kitais, į save žvelgti nepraleido ir nuolankiausiai prisipažino: “... Tiek tik matau, kad visas esu pilna netobulybių, tikras ir didelis nusidėjėlis. Ką tik savo gyvenime paliečiu, ką tik paimu, kokią tik pareigą apsvarstau, visur matau paklydimus, daugelį netobulybių. Užtat laikydamas tas rekolekcijas, stengiausi bendrai atnaujinti savo dvasią, atgaivinti savyje dvasinio gyvenimo ir savo pašaukimo idealus, pakelti savo sielą aukščiau: Dievop” /5/.

Pirmas metines rekolekcijas Friburge Vyriausias Vadovas baigė trimis pasiryžimais: “/a/ stengtis kuo didžiausioj vienybėj su Viešpačiu Dievu gyventi, vidiniu dvasiniu gyvenimu, Dievo visame kame ieškoti, kad jis rastų manyje pamėgimą. /b/ Antra, sunaudoti kuo geriausiai laiką, kad nenustoti veltui nė valandėlės, ypač saugotis nereikalingų mąstymų apie pašalinius daiktus ir reikalus, kurie atitrauktų nuo to darbo, kokį toje valandoje dirbu. /c/ Stengtis parašyti Instrukcijas ir bendrai tarnauti savo draugams ir broliams. Ypatingąja sąžinės sąskaita darysiu iš to, kaip aš laiką sunaudoju” /6/.

Po mėnesio, atlikęs mėnesines rekolekcijas, dėkoja Dievui už visas malones, žymi laikytinus pasiryžimus, trokšdamas vis didesnio pamaldumo ir pasitikėjimo Švenčiausia Mergele, jai pavesdamas Kongregaciją: “Švč. Panele, išprašyk nuo savo Sūnaus man tą malonę, kad aš kaskart tave labiau mylėčiau, kaskart didesnį pasitikėjimą tavy turė-

čiau, kaskart labiau tavo garbingą globą branginčiau. Priimk mūs Kongregaciją savo galingon globon, priimk mus nevertus, o Motina mūsų, jei ne dėl ko kito, nes mes neturtėliai, dvasiniai elgetos, tai nors dėl to vardo, kurį nešiojame. Duok, kad mūs gyvenimas būtų skaistus, nesuteptas" /7/.

Po maždaug pusketvirto mėnesio vienuolinis gyvenimas Friburge vystėsi gana tvarkingai. 1911 metų lapkričio mėnesį magistras - Vyriausias Vadovas - galėjo pradėti seniai lauktą kelionę Romon, kad įvairius Marijonų ir Dvasinės Akademijos reikalus, jam rektoriaus Kakowski pavestus, pas Šv. Sostą atliktų /8/.

/7/ Ten pat.

/8/ JM, Kelionė į Rymą. 1911.XI.14.

3. Reikalai ir nauji Romoje gundymai /1911.XI.14-28/

Atnaujintojas per Lausanną, Šv. Maurice, Milaną, Genovą, Pizą Romon atvyko lapkričio 15 d. ir apsigyveno Vicolo Alberti viešbutyje Bavaria-Muellers. Nemažai laiko praleido Šventojoj Studijų Kongregacijoj su prel. Juozu Antonucci ir sekretoriumi prel. Dondini atlikdamas Petrapilio Akademijos reikalus. Lenkų kolegijoj aplankė arkivyskupus Teodorovičių ir Albiną Simon, prel. Steponą Sapiehą, prel. Skirmuntą, Tėvus rezurrekcijonistus, studentus lietuvius, lenkus, rusus ir kitus. Su minėtais vyskupais kalbėjo apie katalikų gyvenimo Rusijos imperijoj žaizdas ir gydymui priemones, apie misijas tarp disidentų ir kitką. Laisvą laiką naudojo maldai, skaitybai, bažnyčių lankymui. Kitką apleidus, čia minėsime tik tą, kas liečia Marijonų Kongregaciją /1/

Lapkričio 16 d. J. Matulaitis atėjo į Šv. Vienuolių Kongregaciją, bet apie marijonų reikalus nieko negalėjo svarstyti, nes vyko pilnumos posėdis. Grįžęs paruošė dokumentus, geriau suredagavo pranešimą apie Kongregacijos padėtį, kurį sekančią dieną įteikė prel. Caroli, Šv. Vienuolių Kongregacijos patarėjui. Drauge nurodė, kodėl atsisakė Petrapilio Akademijoj vicerektoriaus pareigų ir kodėl naujokyną perkėlė į Fri-

/1/ Geriausiai kun. Jurgio buvimą Romoje nušviečia: J. Matulaitis-Matulevičius, Kelionė į Rymą su reikalais. Pranešimas 1911.XI.14.

burgą /2/. Prijungė prašymus, kad būtų patvirtinti: jis pats Vyriausiu Vadovu, naujokyno perkėlimas Friburgan ir kita. Svarstė apie sunkumus, kuriuos patiria kandidatai iš vietos vyskupų gauti leidimą stoti į vienuolyną. Svarstė ir apie kitus bėgamus reikalus. Kai kuriems jų dar reikėjo įteikti Šv. Vienuolių Kongregacijai nauji prašymai. Tą pačią dieną nuvyko pas prel. Antonucci, pranešė apie marijonų reikalus, prašė parūpinti jiems kai kuriuos leidimus ir malones /3/.

Lapkričio 18 d. įteikė prel Caroli prašymus, kad galėtų: 1/ pats Generolas būti ir naujokų mokytoju; 2/ kad kandidatams kunigams užtektų iš vyskupų leidimo, duoto tik žodžiu; 3/ kad galėtų priimti kandidatus vyresnius 36 metų. Prel. Caroli kun. Jurgį priėmė labai nuoširdžiai ir tėviškai ragino toliau žengti vienuolio keliu.

Kun. Jurgis ir privačiuos pokalbiuos dažniausiai paliesdavo Marijonų reikalus. Susitiko studentus klierikus ir kunigus lietuvius, lenkus, rusus ypač tuo tikslu, kad rastų tinkamų kandidatų Kongregacijai.

Lapkričio 24 d. su Tėvus Vlodimiru Ledochowski, jėzuitų patarėju Vokietijai, kalbėjo virš valandos apie marijonų atnaujinimą, būsimą veiklą; apie sunkumus darbo kas liečia bendrą gyvenimą ir apie leidimo gavimą iš vyskupų. T.Ledochowski Atnaujintoją priėmė labai maloniai, gyrė jo pradėtą darbą ir ypač skatino rūpintis kandidatų giliu vidujiniu, dvasiniu aukėjimu. “Mes esame - tarė T.Ledochowski - antgamtinio gyvenimo atstovai, todėl privalome jį pirmiausiai mumyse palaikyti. Turime rūpintis, kad tarp žmonių atstovautume antgamtinius dalykus, Bažnyčią, evangeliją, o ne kitus dalykus ir tikslus” /4/. Toliau patarė gerai pažinti filosofiją, teologiją pagal šv. Tomą, perspėjo asketikoj vengti sentimentalizmo. “Tvirtinau - pažymi kun. Jurgis, - kad mes rūpinamės asketiką atremti į sveikus filosofinius-teologinius pagrindus. Taip pat sakiau, kad mes ypač rūpinamės ir rūpinsimės, kad mūsų Kongregacija neturėtų kokios nors tautinės arba politinės, socialinės spalvos, bet tiktai kad būtų institutas katalikiškas, bažnytinis, labiausiai norintis tarnauti Dievui ir Bažnyčiai” /5/.

/2/ Tas pat, ten pat.

/3/ Ten pat.

/4/ Tas pats, ten pat.

Nenorėdamas perdaug užimti laiko, J.Matulaitis pokalbį baigė, turėdamas mintyje, kad laiko bėgyje su jėzuitais ir kitais gerais vienuoliais pokalbius užmegsti ir apie vienuolinį gyvenimą gauti patarimų.

Tą pačią dieną, atlikęs kai kuriuos reikalus Šv. Vienuolių Kongregacijoj, po pietų atėjo į Šv. Petro Baziliką. "Tenai - žymi savo dienoraštyje - prie Šv. Apaštalo kapo prisiekiau visomis jėgomis stengtis, viską galima daryti, kad nei aš pats, nei mūsų Kongregacijos nariai netarnautų kokiems nors svetimiems tikslams /tautiniams ar politiniams ar kitiems panašiems/, bet vienam Dievui, Bažnyčiai ir sielų išganymui, naudojant visas kitas gamtines ir viršgamtines priemones kaip įrankius siekti aukščiausio tikslo, būtent, didesnės Dievo garbės. Daug meldžiausi" /6/.

Tą pačią dieną J.Matulaitis plačiai kalbėjo su rusų kunigu Jurgiu Grum Grzymailo /7/ apie bėgamus ir tobulintinus reikalus: apie maldingus Kongregacijoj lavinimus, rekolekcijas, atgailas, apsimarinimus, studijas, santykius tarp įvairių tautų narių, apie Friburgo namo pertvarkymą, apie naudą pamatyti tvarką, gyvenimą jėzuitų /Feldkirch/, benediktinų /Beuron/ ir kitų naujokynuose /8/.

Tėvo Ledochowskio labai paragintas ir jo rekomendaciniu raštu paremtas Vyriausias Vadovas sekančią dieną /XI.25/ nuėjo pas kardinolą Tuto i Vives, Šv. Vienuolių Kongregacijos Prefektą. Palietė Marijonų reikalus, apie kuriuos jau kalbėjo su mgr. Caroli ir T. Ledochowski. "Eminencija kardinolas labai gerai prisiminė, kad aš prieš du metu pas jį buvau; prisiminė, kad mes kongregaciją atnaujinom; parodė mums didelę užuojautą ir palankumą. Sakė: praeitą ketvirtadienį mes kalbėjome apie jūsų Kongregaciją; daug jums suteikėme; pažadėjo mus palaikyti ir kiek galint pagelbėti. Paskiau dovanų davė savo knygas; gavau tris. Aš prašiau, kad mūsų toliau neužmirštų, tavo tėviškoj globoj turėtų ir suteiktų tėvišką palaiminimą man, visai mūsų Kongregacijai. Koks yra geras visų vienuolių Tėvas, Eminencija Kardinolas Tuto i Vives! Grįždamas į viešbutį, karštai dėkojau Dievui už visas suteiktas gerada-

/5/ Ten pat

/6/ Ten pat

/7/ Ten pat

/8/ Ten pat

rybes ir visą vakaro laikotarpį daug meldžiausi už Kongregaciją, visą Bažnyčią ir už visus mūsų geradarius ir priešus" /10/.

Prieš visišką atsidavimą Kongregacijai lapkričio 26 d. Generolui iškilo nauja pagunda. Lankant mgr. Sapiehą, kun. Jurgiui pasiūlė, kad liktųsi Romoje arba čia persikeltų atstovauti Rusijos, Lietuvos, Lenkijos, Poznanijos, Galicijos bažnyčioms, kad informuotų Apaštalų Sostą apie bažnytinę padėtį tuose kraštuose. Sakė, kad apie tai jau kalbėjęs su kardin. Delai ir viską galima suderinti. Tada J. Matulaitis gautų oficialią vietą Šv. Konsistorialinėj Kongregacijoj ir galėjų visuose posėdžiuose dalyvauti ir balsuoti. Piniginė dalis būtų sutvarkyta. Mgr. Sapieha pridėjo: "Dabar laikas palankus tokį tarnautoją įvesti, kadangi ir popiežius mielai sutiktų, paskui gi gali būti kitaip. Gi Romoje toks žmogus-atstovas yra būtinai reikalingas, kadangi kitaip ateina žinios painios, klaidingos, Roma nežino, kuriems patikėti; dėl to Bažnyčia nukenčia" /11/.

Kun. Jurgis sutiko, kad toks žmogus yra būtinai reikalingas. Tačiau prieš savo kandidatūrą tarp kitų argumentų kaip svarbiausius išreiškė: "...Mano gyvenimo idealas yra kitas; aš iki šiol vengiau garbingų vietų ir trokštu Kristų sekti, eidamas kitu keliu; ypač vėl pabrėžiau, kad mane sulaiko dabar mūsų Marijonų Kongregacijoj; dabar gi pradžioje reikia visiškai Kongregacijai atsidėti" /12/. Taip pat buvo priešingas mgr. Sapiehos siūlymui perkelti naujokyną Romon ir abu darbus sujungti. Tačiau galutinio atsakymo mgr. Sapieha lauks po dviejų dienų /13/

Grįždamas ir sugrįžęs J.Matulaitis svarstė, kodėl kyla naujos sunkenybės, kada pradėjo iš tikro Kristų sekti. Pagaliau tvirtai pakartojo savo ankstesnį pasiryžimą bėgti nuo garbių: "Nuo kurio laiko nusistačiau taisyklę tokiais atvejais laikytis Kristaus, gyvenančio paniekinime, neturte, varguose ir darbuose. - Šis kelias yra saugiausias. Nusprendžiau ir pažadėjau visko, kas man siūloma atsisakyti" /14/. Tačiau kun.

/10/ Kelionė į Rymą, 1911.XI.25.

/11/ t. p., 1911.XI.26.

/12/ t. p.

/13/ t. p.

/14/ t. p.

G.Grum-Grzymailo visomis pastangomis stengėsi jį įtikinti priešingai. "Girdėjau sako Generolas - sutikau, kaip principo nieko nuo savęs nereikia atmesti, bet visame reikia atsižvelgti į didesnę Dievo garbę - kur ji bus didesnė. Dvasioje jutau, kad pirmiausiai man reikia žiūrėti, kad mūsų Kongregacija augtų ir organizuotųsi ir ne kitko ieškoti. taip pat man nepatiko, kad mūsų Kongregacija arba jos nariai maišytūsi diplomatijon arba politikon. Mano idealas yra, kad mes būtume geri darbininkai Viešpaties Vynuogyne ir ne politikai. Vidinė dvasia mane įtikino nekreipti dėmesio nei į mgr. Sapiehos, nei į kun. Grum įrodinėjimus, bet tęsti darbą, kurį pradėjau ir sekti Kristų neturtėlį, darbininką, paniekintą ir t.t., eiti taikiu ir ramaus darbo keliu; mums netinka maišytis į diplomatijas, kur taip pat ir apie vyskupus reikėtų spręsti; mes geriau būsime vyskupų tarnai" /15/.

Sekančią lapkričio 27 dieną, kaip anksčiau buvo pažadėjęs, laisvu laiku daug meldėsi Šv. Petro Bazilikoje ir Dievo akivaizdoje svarstė mgr. Sapiehos siūlymą: "Meldžiantis Dievas man suteikė malonę ir šviesą. Nusprendžiau, kad dabar nei pagalvoti apie tą pasiūlymą galima, dėl kurio turėčiau atsisakyti pirmo darbo ir tikslo. Būtini bent du metai, kad mūsų kongregacijai šioks toks pamatas būtų padėtas. Man asmeniškai nepatinka diplomatinis kelias. geriau sekti Kristų tylaus darbo keliu. /.../ Geriau bus save Dievui pasivesti, Jo Šventai Valiai ir tęsti toliau pradėtą darbą" /16/.

Tėv. Ledochowski lapkričio 26 d., kurį kun. Matulaitis kelyje sutiko ir mgr. Sapiehos pasiūlymą paminėjo, atsakė: "Daryk, ką darai". Šie gerbiamo Tėvo žodžiai kun. Jurgį dar labiau sustiprino jo pasiryžime visiškai pasiaukoti Kongregacijai. Todėl jo atsakymas į mgr. Sapiehos pasiūlą galutinai buvo neigiamas. Iš savo pusės J. Matulaitis atstovauti minėtas bažnyčias kandidatu nurodė kun. Henriką Przezdziecką /17/, vėliau Siedlce vyskupą.

Atlikęs reikalus, minėtus gundymus nugalėjęs, Generolas Romą pa-

liko lapkričio 28 dieną ir sekantį vakarą jau buvo Friburge /18/.

/18/ Ten pat, 1911.XI.28 ir 29.

4. Narių formavimas, auklėjimas

Naujokyne, kuriame dabar radosi jau 10 naujokų, gyvenimas plaukė iš tikro meilingas ir šeimyniškas. Tik dvasiniu formavimu nesiribojo. Naujokai taip pat lankė vietos universitetą, klausydami garsių profesorių. Tarp kitų filosofiją dėstė t. Galus Manser, O.P. ir de Munnynck; teologiją t. Albertas Marija Weiss, O.P., t. Norbertas del Prado, O.P., t. Laurynas Wandels; istoriją t. Petras Mandonnet, O.P., G.Schnuerer; archeologiją-patrologiją Jonas Petras Kirsch /1/. "Mums prasidėjo - sako naujokas kun. Marijonas Wisniewski - tikros puotos: vienos dvasinės naujokyne, kitos intelektualinės universitete" /2/.

Naujokynas buvo vardu "Studijų namas" /Domus studiorum/. Naujokai - tuomet Rusijos piliečiai - studijuodami siekė tikrą namo veidą prieš rusų valdininkus paslėpti. Šios studijos buvo vienintelė sąlyga, be kurios čia ir dabar naujokynas negalėjo gyvuoti /3/. Tikriausiai pirmoj vietoj buvo statomas kandidatų dvasinis auklėjimas. Tas aiškėja iš to, kad laike novicijato nebuvo nariai įpareigoti laikytis egzaminus. Tas pats matosi iš aiškių magistro-generolo nurodymų, kaip naujokynas ir studijos reikia suderinti. Savo lapeliuose buvo įrašęs: "Kai iš novicijato išvedami, kad studijas, menus išmokti siunčiami, reikia perspėti: jie siunčiami ne į laisvesnį gyvenimą, bet kad studijomis taptų tinkamesni tarnauti Dievo garbei ir artimo išganymui; ir todėl mokslui arba menui pasisavinti taip turi užsiimti, kad jokiu būdu dvasia neatšaltų /4/. Ir toliau: "Tai teatsimena: kas naujokyno metu viską išmokyti ar išmokti nori, nieko kaip reikia neišmokys arba neišmoks; čia būtina rūpintis

/1/ Plg. L. Mroczek, historia Domus Friburgensis. AGMar., Capitulum Generale Gedanense. Rel domorum, n. 7 ir: Enciclopedia Catholica, atitinkamuos varduos.

/2/ M.Wisniewski, J. Matulaitis kaipo auklėtojas, p. 16.

/3/ JM laiškas, Friburg 1912.II.8 kun. A. Staniukynui.

dvasiniu formavimu, kuriam visa kita tarnauja ir palenkiama" /5/. Generolas buvo įsitikinęs, kad naujokai šia mintimi studijuodami, savo dvasiniam pasiruošimui nepakenks. Dar daugiau jis kartojo: "Tiesa auklėja" /6/.

Dvasiniam gyvenimui, asketikai vadovavo pats Generolas. Iš Petrapilio atsivežė nemažą biblioteką su nemažai asketinių veikalų. Toliau labai stropiai ieškojo ir pirko naujus veikalus. Bendrai dvasiniame gyvenime ir ypatingai vienuoliniame gyvenime magistras buvo labai patyręs /7/. Kad pateiktų naujokams tinkamą skaitybą, pirma pats giliai įsiskaitydavo. Visiems patardavo studijuoti šv. Tomo Summą. Sakydavo: "Ten rasite taip pat asketinę ir mistinę teologiją" /8/. Naudojo Jono nuo šv. Tomo, Cajetano ir Billuart aiškinimus. Be asketinių-mistinių veikalų t. Pilypo Švč. Trejybės, O.C.D., Summa Theologiae mysticae, Bruxelles 1874, t. Antano Šv. Dvasios, Directorium mysticum, Paris 1904, t. Tomo iš Vallgornera, O.P., Mystica teologia Divi Thomae ir t.t., ypatingai rekomendavo raštus šv. Teresės Avilietės ir šv. Jono nuo Kryžiaus. Buvo skaitoma taip pat t. Alverez de Paz, S.J., De vita religiose instituenda, Domininkas Schram, O.S.B., Institutiones teologiae mysticae, I ir II tomas, Augustino Pranciškaus Poulain, S, J., Des races d'oraison, Paris 1901. To paties: La mystique de S. Jean de ka Croix Paris. 1893. Be to, Mutz ir kiti autoriai. Mąstymams ir bendram dvasiniam skaitymui vadovavo pats magistras. Dvasiniam skaitymui vartojo praktišką, psichologišką, gyvais, gausiais pavyzdžiais išpuoštą trijų tomų veikalą t. Alfonso Rodriguez, S.J., Les exercises de la vertu et de la perfection Chretienne, bet lenkiškam vertime /9/. Dvasinės informacijos papildymui puikiai patarnaudavo Konstitucijų, Instrukcijų aiškinimas, konferencijos ir dvasinės rekolekcijos paties magistro vedamos. Mąstymuo-

---

/4/ JM, De novitiatu I, ms, vol. II, fasc. XXI, n. 383, lapas 1.

/5/ Tas pat, ten pat, lapelis 20.

/6/ Wisniewski, t.p. 16.

/8/ Jis dalyvavo Akademijos studentų asketiniam ratelyje ir buvo Akademijos dvasios tėvas, reformavo Švč. Jėzaus Širdies Seseris ir kt.

/9/ M. Wisniewski ten pat, p. 17 pasakoja, kad kartą magistras naujokams pasakė: "Turėjau dešimtis ar daugiau knygų perskaityti, kad galėčiau jums išrinkti ir jų vieną patarti".

se, rekolekcijose buvo sekamas klasinis šv. Ignaco Lajolos metodas. Rekolekcijas naujokai laikė "kaip tikras dvasines puotas. Dvasinės konferencijos būdavo gyvenimo sintezė" /10/. Pamokslininkas-vedėjas "ne į žemę spaudė, bet segė sparnus ir dangop keldavo" /11/.

Jei tėviški magistro žodžiai judino, tai gyvas meilės, kantrumo ir kitų dorybių pavyzdys naujokus traukdavo sekti. Kūno sveikata magistras - generolas niekada nesidžiaugė. Kaulų džiova jį lydėjo, viena koja po operacijos likosi geležiniais instrumentais suspausta. Vaikščiodavo sunkiai ir lėtai. Tačiau tarp naujokų visuomet būdavo. Šitai, aišku, jam buvo nemaža auka. Liga ir įtemptas darbštumas išsemdavo jo jėgas, nešdavo nemigą, silpnino nervus, "... bet juos, pagal naujoko M.Wisniewskio liudijimą, nuostabiai valdydavo. Jį tokį matydavau seminarijoj, akademijoj, naujokyne. Niekuomet nesiskųsdavo..." /12/.

Nors pats magistras vartojo įvairius išorinius apsimarinimus /nusiplakimą-discipliną, sąžinės sąskaitos atlikimą kryžiumi gulint ant grindų ir t.t./, bet kitiems nurodydavo verčiau vidinius apsimarinimus, dvasinius, susilaikymą mažuose dalykuose. "Man asmeniškai, sakė, šiuose dalykuose patinka Dievo sūnų laisvė; svarbu tai, kad kiekvienas suprastų apsimarinimų būtinumą, naudą ir juos vartotų; gi praktiškai tepasirenka sau reikalingiausius" /13/. Vieną iš didžiausių apsimarinimų laikė didį darbštumą. Šia dorybe jis spindėdavo ir kitiems ją nurodė, sakydamas: "Iš atskirų sekundžių susidaro valandos, kaip iš lašų jūros ir okeanai" /14/. "Tėvas, pažymi kun. M.Wisniewski apie kun. Jurgį, buvo darbštumo milžinas" /15/.

O labiausiai jam patiko formuoti, skaptuoti sielas. Tai darė su tikru auklėtojo miklumu. Laisvalaikiuose, pasivaikščiojimuose sielos kaip gėlės prieš saulę laisvai atsiveria ir kas jų gilumoje slepiasi, pasirodo.

/10/ Tas pat, t. p., 18.

/11/ Tas pat, t. p., psl. 17-18..

/12/ Tas pat, t. p., 18.

/13/ Tas pat, t. p., 15.

/14/ M.Wisniewski, t.p., 19.

/15/ JM, Kelionė į Rymą, p. 15. - JM laiškas, Friburg, 1912.II.8 kun. A.Staniukynui, n. 3. M.Wisniewski, t. p., 20.

Šiomis progomis tėvas magistras nejuntamai visus bendrabrolius atidžiai stebėdavo. Atrodydavo, kad jis skaitė, ištarė dar nepilnai ištartus ar ištarsimus naujokų žodžius. Didžiausiu rūpestingumu stengdavosi iš vienos pusės įdiegti nuoširdžią brolišką meilę, iš kitos gi pusės išrauti savimylą. Priemonės būdavo gana paprastos, bet pasekmės geros. Pirmiausia nuo paties magistro švietė pavaldinius patraukianti meilė. Pokalbiuose klausdavo ir atsakydavo trumpai: į dalyką /ad rem/. Ilgai mokyti nemėgo. Naujokų savimeilę, tuštybę, per didelį savimi pasitikėjimą, kas pasirodydavo pokalbiuose, tokiu švelnumu užspausdavo, kad kiti bendrabroliai nei nepastebėdavo. Auklėjimo būdas buvo visuotinis, apimąs visas žmogiškas galias ir siekiantis centrinio taško: meilės. Savo gyvenimo filosofiją suglaudė į tris dėsnius, dažnai kartotus: Protas tikėjimu apšviestas, rami ir išmintinga valia ir dalykų bei įvykių apsvarstymas amžinybės žvilgsniu. Tačiau per pasaulį nėjo užsimerkęs ir uždaromi ausimis. Mėgo gamtos grožį, muziką, giedojimą ir meno veikalus /16/. Marijonai naujokai-studentai dažnai kopdavo į kalnus, lankydavo ežerus ir aukštas upių pakrantes /17/. Stipriausią dėmesį kreipė į bažnytinį giedojimą, šventas apeigas /ceremonijas/. Ir senesnieji kunigai turėdavo laikyti "sausas mišias", bet šioje lavyboje jis buvo pirmas, naujokų pastabas priimdavo. Šventą iškalbą mokino tikrai sumaniai /18/.

Magistras taip pat neapleido naujokus mokyti ir kūno lavybų, kurias jis, nežiūrint kaulų skausmo, rodydavo ir ragino kasdien gimnastikuotis /19/. Taigi buvo bendrai stengiamasi ir įgimtas Kristaus karių galias ir būdo stiprumą išmiklinti, laikyti, taip sakant, kareiviškoj formoj. Nežinojimo, tingumo, sustingimo, nepaslankumo ir vidutiniškumo ženklų niekada netoleravo. Jo auklėjimo išskirtinė žymė būdavo dinamizmas ir laisvė arba pagal jo posakį: "Dievo sūnų laisvė". Drauge primygtinai būdavo skatinama apie jausmų valdymą, savitvardą, tikslų

/16/ M. Wisniewski, t. p., 20.

/17/ Tas pats, t. p.

/18/ M. Wisniewski, t. p., 20ss.

/19/ V. Kulikauskas, Nekurie atsiminimai iš a.a. kun. Felikso Kudirkos gyvenimo. Laivas, Chicago 1932, n. 17, p. 280. Plg. marijonams instrukciją apie kūno lavinimus. -M.Wisniewski, t.p., 21.

energijos naudojimą, visas jėgas paaukoti išmintingai dieviškai tarnybai. Aklo paklusnumo nepripažino ir sakydavo: jūsų klusnumas tebūnie protingas /20/.

/20/ M. Wisniewski, t. p., 22.

5. Tolimesni Friburgo namo įvykiai /1912-1919/

Pirmi šveicariški metai, įtemptam darbui skirti nešė guodžiančius vaisius. Iš 10 naujokų 1912 m. rugpjūčio 10 dieną, šv. Lauryno Kankinio šventėje pirmus įžadus padarė 9. Magistras - Vyresnysis, nors darė, ką galėjo naujokų formavimu dar nebuvo patenkintas, tikėjosi, kad su Dievo pagalba sekantieji metai bus sėkmingesni /1/. Nauji profesai Viešpaties keliuose buvo tvirtinami pagal šv. Tomą: kuo labiau siela priartėja Dievą, juo labiau džiaugias vienybe ir paprastumu. Šiai sintezei pasiekti, ypatingu tėvo Jurgio patarimu, buvo skaitoma: Juozo Tissot, La vie interieur semplifiee et ramenee a son fundament ir Domininko Jono Baptisto Chautard, O. Cist. Ref., Les degres de la vie spirituelle. Angers 1897 ir kiti rinktiniai autoriai /2/.

Friburge darbai žengė pirmyn, bet pats išorinis gyvenimas nebuvo rožėmis klotas. Spaudė įvairios sunkenybės. Kun. Jurgis tai mini laiškuose kandidatui kun. A.Staniukynui: "Daug, labai daug ir mes turime rūpesčių. Visa viltis Dievuje, kuris mums stebėtinai padeda" /3/. Kitoje vietoje: "Labai sunkus ir mūs padėjimas; esame labai suvaržyti" /4/. Ypatingų sunkenybių turėjo 1912 m. tarp vasario trečios dienos ir lapkričio 18: "Daug teko kentėti tuo laiku. Tegu viskas būna Dievo garbei /.../ Tapdamas vienuolis, niekuomet nesitikėjau, kad žmonės taip trukdys sekti Kristaus pėdomis" /5/. Taip pat sekančiu laiku sunkenybės nemažėjo. Štai jų keletas.

Friburgo universiteto profesorius Gasparas Decurtins, kuriam kaip

1/ JM laiškas, Fribourg, 1912.IX.22 kun. A.Staniukynui, n. 5.

/2/ Plg. M.Wisniewski, J.Matulevičius kaipo auklėtojas, 23-24.

/3/ JM laiškas, Fribourg, 1912.V.10 kun. A.Staniukynui, n. 4.

/4/ JM laiškas, Fribourg, 1912.X.8 kun. A.Staniukynui, n. 6.

/5/ J.Matulaitis, Mintys, 1912.XI.18.

uoliam prieš modernizmą kovotojui, 1910 m. rugsėjo 15 d. šv. Pijus X paskyrė pagyrimo raštą /6/, be pagrindo įtarė, kad Jurgis Matulaitis šalia katalikų universiteto įkūrė modernistų įstaigą. Sekė pranešimas Šventajam Sostui. Aišku, Apaštalų Sostas nerado jokios priežasties marijonų "Studijų namą" ir jo vedėją pasmerkti /7/.

Friburgo namas buvo neturtingas ir mažytis. Atnaujintojo sveikata visada daugiau ar mažiau šlubavo. Bendrabroliai, vienuoliniame gyvenime dar nepritvrę, mažai Vyresniajam tepagelbėjo. Tačiau reikėjo viską iš pamatų atstatyti. "Galima sakyti, - prisipažįsta Generolas - viskas atsiėjo mums iš naujo kurti ir statyti; o tai labai daug jėgų ir laiko atima" /8/.

Giminės ir artimieji Atnaujintojo veiklai nepritarė, kadangi jos būtinumo ir naudos visai nesuprato. Kaip ir jų vardu priekaištus pareiškė raštu giminaitis Jonas Matulaitis, į kuriuos Atnaujintojas 1913 m. kovo 27 d. tarp kitko jam atsakė: nors žmonės jo darbą vadiną sapnavimu, bet jis sapnuoti visiškai neturįs laiko /9/. Privaląs sunkiai dirbti nuo ryto iki vakaro. Vienoks esąs Dievo sprendimas, o kitoks žmonių. Sąžinė jam sakanti, kad einąs teisingu keliu, bažnytinė valdžia jam pritarianti, to jam ir užtenką. Turtų, tuščios garbės, aukštesnių vietų niekada netroškęs, juo labiau į tai dabar nežiūrįs. Tik esąs susirūpinęs, kad Dievui patiktų, kad Bažnyčiai ir žmonėms ką nors gero galėtų padaryti. Ką apie jį žmonės kalba, tai esąs jų reikalas /10/.

Kadangi tarp lietuvių tautos ir lenkų tęsėsi tuomet gana aštrūs ginčai, nemažai pasauliečių lietuvių atgimusių marijonų bendravimą su lenkais dažniausiai peikė, nes iš to būsią lietuviams žalos. Apie tai kun. Jurgis rašo bendrabroliui kun. Jonui Totoraičiui: Dėl to jau daug prie-

---

/6/ Acta Apostolicae Sedis, II/1910/, 738-740.

/7/ Vysk. P.Būčys, Arkiv. J.Matulevičius Bažnyčios darbininkas. Tiesos kelias. Kaunas 1927, n. 1, p. 111.- Žodinis liudijimas to laiko naujokų kunigų: L.Mroczek, M.Wisniewski. Plg. /V.Dvaranauskas/, A.a. kun. Feliksas Kudirka. Laivas, 1932, nr. 17, p. 282.

/8/ JM laiškas, 1912.IX.22 kun. A.Staniukynui, n. 5. - Šiuo laiku JM ypač rašė Instrukcijas.

/9/ JM laiškas, 1913.III.27 /ELit./.

/10/ t. p.

kaištų kentėję. ir jis ir kiti mūsiškiai. Kai kada buvę ir labai skaudu. Turįs viltį, kad Viešpats Dievas priims mūsų kryžius ir padės rasti tikrą kelią... Bažnyčia visuomet vienijanti po savo sparnais įvairiausias tautas. Mes jungiamės ne su lenkais tautininkais, bet tik su katalikais, kurie nori Dievui ir Bažnyčiai tarnauti, nesvarbu ar jie lenkiškai, rusiškai arba vokiškai kalba /11/.

Buvo lietuvių kunigų, kurie peikė Jurgį Matulaitį, kad jis geriausius kunigus iš Lietuvos išveža. Prelatas Aleksandras Dambrauskas - Jakštas Adomas net viešai savo žurnale "Draugijoj" tai Atnaujintojui priekaištavo /12/. Bet šie kunigai atgimstančių marijonų planų nežinojo. Viršininkas gi ir pirmieji naujokai 1911 metais vykdami Friburgą, visai nenorėjo iš sunkiausių apaštalavimo plotų rusų okupacijoj pabėgti, priešingai, kaip tik dėl to keliavo, kad Kristaus kariuomenei savo kraštuose atliksimai geriau pasiruoštų. Tai aiškiai matosi iš Generolo žodžių: "... Mes iš Rusijos nenorėtume išsikraustyti, mes dėl to tik ir vienyjamės, kad turėtume vienuolių gyvenimą, bet kad drauge galėtume likti pas save. - Žinoma, jei tik galėsime, eisime ir kitur... Tik mes nenorime išsižadėti Lietuvos Rusijoj ir apskritai darbo Rusijoje. Daug tų, kurie pas mus įstoja arba ketina įstoti, tik dėl to nevažiuoja į užsienines vienuolijas, kurios be abejo yra geriau už mūsiškę sutvarkytos ir vedamos, kad nori darbuotis Rusijoje /13/. Peikimai, priekaištai iš kunigų pusės greičiausiai iš to kilo, kadangi marijonai nei norėjo ir dėl politinių sąlygų negalėjo savo veiklos planų skelbti. Tačiau iš tikro jau pirmieji profesai friburgiečiai po pirmų įžadų 1912 m. rugpjūčio 10 d., kaip kun. Vincas Dvaranauskas, kun. Justinas Novickas sugrįžo į Lietuvą, Seinų vyskupijon sielovadai. Gi kun. Kazimieras Bronikowski grįžo į Varšuvą. Ten pat buvo pasiųsti naujai padarę įžadus kunigai Leonas Kulvietis ir Juozas Vaitkevičius.

Kova, kaltinimai prieš marijonus jiems ne tik nepakenkė, bet dar padėjo. Vienas kitas geras kandidatas nuo stojimo pas marijonus susi-

---

/11/ JM laiškas, Fribourg, 1913.I.8 kun. J.Totoraičiui /ELit/. Plačiau apie tautų santykius pas marijonus vėliau kalbėsime.

/12/ Kun. K.A.Matulaičio žodinis liudijimas.-/V.Dvaranauskas/, ten pat.

/13/ JM laiškas, Fribourg, 1912.II.8 kun. A.Staniukynui, n. 3. -JM, Kelionė į Rymą 1911.XI.17.

laikė, bet neįstojo ir tie, kurie gal galėgo daugiau pakenkti, negu padėti. Šitai prieš akis turėdamas, Generolas dėkojo Dievui už leistas audras ir tarė: kas kart Dievu ir jo Apvaizda labiau pasitikįs. "Dievas mums tikrai nuostabiai padeda" /14/.

Friburgo namas, Dievui laiminant, augo. Minėti Tėvai ir kiti draugai kunigai iš Lietuvos ir Lenkijos siuntė naujus kandidatus. Ir taip antrais metais /1912-1913/ buvo naujokyne 14 kandidatų-naujokų, tarp kurių radosi lenkai: kun. Vladimiras Jakowski iš Vladislovo vyskupijos, kun. Robertas Wierzejski, Varšuvos vyskupijos ir teisės studentas Vladislovas Lewicki. Tarp lietuvių: kun. Julijonas Kazakas iš Vilniaus vyskupijos, kun. Vincentas Kulikauskas Seinų vyskupijos, klierikas Ignas Česaitis Seinų vyskupijos ir kiti /15/. Generolas labai rūpestingai kandidatų ieškojo. 1913 m. sausio 12 d. dienoraštyje pažymi: "Nuolat girdėti dejuojant, kad žmonių nesą. Darbo visur begalės, o nėra kam dirbti. Greičiau pinigų surasi kokiai įstaigai, o ne žmonių. Didžiausias mūsų rūpestis teesie žmonių sau lavinti kuo daugiausiai, kad būtų svarbiausiems Bažnyčios darbams ir reikalams atlikti. Nieko nesigailėkime žmonėms lavinti, mokyti. Pinigai, jėgos, triūsas įdėti į tą darbą gausių duos palūkanų" /16/. Po aštuonių dienų grįžta prie tos pačios minties: "Ieškoti sau kuo daugiausiai žmonių, suradus juos, lavinti, auklėti, mokyti, rengti prie visokių darbų, kurie reikalingiausi Bažnyčiai, - tai privalo būti mūsų didžiausias rūpestis. Dieve, duok mums tinkamų žmonių. Surink mus ir suvesk mus vienybėn iš visokių žemių ir šalių ir tautų, kad garbintume Tavo šventą vardą ir Tau ištikimai tarnautume, ir dėl Tavo vardo šventas kovas kovotume, ir Tavo dvasią visur skleistume, visur įneštume" /17/.

Ką rašė, tą visu stropumu stengėsi įgyvendinti. Ieškojo, žadino pašaukimus pats. Už pašaukimus dažniausiai meldėsi. Nuolat laiškuose tai skatino daryti bendrabrolius. "Tik ieškokitės žmonių su pašaukimu;

/14/ JM laiškas, Fribourg, 1913.VI.13 kun. V.Jurgučiui /ELit/.

/15/ Plg. L.Mroczek, Historia domus friburgensis, /AMGen., Capitulum Generale Gedanense. Relatio Domorum, nr. 7/.

/16/ JM, Mintys 1913.I.12.

/17/ Ten pat, 1913.I.20. Plg. JM laišką 1913.VI.4 kun. Kasparavičiui /ELit/.

reik melsties ir žadinti dūšiose idealai" /18/. Drauge džiugiai pranešė bendrabroliams apie kandidatų augimą: "Pas mus kaskart daugiau žmonių" /19/. "Dabar mūsų iš viso 18 žmonių, ant Kalėdų gal dar daugiau atvyks" /20/.

Dėl politinių aplinkybių taip pat tie, kurie labai norėjo stoti pas marijonus, atvykti į Friburgą rusų valdžia sunkiausiai teduodavo leidimą. Pašaukimų ieškojimas vyko slaptai ir labai atsargiai /21/. tačiau laimingai. Pasisekimą lėmė Generolas, nes, kaip sakė jo pavaldinys kun. Vladimiras Jakowski, rašydamas Lenkijos Apašt. Nuncijui ark. Laurynui Lauri, "jį Dievas apdovanojo ypatingu gabumu didinti tėvų ir brolių skaičių mūsų Kongregacijoj" /21a/.

Tačiau Atnaujintojas bevelijo ne kiekybę, bet kokybę: geriau tebūnie mažiau žmonių, bet pilnų dvasios, kurie visai nebijotų Dievo garbei, sielų išganymui ne tik paaukoti patogumus, bet taip pat sveikatą ir gyvybę. Mūsų laikų bažnyčioje neužtenka darbininkų samdinių, bet būtini tikri apaštalai. Reikia saugotis žemos dvasios žmonių, nes jie ne tik patys nekyla, bet dar kliudo kitus /22/. Reikalaujamas kandidato savybes tokias nurodo: sveikas sprendimas, gera valia ir maldingumas. To tik norima, kad kandidatas nebijotų visiškai pasiaukoti Dievui, Bažnyčiai ir Kongregacijai /23/.

Kad paruoštų tikrus apaštalus, generolas nesigailėjo jokių išlaidų, jokių pasiaukojimų. Kai ką apie narių auklėjimą jau sakėme. Laikui bėgant, Generolas visu atsidavimu siekė, kad šis formavimas taptų tobulesnis. Jei pirma, matydamas pavaldinių klaidas ir ydas, stengėsi pataisyti daugiau netiesioginiai, aiškindamas Konstitucijas, konferenci-

---

/18/ JM laiškas Fribourg 1913.XII.21 kun. J.Kazakui, n. 2.

/19/ T. p.

/20/ T. p.

/21/ JM laiškas 1912.IX.22 kun. A.Staniukynui, n. 5.

/21a/ V.Jakowski laiškas, Bielany 1922.I.23 arkiv. L.Lauri. Žr. arkiv. L.Lauri laišką, Varšuva 1922.II.27., n. 832 JM Vilnius, n. 1a.

/22/ JM laiškas, Fribourg, 1912.VIII.24 kun. J.Vaitkevičiui; kun. Būčiui 1912.VIII.24 ir V.Dvaranauskui 1913.IV.12. Visi ELit.

/23/ JM laiškas, Fribourg, 1912.IX.22 kun. Kasparavičiui /ELit./.

jomis, dvasiniu skaitymu, bet 1913 m. balandžio 5 d. po mėnesinių rekolekcijų tarp pasiryžimų jau žymi būtinumą pavaldinius perspėti asmeniškai, privačiai. Dar daugiau: tvirtai pasižada žiūrėti, kad visi nariai dvisavaitinę apyskaitą duotų geriausiai. Pats Generolas pridėjo: "Aš pats duosiu apyskaitą savo Patarėjui ir Admonitoriui kun. Wišniewskiui; reikia, kad ir patį vyresnįjį kas prižiūrėtų, paragintų ir pabartų, o ypač, kad jam tikrą tiesą pasakytų. Ar gali būti geresnis patarnavimas" /24/.

Maždaug po metų pasakoja apie naujai įvestą reliaciją /pranešimą/ Dvasios Tėvui, atliktiną šalia išpažinties: nuolat tobuliną savo gyvenimą; dabar jau yra įvedę, kad nariai reguliariai ateitų pas Dvasios Tėvą, kad duotų reliaciją apie savo vidinį gyvenimą pagal klausimus apie naudojimąsi dvasiniu vadovavimu; taip pat kai kuriuos kitus naudingus dalykus įsivedę. Visur reikia laiko, tuojau viską atlikti negalima /25/. Vidinio ir išorinio gyvenimo reliacijos, sąžiningai atliktos pagal Atnaujintojo nurodymus buvo vaisingos, kas aiškėja iš Generolo žodžių: šių reliacijų griežtai reikalaują ir tai esą labai naudinga /26/.

Skaitant Jurgio Matulaičio friburgiškio dienoraščio puslapius, žiūrint gausius laiškus ir daugelį kitų šaltinių, pradeda aiškėti kai kurios išskirtinos marijonų žymės, Atnaujintojo įbrėžos. Tai yra: narių gili dvasinė tobulybė, kuri nuo jų spindi į kitus, pirmiausiai į vyrų ir jaunimo pasaulį per lankstų, daugiariopą, stiprų apaštalavimą, bet pagal Nekaltos Marijos pavyzdį daugiau tylų, paslėptą; visiškas Bažnyčiai atsidavimas, besąlyginis Popiežiui, bažnytinei hierarchijai pasivedimas ir t.t. Trumpiausiai tobulą marijoną Atnaujintojas išreiškė žodžiais: "Kad sau miręs, gyventų Dievui" /27/.

Kad tai įgyvendintų, Atnaujintojui reikėjo eiti ne kitu, kaip dalinai jau matėme, bet Išganytojo keliu, tai yra Kryžiaus keliu. Šio kelio nebijojo, bet už jį Dievui dėkojo, dar daugiau: meldė, kad už Bažnyčią galėtų daugiau kentėti /28/. Patyręs erškėčiuotą kelią, galėjo kitus bendrabro-

---

/24/ JM, Mintys 1913.IV.5.

/25/ JM laiškas, Fribourg, 1914.I.28 kun. F. Kudirkai, n. 5.

/26/ JM laiškas, Fribourg, 1914.IV.9 kun. J. Kazakui, n. 3.

/27/ JM laiškas, Fribourg, 1914.I.28 kun. Kasperavičiui /ELit./.

/28/ JM, Mintys, 1913.IV.5; 1914.II.23.

lius įtikinančiai sustiprinti. Štai kenčiantį P.Būčį guodžia: per daugelį vargų reikia įžengti dangaus karalystėn. Kryžius tik paveiksluose gražiai atrodo, gėlėmis papuoštas; tikras kryžius, gyvenimo kryžius visuomet yra sunkus, slegia /29/. Bendrabroliui kun. Leonui Kulviečiui rašo: "Geras ženklas, kad žmogus patiria įvairias kliūtis ir sunkumus; tai reiškia, kad piktoji dvasia nenori, kad žmogus veiktų tai, ką daro" /30/.

Nežiūrint visų priešingumų, Friburge patirtų, J.Matulaitis savo sunkiu darbu pasitenkino. Nors ne kartą jam buvo labai sunku ir skaudu, bet nesigailėjo ir nesigaili, kad čia atvyko. Iki šiol, nors Dievas daugelį kryžių skyrė, bet drauge ir nuostabiai pagelbsti /31/. Panašiai pasitenkino ir bendrabroliai. Jis ir kiti jo draugai iki šiol dar nesiskundžia, nei nesigaili ir tikėjos nesigailėsią, kad viską palikę, pasekė Kristumu /32/.

Generolas, visomis jėgomis atsidėjęs narių formavimui, drauge planavo surasti paruoštiems asmenims apaštalavimo dirvą. Vienus pasiuntė į Lietuvą, kitus gi Lenkijon. 1913 m. liepos 12 d. su dviem bendrabroliais kunigais pats pradėjo kelionę į Jungtines Amerikos Valstybes, kad ten marijonų daigelį įdiegtų /33/. Po beveik trijų mėnesių vienas grįžęs, tęsė marijonų auklėjimą, vadovavimą. Teologų bendrabutyje "Albertine" klausydavo išpažinčių ir lietuviams bei lenkams studentams sakė dvasines konferencijas /34/. Gi 1914 m. gegužės 25 d. išvyko link Lenkijos ir Lietuvos tvarkyti įvairių reikalų ir laikyti lietuviams kunigams rekolekcijų /35/. Atlikęs reikalus, skubėjo per Varšuvą į Friburgą, bet kilęs karas keturis metus jį sulaikė Varšuvoje, kur našiausiai apašatalavo. Friburgo namą, su kuriuo ilgai negalėjo susisiekti, pavedė Amerikoje gyvenančių marijonų globai, kurie stengėsi, kiek galėdami,

/29/ JM laiškas, Fribourg, 1912.IX.20 kun. Būčiui /ELit./.

/30/ JM laiškas, Fribourg, 1914.II.14 nežinomam /ELit./.

/31/ JM laiškas, Fribourg, 1913.V.29 kun. J.Naujokui /ELit./.

/32/ JM laiškas, Fribourg, 1913.VI.4 kun. Kasparavičiui /ELit./.

/33/ JM laiškas, Fribourg, 1913.VII.2 kun. Staniukynui, n. 9. Apie tai vėliau plačiau.

/34/ JM laiškas, Fribourg, 1914.III.16 kun. F.Kudirkai, n. 4.

/35/ JM laiškas, Fribourg, 1914.IV.28 kun. F.Kudirkai, n. 5.

pagelbėti.

Karui užsibaigus, Friburgo name buvo 20 narių ir 2 asmenys, vedantys namų ruošą. Beveik visus keturis metus spaudė dideli medžiaginiai trūkumai. Vyresniuoju ir magistru generolas paskyrė kun. M.Wisniewskį, kuris iki 1915 m. liepos savo pareigą žodžiu ir darbu, šviesdamas pavyzdžiu, atliko drąsiai /36/. Jo įpėdinis buvo kun. Antanas Bogdanski, vėliau Steponas Warszawski /37/. Šalia studijų kunigai daug darbavosi pagelbėdami tautiečių pabėgėlių ir darbininkų sielovadoje /38/.

Per aštuonis nelengvus metus Friburgo marijonai gyvenvietę keitė 4 kartus. Priimti 32 kandidatai, kurių 16 lietuvių, 15 lenkų ir 1 šveicaras. Ištvėrė 21, kiti išėjo arba atleisti iš postulato ar naujokyno ir tik du po laikinų įžadų. Kai kurie kiti nariai, atlikę naujokyną Bielany prie Varšuvos Generolo Matulaičio vadovybėje, mokslus tęsė Friburge. Naujokyno ir Studijų namas Friburge karo metu, atskirtas nuo kraštų, iš kur kandidatai atvykdavo, pamažu pradėjo mažėti, kadangi nariai į tėvynes grįžo. Pagaliau 1919 m. tiek dėl trūkumo naujų narių, tiek dėl išsilaikymo sunkumų, esant piniginei vertei skirtingai, namas buvo panaikintas /39/.

Tačiau sėkla, Friburge subrendus ir Šiaurinėj Amerikoje, Lenkijoje ir Lietuvoje pasėta leido šaknis ir pradėjo žaliuoti ne tik anuose kraštuose, bet taip pat pasiekė Latviją, Gudiją, Italiją.

/36/ Žr. M.Wisniewski, Diarium superioris. ms. /AGMar./. - L.Mroczek, Historia Domus Friburgensis, t.p., nr. 7.

/37/ M.Wisniewski, J.Matulevičius kaipo auklėtojas, 26.- L.Mroczek, t.p.

/38/ M.Wisniewski, t.p., 26.

/39/ GM, Relatio ad sanctam Sedem, 13 /AGMar., realationes ad S.Sedem/. L.Mroczek, Historia Domus Friburgensis /AGMar., Capitulum Generale Gedanence. Relationes domorum, nr. 7. - M.Wisniewski, Notitiae de Domo Friburgensi /AGMar., t.p., V, nr. 13/. -Domus Friburgensis. Relatio de statu Domus, t.p., V, nr. 8.

B. Jungtinės Amerikos Valstybės 1913 - 1927

1. Noras ir įžengimas į Naująjį pasaulį /1910 - 1913/

Kai kun. J. Matulaitis skaitlingesnio naujokyno nei Petrapilio Akademijoj, nei kitur Rusijoj įsteigti ir paslėpti negalėjo, jau 1910 metams baigiantis mintijo vykti į Šveicariją arba Šiaurės Ameriką /1/. Pradėjo nuo Šveicarijos, bet jau pirmais šveicariškais metais ruošėsi marijonus kurti Naujajam Pasaulyje.

Kun. dr. Antanas Staniukynas, kuris su Kazimiera Marija Kaupaite įkūrė Šv. Kazimiero Seserų Kongregaciją 1907 metais Amerikoje, taip pat svarstė apie vyrų vienolijos tarp lietuvių išeivių kūrimą. Pirmiausiai susirišo su išlikusiu baltųjų marijonų Tėvu Jurgiu Kolosinsku, tremtiniu iš Marijampolės namo, o dabar gyvenančiu Čikagoje. Kun. Staniukynas mintijo marijonų ordiną, mirštantį Lietuvoje ir pagaliau atrodžiusį jau mirusį, atnaujinti Čikagoje /2/. Tačiau 75 metų Tėvas Jurgis Kolesinskas mirė 1912 m. kovo 5 dieną /2a/. O štai beveik tuo pačiu

/1/ JM Mintys. X. 25.

/2/ J. Matulevičius, Iš kelionės į Ameriką įspūdžiai. Vadovas, Seinai, XVI /1913/, nr. 62, p. 194.

/2a/ Amerikoje iš Lietuvos buvo du senieji marijonai tremtiniai: Tėvas Andrius Strupinskis, kuris per Sibirą, Pietų Ameriką į Šiaurės Ameriką atvyko 1866 metais. Gyveno Westchester ir Bronx, N. Y., tarnavo lietuviams įvairiose vietose. 1872 m. Filadelfijos vyskupas jį paskyrė klebonu lietuviams ir lenkams Shenandoch, Pa, kur 1874 m. pastatė Šv. Kazimiero bažnyčią. Nuo 1877 m. gyveno Gilberton, Pa, kur mirė 1892 m., palaidotas Šv. Jurgio lietuvių kapinėse /"Spaudos laisvės ir Amerikos lietuvių organizuotės sukaktuvės", 1926, psl. 428 - 30; 497. Išleido Pranaičių Julė. - "Amerikos Lietuvių Kronika 1868 - 1903. Iš kun. A. Miluko paskaitų". Išleido Pranaičių Julė. Philadelphia 1931, 50,59. -IR. Jonas /kun. J. Žilinskas - Zilius/, Lietuviai Amerikoj. Plymouth, Pa.1899, psl. 13, 27, 33 - 35, -Tėv. Jurgis Kolesinskas, gimęs 1836. IV, 14, Romonai, Punskas, Seinų vyskupijoj, marijonas nuo 1853, kunigas 1859 m., darbavos Marijampolėje ir Miroslave. 1864 - 1888 tremtinys Sibire, grįžusiam valdžia neleido kunigauti. 1890 m. atvyko Š. Amerikon, klebonavo lietuviams Pittston liet. Šv. Kazimiero parapijoj. Nuo 1892 m. steigėjas, klebonas lietu-

metu atėjo žinia iš Friburgo, kad marijonai yra jau atgimę. Kun. A. Staniukynas, Šv. Kazimiero Seserų kapelionas - direktorius, tuojau pareiškė savo norą į Marijonų Kongregaciją įstoti /3/. Drauge marijonus kvietė, kad kurtųsi Čikagoje. Ši žinia Generolą Matulaitį labai nudžiugino. Marijonų ir kandidato norai pilnai sutapo. Kun. Matulaitis ilgame laiške tarp kitko atsako: "Mes labai norėtume įkurti Amerikoje savo namą, kad turėtume šiokią tokią atspirtį savo vienuolijai. Sunku visai vienolijai slapstytis, reikia turėti nors vienas namas, kur galima būtų viešai išstoti ir bent reikalingi popieriai laikyti ir saugoti. Taigi mes stengsimės, Jums padedant, įsikurti Amerikoje. Bet atsiminkite, kad mes dabar labai silpnučiai; vos pradedame atgyti; labai esame suvaržyti. Taigi tik iš palengvo tebus galima tas sumanymas įvykdyti. Tikiuosiu, kad Dievas padės..." /4/.

Iš sekančių to paties laiškų tam pačiam regime stiprią friburgiečių ruošą į naujus veiklos laukus, didėjantį norą ir viltį ten patekti, ryškėjančią būsimo Amerikoje apaštalavimo kryptį.

Po naujokyno pirmieji profesai kunigai vieni grįžo pagal vyskupų norą į vyskupijas, kiti gi tęsė pradėtus mokslus. Todėl 1912 m. nei vieno neliko vykti į Ameriką. Taigi reikėjo ruošti nauji darbuotojai, sekančiais metais ten siųstini. Bet nuvykimui reikėjo gauti vyskupų leidimus, iš kurių vyskupijų naujieji marijonai kilo. Nei Generolas iš paklusnumo vyskupams to nenorėjo daryti be vyskupų sutikimo ir palaiminimo. Todėl savo planą dėl Amerikos pranešė Seinų vyskupui Antanui Karosui, tikėdamas tuo keliu greičiau tikslą pasiekti /5/. 1912 metų gale Seinų vyskupijoj jau darbavosi trys marijonai kunigai. Vietos vyskupas Antanas Karosas, susirūpinęs lietuvių išeivių sielovada Amerikoje, lengviau marijonams leido vykti. Atnaujintojas pažymi, kad vysk. Karosas yra kupinas Dievo dvasios, supranta Bažnyčios reikalus ir marijonams

---

vių Šv. Jurgio parapijoj Čikagoje, 1894 - 1902. Terra Coup, po to vėl vikaras savo įkurtoj Šv. Jurgio parapijoj Čikagoj. Mirė 1912.III.5 /"Spaudos laisvės...sukaktuvės", 440 - 441; 681. -Amerikos Lietuvių Kronika, 58, -"Dziennik Chicagoski, Chicago 1912, kovo 6, 8, 9 dienose.

/3/ Plg. J. R. Končius, Šv. Kazimiero Seserų Kongregacija 192.

/4/ JM laškas Fribourg 1912.II.8 ir V.10 kun. Staniukynui, nr. 3 ir 4.

/5/ JM laiškas, Fribourg 1912.V,10 tam pačiam, n. 4, plg. 1912.IX,22, nr. 5.

yra labai palankus /6/.

Amerikoje apaštalavimo dirva tarp lietuvių išeivių ir tremtinių rodėsi plačiausia. Čia lietuvių 1912 m. artėjo milijono, bet jiems neužteko nei parapijų, nei kunigų. Tokią padėtį stropiai išnaudojo tikėjimo priešai, traukdami žmones pas save. Kad paremtų katalikus, kad atgyjančią Kongregaciją į laisvą pasaulį įdiegtų, Atnaujintojas 1912 metais aiškiai ir tvirtai nusprendė kuo greičiau Amerikon vykti. Apie ten pradėtinus darbus aiškiai kalba jo laiškai ir dienoraštis. "Man rodos, būtų geriausia pradėjus darbus nuo kokios parapijos... O iš tenai jau būtų galima iš palengvo kiti darbai užimti..." /7/. Pilnai suprato gerai sutvarkytos parapijos vertę, sakydamas: "Klaidinga yra nuomonė, esą mokslo ir gabumų reikia tik raštams rašyti arba mokytojauti, o parapijos darbus bet kas galįs gerai atlikti. Man rodos, kad nemažiau gabumų ir prisitaikymo privalome turėti ir parapijai tinkami vesti ir tvarkyti, ypač nereikėtų sodžiaus parapijų apleisti. Tikrai gerai susiorganizavus kokios parapijos gyvenimą, būtų nemaža iš to naudos visai apylinkei; būtų atspirtis ir pavyzdys visiems kitiems..." /8/

Tačiau ne kartą Atnaujintojas abejojo apie galimybę suderinti vienuolinį gyvenimą su parapijos tvarkymu. Abejonė gi visiškai dingo, kai paskaitė Šv. Tėvo patvirtinimą Nekalto Prasidėjimo Reg. Kanauninkų: "Dievas man davė ypatingą apšvietimą, kad ir mes tarp ko kita taip pat vienytume vienuolių gyvenimą ir drausmę su parapijos darbu. Jau seniai ta mintis sukinosi man galvoje. Nekartą mąsčiau, kodėl gi mes vienuoliai negalėtume imti parapijų ir parapijose darbuotis. Tokia graži darbo dirva! Taip svarbi! Kodėl neimti šitoje darbo šakoje lavintis ir tobulintis? Bet vis lyg baimė ėmė, ar tai galima gerai sutaikyti su visomis vienuolio pareigomis, kaip Šv. Vienuolių Kongregacija į tai žiūrės. Dabar visos abejonės išnyko, Šv. Tėvas ne tik patvirtina, bet ir pagiria, ir dar kaip pagiria, tokį vienuolių gyvenimo būdą. Mes taip jau aplinkybių priversti tokiu gyvenimu ėmėme gyventi. Dabar jau galime būti ramūs, galime drąsiai eiti tuo keliu; ir mes imkimės ypatingu būdu vienyt

/6/ JM 1912.V,10 tam pačiam, nr. 4.

/7/ JM laiškas 1912.IX.22 tam pačiam, nr. 5

/8/ JM Mintys, 1913.I.21.

Pirmieji marijonai Amerikoje: kun. Feliksas Kudirka (1870-1932) ir kun. Julijonas Kazakas (1886-1960)

vienuolių gyvenimą su parapijos darbu, ir bendrai tarnauti vyskupams, kur tik pasirodys reikalas. Dieve, padėk mums tatai gerai atlikti" /9/.

Todėl 1913 m. gegužės pradžioje kun. J. Matulaitis galutinai nusprendė darbus Amerikoje pradėti nuo kokios parapijos, o po to, kiek galima, pereiti į spaudos apaštalavimą, liaudies misijas, dvasinį vadovavimą seserim vienuolėms ir t.t., bet ypatingai siekė, kad paruoštų Bažnyčiai naujus darbininkus bendrabrolius, visą darbą pradedant tyliai nuo mažo ir, Dievui padedant, augti skaičiumi ir darbais /10/.

Generolas pasiuntė Šv. Vienuolių Kongregacijai prašymą, kad leistų Čikagoje steigti Marijonų Namą rūpintis lietuviais išeiviais iš Rusijos. Tą leidimą maloniai suteikė 1913 m. birželio 17 /11/. Būtinus reikalus pas Čikagos arkivyskupą Eduardą Quigley sutvarkė kun. A. Staniukynas. Gavęs Šv. Sosto, Čikagos arkivyskupo ir Seinų vyskupo leidimus, pagaliau 1913 m. liepos 10 d. Vyriausias Vadovas kun. Jurgis Matulaitis

/9/ JM Mintys 1913.IV.13.

/10/ JM laiškas 1913.V.7 A. Staniukynui, nr. 7.

/11/ Svi vienuolių Kongregacijos raštas, N.3234/13/AGMar, Domus Chicagiensis. Erectio Domus, n. 1/.

su bendrabroliais kunigais Feliksu Kudirka ir Julijonu Kazaku paliko Friburgą, o to pačio mėnesio 12 d. Havre įžengė į laivą "France" ir liepos 19 d. atvyko į Naujorką. Svečius priėmė klebonas Varnagiris ir Tėv. Kazimieras Kudirka, OFMCap. Po pamokslo ir iškilmingų šv. Mišių svečiai marijonai gelžkeliu liepos 21 d. išvyko link Čikagos, kurią pasiekė sekančią dieną /12/. Džiugiai juos sutiko kandidatas kun. dr. Antanas Staniukynas. Jo kambariuose, Šv. Kazimiero Seserų kapelianijoj ateiviai rado svetingą būstinę. Liepos 24 d. visus keturius maloniai priėmė Čikagos arkivyskupas Jokūbas Eduardas Quigley, kuris tą pačią dieną teikėsi marijonams pavesti administravimui parapiją /13/.

1913 m. rugpjūčio 2 d. kun. Julijono Kazako pirmus įžadus ir kun. Felikso Kudirkos atnaujintus priėmė Generolas. Prasidėjo įvairus apaštalavimas: rekolekcijų vedimas, misijos, paskaitos ir pagalba klebonams įvairiose bažnyčiose. Be to, tėvas J. Kazakas pradėjo administruoti savaitraštį "Draugas" /14/. Marijos Dangun Paėmimo šventėje kun. Pranas Serafinas, greičiausiai kun. J. Matulaičio įtakoje, pareiškė norą stoti pas marijonus. Generolas parašė Šv. Kazimiero Seserims naujas Konstitucijas, pravedė joms 10 dienų rekolekcijas, Čikagoje turėjo tris ir Brokline vieną paskaitą socialiniais klausimais, dalyvavo Naujorke svarbiame visos Amerikos lietuvių suvažiavime /15/.

Pagaliau rugpjūčio 18 d. Generolas iš Čikagos per New Yorką išvyko Šveicarijon. Vietiniu marijonų vyresniuoju Čikagoje paskyrė kun. Feliksą Kudirką, o jo patarėjais kun. Julijoną Kazaką ir kun. Antaną Staniukyną /16/.

Marijoniškas augalėlis Amerikoje pamažu leido šaknis. Lapkričio 13 d. 1913 m. Čikagos arkivyskupas Feliksą Kudirką paskyrė klebonu

---

/12/ V. Kulikauskas, Brevishistoria domu Chicagiensis, rk. /AGMar., Domus Chicagiensis, n. 3, f.1/. -F. Kudirka, De Congregatione sub tit. Imm.BMV Concep. in Statibus Unitis Americae Sept. Chicago 1923.III.19 /AGMar., Cap.Ged., Rel. dom.n.5, f.1/. -JM laiškas 1913.VII.2 A. Staniukynui, n. 9.

/13/ V. Kulikauskas, t. p.

/14/ Plg. J.B.Končius, t. p. 192.

/15/ V. Kulikauskas, t. p. -JM laiškai kun. P. Bučiui /ELit/ ir kun. V. Dvaranauskui, t. p.

/16/ V. Kulikauskas, t. p.

prie Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčios, 1644 Wabansia Ave, Chicago, Illinois. Parapija buvo maža, bet ją slėgė nemaža 35000 dolerių skola. Naujas klebonas pareigas pradėjo, dideliu pasisekimu pravesdamas žmonėms 9 dienų misijas. Po to lankė visą parapiją, kad geriau pažintų jos stovį ir reikalus. Vienas kunigų šventėse keliaudavo į marijonų sielovadai pavestą misiją Melrose Park, Illinois, kur buvo 150 lietuviškų šeimų, bet trūko lietuvio kunigo. Šalia darbo savo parapijoj ir prie "Draugo" marijonai tęsė žmonėms misijas ir rekolekcijas /17/.

Friburgan sugrįžęs, kun. Matulaitis mintimi, širdimi, malda ir dažnai laiškais vis buvo su čikagiečiais bendrabroliais: "Aš labai dažnai mintimis nuskrendu pas Jus; vis man rūpi, kaip Jums sekasi. Dėkui Dievui ir Panelei Šv., kad viskas gerai klojasi..." /18/. Laiškuose bendrabrolius drąsino, išmintingai patardamas, jų darbus dirigavo. Pirmoj gi vietoje visuomet rūpinosi narių dvasine pažanga. Tam tarnavo tėviški, dažni Generolo raginimai, nurodymai, ypatingos gairės /19/. Kaip didelę paramą dvasiniam gyvenimui gaivinti ir apaštalauti laikė gausų knygyną, kurio tačiau Čikagoje trūko. Todėl tik sugrįžęs Europon, čikagiškiams atsiuntė 13 tomų Weltzer und Welte, Kirchenlexicon, 56 tomus Migne ir gaugelį kitų. Toliau bendrabroliams rūpinti rinktines knygas negailėjo nei lėšų, nei laiko, čikagiškiams sakydamas: "Tik turėkite kantrybės; Jus knygomis užversime" /20/

Tolimesnes pastangas J. Matulaitis kreipė į marijonų Amerikoje gausėjimą ir jų darbų tikslų sutvarkymą. Gaila, kad greit kilęs pasaulinis karas Generolo ryšius su Amerika po 1914 m. rugsėjo 22 visiškai nutraukė, ir tas tęsėsi iki 1920 metų kovo mėnesio. Sąlygų priverstas

---

/17/ T.p., fol. 2.

/18/ Laiške 1914.III.16 F. Kudirkai, n.4. -1914 m. tas pats Vyresniajam F. Kudirkai iki rugsėjo parašė 11 laiškų: iš Fribourg I.7; II.17; III.14; IV.28; V.18; iš Kauno VII.6; iš Varšuvos VIII.3; VIII.19; IX.22.-Kitus laiškus parašė čikagiškiams kun. J. Kazakui, kun. Staniukynui.

/19/ JM laškai Fribourg 1914.IV.9 kun. Kazakui, n.3; F. Kudirkai 1914.I.7, n.1, III.16,n.4. Be to, žr. Instrukcijas: De utiliter capienda directions spirituali; Regulas Moderatoris Spiritus etc. /AMGen., Instructiones Marianorum/.

/20/ JM laiškas

darbų rikiavimą patikėjo vietinių narių protingumui /21/. Kada tik vėl galėjo, amerikiečių marijonų vairavimą vėl pats paėmė. Tai vykdė dažniausiai laiškais, per kun. prof. Pr. Būčio 1924 m. lankymą ir pats 1926 metais dalyvaudamas Tarptautiniame Eucharistiniame Kongrese. Apie tai kalbėtina atskirai.

/21/ JM laiškas, Varšuva 1914.IX.22 F. Kudirkai, n.11 ir Vilnius, 1920.III.19kun. P. Būčiui, nr.1.

2. Gyvenimas ir darbai 1913 - 1927

1. Darbuotojai ir jų ruošimas

a.Kunigai. Amerikoje apaštalavimą pradėjo Generolo atvežti du kunigai: Feliksas Kudirka ir Julijonas Kazakas, kuriems labai pagelbėjo kandidatas kun. dr. Antanas Staniukynas. Tačiau atliktini darbai jų jėgas viršijo. Todėl tiek jie patys, tiek Čikagos arkivyskupas nuolat Generolą skatino, kad siųstų daugiau darbuotojų /1/. Tą reikalą aiškiai matė ir pats kun. Matulaitis, bet darbuotojų trūko /2/. Vietų ordinarai visus marijonus kunigus stengėsi pasilaikyti. Pagaliau gavus iš Seinų vyskupo Antano Karoso leidimą, aukojamas darbams Amerikoje kun. Vincentas Kulikauskas, nors jis ir Lietuvoje marijonams ir kitiems darbams buvo labai naudingas /3/. Kun. Vincentas Amerikon atvyko 1915 m. kovo 8 d, o Čikagon to mėnesio 19 dieną /4/. Gi vėliau kitiems

/1/ Plg. JM laišką, Fribourg 1914.III.16 kun. Kudirkai, n.4.

/2/ JM laiške, Fribourg 1914.II.6 kun. Kudirkai, nr.2 sako: "Aš pats matau, kad Jums trečio kunigo labai reikia, bet iš kur jis gauti, aš pats neišmanau. Reikia melsties, kad Dievas duotų daugiau pašaukimų". Drauge nurodo bendrabroliams du galimus kandidatus kunigus: Praną Meškauską ir Vincą Dargį /laiške 1914.III.16 kun. Kudirkai, nr. 4/, kurie vėliau tapo marijonais.

/3/ JM laiškas, Kaunas 1914.VII.6 kun. Kudirkai, nr. 8.

/4/ V. Kulikauskas, Brevis historia domus Chicagiensis, f. 3. -F.Kudirka, De Congregatione..., ten pat, f. 2.

iš Lietuvos ir Lenkijos atvykstant ir naujiems kunigams Kongregacijon įstojant, darbininkų gretos sutvirtėjo. Štai sekančiais metais lapkričio 4 d. iš Lietuvos atvyko vienuolijos atnaujinimo bendradarbis kun. prof. dr. Pr. Būčys, o kitais metais kiti marijonai kunigai: Ignas Česaitis /1921.IV.16/, Pijus Andziulis ir gudas Andrius Cikoto /1922.III.20/, Kazimieras Reklaitis /1923.IX.29/, Kazimieras A. Matulaitis /1924.I.8/, Juozas Vaitkevičius ir Vladas Draugelis /1925.VI.14/.

Iš Lenkijos atvyko kunigai: Vladimiras Jakowski ir Ričardas Bakalarczyk /1922.II.24/, Mykolas Urbonavičius /1925.V.17/ /5/, po to Zigmas Troszynski, Aleksandras Senkowski, Eduardas Sawicki /1925.XII.6/. Gi 1925 m. gruodžio 27 d. pirmas narys Juozas Mačiulionis Čikagoje įšventintas kunigu /7/.

Šiuo laiku Kongregacijon įstojo kunigai: Pranas Meškauskas /1917.IV.6/, Pranas Serafinas, Aušros Vartų Marijos klebonas /1919.I.1/, kuris po nelaimingos operacijos 1920.XII.3 d. mirė; Bronius Bumšas /1923.XII.7/, Jonas Navickas /1925.VIII.14/ /8/, prancūzas Jurgis Massey, Juozas Luniewski ir Mykolas Daumantas /9/.

Ne visi minėti kunigai čia pasiliko: Lietuvon išvyko F. Būčys /1921.VII.11/. Pr. Meškauskas /1923?/, J. Kazakas /1923.VI.29/, Pijus Andziulis, Ignas Česaitis, B. Bumšas /1925.VI.13/, Romon paskirtas Kazimieras Reklaitis /1925.XI.4/ /10/, Gudijon išvyko A. Cikoto /1923/, Lenkijon S. Troszynski /1925.XII.5/ /11/. Taigi 1927 metų pradžioje Jungtinėse Amerikos Valstybėse darbavos kunigai: 15 profesų, 2 naujokai, 1 agregatas - Petras Saurusaitis /12/. Gi jaunesnius būsimus kunigus

---

/5/ V. Kulikauskas, t.n., f. 4-9. -Plg. K. Matulaitis, Autobiografinės žinios, rk. pas S. Matulį.

/6/ Plg. S. Troszynski laišką, Bielany 1925.XII.16 JM nr.3 /AGMar./. Plg. Elenchus Marianorum. Roma 1927, n. 12.

/7/ V. Kulikauskas, t. p., f.10.

/8/ T. p., f.4-10.

/9/ Elenchus Marionorum 1927, n.7.

/10/ V. Kulikauskas, t. p., f.7-10.

/11/ S. Troszynski, t. p.

/12/ Plg. Elenchus...Marianorum 1927, 6-8; 12. -Spaudos laisvės sukaktuvės, 518.

žadėjo juvenatas ir novicijatas.

b. Broliai, juvenatas ir novicijatas. - Nors Kongregacijon stojančių kunigų skaičius augo, tačiau Generolas tikrą augimą pramatė tik iš jaunimo, kuris atitinkamai auklėtinas, paruoštinas. Šitame reikale jis stipriai veikė. Kaip ypatingą vienuolių šaltinį jis nurodė gerai sutvarkytą, stiprios dvasios gaivinamą parapiją. Jos vedimui jis nesiliovė pabrėžti pasauliečių tikinčiųjų, suburtų į ypatingą vienetą, svarbą /13/.

Generolo patarimus vykdydami, marijonai pašaukimų rasdavo. Pirmieji kandidatai pasirodė 1913 metais. Vietos arkivyskupas 1914 m. kovo mėnesį kurti naujokyną prie Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčios /1644 Wabansia Ave/ mielai sutiko. Bet Generolas Apaštalų Sosto leidimo prašyti dar neskubėjo, nes norėjo, kad Čikagos namas būtų geriau sutvarkytas ir kandidatai ilgiau ir atidžiau išbandyti /14/. Tiems metams baigiantis jau buvo 10 kandidatų. Galiausiai gruodžio 8 d. Šv. Mykolo Arkangelo parapijos klebonijoj atidarytas naujokynas ir pirmas naujokas Antanas Andriušis priimtas /15/. 1915 metais įstojo naujokynan broliai Stasys Montvydas ir Vladas Cibulskis, kuriuos sekė kiti: Aleksas Navickas /1916/, Jonas Peldžius /1917/ ir kiti. 1921 metų pradžioje buvo 7 broliai pasauliečiai, 1 klierikas, 3 naujokai ir kai kurie postuliantai /16/. Nuo 1913 metų iki 1924 m. pradžios buvo priimti 37

/13/ Plg. JM laišką 1914.II.17, n.3 ,III.16, n.4 F. Kudirkai.

/14/ JM laiškas 1914.III.16 F. Kudirkai, n.4. - Kilus karui, susisiekimui nutrūkus, Generolas Šv. Sosto leidimą parūpinti negalėjo. Marijonai Čikagoje tik 1924 m. naujokyną keldami į Glarendon, pastebėjo, kad trūksta Ap. Sosto patvirtinimo ir per kardinolą Čikagos arkivyskupą nusiuntė Šv. Sostui prašymą, bet atsako iki 1925 m. galo dar negavo /V.Kulikauskas laiške 1925 VIII.26.,2 ir XII.13, n. 3 JM -Kun. K. Rėklaičio laiškas 1926.I.11,n. 9 JM. -Gi Generolas 1925.VIII,13 audiencijos pas PIJŲ XI prašė pataisos/sanatio in radice/visų Kongregacijos dalykų ir gavo /JM laiškas, Kaunas 1926.I.30 K. Rėklaičiui, n.6. -JM, Vilniaus meto dienoraštis, 1925.VIII.

/15/ J.Navickas, A.s. kun. F. Kudirka,MIC.Laivas 1932, nr.17, p. 275. -V. Kulikauskas, Brevis historia, f. 2. -Andriušis kun. 1930 m, misionierius Argentinoje mirė 1916m.

/16/ V. Kulikauskas, t. p., 3-7.

klierikai ir pasauliečiai bandymui, bet tik 9 padarė pirmus įžadus /17/. Dalis išstojo arba buvo atleisti dėl pašaukimo trūkumo, o kita dalis namo sunkenybių, įtempto reikalaujamo darbo negalėjo pakelti. Atskiro naujokyno namo nebuvo. Pirmieji Čikagos marijonai iš Seserų Kazimieriečių kapelianijos 1913 m. lapkrityje persikėlė į Šv. Mykolo Arkangelo parapijos, 1644 Wabansia Ave namus, kurie buvo labai maži, todėl dalis narių gyveno artimai nusamdytame name. 1915 m. rugpiūčio 5 d. nupirktas pirmas nuosavas namas North Ave, kurį 1920 m. pardavus, to paties mėnesio 20 d. nupirktas J. Bagdžiūno namas 2334-36 So. Oakley Ave. Apie pirmųjų Čikagos marijonų neturtą gyvas liudininkas kun. V. Kulikauskas sakė: "Nuo atvykimo į Ameriką ir dabar /1915/ mūsų namas labai neturtingas, mūsų nariai gyveno didžiausiu taupumu ir todėl palaikė mūsiškius Šveicarijoje" /18/. Ir panašiai apie namą 1631 North Ave: "Tas namas medinis, mažytis. Jame mūsų broliai buvo susispaudę kaip statinėje. Mūsų neturtas žvelgė iš kiekvieno kampo..." /19/.

Kai veiklos laukas, nuolat didėjantis naujų darbuotojų vis daugiau ir daugiau reikalavo, Generolas, po karo atnaujinęs laiškinį ryšį, labai čikagiečius ragino, kad jie ne tik gerai sutvarkytų naujokyną, bet ir įsteigtų tinkamą juvenatą /20/. Tačiau ir paskiausiai pirktas namas 2334-36 So. Oakley Ave naujokynui ir juvenatui labai netiko. Naujiems namams pastatyti reikėjo naujas priemones rasti ir tinkamesnę vietą. Šis marijonams rūpestis buvo vienas iš didžiausių. Geradarių duosnumas ir užtraukta paskola pagaliau įgalino pirkti 1922 m. rūgpiūčio 24 d. Clarendon Hills, 30 mylių nuo Čikagos 180 akrų ūkį, prie kurio

---

/17/ "Cathalogus status personalis in domo Chicagiensi 1925 /AGMar., Domus Chikagiensis, n. 1/.

/18/ V. Kulikauskas, t. p., f. 3.

/19/ Tas pats, ten pat, f.6. Marijonai turėjo ir kitą namą 1641 Wabansia ave, bet visiškai skirtą Šv. Kazimiero Seserims, kurios marjonų pradinę mokyklą vedė. Šis namas parduotas 1920.V.22 5Tas pats ten pat, f. 7/.

/20/ Šiuo reikalu Generolo rūpestis aiškiai matosi iš laiškų: kun. V. Kulikauskui, Vilnius, 1922.VI.14, n.1; XI.5, n.2; 1923.I.25, n.3; V.1, n.4; VIII.16, n.5; kun. F. Kudirkai 1923.X.12, n.15; kun. K.Matulaičiui 1924.V.18,n.2 ir kitiems.

sekančiais metais kovo 9 d. prijungta kiti 40 akrų /21/. Gi 1922 m. spalyje pradėti statyti namai ir 1924 m. liepos pradžioje naujokai ir kandidatai - juvenistai ten buvo perkelti. O gruodžio 7 d. naujokynas padidėjo kitais 9 jaunuoliais /22/.

Augant namam, gausėjant žmonėms, Generolo rūpestis ta įstaiga nemažėjo. Dėmesingai budėjo, kad juvenatas ir naujokynas tikrai taptų katalikiški, įgytų gilią dvasią. 1923 metais sausio 25 d. rašė: "Džiaugiuosi, kad rūpinatės tam tikrą novicijatą ir juvenatą įsisteigti. Dievas padės, iš palengvo prie visko prieisite. Aš labai norėčiau sulaukti tos valandos, kad į jūsų juvenatą ir novicijatą ne tik lietuviai, bet ir kitų tautų katalikai pradės stoti turime stengtis prie to eiti, kad mūsų vienuolija tikrai katalikiška būtų. Labai svarbu turėti geras novicijatas ir juvenatas - tai vienuolyno gyvavimo versmės" /23/. Ir maždaug po trijų mėnesių: "Jei tik Dievui padedant įsteigę juvenatą, pradėsite priiminėti visokių tautų kandidatus, o ypač anglus, tai ir Jūs ateitis Amerikoje bus tikra ir didelė. Turime stengtis visoms tautoms tarnauti".../24/. Tame pačiame laiške linksmai pridėjo: "Jau du Latviu stojo į Marijampolę; galėsime Latvijoje namą steigti. Jau turime ir baltgudžių; net rusas vienas stojo..." Šie nauji įvairių tautų nariai buvo vaisius paties vyskupo Jurgio Matulaičio.

Nuolatinio budėjimo ir laiškais vadovavimo Generolui neužteko. Todėl 1923 m. vasarą iš Lietuvos pasiuntė Amerikon kun. Kazimierą Rėklaitį, filosofijos ir teologijos daktarą, prityrusį naujokų vedėją, kuriam pagrindinį uždavinį nurodė, sakydamas: "Visas pajėgas statyti, kad novicijatas gerai eitų..." /25/. Ir prijungė: "Labai visiems mums

---

/21/ V. Kulikauskas, t. p., f.7-8.-F. Kudirka, De Congregatione, t. p., f.2.

/22/ V. Kulikauskas, t. p., f.8-9.

/23/ Laiške, Vilnius 1923.I.25 V. Kulikauskui, n.3. -Didžiausias rūpestis to paties Vyr. Vadovo apie šias įstaigas šviečia iš laiškų tam pačiam: Vilnius, 1923.VIII.16, n.5; XI.28, n. 6; F. Kudirkai 1923.X.10, n.15; K. Matulaičiui, Vilnius 1924.XII.14, n. 3; 1925.V.7, n.4.

/24/ JM laiškai 1923.V.1 V. Kulikauskui ir plg. 1924.II.24 J. Mačiulioniui, plg. išnaša 23.

/25/ JM laiškas 1923.VIII.13 kun. K. Rėklaičiui, n. 5-I.

turėtų rūpėti, kad vienuolija išsiplatintų po Ameriką ir tai ne tik tarp lietuvių, bet ir kitų tautų" /26/. Sekančiais metais, lankydamas Rygą, konsekruojant vyskupu Juozą Rancans, paskyrė Amerikon kanonišku vizitatorium kun. Pr. Būčį, kuris apžvelgęs reikalus, nusprendė verčiau kitus marijonų darbus, nors ir naudingus, mažinti, "kad būtų laiko ir progos gerai sutvarkyti naujokyną ir paruošiamą mokyklą jauniems kandidatams" /27/. -Aišku, nuspręsdamas vizitatorius P. Būčys, veikė pagal Vyr. Vadovo nurodymą. Po dviejų metų, t.y. 1926 m., naujokyną lankė pats Generolas, dabar jau arkivyskupas. Lankymo knygoje jis novicijatu džiaugiasi. Visiems, kuriuos tai liečia, pataria, kad visomis pastangomis rūpintųsi naujokus gerai auklėti. Nurodo pagrindinius jų formavimo dėsnius /28/.

Įvairūs darbai ir skolos, užtrauktos namų statymui, nedidelį marijonų skaičių perdaug slėgė, ir jų dejonės ne retai pasiekdavo Vyr. Vadovą. Jis gi jiems atsakydamas, pirmiausiai nesiliovė viltį diegti Dievuje, ištikimybę dieviškoj tarnyboje, o to netrūkstant, užtikrindavo, kad dangiškoji pagalba nesivėluos. Viename paguodos laiške jis pažymi. "Aš vis negaliu atsidėkoti Viešpačiui, kad taip trumpu laiku, tiek davė mums padaryti. Keli metai atgal be nieko darbą pradėjome, o dabar jau tiek turime! Tikiuosi, kad Viešpats ir Šv. Panelė padės ir toliau, ypač padės visur gerą dvasią ir gerą tvarką įsivesti ir palaikyti/.../ Melskitės, kad tik visur gera dvasia būtų; kad Dievui ištikimai darbuotumės, tai ir Dievas neapleis" /29/. Vėliau kitoj vietoj: "Dėl sunkaus medžiaginio stovio per daug nenusiminkite; pasitikėkite Dievu ir jo Apvaizda. Nieko neturėdami pradėjome vienuoliją, o jau tiek mums Dievas davė, tikrai centuplum /šimteriopai. S.Mt./. Neapleis ir toliau. Geri žmonės, kai reikės, ateis į pagalbą" /30/.

Jei kuris Tėvų, siekdami taupumo, mintijo, kad reikia mažinti kandidatų priėmimą, tai Vyr. Vadovas jiems buvo visai priešingas: "Mano

---

/26/ T. p.

/27/ Memoriale Visitationis 1924.VII.18, f.2 /AGMar., Domus Chicagensis, n.1/.

/28/ Liber Visitationis 1926.VII.8 /Arch.Prov.S.Casim/.

/29/ JM laiškas, Vilnius 1923.V. 1 V.Kulikauskui, n. 4.

/30/ JM laiškas, Vilnius 1925.I.24 V.Kulikauskui, n. 23.

nuomone taupymo būtų blogiausias būdas susilaikyti nuo priiminėjimo naujų kandidatų. Tikras ir didžiausias vienuolyno turtas tai žmonės, iš kurių susidaro.../.../ Ir dabar daugiausia mums stinga - darbininkų, o juos reikia išsiauginti ir išsiauklėti. Nesibijokite imti naujų kandidatų; imkite kiek tik jų kreipiasi į jus su tikru noru ir pašaukimu. Jei patys neįstengtume išmaitinti kandidatų, tai be abejo Dievas ir dievobaimingi žmonės padės mums juos išauginti" /31/. Maždaug po dviejų mėnesių neturtingus bendrabrolius vėl guodžia: "Nusiminti nėr ką, Dievas padės" /32/. Panašūs išsireiškimai yra dažnai kituose laiškuose.

Labai įtemptas darbštumas, gera valia, pastangos vienuoliniame gyvenime žengti pirmyn ir Dievo pagalbos marijonams visiškai netrūko. Todėl įvairias ištinkančias sunkenybes, nors ir nelengvai ir negreit, bet laimingai nugalėjo. Skaičius postulate ir naujokyne gana greit augo. 1925 metų gale buvo 12 naujokų ir 8 postuliantai /33/, o 1927 metų pradžioje, tai yra mirštant reformatoriui Vyriausiam Vadovui buvo 11 naujokų ir 14 postuliantų /34/. Amerikos marijonų vikarijatui priklausančių narių skaičius viso buvo 61 /35/. Šalia skaitlinio augimo buvo pastebima ir dvasinis. -Pagal kilmę nariai buvo lietuviai, lenkai ir prancūzai. -Nuo novicijato pradžios 1914 m. naujokų magistro pareigą ėjo: F. Kudirka, V. Kulikauskas, P. Būčys, K. Rėklaitis, K. Matulaitis. J. Navickas ir V. Dvaranauskas.

/31/ Tas pat, ten pat.

/33/ "Elenchus...Marianorum, Roma 1926, 18-19.

/34/ "Elenchus...Marianorum, Roma 1927, 7-8.

/35/ Ten pat, 15.

2. Kolegija

Marijonų Konstitucijos, 1910 m. patvirtintos, apie Kongregacijos ypatingą tikslą tarp kitko sakė: "Kėlimas studijų ir mokslo pažanga, kitų mokymas" /nr. 2/. To tikslo Kongregacija privalo siekti: "Steigdama ir vesdama įvairių rūšių mokyklas, kolegijas ir institutus" /nr. 3/. Pradžioje marijonai, aišku, šiame bare nedaug tegalėjo atlikti: kun. P.Būčys ir pats Atnaujintojas Jurgis Matulaitis profesoriavo Bažnytinej Akade-

mijoj Petrapilyje, kun. Jonas Totoraitis mokė Seinų seminarijoje. Pirmą pradinę mokyklą marijonai atidarė Čikagoje Šv. Mykolo Arkangelo parapijoje 1914 metų sausyje. Nuo tų metų rudens marijonai mokyklą vedė ir Šv. Kazimiero Seserys mokė /1/. Vyr. Vadovas 1914 m. vasario 17 d. giria mokyklos steigėjus ir išreiškia didesnių norų: "Aš vis svajoju ir mąstau, kada jūs galėsite Amerikoje lietuviams gimnaziją įsteigti" /2/. Tai pakartoja tų pačių metų gegužės 20 dieną /3/. 1914-1918 metų karui pasibaigus šį būtinumą dažniau pabrėždavo /4/, nes dalykas spaudė. Ankstesnė mokykla, pavadinta akademija išeivių lietuvių mergaitėms Čikagoje, Šv. Kazimiero Seserų įkurta /5/ klestėjo, bet lietuviams berniukams nebuvo jokios aukštesnės mokyklos visoje Amerikoje. Todėl Lietuvių Katalikų Federacija nuo 1913 mrtų įkūrė specialų fondą beniukų kolegijai kurti. Pagaliau tokią kolegiją kurti pavedė marijonams /6/. Naujai pastatyti namai Hinsdale /Clarendon/ Hills, Illinois, turėjo bent pradžioje tarnauti ir kolegijai. Kun. dr. Jonas Navickas, 1925 m. stodamas pas marijonus, kolegijos kūrimą labai labai paskubino. Mat jis buvo didžiausias tokios kolegijos judintojas tarp narių La Salette Misijų Kongregacijos rėmėjų su 1065 nariais /8/. Pagaliau 1926 m. liepos 5 d. pats Vyriausias Vadovas arkivyskupas, dalyvaujant tikintiesiems rėmėjams, iškilmingai kolegiją Hinsdale palaimino ir atidarė. Pašventinta taip pat sode skulptoriaus padaryta Marijos Nekalto Prasidėjimo statulą, jos globai pavedė naują institutą /9/. Nuo to laiko vieta, supanti kolegiją, pradėta vadinti Marian Hills - Marijos Kalneliais. Generolas

---

/1/ F. Kudirka, De Congregatione...m f.1. -Gi nuo 1918 m. iki šiol marijonai veda tokią mokyklą Čikagoje Vilniaus Aušros Vartų Marijos vardo.

/2/ JM laiškas, Fribourg 1914.II.17 F. Kudirkai, n.3.

/3/ JM laiškas, Fribourg 1914.V.20 F. Kudirkai, n.7.

/4/ Tai patvirtino žodžiai psl. , pastaba 20 ir psl. , n.23.

/5/ J.B. Končius, Šv. Kazimiero Seserų Kongregacija, 238.

/6/ M. Biržiška, Amerikos lietuviai. Liet. Enciklopedija. Kaunas 1933, t. 1, 453.

/7/ J. Navickas, laiške 1925.XII.12 JM, n.1.

/8/ K. Matulaitis laiške 1925.XII.12 JM, n.2.

/9/ Kolegijos populiari istorija: Kristaus Karaliaus Laivas, Chicago 1946, n.25-32: "Marijos Kalneliams 20 metų".

direktorium kolegijos paskyrė naujai padariusį įžadus kun. dr. Joną Navicką /10/. Mokykla buvo įrašyta į sąjungą mokyklų Vašingtono Katalikų Universiteto. Pirmi mokslo metai prasidėjo 1926 m. rugsėjo 21 dieną su 36 mokiniais, trimis klasėmis vidurinės mokyklos ir viena klase kolegijos /11/. Laikinai moksleiviai buvo tik marijonų kandidatai. Pirmiausiai kolegijai reikėjo paruošti savo mokytojus ir auklėtojus. Kitus priimti mokyklos dydis dar neleido. Todėl Vyr. Vadovas ir nariai jau dabar mintijo, čia paliekant naujokyną ir juvenatą, kolegiją kurti arba Baltimore, M.D. arba Čikagoje, ar kitoje vietoje /12/. Gavus dosnią kun. Jono Jakaičio, tuomet klebono Worcester, Mass., paskui marijono paramą, buvo nupirkti namai ir ūkis Thompson, Conn., kur iš Hinsdale kolegija perkelta 1930 m. ir pavadinta Marinapolio kolegija. Hinsdale /Clarendon/ 1934 m. įkurta marijonų seminarija /13/.

/10/ Liber Visitationis, 1926.VIII.8 /Arch. Šv. Kaz. Provinc./.

/11/ "Marijos Kalneliams 20 metų". K.K.Laivas 1946, n.31, psl. 6. -F. Kudirka laiške 1926.XII.12 arkiv. JM, nr. 4

/12/ K. Matulaičio laiškai 1925.VI.30, nr. 1 ir XII.12, nr. 2. JM.

/13/ "Marijos Kalneliams"..., t.p., nr.32, p.6.

3. Žodžio tarnyba

Marijonai, nors neskaitlingi ir įvairiais darbais apsunkinti, pirmiausiai pradėjo lietuviams vesti misijas, rekolekcijas pirmais Amerikon atvykimo metais /1913/ /1/. Klebonai, vienuolės seserys marijonų pamokslininkų labai pageidavo. Jie tarp lietuvių išeivių ir tremtinių Amerikoje buvo vieninteliai vienuoliai. Taip kun. F. Kudirka per 1915 metų ištisus mėnesius /VII-XI/ ir sekančiais metais nuo vasario iki gegužės pabaigos liaudies misijas pravedė daugelyje parapijų. Tais pačiais 1916 metais rugpiūtyje misijų darbą Šiaurinėj Amerikoje ir Kanadoje tęsė iki 1919 metų pradžios, neskaitant trumpų pertraukų /2/. Po to šią veiklą sumažino /3/, bet vistiek iki mirties 1936 metais nepaliko. Iki 1922 metų

/1/ V. Kulikauskas, Brevis historia domus Chicagiensis, f. 2.

/2/ Tas pat, t. p., f. 3-4.

/3/ Tas pat, t. p., f. 8.

imtinai atliko apie 70 misijų /4/. Prie šio darbo 1920 metų gavėnioj buvo prijungtas kun. Pranas Serafinas, kurį tačiau tais pačiais metais gruodžio 3 d. mirtis per anksti išplėšė. Kiti misijonieriai atvykdavo iš Europos. Iš Lietuvos 1921 m. balandžio 16 d. atvyko kun. Ignas Česaitis, 1922 m. kovo 20 garsiausias pamokslininkas kun. Pijus Andziulis, pramintas lietuvių Auksaburniu, ir kun. Andrius Cikoto /5/ iš Gudijos, kuris pamokslavo daugiau lietuviams. Jis maždaug po dviejų metų sugrįžo tėvynėn /6/, Vyr. Vadovo atšauktas įkūrimui marijonų. Naujai Kongregacijon įstojęs kun. Bronius Bumšas misijas vedė nuo 1925 m. pradžios ir jas tęsė iki tų pačių metų birželio 13 dienos, kada su kitais bendrabroliais kunigais Pijum Andziuliu ir Ignu Česaičiu išvyko į Lietuvą. O iš Lietuvos jau sekančią dieną Generolo pasiųsti atvyko nauji misijonieriai kun. prof. Juozas Vaitkevičius ir kun. Vladas Draugelis /7/. Atnaujintojas Vilniaus vyskupas J. Matulaitis, susirūpinęs liaudies misijomis, prof. J. Vaitkevičiui tais pačiais metais balandžio 19 d. rašė: "Jei tik galite be skriaudos ir triukšmo pasiliuosuoti iš Universiteto, tai pasiliuosavę, važiuokite Misijų laikyti. Daug daugiau Dievui garbės ir žmonėms naudos, tikiuosi, bus iš misijų, negu iš Jūs darbo Universitete" /8/. Be to, Atnaujintojas reikalavo, kad kiekvienas marijonas kunigas turėtų paruošęs eilę rekolekcijų ir misijų /9/ ir jas vesti visuomet būtų pasiruošęs.

Dievo žodį skelbti tarp Š. Amerikos lenkų vyskupas - generolas J. Matulaitis pakreipė kunigus lenkus: Vladimirą Jakowskį ir Ričardą Bakalarczyką. Jie 1922 m. vasario 24 d. atvykę Amerikon, pasiliko Čikagos namo vyresniojo valdžioje, tačiau pagal aiškų generolo norą turėjo pilną apaštalinio veikimo laisvę /10/. Tarp lenkų dar pamokslavo

---

/4/ F. Kudirka, De Congregatione..., f. 3.

/5/ V. Kulikauskas, t.p., f. 8.

/6/ A. Cikoto laiškas, Druja 1923.XI.18 JM nr. 1.

/7/ V. Kulikauskas, t.p., f. 10.

/8/ AGMar. n. 9. Plg. JM laišką, Vilnius 1925.II.7 Būčiui 37.

/9/ P.P.Būčys, Bažnyčios ir tautos darbininkas. AJMČ, p.22.

/10/ V. Kulikauskas, t. p., f.7:8. -JM laiškas 1922.IV.14 F. Kudirkai ir rekomendacinis raštas, tą pačią dieną duotas /AGMar.,Varia, Series VII, Missiones

kunigai Zigmas Troszynski, Ed. Sawicki, Mykolas Urbonavičius, vėliau perėjęs prie lietuvių /11/. Ilgainiui lenkų misijonierių Vyresniuoju tapo kun. Vladimiras Jakowski /11a/. Laikui bėgant tom pačiom misijom buvo paskirtas kun. Zigmas Troszynski, kuris 1925 m. gruodžio 5 d. grįžo Lenkijon. Jo įpėdiniu to paties mėnesio ir metų antrą dieną iš Lenkijos buvo atsiųstas kun. Eduardas Savicki /12/.

Generolas bendrabrolių misijų darbą lydėjo gyvu rūpestingumu, dėkingumu, malda, palaiminimu ir tėviškais patarimais. 1925 m. rugsėjo 20 d. misijonieriams rašo: "Nebūkite perdaug aštrūs savo pamoksluose ir per išpažintis. Reiškite ir nusidėjėliams, kad ir didžiausiems, daug meilės, kaip ir Kristus reiškė. Meile, gailestingumu ir gerumu daug daugiau nusidėjėlių patrauksite prie Kristaus ir bažnyčios" /13/

Dievo žodžio tarnybai laukas Amerikoje buvo plačiausias /14/. Šis darbas atrodė labai būtinas. Stiprūs katalikų tikėjimo priešai blogą įtaką tarp ateivių veikliai plėtė. Jiems stipriau priešintis ir kiti ginklai reikėjo aštrinti ir pavartoti.

---

polonae in USA/.

/11/ F. Būčys, Liber visitationum. 1925, f. 29.

/11a/ JM laiškas 1925.IV.25 R. Bakalarczyk, nr. 2

/12/ S. Troszynski laiškas, Donora 1925.VIII.8-13 JM, n.1.

/13/ JM laiškas 1925.IX.20 kun. V.Jakowskiui /AGMar./.

/14/ K. Rėklaitis, Chicago 1925.X.18 JM nr.1. -Plg. F.Būčys, Liber visitationis 1924, f.25.

4. Spauda

Atgimstantieji marijonai savo laikraščius steigti dar nepajėgė, bet tiek pats generolas, tiek kiti nariai spausdino knygas ir rėmė periodinę spaudą savo straipsniais. 1912 m. gauto pakvietimo redaguoti katalikiškai politinį, visuomeninį savaitraštį "Draugą", Wikes Barre, P. Š. Amerikoje išeinantį, laikinai dėl trūkumo atitinkamo skaičiaus narių priimti negalėjo, bet kun. J. Matulaitis savo bendrabrolių vardu kiekvieną galimą pagalbą laikraščiui pažadėjo /1/ ir teikė. Netrukus po marijonų į

/1/ JM laiškas 1913.V.7 kun. A. Staniukynui, n. 7.

Ameriką atvykimo "Draugas" buvo perkeltas į Čikagą /2/ ir jo administracija patikėta marijonui kun. Julijonui Kazakui /3/.

Parapijoj, kurią marijonai Čikagoje gavo /4/, išeidavo du lietuviški socialistiški laikraščiai. Todėl generolas ragino, kad neigiamai anų laikraščių įtakai marijonai leistų katalikiškus laikraščius /5/. Šis raginimas ir marijonų Čikagoje tas pats įsitikinimas greit virto darbu. 1914 m. gruodžio 1 d. marijonai Čikagoje pradėjo leisti dvimėnesinį "Tikyba ir Dora" /6/, prie kurios išeidavo įvairios knygos ir knygutės /7/. Pagaliau įkuriama nuosava spaustuvė. Joje, trūkstant pasauliečių brolių ir lėšų samdyti darbininkams, darbavos ir kunigai, kaip raidžių rinkėjai ir t.t. Nuo 1915 metų marijonai veda "Spaudos Draugiją", kuri spausdino ir platino periodinius leidinius bei knygas. "Tikyba ir Dora" ėjo iki 1919 metų. Ji sustojo, kadangi marijonų leidžiamas "Draugas" ją pakankamai pavadavo. "Draugą" redaguoti 1917 m. vasario 17 d. paskirtas kun. prof. P. Būčys, MIC. Savaitinis "Draugas" 1917 m. balandžio 1 d. tapo dienraščiu. Jis lietuviams katalikams išeiviams Š. Amerikoje buvo vienintelis dienraštis. Jį vedė akcinė bendrovė, administravo pasauliečiai kunigai. Bet laikraštį taip spaudė skolos, kad priartėjo žlugimui. Pageidaujant Čikagos arkivyskupui, marijonai ne tik dienraštį redaguoti, bet nuo 1919 m. sausio 29 dienos paėmė ir administruoti /8/. Ši našta marijonus slėgė sunkiausiai. Tuo laiku kainos pakilo beveik penkis kartus, todėl "Draugo" išlaidos buvo labai didelės, o pajamos tos pa-

---

/2/ Plg. J. Matulevičius, Iš kelionės į Ameriką įspūdžiai, Vadovas, Seinai 1913, nr. 62, p. 195.

/3/ V. Kulikauskas, Brevis historia domu Chicagiensis, f. 3. -J. B. Končius, Šv. Kazimiero Seserų Kongregacija, 192.

/4/ Žr.psl. 111

/5/ JM laiškai: 1913.VII.21, n. 2, 1914.IV.9, n. 3 Kazakui; 1914.III.6, n. 12 A. Staniukynui.

/6/ F. Kudirka, De Congr. f. 1.

/7/ Plg. "Tikyba ir Dora" leidinius: "Pirmeivių laikraštija, tikėjimas ir dora. Chicago 1917, n.7. -M.M.T., Kūdikėlių krikštas, t. p., 1918, n. 12. -F. Kudirka, t. p., f. 3.

/8/ Jm, Relatio ad S. Sedem, 1923, f.12. -V. Kulikauskas, t. p., f. 5. -F. Būčys, Liber visitationum 1924, f. 66.

čios. Visas gausias išlaidas marijonai turėjo dengti iš savos kasos, kuri gana greit išsisėmė. Todėl marijonai žengė sunkų žingsnį, užsitraukdami 5000 dolerių skolą. Be to, mažomis jėgomis turėjo labai daug atlikti, vienas dirbdamas už daugelį, ypač kun. V. Kulikauskas ir brolis Jonas Peldžius. Šiedu ilgai dirbdavo nuo ankstyvo ryto iki naktų, dažnai visai neidavo poilsio. Tačiau nariai tą visą Bažnyčios ir žmonių labui pakeldavo be murmėjimo /9/, dar daugiau - giedria dvasia ir džiugiai /10/.

Buvo tokių, kurie "Draugo" žuvimą jau, jau gresiantį teigė /11/. Kiti gi apie jo uždarymą arba bent sumažinimą mintijo /12/. Tačiau didis marijonų darbštumas ir pasiaukojimas, išganingi potvarkiai po Generolo Matulaičio 1926 m. atlikto kanoniško lankymo /13/ katalikišką dienraštį ne tik išgelbėjo, bet taip pat padėjo tvirtą pamatą jo tolimesnei būčiai. Gi dabar "Draugas" tarp lietuvių Š. Amerikos laikraščių pirmauja. Jis pasitarnauja lietuviams, pasklidusiems ir kitose pasaulio dalyse. "Draugas" be to, turi puikius Čikagoje spaustuvės pastatus, įrengtus 1955-56 metais. Čia randasi taip pat didžiausias Amerikoje lietuvių centras, leidžiantis ir platinantis katalikiškas knygas. Šį darbą veda marijonai.

"Drauge" marijonai įvedė savaitinį religinį - asketinį skyrių, kuriame stengėsi jautriai ginti katalikų tikėjimą prieš sektų puolimus. Nuo 1920 metų šis skyrius pakeistas į tokio pat turinio 32 puslapių savaitraštį "Laivas" /14/, vėlesnis "Kristaus Karaliaus Laivas". Šis lakraštis ilgai ėjo marijonų vadovybėje.

/9/ V. Kulikauskas, Brevis historia..., f.5-6. -JM Relatio ad S. Sedem, 1923,f.12 -K.Rėklaičio laiškas 1925.X.18 JM,n.1.

/10/ J. Vaitkevičius 1925.VI.27 JM,n.1. Pagrindiniai "Draugo" vadovai marijonai buvo P.Būčys, I.Česaitis, V.Kulikauskas, K.Matulaitis, M.Urbonavičius; dalinai J.Kazakas, K.Rėklaitis ir kiti.

/11/ V. Dvaranauskas, Chicago 1926.IV.7 JM, n.1.

/12/ Plg. K. Rėklaitis 1926.V.18 JM, n. 23.

/13/ Plg. JM, Liber Visitationum, 1926.VII.8,9/Archiv. Prov S.Casimiri/.

/14/ JM Relatio ad S. Sedem,1923,12. "Laivo" redaktoriai marijonai buvo: steigėjas P. Būčys, K. Rėklaitis, K. Matulaitis, J. Navickas.

5. Sielovada ir kiti darbai

Sielovadą marijonai pradėjo Šv. Mykolo Arkangelo parapijoj, kurią tvarkė nuo 1913 m. lapkričio 13 d. iki 1920 metų galo /1/. Šiai parapijai buvo prijungta misija Melrose Park, Illinois, kur buvo apie 150 lietuvių šeimų be tautiečio kunigo. Todėl vienas marijonų kunigų sekmadieniais ir šventėmis ten vykdavo laikyti šv. Mišių, pamokslams, išpažinčių klausyti ir kitas apeigas atlikti /2/. 1917 m. liepos gale Milawuke arkivyskupas pakvietė marijonų kunigą į Sheboyan, Wisconsin klebonauti. Šias pareigas trumpai atliko kun. V. Kulikauskas ir nuo tų pačių metų rugpiūčio 24 dienos kun. P. Būčys. Sekančių metų gegužės 27 d. P. Būčys gavo paskyrimą iš Čikagos arkivyskupo administruoti Šv. Baltramiejaus parapiją Waukegan, Illinois /3/. 1918 m. spalio 11 d. tas pats arkivyskupas pavedė Aušros Vartų Marijos parapiją marijonams, kurios klebonas kun. Pranas Serafinas įstojo pas marijonus. Taigi dabar marijonai vedė dvi parapijas Čikagoje ir vieną Sheboygan, nuo kurios tais pačiais metais atsisakyta dėl trūkumo kunigų ir daugelio kitų darbų /4/. Bet 1926 m. Milwauke arkivyskupas Messer marijonams pasiūlė Šv. Petro Apaštalo Kenosha, Wisconsin. Tų metų gale pasiūlymas buvo priimtas ir pirmu klebonu paskirtas kun. Vladas Draugelis /5/. Be to, marijonai lietuviams tarnavo Šv. Gal parapijoj, šventadieniais ten apeigas atlikdami /6/. Laikinai valdė taip pat lietuvių parapiją Indiana Harbor, Indiana /7/. Neretai taip pat talkino lietuviams klebonams įvairiose kitose vietose /8/. Šalia minėtų darbų marijonai nuo 1918 m. pabaigos

---

/1/ -Klebonai buvo F. Kudirka 1913.XI,13 1919.III.3, po to P. Meškauskas, F. Kudirka, De Congregatione...1; 3.

/2/ V. Kulikauskas, t. p., 4. - K. Matulaitis 1925.XII.12.

/3/ V. Kulikauskas, t. p., 4.

/4/ Klebonai Aušros Vartuose buvo: P. Meškauskas nuo 1918.X.11, po jo nuo 1920.III.3 F. Kudirka, V. Kulikauskas, t. p.

/5/ J. Navicko laiškas, Hinsdale, 1927.I.1 JM, n. 3.

/6/ K. Matulaitis 1925.XII.12 JM n.2. -F. Būčys, ten pat, 77.

/7/ F. Būčys, t. p., 78-79.

/8/ Plg. K. Rėklaitis, atsiminimai /randas pas S. Matulį/, 105. -JM, Liber visitationum 1926.9.

vietos vyskupo parėdymu dvasiniai vadovavo vyskupų teisių Seserims Kazimierietėms ir taip vadinamoj Akademijoj - Aukštesnėje mokykloje, tų pačių Seserų vaedamoj dėstė ir tikybą /9/. Klausydavo išpažinčių ir pas Notre Dame Seseris /10/. Savo vedamoj pradinėj Aušros Vartų parapijos mokykloje dėstė ir tikybą /11/. Taip pat mokė lietuvių kalbą ir istoriją Mundelein seminarijoje /12/. Pagaliau nemažai darbavos įvairių katalikiškų draugijų gerovei /13/. Taip marijonų dienos buvo kupinos uolumo darbais. Jų darbus dosniai rėmė geradariai, apsijungę į "Marijonų Bendradarbių" draugiją.

/9/ F. Būčys, t. p., 22; 37. -JM,Liber visitationum 1926.9. K. Rėklaitis, t. p. 103.-Kapelionai buvo P. Būčys 1918.XII.15-1921.VII.11; F. Kudirka, V. Kulikauskas, K. Rėklaitis, K. Matulaitis, J. Vaitkevičius /Plg Končius, Šv. Kaz. Ses. Kong. 285/.

/10/ F. Kudirka 1926.IV.13 JM, n. 1.

/11/ F. Būčys, t. p., 62.

/12/ F. Kudirka, t. p. - K. Rėklaitis, t. p., 104.

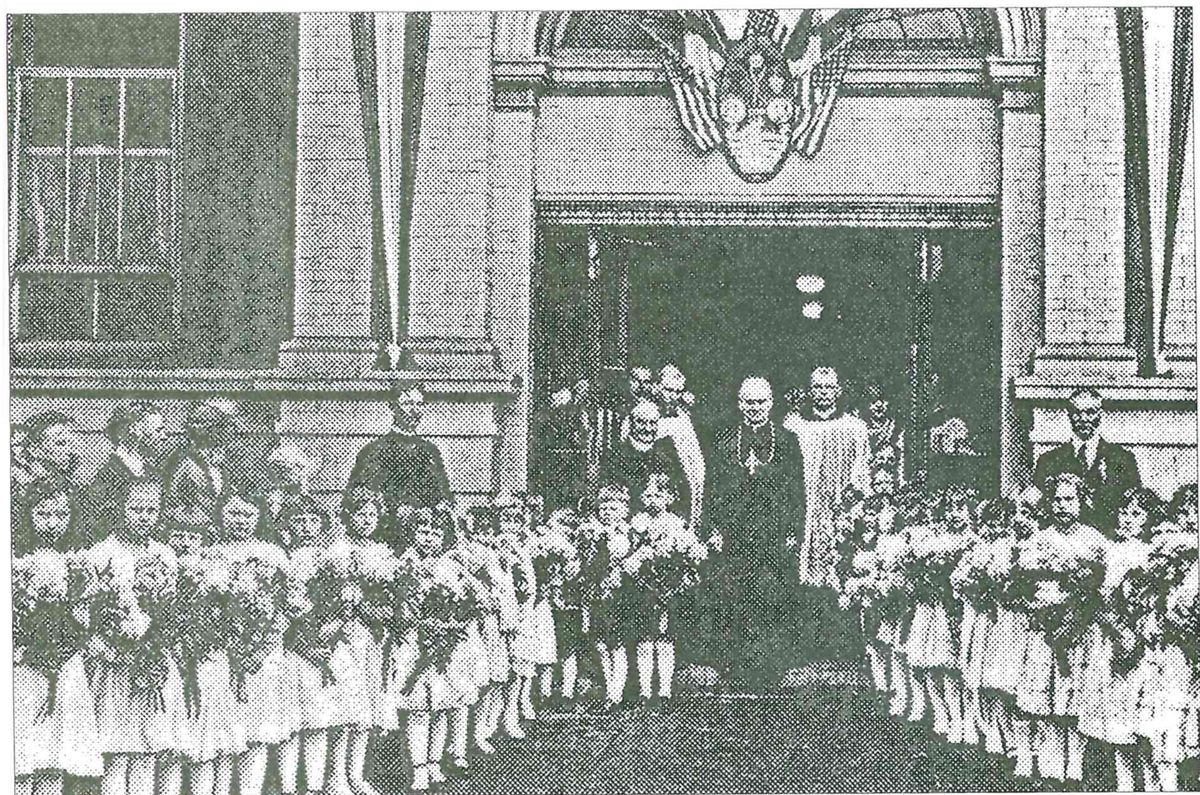
/13/ JM, Liber visitationum, 1926.VII.8. Būčys t. p. 62-3.77.

6. Paskutiniai Atnaujintojo amerikiečiams marijonams darbai ir žodžiai

1926 metais būdamas Čikagoje, Vyr. Vadovas arkiv. Jurgis šalia kitų darbų nuo birželio 11 dienos iki liepos 8 kanoniškai lankė marijonų namus. Viską dėmesingai apžvelgęs, liepos 8 d. Lankymo knygoje rašė: "Namų stovį visais atžvilgiais, bendrai imant, radau gerą. Ypač girtini Tėvai ir Broliai už didelį darbštumą, kurį savęs nežiūrėdami, užsimiršę ir pasiaukojimu atlikdavo, plėsdami Dievo garbę, rūpindamiesi sielų išganymu ir Kongregacijos pažanga. Savo darbais matomai padėjo tvirtą pamatą Kongregacijos Amerikoje gyvenimui ir vystymuisi /1/. -Toliau trumpai pažymi narių veiklą. Džiaugiasi nauju naujokynu ir duoda jam nurodymus /2/. Įrašo potvarkius tolimesniam jau po įžadų narių intelektualiniam ir dvasiniam auklėjimui. Tvirtai pabrėžia apie narių glau-

/1/ JM, Liber visitationum, 1926.VII.8.

/2/ T.p., plg. psl. 102

Pal. J. Malutaitį 1926 m. priėmė Aušros Vartų Marijos parapija Čikagoje

džiausią vienybę, meilę ir atsidavimą bažnytinei vadovybei ir klerui /3/.

Atlikęs kanonišką vizitą, Vyr. Vadovas įsteigė tris skirtingus namus: "Draugo" namą su vyresniuoju kun. Vladu Draugeliu, parapijinius namus su vyresniuoju kun. Feliksu Kudirka, o Marian Hills /Marijos Kalneliuose/ su viršininku kun. Vincentu Kulikausku, kuris laikinai buvo taip pat naujokų mokytojas. F. Kudirka buvo paskirtas Delegatas Generalinis Vikaras visiems namams Amerikoje su galiomis lyg provincijos vyresniojo /4/. Jam patarėjais paskirti: kun. Vincas Dvaranauskas ir kun. Kazimieras Matulaitis /5/. -Be to, tuo pačiu metu Vyr. Vadovas žengė pirmus žingsnius, įkuriant Vašingtone namą lenkų kilmės marijonams. Palaimintojo Jurgio įtakoje Kongregacijon įstojo kun. Juozas Luniewskis, kuris po to tapo didžiausias lenkų marijonų šakos kūrėjas /6/.

Pagaliau mintį kreipdamas į visus Amerikoje narius, Vyr. Vadovas arkivyskupas pažymėjo: "Melsdamas Dievą viso gero atskiriems nariams ir namams Amerikoje, ir žadindamas visus po Nekalčiausios Mergelės Marijos sparnais ir globa esančius pasiekti vispusišką tobulumą asmeniškai ir taip pat, kad visi drauge didžiausia broliška meile susijungę, tęstų Viešpaties kovą, Jo garbę skleistų, bažnyčiai visu uolumu tarnautų ir nuosavos Kongregacijos gerovę visomis jėgomis didintų, savo palaiminimą visiems meilingai suteikiu" /7/.

Ką tik minėti Vyr. Vadovo - Atnaujintojo - Reformatoriaus arkivyskupo potvarkiai, tėviški žodžiai ir palaiminimas visiems nariams Amerikoje skirti, buvo paskutiniai. Jo paskutinę valią ir troškimus įvykdyti dvasiniai sūnūs nebuvo tingūs. Pas juos keturiolikos metų laikotarpyje /1913 - 1927/, aišku, kai kas dar buvo trokštama. Bet jokiu būdu, bendrai kalbant, jiems netrūko geriausios valios, įžymaus darbštumo,

/3/ Tas pat, ten pat.

/4/ Tas pat, t. p., 9 -Iki šiol marijonai priklausė nuo lietuvių - latvių Vikarijato, kurį valdė kun. prof. P. Būčys.

/5/ Tas pat, ten pat.

/6/ Plg. "Father Joseph Luniewski - in the light of his own memories". Collectanea Mariana. Washington 1950-51, nr. 1, p. 59-66.-JM laiškas 1926.VIII.30 V. Jakowski, nr. 23.

/7/ JM Liber visitationum, 1926.VII.8.

uolumo, apaštalinės dvasios /8/. Todėl tokios dvasios įkvėptas, naudodamasis išmintingais Atnaujintojo - Reformatoriaus patarimais, nežymus marijonų skaičius, nežiūrint įvairiausių sunkenybių, nemažai atliko ir tolimesnei Kongregacijos pažangai Amerikoje kelią laimingai išgrindė.

Dabar Jungtinėse Amerikos Valstybėse randasi dvi marijonų provincijos su padaliniais Argentinoje, Didžiojoj Britanijoje, Brazilijoj su daugeliu namų ir gražiu skaičium narių /9/.

Apaštališkasis darbas Šiaurės Amerikoje nuo lietuvių ir lenkų išeivių pradėtas, pagal aiškią Atnaujintojo valią, buvo plėstinas taip pat į angliškai ir kitomis kalbomis kalbančius ir kiekvienai tautai teikti, kas jai priklauso.

Tokios katalikiškos dvasios kupinas Jurgis Matulaitis žvelgė ir veiklą pakreipė į kitas tautas ir šalis.

/8/ Štai liudininkas, vienas iš daugelio, apie marijonus - amerikonus Hinsdale, Chicago, rašydamas Atnaujintojui, galėjo sakyti:/pas juos/ "Viešpatauja Dievo dvasia"/panuje duch Bozy/. Laiškas kun. M. Zaludzewicz, Vilnius 1926. I.24 JM /ERom./.

/9/ Plg. "Elenchus Congregationis Marianorum A. D. 1995".

C. LENKIJA

1. Pirmieji žingsniai /1911-1914/

Dėl sisteminio vienuolinio gyvenimo ardymų vienuolynai Lenkijoje rusų okupacijoj iki XIX amžiaus galo buvo sumažėję beveik iki visiško išnykimo. Beliko kapucinų ordino tik vienas vienuolynas su penkiolika narių senelių. Šventojo Pauliaus Eremitų Čenstakavoj likimas matėsi mažai geresnis /1/. Dar buvo dvi slaptos vyrų kongregacijos, neseniai įkurtos, todėl mažai paplitusios. Jų pažangai taip pat Jurgis Matulaitis kiek galėdamas darbavos /2/. Šitai turint omeny, lengvai suprantama, kad Lenkijos Bažnyčia marijonams, slapta atgijusiems, darbo lauką žadėjo plačiausią. Marijonų atgimimo formalus aktas 1909 metais kaip tik įvyko Varšuvoje, nors veikėjai nebuvo lenkai /3/. Bet Atgaivintojas prof. kun. Jurgis marijonus Lenkijoj išplėsti nevėlavo. Jo pastangų pirmieji vaisiai pasirodė 1911 metais: buvo 4 pirmieji naujokai lenkai /4/.

Sekančių metų į galą Varšuvon iš Friburgo jau grįžo pirmas naujas profesas kun. Kazimieras Bronikowski. Kadangi be to kunigaikštytė Magdalena Radvilaitė sielovadai prie Švč. Jėzaus Vardo bažnyčios ieškojo lietuvio kunigo, Vyriausias Vadovas pasiuntė tenai kun. Leoną Kulvietį, MIC. Nuosavybės teises tos bažnyčios turėjo minėta kunigaikštytė lietuvė ir tą bažnyčią pirmiausiai paskyrė Varšuvoje gyvenantiems lietuviams /5/.

Kun. Kazimieras Bronikowski ir 1913 metais Varšuvon iš Friburgo pasiųstas kun. Juozas Vaitkevičius sielovadoj pagelbėjo pasauliečius kunigus. Šis pastarasis tačiau perkeltas į Čenstakavą, kad kelią, pagal bažnytinės vadovybės norą, garsiojoj Marijos šventovėj marijonų apėmimui paruoštų /6/. Kun. Bronikowskiui patikėta valdyti parapiją Piec-

/1/ Plg. pusl. 41

/2/ Plg. pusl. 40 - 41

/3/ Plg. pusl. 48

/4/ Plg. pusl. 73

/5/ Plg, /M. Wisniewski/, Relatio de domu Rasnensi, Varsaviensi - Moniuszko 3 / CGG, V, Relationes donorum, n.13/. -A. Petrauskas, Praeities pabyros, II, Chicago 1934,95-173.

zysk /6a/.

Į Friburgo naujokyną iš Lenkijos buvo siunčiami nauji kandidatai kunigai ir pasauliečiai, kuriuos nauji marijonai kunigai rado. 1914 m. vasario 15 d. po pirmų įžadų Lenkijon sugrįžęs kun. Vladimiras Jakowski, ne eiliniu pasisekimu ir uolumu vedė rekolekcijas ir misijas /7/. Po to buvo paskirtas Ciechocinek bažnyčios rektorium ir iškalbos profesorium Wloclawek. Po dviejų metų, pašauktas Vyriausio Vadovo, atvyko Varšuvon vesti Bielanų parapiją /8/.

Taip marijonai Lenkijoj žengė pirmus žingsnius. Tolimesnę pažangą tvarkyti atvyko pats Generolas.

/6/ JM Fribourg 1914.III.16 F. Kudirkai, n. 4 ir 1914.IV.9 J. Kazakui, n. 3.

/6a/ V. Lysik, Historja domu Rašnianskiego /CGG, Relationes donorum. Dom. biel., nr. 2/.

/7/ /C. Bronikowski/, Relatio de statu Provinciae 1915-1922 /AGMar.,Provincia Polona, n. 1 /.-W.Lysik, Krotka historja domu Bielanskiego/CGG,V, Relationes donorum, n.2/.

/8/ W. Lysik, t. p.

2. Atnaujintojas tarp lenkų bendrabrolių /1914-1918/

1. Įžengimas

Įkūrus vienuolynus Friburge ir Amerikoje, kun. J. Matulaitis norėjo vykti Lenkijon ir Lietuvon, kad atskirai dirbančius bendrabrolius aplankytų, kad esantiems naujiems kandidatams paruoštų kelią į Šveicariją ir įvairius kitus bėgančius reikalus atliktų. Pagaliau 1914 m. gegužės 25 d. iškeliavo /1/. -Pirmiausiai atvyko Krokuvon, kur norėjo kalbėti su Juozu Pietrzak /2/, netikru marijonu arba stanislavitu, kuris su savo pasekėju kun. Jonu Janowicz, manė, kad po generolo kun. Vinco Senkaus 1911 m. mirties marijonų juridinė tąsa jiems priklauso, kaip kun. marijono Bernardo Pielasinski 1913 m. į marijonų nereformuotą ordiną priimtiems. Gi iš tikro įsivaizdinę įpėdiniai nebuvo jokie marijonai,

---

/1/ JM 1914.V.18,n.6 ir IV.19 J. Kazakui, n.3.

/2/ Jis 1913 m. išleido knygą apie marijonų steigėją: J. S. Pietrzak, Ven. Servus Dei 0. St. Papczynski a Jesu Maria.

kadangi neteisėtai priimti. Kun. marijonas Pielasinski, jau apie 45 metus gyvendamas už kliauzūros ir jokių ryšių su vyresniaisiais neturėdamas, jokio aktyvaus ir pasyvaus balso 1913 metais neturėjo. O tuo pačiu laiku teisė naujus narius priimti priklausė tik generolui Jurgiui Matulaičiui su savo Taryba. Todėl Vyriausias Vadovas bandė netikrus marijonus pakreipti prie tvarkos, bet dėl jų užsispyrimo tokios pastangos buvo veltui /3/.

Čenstachowoj kun. Jurgis svarstė apie Marijos šventovės marijonams paėmimą /4/. Be to, reikėjo vykti į Varšuvą ir Wloclawek, kur bendrabroliai darbavos. Po to išvyko į Lietuvą. Tenai įvairius reikalus, apie kuriuos žemiau kalbėsime, atliekant, įvyko visuotinė kariuomenės mobilizacija. Nedelsdamas išvyko Varšuvon, kad keliautų į Friburgą. Keliaujant išsiveržė karas. Varšuvoj apsigyveno gatvėj Piekna 24 pas Švč. Jėzaus Širdies Seseris, kurioms pravedė penkių dienų rekolekcijas /5/. Su varšuviškiais marijonais kun.Kazimieru Bronikowski ir kun. Leonu Kulviečiu svarstė marijonų reikalus ir ruošėsi į Šveicariją. Tačiau kelias atlikimui darbų Šveicarijoj buvo visai užkirstas /6/. Tačiau ir siaučiant karui, uolusis kun. Jurgis pasirodė išradingas. Ieškojo apaštalavimui lauko ir jį rado plačiausią.

2. Darbai Varšuvoj siaučiant karui

Iš ką tik minėta aišku, kad pasaulinio karo pradžioje 1914 m. Varšuvoje buvo 3 marijonai kunigai. Kiti du darbavosi kitose Lenkijos vietose. Dar nebuvo nei vienuolyno, nei bendro gyvenimo. Šį dalyką

/3/ J. S. Pietrzak ir kun. J. Janowicz savo veiklą rinkti pasekėjus pradėjo tik po Generolo J. Matulaičio mirties, tai yra 1927 metų bėgyje Podlach vyskupijoje. Bet vietos vyskupas Henrikas Przezdziecki, veikiant marijonams ir pritariant Apaštalų Sostui, 1930 m. kovo 9 d. paskelbė sprendimą, kuriame pareiškė, kad stanislavitai arba tariami marijonai nėra jokie vienuoliai /Dekretas randasi "Nasz Przyjaciel", Wilno 1930.III.9, nr.10/ - Šaltiniai, jų veiklą ir tikrų marijonų atoveikį nurodantieji yra Gen. Marijonų Archyve Romoje: "Mariani albi", fasc.I, nr, 1-16; II, 17-35.

/4/ Plg. JM laišką, Fribourg 1914.III,16 n. 6 F. Kudirkai

/5/ JM Varšuva, 1914.VIII.19 F. Kudirkai, n. 6.

/6/ Plg. išnašą 5-tą ir JM laišką, Varsavia, 1914 tam pačiam nr. 11.

pataisyti Generolas labai rūpinosi. Atgimstančiam marijonų gyvenimui Lenkijoje reikėjo tvirtesnių pamatų. Juos padėti atėjo Varšuvos arkivyskupo pagalba.

a). Bielanų namas

Kai maždaug prieš tris metus /1914/ dabartinis Varšuvos arkivyskupas Aleksandras Kokowski ėjo Petrapilio Akademijos rektoriaus pareigas, kun. Jurgis toj pačioj akademijoj turėjo inspektoriaus arba vicerektoriaus pareigas. Arkivyskupas ne eilines kun. Jurgio savybes gerai pažino. Gi dabar, sužinojęs jo ir saviškių bendrabrolių planus įsteigti Varšuvoje vienuolyną ir darbuotis, ne tik mielai sutiko, bet ir kiek galėdamas pagelbėjo. Pirmiausiai apie vidurį rugsėjo 1915 m. arkivyskupas marijonų tarybai Bielianuose, Varšuvos priemestyje pavedė bažnyčią ir parapiją. Klebonu buvo paskirtas kun. Kaz. Bronikowski. Netrukus po to ten pat buvo įsteigtas vienuolynas, kuriam vadovauti spalio gale iš Pienkna 24 perėjo generolas. Šv. Stanislovo Kostkos šventėje, lapkričio 13 d. tais pačiais metais atidarė naujokyną su trimis kunigais ir dviem pasauliečiais broliais naujokais, kuriuos jis pats mokė. -Prie Vislos upės buvo nupirktas namas, kuriame, prasidedant 1916 m., įkurtas našlaitynas, vargšams virtuvė ir įsteigta mergaičių siuvykla. -Žemė ir aplinkiniai namai kadaise priklausė Tėvams kamaldulams, o 1914 m. buvo priskirta parapijai /1/, gi dabar užėmė rusų atsarginiai ir ligoniai kariai, dalinai vieni ir dalinai su šeimomis. Viskas buvo dalinai griuvėsiuose, dalinai iširę, labai apleista. Ligonių karių rūpestį apėmė marijonai. Dideliu ir įtemptu narių darbu ir, kiek turėjo lėšų, pamažu nupirkus žemę, išdirbus sodą, sutvarkė atgautus trobėsius, padarė tinkamus gyvenimui, naudojimui. Be to, įvedė vandentiekį ir kita. 1916 metų spalyje, kareivius perkėlus į Marimont institutą, pagrindiniame name marijonai atidarė našlaityną, kuriame kun. Jurgio Matulaičio vadovybėj buvo išlaikomi karo aukos apie 200 berniukų, netekusių tėvų /2/. Berniukų mokymui buvo atidaryta pradinė mokykla ir 1918 m.

/1/ Žr. "Prodreczna encyclopedya koscielna", Warszawa, 1904, III-IV tomas, psl. 374 raidėje Bielany.

/2/ S. Warszawski, Historia domus Bielanensis, AMG, Domus Bielanensis, nr.1 -L.Lysik, Krotka historja domu Bielanskirgo, rnk/CGG, Relationes dono

pirmos gimnazijos klasės /3/. Kun. Jurgį sunkiausiai spaudė našlaičių išlaikymas. Jis arkliniu vežimu iš tolimos Varšauvos gabeno anglius, bulves ir kitką. Elgetavo duonos, kantriai beldėsi į okupacijos valdininkų duris /4/. Be to, įvairūs kiti darbai marijonus užėmė. Apaštalavimo laukas plėtėsi. 1916 m. vasaryje atidaryta Marymont koplyčia, po to kita vietinė vietovėje Potok, Bielanų parapijoj, vokiečių valdžios, Lenkiją užimančios, atiduota. Tenai marijonai atidarė kitą našlaityną neturtėliams ir jam dvasiniai vadovavo /5/.

rum, n.2/.

/3/ B. Z/aluski, MIC/, Z nedowniej Przeazllosci. Wiadomosci Bielanskie. Bielany 1931, n.3, p.11. -S. Warzsawski,t.p.

/4/ Du pavyzdžiai iš daugelio: Kartą valdininkas griežtai kun. tarė: "Tu esi kunigas, todėl turi daugiau Dievo Apvaizda pasitikėti". Kun. Jurgis maloniai atsakė: "Tai tiesa, bet Dievo Apvaizda veikia per gerus žmones". Kitą kartą valdininkui puolančiam Vyr. Vadovą, ramiai ir nuolankiai atsakė: "Tas man, bet ką našlaičiams?" Ir taip ir vieną ir kitą kartą, ko prašė, gavo /M. Wisniewski, J. Matulevičius auklėtojas, 26 ir kun. L. Mroczek žodžiu autoriui.

/5/ S. Warszawski, t.p.; L. Lysik, t.p.

b). Rezidencija pas Švč. Jėzaus Vardo bažnyčią

Ši bažnyčia, kadaise svečių viešbučio koplyčia Jėzaus Kūdikėlio vardu, radosi centrinėj Varšuvos miesto dalyje prie aikštės Moniuszki, nr. 3. Nuo 1912 m. kunigaikštytės Magdalenos Radvilas pakviestas su generolo sutikimu ir vietos vyskupui sutinkant, prie šios bažnyčios tarnavo marijonas kun. Leonas Kulvietis /1/. Gi 1915 m. arkivyskupas Aleksandras Kokowski šią bažnyčią aptarnauti su gretimu mažu namu pavedė marijonams. Minėtą kunigą paskyrė bažnyčios rektorium. Laikui bėgant, šis namas tapo marijonų vienuolynas. Kun. L. Kulvietis drauge nuo 1912 metų dėstė tikybą Varšuvos mokyklose ir šį darbą tęsė iki perankstyvos ir didvyriškos mirties /gimė 1880 - mirė 1919.V.21/.

/1/ Žr. "Podreczna encyclopedya koscielna", Warszawa, 1904, III-IV tomas, psl. 374 raidėje Bielany.

c). Pragos rezidencija.

Pragoje, Varšuvos priemestyje Wilenska g. nr. 63 buvo institutas, didikų Vaclovo ir Jadvygos Monkowski 1901 m. įsteigtas tuo tikslu, kad iš miesto gatvių surinktų vargingiausius berniukus, juos auklėtų, mokytų tikėjimo, paruoštų darbams. Kaip ir kiti tokie institutai karo metu, taip pat ir šis pateko į kritišką padėtį. Tada instituto vedėja kunigaikštytė Marija Woroniecka, patariant poniai Rzewuska, 1917 m. į pagalbą pasišaukė marijonus, jiems instituto vadovavimą pavedė. Marijonai, nors jų nedaugelis ir kitais darbais apkrauti, kad institutą nuo sugriuvimo apsaugotų, jam vadovauti apsiėmė. Generolas direktorium paskyrė naują profesą jauną kunigą dr. Vladą Lysik, kuris greit name įsteigė trijų metų profesinę mokyklą. Pirmais metais buvo 83 mokiniai. 1917 metams baigiantis generolas naujokų mokytoju paskyrė iš Friburgo į Kielcus grįžusį kun. M. Wisniewski. Pats gi atvyko į Pragą pagelbėti kun. Vladui Lysik. 1918 m. jau buvo 150 berniukų. Šalia mokyklos atidarytas bendrabutis vidurinės ir aukštesnės mokyklos mokiniams /1/. Atrodo, kad konviktas pirmiausiai buvo skirtas tiems jaunuoliams, kurie norėjo asketinio - vienuolinio gyvenimo. Tokį juvenatą steigti Vyr. Vadovas galvojo jau nuo 1914 metų /2/.

Pragoje Vyr. Vadovas pasiliko visus marijonų darbus vesdamas iki grįžimo į Lietuvą, tai yra iki 1918 m. kovo pirmos dienos.

/1/ Pirmieji kunigai čia buvo kun. A. Petrauskas, vėliau MIC, D. Lynertas /A. Petrauskas, t.p., II, 83-190/.

/2/ Plg. /M. Wisniewski/, Relatio de domu Rašnensi, Varsaviensi - Moniuszki 3 /CGG,Rwlationes donorum,n.13/.-Tą pat iš M. Wisniewski žodžiu girdėjau 1953.XII.3.-Plg. Warszawski, t. p., 2. -C. Bonikowski, Protoccolum Visitationis canonicae 1932. Liber memoralium visitationis, p. 3.

d). Trumpu laiku nunokę vaisiai

Per tris metus ir 7 mėnesius Generolo vadovautu rūpesčiu Varšuvoje, nors ir sunkiausiose aplinkybėse laike karo, buvo padaryta nemažai. Kongregacijon įstojo 5 nauji kunigai: Vladas Lysik /1915/, filosofijos dr., Zigma Troszynski /1915/, Pranas Krupa /1915/, Jonas Sobczyk

/1917/, Aleksandras Sękovski /1917/. Klierikai: Eugenijus Kulesza /1915/, Juozas Jarzębowski /1917/; pasauliečiai broliai: Bronius Zaluski, fil. dr. /1916/, Feliksas Holi /1918/, Henrikas Jarmialkowski, profesorius /1918/ ir kiti. Kiti kandidatai pasiųsti Friburgan. Įsteigtas namas su novicijatu, priimtos dvi rezidencijos su bažnyčiomis, atidarytos dvi koplyčios žmonėms, vadovauta trims našlaitynams, kurių du naujai įsteigti. Atidaryta pradinė mokykla, profesinė, siuvykla, virtuvė vargšams, pradėta rūpintis sergančiais kareiviais, įsteigtas jaunuoliams konviktas. Sielovada buvo vedama Bielanuose, su apie 5000 tikinčiųjų, pas Ciechocinek bažnyčią, Švč. Jėzaus Vardo bažnyčioje Varšuvoje, 3 koplyčios. Kun. J. Vaitkevičius profesoriavo 1916-1918 m. Vloclawek seminarijoj. Be to skaitytini kiti darbai, bendradarbiavimas katalikų akcijoj, socialinėj, dėstymas tikybos mokyklose, liaudies misijos, rekolekcijos klerui ir vienuolėms. Rekolekcijų vedime pats generolas žymėjosi tiek doktrinos gyliu, tiek dėstymo aiškumu, tiek įtikinančia galia, kuri paties pamokslininko gyvenimo šventumu rėmėsi /1/. Kun. Jurgio apaštalavimas buvo tylus ir veiksmingas. Jo darbus lenkų kleras stebėjo su pritarimu. Todėl nenuostabu, kad 1917 m. visos Lenkijos kunigų Tikybos dėstytojų suvažiavime kun. Jurgis vienbalsiai buvo išrinktas pirmininku /2/.

Dėl mažo narių skaičiaus ir karo sąlygų visus darbus vesti ir ištobulinti našta buvo nelengva. Bet, asmenišku liudijimu kun. Vl. Lysik, Generolas, derama bendrabrolių pagalba remdamasis, gyvenimo pulsą laikė stipriai. Dvasia tarp narių viešpatavo gera /3/. Pavaldiniuose uolumą, darbštumą uždegdavo ir išvystydavo nepaprastą /4/.

Generolui J. Matulaičiui grįžtant į Lietuvą, marijonų darbai Lenkijoje vyko gana tvarkingai. Šiems darbams už Kristų ir Bažnyčią tęsti jis paliko 14 kunigų ir apie 10 klierikų broliukų. Jis greit paskirtas Vilniaus vyskupu, kiekviena proga toliau lenkais marijonais stropiai rūpinosi.

/1/ L. Lysik, Zaklad na Pradzie, rnk. /CGG, Relation donorum, n. 2. Brevis historia domus Bielanensis, Rasnensis et domus Varsaviensis, viae Wilenska/. -Tas pats, Krotka historja domu Bielanskiego, t. p.

/2/ JM laiškas 1914.III.16 kun. F. Kudirkai, nr. 4.

/3/ L. Lysik, Krotka historja domu Bielanskiego, t. p., 1.

/4/ Plg. K. Bronikowski laišką, Orla 1926.V.13 JM, n. 8.

3. Darbai laisvoje tautoje 1918-1927

1). Gimnazija - kolegija Bielianuose

Pradinę mokyklą, esančią prie našlaityno Bielianuose, marijonai 1918 m. ėmė pakeisti į gimnaziją. Tais metais atidarė dvi paruošiamas klases ir dvi gimnazijos /1/, kurias lankė 120 našlaičių ir 30 eksternų iš miesto. Miestiečiams atidarytas bendrabutis. Gimnazijos pirmas direktorius paskirtas kun. Robertas Wierzejski, kurį po to sekė br. Bronius Zaluski. Užplūdimas bolševikų 1919-1920 m., nuvertinimas pinigų ir pokarinės aplinkybės gimstančio instituto padėtį labai sunkino. Vistiek gimnazija, viena iš pirmųjų katalikų laisvoje Lenkijoje, paties Generolo liudijimu, klestėjo ir geriausią tautoje vardą pelnė /1a/. Valdžia rėmė, bet labai mažai /2/. Todėl du kunigai marijonai 1922 metų pradžioje skubėjo į Jungtines Amerikos Valstybes ne tik vesti misijų, bet taip pat daryti rinkliavas tarp skaitlingų ateivių tautiečių. Taip pat tais pačiais metais Varšuvos miesto valdžia, matydama sėkmingą auklėjamą darbą gimnazijoj, birželio 12 d. nutarė gretimos žemės marijonams skirti septynis ir pusę hektaro kolegijai - gimnazijai deramai įrengti ir tobulinti /3/. 1921-1922 mokslo metų pradžioje našlaitynas jungiamas su gimnazija taip, kad mokykla sudarytų apie 200 mokinių, kurių pusė būtinas išlaidas išlaikymo ir mokymo sau pasirūpinti galėjo. Švietimo ministerija gimnazijai suteikė valstybines teises pirmiau antros /B/ kategorijos, o po keletos metų pirmos /A/ kategorijos /4/. 1922 m. rudenį jau buvo atidarytos 6 klasės, 1923 m. rugsėjyje septinta ir sekančiais metais aštunta /5/. Mokinių skaičius pamažu, bet nuolat augo. Vyr. Vadovas instituto darbą lydėjo gyvu rūpesčiu. Jo patarimų, teiktų laiš-

/1/ JM, Vilnius 1918.VII.8, nr. 3 ir VII.31 nr. 4, L. Kulviečiui.

/1a/ JM, Vilnius 1920.III.19 P. Būčiui, nr.1.

/2/ Pav., 1921-22 m. valdžios parama kasdien asmeniui neprašoko vieno kiaušinio vertės /B. Z/aluski/, Z nedawniej przeszlosci, t.p., 11;13/.

/3/ Savivaldybės raštas Varšuva 1922.VI.12, nr.281 Bielianų gimnazijai /AMG, Domus Bielanensis.Titulus Proprietatis, nr. 3/.

/4/ B.Z/aluski/t.p., 11-12.

/5/ /K. Bronikowski/, Relatio de statu Provincias /1915-1922/. AMG, Provincia Polona, nr.1. -JM, Vilnius 1924.IX.3 J. Vaitkevičiui, nr. 5.

kais ir gyvu žodžiu netrūko. Jis 1924 metų mokslo pradžioje įstaigą lankė asmeniškai. Su tikru džiaugsmu ir pasitenkinimu rado mokinių mokymą ir ypač auklėjimą esantį gerą. Buvo 260 mokinių gimnazijoj, kurių 234 buvo auklėjami bendrabutyje. Gimnazijos pradžioj mokė marijonai, kurie po to apėmė daugiau auklėjimą /6/.

Kadangi pagrindiniuose rūmuose, kadaise Rusų Raudonojo Kryžiaus pastatytuose /7/ didesniam mokinių skaičiui vietos neužteko /8/, 1923 m. pradėtas mokyklinių pastatų didinimas. Naują statybą Vyr. Vadovas Vilniaus vyskupas vedė per kun. Kazimierą Bronikowskį /9/. 1925 m. mokyklos plotas padvigubintas /10/. Tais pačiais metais rugsėjo 29 d. mokinių buvo 277, kurių bendrabutyje gyveno 240. Dvasinio auklėjimo sėkmė bent dalinai matosi iš to, kad beveik pusė auklėtinių Šv. Komunijos ėjo kasdien /11/. Gimnazija tautoje nusipelnė labai gerą vardą /11a/.

Institutas turėjo gana didelį gamtos muziejų, įsteigtą kun. R. Wierzejski, kuris objektus rinkdamas, 1921-1927 m. aplankė Šiaurės ir Pietų Amerikas, Afriką ir Aziją /12/. Pavyzdingą istorinį muziejų įkūrė kun. Juozas Jarzębowski. Laikui bėgant, prie gimnazijos vėl atidaryta pradinė mokykla.

Ši gimnazija iki antrojo pasaulinio karo klestinti, priešų okupacijoj buvo uždaryta. Jos tęsinys laisvame pasaulyje tapo Dievo Gailestingu

---

/6/ JM, Vilnius 1924.IX.3 J. Vaitkevičiui nr. 5 ir 1924.XI.17 P. Būčiui, n. 48. Plg. JM 1924.X,11 V. Jakowskiui, n. 19; -S. Warszawski, Historia domus, 1926.II.15, nr. 1.

/7/ JM, Vilnius 1924.VII.24 C. Bronikowski /Dom. Bielanensis. Titulus proprietatis, n.10/.

/8/ JM, Vilnius 1924.XI.17 P. Būčiui, nr. 15/.

/9/ Plg. JM, Vilnius 1923.XI.17 Vl. Jakowskiui /?/ /Domus Bielanensis. Titulus proprietatis, nr. 10/.

/10/ S. Warszawski t.p.

/11/ J. Sobczyk, Bielany 1925.X.27 JM ir tą pačią dieną B. Zaluski tam pačiam nr. 1.

/11a/ JM 1923.XI.29 V. Jakowskiui, nr. 15 ir 1924.X.11 tam pačiam.

/12/ JM, Vilnius 1925.IV.19 J. Vaitkevičiui, nr. 10, - R. Wierzejski JM: Bielanys 1926.IX.20, n.2 ir Roma 1926.XI.30, nr. 3. -Plg. /C. Bronikowski/, Relatio de statu Provinciae, t. p.

Atnaujintojas Vyriausias Vadovas Bielianuose 1915-1917 m.

mo Kolegija /Divine Mercy College/, 1953 m. atidaryta Anglijoje, Henley - on - Thames lenkams tremtiniams, vadovaujama marijonų.

2). Apie Bielanų nuosavybės titulą

Nejudami Bielanų turtai, kurie teisiškai priklausė Tėvams kamandulams, Varšuvos arkivyskupo 1915 m. buvo pavesta valdyti marijonams /1/. Tai vėl pakartota Varšuvos Metrapolinės konsistorijos 1918 m. balandžio 24 d., salvis iuribus teisinių savininkų /2/. Gi savininkai Tėvai kamandulai, ypač eremitai Krokuvoje, 1922 m. pareiškė norą ir pradėjo veiklą eremą Bielanuose - Varšuvoje atgauti. Taigi po 7 metų marijonų veiklos Bielanuose nuosavybės titulas vėl iškilo ir jo išrišimas tapo skubus. Po ilgų svarstymų Tėvų kamandulų atstovai sutiko savo teises Bielanuose perleisti marijonų Kongregacijai, jei tą Šv. Sos-

/1/ JM, Vilnius 1922.VII.24 K. Bronikowskiui /Dom. Bielaniensis: Titulus proprietatis, nr. 3/.

/2/ Raštu nr. 1455 Vyr. Marijonų Vadovui, t. p., nr. 1.

tas patvirtintų. Marijonai buvo įpareigoti Tėvų kamandulų intencijom atlaikyti 50.000 Mišių /3/. Gi 1922 m. rugpiūčio 2 d. Generalinis Kongregacijos Vikaras kun. K. Bronikowski, raginant Vyr. Vadovui vyskupui /4/, davė to paties Generolo, bet paties parašytą prašymą kardinolui Aleks. Kakowskiui, prašant, kad arkivyskupas, kiek nuo jo priklauso, nuosavybės titulą Bielanų bažnyčios, pastatų ir sodo, atsižvelgiant, jei kurios yra į teises Tėvų kamandulų, Marijonų kongregacijai maloniai perduotų ir iš savo pusės kamandulai pareikštų, kad nėra priešingi, kad nuosavybė Šv. Sosto būtų perleista marijonams. Priežastys, kurios marijonus tai prašyti skatino, buvo: 1/. Marijonų rūpesčiu Bielanų namai ir sodas, kurie buvo civilių rankose, Bažnyčiai atgauti; 2/. Daug dalykų didelėmis išlaidomis marijonai Bielanuos atliko, sodą išaugino, kolegiją ir gimnaziją, kurios jau 6 klasės buvo, įkūrė; 3/. kad aštuonių klasių gimnaziją ir ją deramai sutvarkytą įsteigtų ir kitus darbus, kaip reikiant, vest Bielanuose galėtų, būtina buvo naujus namus pastatyti ir kitas labai dideles išlaidas pakelti. Kad visa tai protingai, laisvai, saugiai ir be kongregacijos nuostolio marijonams atlikti būtų galima, reikėjo, kad Marijonų Kongregacija jau turėtų Bielanų nuosavybės teises suteiktas ir kad dėl jų nuosavybės būtų tikrai saugi; 4/. Tėvai kamandulai norėjo arba atlyginimo už nuosavybę arba jos atgavimo; 5/. Valdžia neseniai čia Marijonams padovanojo pusaštunto hektaro gretimo miško /5/. Kitame laiške, parašytame Vyriausio Vadovo vardu bet pasirašytame ir 1923 m. balandžio 13 d. kunigo K. Bronikowskio įteiktame kardinolui Kakowskiui, pakartojamas nuolankus prašymas kuo greičiau Bielanų nuosavybės klausimą išrišti. Išrišimą skubino būtinas pasiruošimas statymui naujų namų gimnazijai /6/.

Kokio turinio pranešimą šiuo reikalu kard. A. Kakowski davė Šv. Sostui, nežinome. Tačiau žinome pasekmes. Tėvas Jonas Baptista, ere-

/3/ JM, Vilnius 1922.IX.26 Vyr. kamandulų viršininkui t.p. nr. 9.

/4/ JM kaip išnaša 1.

/5/ K. Bronikowski, Bielany 1922.VIII.2 kard. A. Kakowskiui /Dom. Bielansis XXIV: Titulus proprietatis, n. 13/.

/6/ K. Bronikowski, Bielany /be datos, bet po 1922.VIII.2/ kard. A. Kakowskiui, t. p. ,n .12. -Plg. kard. Kakowskio raštą, Varšuva 1923.IV.30, nr. 2136 K. Bronikowskiui, t. p. n. 1.

mitų kamandulų viršininkas iš Frascati 1922 m. lapkričio 4 d. kreipiasi į Šv. Sostą ir aiškiausias, kaip sakė, teises į Bielanų eremą pareiškė. Į šį kreipinį kard. Petras Gasparri Šv. Tėvo vardu tais pačiais metais gruodžio 28 d. atsakė ir pasiūlė, kad savo teises Tėvai Kamandulai į Bielanų eremą, kaip atsiskyrėlių gyvenimui jau netinkamą, perleistų Varšuvos arkivyskupui /7/. Aišku, Tėvai kamandulai Apaštalų Sosto norus išpildyti nesivėlavo. Tas aiškiai matosi iš rašto, kurį kard. P. Gasparri, Jo Šventenybės Valstybės sekretorius 1923 m. sausio 31 d. tam pačiam viršininkui T. Jonui Baptistai pasiuntė /8/.

Po to Varšuvos arkivyskupas kardinolas į virš minėtą 1923 m. balandžio 13 dienos Vyr. Vadovo ir kun. K. Bronikowskio raštą atsakė to paties mėnesio 30 dieną: "...pranešu, kad sutinku perleisti parapijinę bažnyčią su buvusiais vienuoliniais namais Bielanuose marijonams naudoti 80 metų." Rašte prijungiama, kad šį leidimą po 80 metų bus galima prailginti. Gi Marijonai su metrapolinės kūrijos leidimu gali bažnyčioj arba namuose keisti, naujinti /9/.

Apie Bielanų teritoriją dokumente nieko nesakoma, bet iš tikro marijonams ta pačia sąlyga atiduodama.

Apaštalų Sosto ir Varšuvos arkivyskupo didelę malonę patyrę, marijonai džiugesni pradėjo tęsti darbus /10/, pirmiausiai statyti naujus namus, reikalingus jaunimo mokymui ir auklėjimui. Paruošti namų statybai Generolas Jurgis Matulaitis sudarė komitetą iš kunigų: Bronikowski, Warszawski, Sobczyk, Giedrys ir brolio Zaluski /11/, o kad padengtų išlaidas, labai stipriai ragino Amerikoje dirbančius lenkus marijonus /12/. Amerikiečių pagalba buvo labai reikalinga ekonominės krizės metu, kuri Lenkiją 1925 m. slėgė /13/.

/7/ Kard. P. Gasparri rašto nuorašas n. 11173: Dom.Biel., Titulus proprietatis, nr. 3.

/8/ Kard. P. Gasparri rašto n. 11173 nuorašas. Dom.Biel., Titulus proprietatis, nr. 3.

/9/ Rašto nr. 2136 /originalas lenkiškai, t. p. nr. 1.

10/ Plg. JM, Vilnius 1923.V.3 kard. Kakowskiui, t. p., n. 16.

/11/ JM, Vilnius 1923.III.17 V. Jakowskiui, t. p., n. 15.

/12/ Tas pat, ten pat ir 1923.X.12 F. Kudirkai, n. 15, 1924.III.30 V. Jakowskiui, nr. 20.

/13 Plg.JM,Roma 1925.XI.8 P. Būčiui, n. 68; 1924.II.14 K. Bronikowskiui, nr.20

4. Darbai atgautuose namuose

Kai tik Lenkijoje, kaip ir kitose tautose, marijonai pradėjo atgimti, tuoj kilo pašaukimų, tuo pačiu juvenato ir naujokyno klausimas. 1914 metų pradžioje jau buvo kalbama kurti apaštalinę mokyklą arba juvenatą /1/. Tačiau kilęs pasaulinis karas šiam planui visai nebuvo palankus. Vistiek, kai kun. K. Bronikowski Pieczyskoj klebonavo, ėmė burti berniukus, kurie rodė bažnytinio pašaukimo daigus. Juos 1915 m. pasiėmė į Bielanus ir sekančiais metais į Ciechocinek. Kai kurie kandidatai po 2 metų buvo auklėjami Pragos name. Po to šie perėjo į Bielanus. Dėl šių keliavimų to darbo vaisiai buvo per maži /2/. Iš kitos pusės naujokynas, siaučiant karui 1915 m., Bielanuose įkurtas, radosi mažai palankiose aplinkybėse. Parapijos darbai ir vėliau ten atidaryta gimnazija sudarė kandidatų formavimui nemažas sunkenybes. Joms nugalėti Generolas ir kiti nariai ieškojo veiksmingesnių priemonių. Pagaliau, politiniams reikalams šiek tiek aprimus, jų dėmesys pakrypo į marijonų senas nuosavybes - Rašnoje ir Skorzec.

1. **Rašnos namas** prie Wysokie Litowskie Vilniaus vyskupijoj /3/ buvo įkurtas 1744 m., kuriame marijonų klierikai nuo 1747 metų studijavo. Bendrabroliai be to vedė liaudies mokyklą neturtingiems berniukams ir dirbo sielovadoje. Tačiau rusų valdžia 1864 metais per prievartą ten esančią bažnyčią pavedė schizmatikų tarnams /4/. Nuo 1901 metų namai tarnavo schizmatikų mokytojų mokyklai ir karo metu karišku sandėliu vokiečių kariuomenei. Pasibaigus karui, tuose namuose buvo maitinami našlaičiai, surinkti iš aplinkinių vietovių. Našlaityno vadovybė 1920 birželio gale patikėta kun. Jonui Sobczyk MIC, kuris, kadangi vieta komunistų buvo nuniokota, našlaityną perkėlė į Torun, Poznanės vyskupijon /5/. Ši proga generolui J. Matulaičiui pasirodė

/1/ JM 1914.III.16 F. Kudirkai, n. 4.

/2/ W. Lysik, Historja domu Rasnienskiego /CGG, n. 2/.

/3/ Nuo 1925 m. Pinsko vyskupijoj.

/4/ GM, Relatio ad S, Sedem a. 1923, 17. -A. Boltuc, Historia domus /AMG, Domus Rasnensis, n.2/.

/5/ A. Boltuc, t. p.

esanti palanki atgauti seniau buvusį marijonų vienuolyną ir įsteigti naujokyną arba juvenatą, kas jau seniai norėta /6/. Ir iš tikro po rusų pasitraukimo vysk. Jurgis, Vilniaus ordinaras, 1920 m. lapkričio 9 d. Rašnos bažnyčią, vienuolyną su 168 hektarais žemės grąžino marijonams /7/, iš Bielanų perkėlė čia naujokyną ir jam vadovauti pavedė kun. K. Bronikowskiui. Gi 1922 m.birželyje naujokyną perkėlė į atgautą Skorzek /8/. Rašnoje, generolui stipriai stengiantis /9/ ir asmeniškai ten bendradarbiaujant /10/, 1921 m. sudarytas juvenatas arba apaštalinė mokykla, brolio Vlado Lewandowicz suburta iš trijų klasių su apie 30 mokinių. Mokslas pradėtas lapkričio 4 dieną. Mokytojai buvo kun. Konstantinas Giedrys, kun. Mykolas Urbonavičius, br. L. Lewandowicz. br. Jurgis Pawski, br. Kazys Žydovo ir tūli pasauliečiai. Sekančiais metais balandžio 23 d. atvyko kun. Vladas Lysik, neseniai Varšuvoje baigęs pedagoginius kursus. Jis tapo direktorium ir mokytoju. Medžiaginės ir mokslo sąlygos nebuvo lengvos, tačiau pirmieji mokslo metai laimingai baigti ir nauji pradėti jau 4 klasėm ir 60 mokinių. 1923 m. buvo auklėjami 52 jaunuoliai, direktoriavo kun. A. Boltuc, kuris šias pareigas ėjo iki 1925 pabaigos. Per 4 metus juvenatą baigė 40 alumnų, iš kurių 20 įstojo pas marijonus /11/.

Rašnos namai karo metu buvo visai nusiaubti, sugadinti, dalinai sugriauti, kai kurie sudeginti /12/. Atstatymas, kurį dalinai marijonai

---

/6/ JM 1920.VI.3, n. 4, X.28, n. 6 V. Jakowskiui.

/7/ Dekretas n.5735 /AMG, Domus Rasnensis, n. 1/. Bet lenkų valdžia 1924 m. pareiškė, kad ji yra savininkė turtų, rusų valdžios paimtų ir todėl taip pat Rasnos /išskyrus tik bažnyčią/, o marijonai esą tik samdytojai nuo 1924 metų /A.Boltuc, t. p./. -F. Būčys, Memoriale visitationis canonicae Domus Rasnensis 1929.I.22/AMG, n. 15.

/8/ A. Ratti 1921.I.2 JM /AMG, Novitiatus Prov. Polonae II/; JM 1920.XII.28 A. Ratti /t. p., I/. L. Mroczek, Historia domus Skurcensis /AGM, Domus Skursensis. Relatio annus, 1929, n. 2.

/9/ JM, 1921.V.8 V. Jakowski, n. 8.

/10/ JM 1921.XI.1 arkiv Lauri, n.1,-J. Kutka 1921.IX.21 JM,n.1.-A.Viskantas 1921.IX.28 JM, n. 3.

/11/ L. Lysik, t. p.; A.Boltuc, t.p.; JM 1923.XI.29 V. Jakowski, n. 15; JM 1922 m. gale P. Būčys, n. 22.

/12/ JM, Relatio ad S. Sedem a 1923.17.

atliko, pareikalavo daug darbo ir namažų išlaidų /13/, kurias daugiausiai padengė bendrabroliai iš Amerikos /14/.

Tarp bendrabrolių teisingas pareigų padalinimas 1925 m. buvo itin reikalingas, kad naujokynas su juvenatu pasikeistų vietomis /15/. Sutinkant Generolui ir Šv. Sostui patvirtinant /16/, tai padaryta 1926 m. pradžioje: sausio 5 d. naujokynas grįžo Rasnon, o juvenatas to paties mėnesio 7 d. persikėlė į Skorzec /17/.

1926 m. Rašnos naujokyne magistras kun. A.Boltuc auklėjo 23 naujokus ir 1 postulantą, o sekančiais metais 10 naujokų ir 5 postulantus. Darbe magistrą pagelbėjo 7 broliai /18/.

/13/ Plg. JM, Roma 1925.XI.8 P. Būčiui,n.68; 1924.III.14 K. Bronikowskiui, nr. 20.

/14/ JM 1924.10.11,n.19;1925.I.10,n.20 V. Jakowski. -Plg. Accepta domus Rasensis /CGG, n. 10/.

/15/ K. Bronikowski 1925.XI.7 JM n. 4.

/16/ Perkėlimo dokumentas AMG, Novitiatus Prov. Polonae, n.2-5; -K. Rėklaitis 1925.XII.27 JM,n.7.

/17/ K. Bronikowski, 1926.I.6 JM, n. 6.

/18/ Elenchus Marianorum 1926.15-16 ir 1927, 10.

2. Skurcos namas /Skorzec/, Podlach vyskupijoj, buvo įkurtas 1710 m. kanaunimko Juozo Przygodzki. 1718 m. ten pat bažnyčia įkurta ir padovanota marijonams. 1802 m. bažnyčia tampa parapijinė. 1864 m. lapkričio 2 d. rusų valdžia marijonus ištrėmė į Marijampolės namą Lietuvoje. Namas 57 metus buvo pasauliečių kunigų žinioje. Vysk. Henrikas Przezdziecki, didis Jurgio Matulaičio draugas 1921 m. parapiją su bažnyčia marijonams grąžino, kurią valdė vienuolijos generalinis vikaras kun. V. Jakowski ir jo vikaras Zigmas Troszynski. Grąžinimo dekretą iškilmingai paskelbė 1921 m. Marijos Nekalto Prasidėjimo šventėje iškilmingų Mišių metu pats vyskupas, dalyvavo daug žmonių /1/. Leidimą steigti namą vyskupas suteikė lapkričio 18 d. /2/. Atgauti nuosavybę ir sutvarkyti puikiai pasitarnavo kun. Z. Troszynski, vietos vyresnysis. Iš Rašnos čia naujokynas perkeltas 1922 m. liepos 5 d. /3/.

/1/ Atidavimo raštas, nr.5346 /AMG, Domus Skurcensis, Erectio Domus, n.1/.

/2/ Dekretas nr. 5231, t.p., nr.2.

To pačio mėnesio 7 d. naujokynas iškilmingai kanoniškai paties generolo įsteigtas ir naujas magistras kun. L. Mroczek paskirtas /4/. Zigmą Troszynskį, vyresnįjį ir kleboną, išvykstantį Amerikon, 1924 m. pakeitė kun. K. Bronikowski, generalinis vienuolijos vikaras, kuris čia likosi iki 1926 m. kovo 16 dienos. Po to apsigyveno Bielanuose, o Skorzec vyresniuoju ir klebonu paliko kun. Vl. Mroczek. Jam į pagalbą spalyje atvyko kun. Steponas Sydry, naujasis juvenato direktorius. Apaštalinė mokykla - juvenatas turėjo 50 mokinių /5/.

Savo trumpam gyvenime /1922-1925/ Skurso naujokynas priėmė 88 kandidatus, kurių pirmus įžadus padarė 69. Ištvėrė 45 /6/.

Skurco marijonai šalia naujokyno ir po to apaštališkosios mokyklos arba juvenato, vedė Šv. Pauliaus parapiją su virš 6000 tikinčiųjų, dėstė mokyklose tikybą, vedė 12 katalikiškų draugijų, rėmė Podlach vyskupijos seminariją dvasiniu vadovavimu, kapelianavo pas Seseris, dirbo 45 ha lauką, tačiau kurio 40 ha civilinė valdžia skaitė kaip valstybės nuosavybę /7/. Visus tuos darbus 1927 m. pradžioj dirbo du kunigai, kuriems dalinai pagelbėjo 5 klierikai - scholastai, 10 brolių ir 6 postulantai /8/. Minėtus du kunigus - Mroczek ir Sydry - įvairių pareigų našta iš tikro spaudė sunkiausiai /9/.

/3/ JM 1922.IV.3 arkiv. L.Lauri, nuntium Polonae /AMG, Novitiatus Povinciae Polonae. Translatio, nr.1/.

/4/ L. Mroczek, Historia Domus Skurcensis, t.p.

/5/ Tas pat, ten pat. -Tas pats, Historia noviter erectae domus Skurcensis /CGG,n.12/. Elenchus Marianorum a. 1926.17-18, a. 1927,16.-Tuo pačiu laiku Bielanuose buvo 20 /laiške J. Sobczyk 1925.X.27 JM /ir Varšuvoj 13 juvenistų /L. Lewicki 1926.IX.19 JM/.

/6/ AGM,Novit.Prov.Pol.,naujokų skaičius 1922-1925 m.

/7/ GM, Relatio ad S. Sedem a.1923,10; L.Mroczek 1926.VI.1 JM.-CGG,nr.11: Relatio de statu domus/.

/8/ Elenchus...Marianorum 1927, p.11.

/9/ Žr. išnašą 4.-Plg.L.Mroczek 1926.IV.1 laiške JM.

3. Piūtis didelė. -Įvairūs darbai, kurie lenkus marijonus užėmė, visai mažai paliko laiko spaudos apaštalavimui. Vistiek ir šiame bare kai kas pažymėtina. Studentas Vladas Lewandowicz, 1921 m. baigęs

naujokyną ir Varšuvos name prie Moniuszkos 3 gatvės gyvendamas iki 1925 metų galo ir veikdamas katalikiškoj studentų sąjungoje Atgimimas /Odrodzienia/ paties Jurgio Matulaičio kadaise įsteigtoje, veikliai darbavos ir tos sąjungos laikraštį "Kursas" /Prad/ kas mėnesį suredaguodamas /1/. Tų pačių 1925 metų pradžioje ten pat kun. M. Wisniewski pagal tikslius iš Vyr. Vadovo gautus nurodymus /2/ pradėjo leisti naują periodinį laikraštį "Tikėjimas ir veikimas" /Wiara i Czyn/, kuris sekančiais metais pasipuošė vardu "Pro Christo" /Už Kristų/. Šis leidinys tikėjimo ir socialiniuose klausimuose stipriai ir drąsiai rašė. Kreipėsi daugiausiai į jaunus katalikus, ypatingai pagal kun. M. Crawley-Boewey metodą plėsdamas Švč. Jėzaus Širdies intronizaciją ir tiesioginiai bei netiesioginiai kovojo prieš ardančią veiklą masonų, pozityvistų, materialistų ir kitų katalikų tikėjimo priešininkų /3/.

Visi iki šiol minėti darbai toliau vyko vadovaujant generaliniams vikarams Vladimirui Jakowski /-1922/ ir Kaz. Bronikowski /1922-/. Didžiausią bendrabrolių dalį užėmė Bielanų gimnazija ir bendrabutis. Vedimas parapijos su įvairiom draugijom, dėstymas tikybos mokyklose, misijos, rekolekcijos, pamokslai reikalavo namažai bielaniečių jėgų /4/. Varšuvoje, Wilenska gatvėje nuo 1922 metų našlaityną vedė kun. Vladas Lewicki. Iš čia nemažai jaunuolių ateidavo į juvenatą /5/. Jėzaus Vardo lietuvių bažnyčioj /6/ nuo 1919 m. gegužės tarnavo kun. M. Wisniewski. Jis, pagelbstint br. L. Lewandowisz rūpinosi Švč. Jėzaus Širdies intronizacija ir šio apaštalavimo centru. Be to, vedė marijinę sodaliciją,

/1/ /M. Wisniewski/, Relatio de domu Rasnensi...Moniuszko /CGG, nr.13/. JM 1925.II.25 M. Wisniewski, n.4.

/2/ JM 1924.X.19, n.2;X.30, n.29 K. Bronikowski; 1925.II.6, n.4; II.25 M. Wisniewski n.5. - M. Wisniewski PI,56.

/3/ Žr. "Wiara i scyn. Pro Christo. Organ mlodych katolikow". Warszawa 1925, n.lss. -Stipri prieš juos opozicija leidinį labai apsunkino /Plg. Bronikowski 1924.V.23 JM n.8. - K. Rėklaitis 1926.VII.23/. JM Žodinis M. Wisniewski liudijimas.

/4/ GM Relatio ad S, Sedem a. 1923, 10.

/5/ W. Lysik, Zaklad na Pradzie /CGG,n.2/. -L. Lewandowicz, Relatio annua de statu domus a.1934 /AMG, Domus Varsavensis-Moniuszki,3a,n.4/.

/6/ Jų sąjungos pirmininkas buvo žinomas poetas Ksaveras Sakalauskas - Vanagėlis / Žodžiu autoriui liudijo 1953.XII.3 kun. M. Wisniewski/.

viršuj minėtą "Atgimimą", misijų ratelį ir kunigų apaštalinę Vienybę. Kiekvieno mėnesio pirmą penktadienį šioj bažnyčioje būdavo miesto kunigų šventa valanda - Švenčiausio garbinimas. Tuo pačiu laiku buvo vedama daug liaudies misijų /7/.

Mirdamas Atnaujintojas Lenkijos vikariate paliko 23 narius kunigus, 29 klierikus - scholastikus, 33 brolius, 27 naujokus ir 33 postulantus - kandidatus. Taigi iš viso 143 narius /8/.

Tikriausiai minėti atliktini darbai narių skaičių ir jėgas labai viršijo. Teisingai arkiv. J. Matulaitis apie tai buvo pasakęs, kas pirmiausiai tiko jam pačiam: "Kiekvienas dirba už du ar tris" /9/. Ir kitur apie visą Kongregaciją kalbėdamas, sakė, kad vienas yra priverstas dirbti už daugelį ir darbais esą užversti. Tą patį apie Bielanų namą patvirtina akivaizdus liudininkas: "Lenkijoj, ypač po pasaulinio karo, kunigai ir dar daugiau vienuoliai buvo užversti jėgas išsemiančiais darbais. Marijonai, kupini uolumo darbams, kad išpildytų gausą vadovybių reikalavimų; bet tam tikram momente visų jiems uždėtų naštų jau nebepajėgdavo panešti. Iš nervuotumo ir nuovargio tarp Tėvų kilo nesutikimai, nemalonumai ir tai su nuostoliu dvasiniam gyvenimui" /10/. Vyr. Vadovas per didelį narių uolumą žabojo. Savo generaliniam vikarui jau prieš kelis metus buvo rašęs: "Geriau pradėti nuo mažų; tai, kas būtų pradėta, atlikti gerai. Tai mus pačius patenkina ir kitiems neša tikrą naudą ir neuždusins vienuolinio gyvenimo" /11/.

Nešančius kasdienius kryžius Generolas narius sėkmingai rėmė žodžiu, darbu ir maldomis. Kiek galėdamas dažnai jis pats namus lankydavo /12/. Minėtose Bielanų sunkenybėse, atvykstant generolui taip pat tikras giedrumas ir drąsa paprastai sugrįždavo. Tai aiškiai liudija mačiusieji: "Dievo Tarnas surinko kunigus ir juos išklausęs, jų diskusijoms vadovavęs, mokėjo suderinti įvairias nuomones ir padaryti išva-

---

/7/ /M. Wisniewski/, Relatio t. p. ir jis žodžiu 1956.XI.21.

/8/ Elenchus Marianorum a.1927, 15.

/9/ "...každy pracuje z dwoch, trzech" /laiške 1925.II.6 M. Wisniewski,n.4/.

/10/ P.I,194.-S.Warszawski 1925.7.24 JM.

/11/ 1926.VI.3 Jakowski, n.4.Plg.JM 1925.II.6 M Wisniewski,4.

/12/ JM 1920.VI.3, n.4. 1923.IX.29, n.14 V. Jakowski; L. Mroczek,P,I,174.

das tokiu aiškumu, kad visi liko patenkinti ir drauge nustebinti. Su ta pačia kaip anksčiau pasekme atsitiko Bielanų name ir kitais atvejais" /13/. Ir kitas: "Privalau...pažymėti be jokio perdėjimo, kad kiekvienas su Mylimiausiu Tėvu kontaktas mane taip sustiprindavo ir mano silpnumą taip apvalydavo, tiek mus visus dvasioje pakeldavo, kad mūsų viltis ir Kongregacijos pažanga rišosi su Garbingojo Tėvo Generolos asmenimi" /14/.

Kaip laidą Kongregacijos pažangos Lenkijoje Generolas laikė tobulą apaštalinės mokyklos - juvenato, naujokyno ir bent vieno tikrai pavyzdingo vienuolinio namo /15/.

Ryšius Atnaujintojas su nariais palaikydavo nuolatinius ir tėviškus. Vienus jis pats Vilniun pakviesdavo, kitus gi savo noru pas vyskupą - Vyriausią Vadovą atvykstančius priimdavo kupinas meilės /16/. Pašaukime svyruojančius pašaukdavo pas save ir jiems pravesdavo rekolekcijas arba kitu būdu tobulybės kelyje sutvirtindavo. Bendrabroliai namo grįžtavo ramesni, stipresni ir pašaukime ištesėdavo /17/. Kitus laimingai vedė, padrąsindamas dažnais išmintingiausiais laiškais /18/. Atsakydamas į juvenato direktoriaus verkšlenimus ir jį paguosdamas, prideda: "Žmogaus gyvenimas yra kareiviavimas; reikia kovoti ir Dievas teiks pergalę" /19/.

Buvo narių, kurie perdaug greitos pažangos tobulybės kelyje patys iš savęs ir kitų reikalaudavo, ne retai užmiršdami arba nematydami, kaip daug su Dievo pagalba ir Švenčiausios Mergelės globa jau padaryta. Tą kaip tik Atnaujintojas buvo pratęs nariams priminti /20/. Pa-

---

/13/ L. Mroczek, P.I ,194.-Plg.JM 1922.VI.14 V. Kulikauskui, n. 1.-Plg.JM 1924.IV.24 K. Bronikowski, n.22.

/14/ Dr. B. Zaluski, 1925.X.27 JM, n.1.

/15/ JM 1920.VI.3 V. Jakowski,n.4;1924.4.29 A.Boltuc,n.5.

/16/ JM Bronikowski: 1921.I.1;1922.X.30, 8; 1923.3.12,n.12; XI.11,n.15; 1924.II.25,n.18; X.13,n.27; 1920.6.3 Jalowski, n.4.

/17/ JM 1924.IX.22,n.26;X.13,n.27 Bronikowski; 1920.9.5, V. Jakowski, n.5.

/18/ JM 1918.XI.29 L. Kulvietis, n. 10; 1920.XII.21, n. 4; 1922.I.9, n. 5; VI.11, n.6 J. Jarzębowski; 1924.VIII.12 L. Mroczek, n. 1; Kulesza E., n. 1.

/19/ JM 1924.IV.29 A.Boltuc, n. 5;

/20/ JM 1923.VIII.16 V. Jakowski, n. 13; 1923.12.22. n. 18; 24.4.18, n.21 Warszaws

brėždavo, kad Kongregacija yra ne angelų, bet tobulumo siekiančių; kad ji yra tikra sielų gydykla, geriausia atgailojančių priebėga /21/. Ateičiai daugiau ir daugiau stengdavosi įspausti karščiausią Dievo, Mergelės Marijos ir artimo meilę, uolumą sielų atžvilgiu, būtinumą geros intencijos ir valios, glaudžiausią brolišką vienybę ir meilę, dažnai kartodamas: Nugalėk blogį gerumu /22/. Sakydavo, kad tas daug daro, kuris Dievą myli ir jo šventą valią išpildo /23/. Todėl stipriai kovojo prieš nepaklusnumą: "Pas mus perdaug yra individualumo. Teklauso ir daugiausiai Dievo garbei ir Lenkijai padarys...Ten labiausiai reikalingas, kur jį paklusnumas padeda" /24/. Ir toliau apie kažkurio valdinio nelabai tvarkingą uolumą kalbėdamas: "Gera turėti uolumo ir karščio, bet reikia, kad išmintis visoms dorybėms vadovautų... Kristaus dvasia, meilės dvasia yra ir malonumo. Kristus davė uolumo pavyzdį, bet taip pat ir paklusnumo" 25/. Visose pasitaikančiose sunkenybėse ir rūpesčiuose apie pažangą visą pasitikėjimą sudėjo Dievuje ir Nekaltoj Mergelėje. Tokio neriboto pasitikėjimo dvasią valdinių širdyse uždegti stengėsi nepaliaujamai /26/.

Tūli bendrabroliai mintijo, kad lietuvio vyskupavimas mieste, kuris faktinai tada buvo lenkų valdžioje, pakenks lenkams marijonams. Atnaujintojas gi, daugiau antgamtine galia ramdamasis, atsakė: "Vienintelis dalykas, kuris jus ir jūsų darbą gali išsaugoti, yra šis: gyvenimo šventumas, kilnus pasiaukojimas, ištikimas, sąžiningas darbas auklėjant jų rūpesčiui pavestus berniukus, geras įstaigos sutvarkymas-...Negalima tuo remtis, kas pasaulio akyse turi vertę. Remkitės tik Dievu ir

---

ski.

/21/ JM, 1924.VII.31,n.1; 1922.X.29,n.7 Warszawskiui; 1920.XII.22 B. Zaluskiui, n.1; 1924.I.25 C. Żydowo, n.1.

/22/ JM, 1923.XII.11, n.15; 1924.II.25, n.18; 1925.I.23,n.31 K. Bronikowskiui; 1921.VII.31 Wisniewskiui, n.2; 1920.XII.22 B. Zaluskiui,n.1.

/23/ JM, 1925.II.5 Wisniewskiui,n.23.

/24/ JM, 1924.VI.11 K. Bronikowskiui,nr.24.

/25/ Tas pat, ten pat.

/26/ JM, 1924.VIII.12, n.1. L. Mroczek;1922.X.29,n.7; 1923.X.23,n.17 S. Warszawskiui; 1921.VII.31,n.2 M. Wisniewskiui; 1925.IX.14,n.35;1926.IX.11.n.39 Bronikowskiui.

dorybėmis. Šis yra ramstis, kurio jokia žmonių jėga negali palaužti. - Asmeniškai turiu gilų pasitikėjimą ir tikėjimą Dievuje, kad tai, kas mano asmens atžvilgiu darosi, Kongregacijos pažangos nesutrukdys" /27/.

Ir iš tikro jo vyskupavimas šitos pažangos visai nesutrukdė. Priešingai, kas atidžiai į šaltinius žvelgia, aiškiai mato, kad vysk. Jurgis per 7 metus Viniaus vyskupiją tik iš paklusnumo Apaštalų Sostui valdydamas, marijonų darbams Lenkijoje ne tik nepakenkė, bet daugiausiai padėjo. Jei pridedi 4 metus labai įtemptos veiklos Varšuvoje pasaulinio karo metu /1914-1918/, gali be perdėjimo tvirtinti, kad Atnaujintojas tos tautos marijonų pažangai įnašą turėjo didžiausią, didesnį kaip kitose tautose /28/.

Apie jo rūpesčius marijonus išplėsti tarp lenkų išeivių Amerikoje sakėme aukščiau.

/27/ JM, 1924.I.27,n.19 S. Warszawskiui.

/28/ Plg. B. Zaluski, 1925.X.27 JM, nr. 1.

D. Lietuva

1. Atgimimo pradžia

Marijampolė, kadaise Pašešupis arba Starapolė, buvo pirma vieta, kurioje Marijonai Lietuvoje 1750 metais sau vietovę išsirinko. Iki 1864 metų čia protarpiais radosi marijonų pagrindinis namas, o po to iki 1911 metų pastoviai. Iš šito namo kilo atgimimas visos Kongregacijos bendrai /1909/ ir Lietuvos provincijos specialiai. Tačiau 1911 metais po generolo Vincento Senkaus mirties dėl pavojų iš rusų valdžios pusės ir kitų priežasčių /1/ slaptai atgijusiems marijonams apsistojimas Marijampolės vienuolyne ir parapijoje tapo negalimas. Dėl to vietos vyskupas parapijos administravimą ir vienuolyną pavedė pasauliečiui kunigui. Todėl vienuolynas faktinai buvo panaikintas. Ši padėtis tęsėsi iki 1917 metų /1a/.

Tarp 1909 ir 1917 metų lietuviai marijonai darbavos pasklidę: Bažnytinėje Akademijoje Petrapilyje, Šveicarijos Friburge, Jungtinėse Amerikos Valstijose, Seinų Seminarijoj ir vyskupijoj arba mokydami, eidami sielovadą /2/. Todėl tėvynėje neturėjo jokio vienuolyno. Vyriausias Vadovas J. Matulaitis 1914 metų vasarą aplankė Lietuvą, tačiau surinkti bendrabrolių dėl politinių aplinkybių dar negalėjo /3/.

Lietuvių tautai atgavus laisvę /4/, sąlygos vienuoliniam gyvenimui pagerėjo, bet trūko vienuolių. Iš vienuolynų, kurie kadaise Lietuvoje žydėjo, tai yra Jėzuitų, Domininkonų, Karmelitų, Kamandulų, Pranciškonų ir Marijonų pasiliko tik kai kurie vienuoliai iš šių dviejų pasku-

---

/1/ Plg. psl. 15-16

/1a/ GM, Relatio ad S. Sedem anno 1923, 12-13.

/2/ Savo laiku kunigai J. Matulaitis, P. Būčys mokė Petrapilio Akademijoj, J. Totoraitis Seinų Kunigų seminarijoje, V. Dvaranauskas klebonavo Pilypave ir J. Novickas vikaravo Pajevonyje, abu Seinų vyskupijoj /J. Totoraitis, Marijampolės kunigų Marijonų vienuolynas, 61/.

/3/ Čia padėtį tyrinėdamas, kai kuriuos marijonų reikalus atlikdamas, trumpu vieno mėnesio laiku trejas rekolekcijas pravedė apie 460 kunigų Kaune ir Marijampolėje /JM,Varšuva 1914.VIII.3 kun. F. Kudirkai, nr. 9/.

/4/ 1918.II.16.

tinių vienuolijų. Visi kiti jau buvo visai išmirę ir neatgijo. Todėl Seinų vyskupas Antanas Karosas Generolą J. Matulaitį pakvietė, ir taip pat patys marijampoliečiai Tėvai vis kvietė, kad jis kuo greičiau į Marijampolę grįžtų Lietuvoje tvarkyti Kongregacijos reikalų. To pat labai norėjo pats Generolas. Jau seniai jis buvo matęs, kad krašto tautiniame atgimime "reikia aukščiau pakelti ir katalikišką vėliavą" /6/. Todėl rašė apie tai Kauno vyskupui Karevičiui, kurio dėka pagaliau gavo iš vokiečių leidimą į Lietuvą sugrįžti. 1918 m. kovo 1 d. paliko Varšuvą ir sekančią dieną jau buvo Kaune. Laukdamas iš vokiečių leidimo keliauti į Marijampolę, bet jie specieliai delsė, kun. Jurgis jau pirmomis dienomis Kaune nėrėsi į apaštalavimą: pravedė rekolekcijas seminarijos klierikams ir dvejas žmonėms. Kelionei leidimą gavo po dviejų savaičių. Marijampolėje vedė rekolekcijas gimnazijai, mokytojų seminarijai ir žmonėms /7/. Tačiau jo pagrindinis reikalas buvo Marijonų Lietuvoje atgaivinimas ir plėtimas. Šitam darbui atlikti reikėjo nugalėti nemažas sunkenybes ir gundymus.

Pats Marijampolės namas ir stogas audroje buvo nuniokotas, be jokio inventoriaus; mūrai ir stogas apgriauti, medinės dalys dalinai jau supuvusios. Taip pat apardyta bažnyčia /8/. Pastatų naujinimo reikalas buvo skubus, bet trūko pinigų. Pačiame vienuolyno name gyveno ir pasauliečiai kunigai, ir daugelis naujų pabėgelių iš Rusijos laikinai sustojo name. Svečiai, įvairūs dažni klero susirinkimai Vyriausiojo Vadovo laiką nemažai užėmė. Tarp kunigų ne retai sklido gan aštri vyskupijos vadovų kritika, kuriai kun. Jurgis, kiek galėdamas, stengėsi priešintis ir ją švelninti. Tuo pačiu laiku kun. Jurgiui buvo pasiūlyta Seinų vyskupijos seminarijoj rektoriaus vieta. "Griežtai atsisakiau", sako jis. "Aš atvykau vienuolyno namą steigti, o ne ko kito" /9/. Vietos parapija su apie 11000 tikinčiųjų ir įvairios katalikų draugijos labai slėgė tik du bendrabrolius kunigus V. Dvaranauską ir J. Navicką. Šią naštą Generolas kiek galėdamas su jais dalijosi.

/6/ JM, Fribourg 1912.II.8 kun. A. Staniukynui, nr. 3.

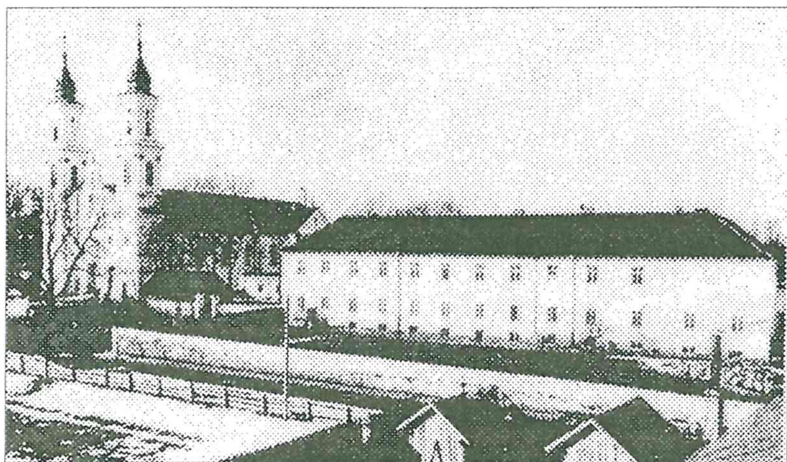
/7/ J. Matulaitis, Vilniaus meto dienoraštis, p.1, 2.

/8/ GM, Relatio ad S. Sedem a. 1923, 14. -J. Totoraitis, Sūduvos Suvalkijos istorija, 461-462.

/9/ O. Mikailaitė /red./, Jurgio Matulaičio Užrašai, 147.

Be to, dabar kun. Jurgis įvykdė savo seną troškimą: Seinų vyskupui sutinkant, 1918 m. spalio 15 d. įkūrė Vargdienių Seserų Nekalto Marijos Prasidėjimo vienuoliją, parašė Konstitucijas, Instrukcijas ir visaip pirmus Seserų žingsnius toliau rėmė /10/.

Pamažu marijonų namą nuo pasauliečių palaisvino, vienuolinį gyvenimą sutvarkė, naujokyną Apaštalų Sosto leidimu 1918 m. spalio 14 d. atidarė ir vadovavimą pavedė kun. J. Totoraičiui. "Pradėjome šiaip taip gyventi vienuolių gyvenimą" /11/. Trumpu laiku taip pat rado Kongregacijai kandidatų: 3 kunigus, 3 scholastikus ir 3 brolius. Kitų greitas įstojimas buvo laukiamas /12/.

Marijampolėje bažnyčia ir vienuolynas

Tai, kas minėta, atlikus, generolas tikėjos, kad galės toliau bendrabroliams tarnauti ir Kongregacijai Instrukcijas rašyti /13/. Bet tuo tarpu

/10/ Gale rugsėjo 1918 m. į pagalbą atėjo kun. J. Totoraitis, MIC/JM, Marijampolė 1918.IX.21 kun. L. Kulviečiui Varšuvoje.

/11/ Šv. Sosto leidimas steigti naujokyną duotas 1918.IX.17, nr.81632 /AMLit/ -O. Mikailaitė, Jurgio Matulaičio Užrašai, 149.

/12/ JM, 1918.X. L. Kulviečiui.

/13/ J. Matulaitis, Vilniaus meto dienoraštis, /14/ JM, 1918.VI.6 L. Kulviečiui

didžiausia sunkenybė arčiau ir arčiau artinosi: būtent, jo paskyrimas Vilniaus vyskupu. Pirmiems tokiems balsams 1918 m. kovo mėnesį pasklidus, kun. Jurgis viską darė, kad anam sostui nebūtų paskirtas. Kad jo kandidatūros neremtų, visomis jėgomis stengėsi įtikinti visus suinteresuotus. Nuvyko Kaunan pas vyskupą Pr. Karevičių, poną Zechlin, vokiečių politinio skyriaus vadėją; Vilniuje lankė Lietuvių Tautinės Tarybos pirmininką Antaną Smetoną; rašė Lenkijoje Apaštališkam Vizitatoriui prel. Achilui Ratti; maldavo Varšuvos marijonus, kad jie jį gelbėtų, kreipdamiesi į Apašt. Nuncijų Muenchene Eugenijų Pacelli, vyskupą H. Przezdzieckį, Tėvą Vladimirą Ledochowskį, kad veiktų pas Šv. Sostą, tarpininkaujant kun. Sergijui Grum Grzymayllo /14/. Prašė friburgiečius bendrabrolius, kad jie rašytų Apaštalų Sostui, Šveicarijos Nuncijui, Tėvui Ledochowskiui, kun. Grum Grzymayllo ir bendrabrolius amerikiečius, kurie iš savo pusės kreiptųsi į Šv. Sostą /15/. Be to, patsai parašė arkivyskupui Eugenijui Pacelli, Apaštališkąjį Nuncijų Bavarijoj /16/. Visuose kreipiniuose pagrindiniai argumantai prieš kun. Jurgio paskyrimą Vilniaus vyskupu buvo sekantys: paskyrimas Atnaujintojo - Vyriausiojo Vadovo vyskupijai jei ne visiškai sugriautų, tai bent didžiausią nuostolį neštų visai atgimstančiai Kongregacijai bendrai ir specialiai lenkams ir lietuviams marijonams. Vyskupo pareigas gali eiti it kitas, bet dabar nėra nei vieno, kuris dabartinį Vyriausią Vadovą taip sėkmingai pakeistų /17/.

Lenkijos marijonai apaštališkajam nuncijui Bavarijoj arkivyskupui Eugenijui Pacelli prašymą pasiųsdami 1918 m. balandžio 30 d. tarp kitko sakė: "G. T. Matulevičius yra tokio autoriteto, kad jis vienas pašaukimų mūsų Kongregacijai ypač tarp pasauliečių kunigų pažadinti ir patraukti gali. -Instrukcijos, kuriomis mūsų vidujinis ir išorinis gyvenimas turėtų būti tvarkomas, dar nėra paruoštos ir nėra nei vieno, kuris taip didžiu mokslingumu ir gyvenimo patirtimi būtų stiprus, kad šio darbo galėtų imtis". -Gerb. T. Matulevičius kaip senųjų Konstitucijų

---

ir plg.VI.9 tam pačiam.

/15/ JM, Marijampolė, 1918 tūlam marijonų kunigui.

/16/ J. Matulaitis, Vilniaus meto dienoraštis, 3.

/17/ Plg. Tą patį, ten pat.

reformatorius teisėtai mūsiškių vadinamas kaip Kongregacijos Kūrėjas ir artimiausioje generalinėj kapituloje /mūsų nuomone/ tikriausiai vėl bus išrinktas, kad nėra nei vieno, kuris jį pavaduoti galėtų". Todėl bendrabroliai apaštališkąjį nuncijų maldavo: "...kad mūsų prašymą Šventajam Tėvui malonėtų pristatyti, kad mūsų Kongregacija neseniai iš pamatų atnaujinta ir dar silpna deramos pagalbos Gerb. T. Matulevičiaus kaip Vyriausiojo Vadovo nenustotų" /18/

Žinome, kad tų pačių laiškų rašytojai kreipėsi į prel. A. Ratti /19/, bet kaip kiti bendrabroliai savo vyresnįjį nuo aukštų pareigų gynė, šaltiniai nieko nesako.

Kai pakėlimas kun. Jurgio vis daugiau ir daugiau grėsė, jis pats 1918 m. rugsėjo 2 dieną skubėjo į Miuncheną, kad svarbius prieštaraujančius argumentus arkiv. Eugenijui Pacelli asmeniškai pareikštų /20/. Tačiau iš pokalbio paaiškėjo, kad popiežius Benediktas XV savo planus vargu ar keis /21/. Ir iš tikro kun. Jurgio ir jo pavaldinių bandymai nepasisekė. 1918 m. spalio 23 kun. Jurgis Matulaitis Vilniaus vyskupo sostan buvo paskirtas, kurin įžengė marijonų titulinėje šventėje gruodžio 8 dieną /22/.

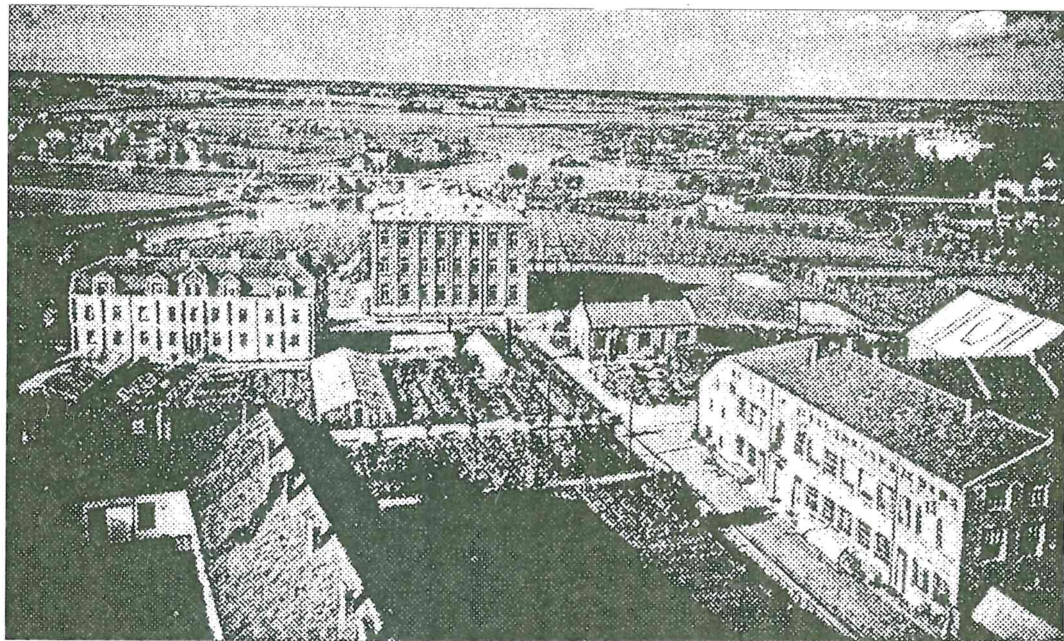
/18/ Aštuonių Lenkijos marijonų raštas 1918.IV.30 Ap.Nuncijui Munchene /AMPol/.

/19/ Plg. psl. 28.

/20/ JM Marijampolė 1918.VII.31 kun.L.Kulviečiui. -Tas pat, Užrašai, 149.

/21/ Daugiau psl. 28.

/22/ Plg. psl. 28.

Marijampolės marijonų židiniai: spaustuvė-knygynas, gimnazija, elektrinė, dirbtuvės, vienuolyno dalelė, gėlynai-daržai

2. Lietuviškos marijonų šakos devyni metai /1918-1927/

Vyriausias Vadovas Marijampolėje dirbo 1918 metais tik aštuonis su puse mėnesio. Pamatus Lietuvos marijonams jau padėjo, bet reikėjo pastatyti. Per septynis metus būdamas Vilniuje, daugiau galėjo pagelbėti marijonams Gudijoje ir Latvijoje. Ypač nuo 1920 metų, kada tarp Lenkijos ir Lietuvos karo stovis nuolatinis susisiekimą su Marijampole labai sunkino. Tačiau nežiūrint to, generalinį vairą ir lietuviškos šakos laikė tvirtai. Daugiau pagalbos galėjo teikti 1925-1927 m., eidamas Apaštališkojo Lietuvos Visitatoriaus pareigas.

1). Darbai 1918-1923 metais

a. Marijampolės name. - Išvykdamas Vilniun, Vyriausias Vadovas atgauto Marijampolės namo vyresniuoju paliko kun. V. Dvaranauską, o naujokų magistru kun. Joną Totoraitį. Naujokai buvo: kun. Pijus Andziulis, žymus pamokslininkas, kun. Vincas Dargis, abu Seinų vyskupijos, kun. Kazimieras Rėklaitis, filosofijos ir teologijos daktaras Romos Grigaliaus universitete ir vokiečių kolegijos auklėtinis, po to Mogilevo seminarijos Petrapilyje profesorius /1/. Be to trys buvo moksleiviai ir trys broliai /2/. Naujokų magistru vysk. Jurgis 1919 m. liepoje paskyrė kun. K. Rėklaitį, kuris šią pareigą ėjo iki išvyko į Ameriką 1923 m. liepos mėnesį /3/. Naujokynas augo pamažu, bet nuolat. 1920 metų pradžioje Marijampolėje darbavos apie 10 kunigų /4/. 1923 metų pradžioje šiam namui priklausė 17 profesų, 6 naujokai ir 2 postulantai. Tuo pačiu marijonai valdė parapiją su virš 11000 tikinčiųjų, vadovavo 10 katalikiškų draugijų, dėstė tikybą trijose gimnazijose ir 7 pradinėse mokyklose, vedė savo gimnaziją-juvenatą su dviem pradinėm klasėm ir 51 mokiniu. Čia ir mokė. Pačiam marijonų namui vyresniojo kun. Juozo Vaitkevičiaus rūpesčiu, kuris šias pareigas ėjo nuo 1920 iki 1923 metų, pristatytas antras aukštas. Marijonai vadovavo taip pat dviems

---

/1/ K. Rėklaitis, Atsiminimai, rnk.

/2/ JM, 1918.X. L. Kulviečiui.

/3/ K. Rėklaitis, t. p., 87-88.

/4/ JM, Vilnius 1920.III.19 kun. P. Būčiui Chicagoj, n. 1.

našlaitynams. - Nuo 1918 iki 1923 m. šio namo nariai pravedė apie 15 rekolekcijų kunigams Seinų, Žemaičių ir Rygos vyskupijose /4a/, 12 seselėms vienuolėms, 15 aukštesnių mokyklų mokiniams ir 5 kareiviams; taip pat 60 misijų arba rekolekcijų žmonėms Seinų, Žemaičių ir Vilniaus vyskupijose. Kun. J. Novickas buvo Seinų kunigų seminarijos dvasios tėvas /1920-1923/, o kun. Kaz. Rėklaitis vietos vyskupo pavedimu vadovavo Vargdienių Seserų Kongregacijai, kurią Vyr. Vadovas buvo įsteigęs. Du pasauliečiai broliai dėstė gimnazijoj, kiti buvo darbininkai arba patarnautojai /5/. Marijonų darbus tikintieji visaip ir dosniai remdavo, neišskyrus ir didesnių nejudamo turto dovanų /6/.

5 kunigai ir 5 broliai darbavos Seinų vyskupijos kūrijoje /6a/.

b. Kauno namas. Vyr. Vadovas vysk. Jurgis 1921 m. liepoje iš Amerikos atšaukė Lietuvon kongregacijos koreformatorių kun. Praną Būčį, kurį Žemaičių vyskupas Pr. Karevičius, gyvenantis Kaune tų pačių metų rugsėjo 11 d. paskyrė savo sekretoriumi akademinėms katalikų studijoms ir to paties mėnesio 15 dieną jį taip pat padarė rektoriumi Šv. Gertrūdos bažnyčios, esančios tarp Laisvės alėjos 61 nr. ir Ugniagesių gatvės nr. 6/7/. Vietos vyskupas žadėjo šią bažnyčią dovanoti Marijonų Kongregacijai su ten esančiais namais ir teisėmis, jei tik marijonų namas būtų Kaune įsteigtas /8/.

Padarius ir patvirtinus steigtino Teologijos fakulteto statutą /9/, kun. P. Būčys su vyskupų delegavimo raštu 1921 m. gruodžio mėnesį atvyko

/4a/ JM 1922.X.13 S. Warsszawskiui, n. 6.

/5/ GM, Relatio ad S. Sedem 1923, 7-8. -/J. Vaitkevičius/, Relatio de statu domus Mariampolensis ... a. 1923 /AMGen., Domus Mariampolensis, n. 1.

/6/ J.Vaitkevičius, t.p.

/6a/ Elenchus ... Marianorum 1926, 9,12.

/7/ Ta bažnyčia kadaise priklausė Meilės Seserims.

/8/ F. Bučys, Domus Caunensis. Relatio de statu domus /CGG, Relationes domorum V, n. 9, duota 1923.III.3, /1/.

/9/ Netrukus fakultetas praplėstas į dvigubą filosofijos-teologijos fakultetą, kaip užuomazga Lietuvos katalikų universiteto. Filosofinėj daly tiek sudaryta katedrų, kad pasauliečius katalikus paruoštų gimnazijų mokytojais: tai istorijos, sociologijos, geografijos katedros /Filos.-teol. fakulteto statutai: AVAL, Fac. phil. theol., II, n. 36, p. 10/.

Marijonų vienuolynas Kaune. Čia 1925-1927 m. gyveno Apaštališkasis Vizitatorius arkiv. J. Matulaitis

Romon parūpinti fakulteto kanonišką įsteigimą. Jis taip pat drauge, Žemaičių vyskupui sutinkant ir savo vyresniųjų pavedimu, per Šv. Vienuolių Kongregaciją 1922 m. sausio 3 d. gavo iš Šv. Konsilijaus Kongregacijos minėto Žemaičių vyskupo pažado, tai yra nuosavybės tiek Šv. Gertrūdos bažnyčios, tiek jai priklausančių gėrių perleidimą marijonams. 1922 m. balandžio 19 d. kan. Juozas Stakauskas, Žemaičių vyskupijos kūrijos vardu, liudininkais esant dr. Kazimierui Jokantui ir Seimo nariui Jonui Vailokaičiui, minėtą bažnyčią su nuosavybe ir teisėmis atidavė marijonų Kongregacijos delegatui kun. Juozui Vaitkevičiui, Marijampolės namo vyresniajam. Gi 29 to paties mėnesio vietos ordinaras marijonams leido steigti prie Šv. Gertrūdos bažnyčios vienuolyną, kas ir buvo įvykdyta /10/.

/10/ F. Būčys, Domus Caunensis. Relatio de statu domus/CGG, Relationes domorum .., ten pat.

Dovanotą nuosavybę sudarė, be bažnyčios, dar trys maži namai: rektoriui, sargui, bažnyčios tarnams, sodelis ir mažas ūkis arti Kauno Naudžiūnuose. 1923 m. ant seno bažnyčios rektorato buvo užstatytas naujas butų aukštas. Prie Laisvės Alėjos pastatyti nauji dideli trijų aukštų namai pirmoje vietoje folosofijos-teologijos studentams /11/.

1923 m. naujam namui teisiškai priklausė 4 kunigai, 3 profesai broliai ir 1 postulantas. -Nuo 1921 metų iki 1923 čia marijonai šiuos darbus atlikdavo: kun. P. Būčys redagavo dienraštį "Laisvė", ne tik tvarkė, organizavo filosofines ir teologines marijonų studijas, bet ir visame Kauno universitete. Po to ėjo dekano ir teologijos fakultete profesoriaus pareigas ir pagaliau universiteto prorektoriaus arba vice rektoriaus. Tuo pačiu laiku išleido taip pat mokslinių teologinių veikalų /12/. Be to, Kauno marijonai įsteigė ir vedė studentams, kurie ėjo universitete aukštesnius filosofinius ir teologinius mokslus bendrabutį, administravo Šv. Gertrūdos bažnyčią, kurioje, kad ir mažoje, 1923 m. Šventą savaitinę Komuniją priimdavo apie 500 ir einančių Komunijos skaičius augo. Kun. Pijus Andziulis vedė labai stropiai ir dideliu pasisekimu tarp lietuvių išeivių Šiaurės Amerikoje misijas. Iš mažo bendrabrolių skaičiaus 3 dar studijavo /13/.

/11/ GM, Relatio ad S. Sedem 1923, 15. -V. Dargis, Relatio de statu domus 1929 / AMGen., Domus Kaunensis, n. 2.-F. Būčys, t.p. JM, 1923.V.3 V. Jakowskiui, n. 12.

/12/ Trumpa apologetika, Kaunas 1922 ir "Fundamentalinės teologijos kursas, t.p. 1923.

/13/ GM, Relatio ad S. Sedem 1923, 8-9. -Vienas studijavo Šveicarijos Friburge, kitas Romoje, o trečias Kaune.

2). Nuo Dancigo kapitulos iki Atnaujintojo mirties 1923.VII.20 - 1927.I.27

Marijonų Generalinė Kapitula Dancige 1923 m. ir Generolo atvykimas kaip Apaštališkojo Vizitatoriaus į Lietuvą 1925 m. buvo svarbūs įvykiai, kurie turėjo nemažai įtakos Kongregacijos pažangai Lietuvoje.

Kapitula Dancige 1923 m. liepos 16-19 d. Lietuvos marijonams ne tik sudarė naują vadovybę, bet taip pat jos įvairūs nurodymai, liečiantys dvasinį gyvenimą ir išvystintiną apaštalavimą marijonų veiklą padarė

saugesnę ir vaisingesnę /1/.

Generalinės kapitulos 20-tas dekretas kalba apie du paskirtinus Generalinius Vikarus, kurie atitinkamiems namams turėtų jurisdikcijas. Gi nauja Generalinė Taryba liepos 20 nusprendė, kad lietuviškai daliai toks Vikaras bus Pranas Būčys ir jo patarėjai Juozas Vaitkevičius ir Jonas Totoraitis. Vikaras su Taryba turėjo jurisdikciją Lietuvos, Šiaurės Amerikos namų ir sudarytino namo Latvijoje. Čikagos vyresniuoju paskirtas Vincas Kulikauskas, o patarėjai Feliksas Kudirka ir Kazys Rėklaitis; Marijampolės namui - Vincas Gergelis su patarėjais Vincu Dvaranausku ir Julium Kazaku; gi Kauno namo - Juozas Vaitkevičius su patarėjais Vincu Dargiu ir Jurgiu Tilvyčiu /2/.

Apie darbus Amerikoje ir Latvijoje apleidus, čia kalbėsime tik apie veiklą Lietuvoje /3/.

/1/ Apie pačią kapitulą plačiau - žemiau.

/2/ 1923.VII.20 posėdžio protokolas / CGG, Consilium Generale, n. 1.

/3/ JM, 1922.XI.21, n. 1. ir 1923.V.2, n. 3 L. Lysik.

a. Juvenatas-gimnazija ir bendrabutis. Pietinėje Lietuvoje, Nemuno kairėje visas septynias vidurines mokyklas - gimnazijas 1917-1919 metais buvo įkūręs katalikų sąjunga "Žiburys". 1920 metais Marijampolės marijonai nusprendė kurti savo juvenatą - klasinę gimnaziją. Tas sprendimas buvo įvykdytas sekančiais metais, atidarant pirmąją klasę. Iš pradžios gimnazija užėmė dalį vienuolyno, bet 1923 metais daugiausiai kun. Jurgio Tilvyčio rūpesčiu buvo pastatytas atskiras gana didelis trijų aukštų pastatas. Didžiausius mokykla sunkumus nuo pradžios turėjo piniginius. Nežiūrint to Vyr. Vadovas bendrabrolius drąsino ir reikalavo, kad pradėto darbo nepaliktų /1/.

Pagaliau dideles išlaidas padengė didesne dalimi kun. Pijus Andziulis nepailstamai veikdamas tarp Š. Amerikos lietuvių ir taip pat ten užtraukta paskola /2/, 1922-23 metais gimnazijoj buvo 51 mokinys dviejose klasėse /3/, 1926-27 metais 180 mokinių ir 5 klasės /4/, kurioms

/1/ JM, 1923.III.14 P. Būčiui, n. 18.

/2/ J. Totoraitis, Marijampolės kunigų marijonų vienuolynas, p. 65. - JM, 1923.12.22 P. Būčiui, n. 32.

/3/ JM, 1922.XI.21, n. 1, 1923.V.2, n. 3 kun. L. Lysik, Rašna.

buvo pridėtos kitos trys. Beveik visi gyveno bendrabutyje, kurį vedė marijonai.

Pats Generolas nemažai rūpinosi apie juvento - gimnazijos ir bendrabučio gerą sutvarkymą. Peržvelgęs Šventojo Sosto dekretus, išsikalbėjęs su žinovais kitų kongregacijų, buvo nuomonės šią mokyklą skirtiną išimtinai kandidatams vienuoliniam gyvenimui, kadangi tik taip vaisingas vienodumas jaunimo doroviniame ir dvasiniame auklėjime galima būtų išlaikyti /5/. Pradžioje šis darbas taip ir vyko. Bet laikui bėgant, įvairios aplinkybės privertė juvenatą ir viešą gimnaziją bent tuo tarpu sujungti. Tačiau tuo pačiu laiku vyskupas - generolas reikalavo, kad lietuviai marijonai artimiausiu laiku įkurtų mažąją seminariją arba apaštalinę mokyklą Šiauliuose arba Panevėžyje ar kitur kandidatams į Kongregaciją tinkamai mokyti ir auklėti /6/. Gi tuo tarpu visu rūpestingumu žodžiu ir darbu rūpinosi, kad dorovinis ir religinis auklėjimas gimnazijoj vyktų geriausiai /7/. 1925-1926 mokslo metams generolo įsakymu P. Būčys ta prasme gimnaziją ir juvenatą pagrindinai pertvarkė. Toliau jaunimo auklėjimas šiame institute buvo pavestas 8 kunigams ir 2 broliams marijonams /8/. Direktoriaus pareigas nuo įsteigimo ėjo kun. J. Totoraitis. Generolas patarė kuo greičiau mokyklos namuose įrengti koplyčią, kuri su Švč. Sakramentu būtų dvasinio gyvenimo židinys /9/. Pats steigėjas, ne kartą lankydamas gimnaziją, mielai prabildavo į mokinius apie būtinumą dorybingo ir švento gyvenimo, apie sūnišką paklusnumą Apaštalų Sostui /10/.

Dr. A. Račkus iš Čikagos, Ilinois mokyklai dovanojo brangų geologinį rinkinį /11/, gi kun. R. Wierzewjski surinko įvairius radinius gam-

---

/4/ Elenchus ... Marianorum a. 1927, 16.

/5/ JM, 1924.VI.16, n. 3 ir 1924.IX.3, n. 5 J. Vaitkevičiui.

/6/ JM, 1925.III.24. P. Būčiui, n. 52.

/7/ JM, 1924.XI.17 ir 1925: I.11, n. 50; II.17, nr. 51; III.24, nr. 52 P. Būčiui.

/8/ Tai padarė kanoniškame vizite 1925.VII.6-8. - P.Būčio laiškas 1925.VIII.23 JM n. 2. - Plg. JM 1924.V.18 Būčiui, n. 45.

/9/ JM, 1925.I.11 P. Būčiui, n. 50.

/10/ Bronius, Neišdildomos iškilmės. Draugas 1926.I.19, n. 15. - Mokinys, Kunigų marijonų gimnazijos iškilmė 12 d. vasario, t.p., 1926.III.9. n. 57.

/11/ JM, 1926.XII.2, n. 19 ir XII.13, n. 20 F. Kudirkai.

tos muziejui /12/.

1927 m. sausio 23 d. arkiv. P. Karevičius pašventino gimnazijos - bendrabučio koplyčią. Turėjo šventinti arkiv. Jurgis Matulaitis, Apaštališkasis Vizitatorius. Tačiau jį liga sutrukdė /13/. Gimnazija po penkių dienų atvyko į Kauną pas savo steigėją su vėliava ir vainiku iškilmei, bet dabar jau laidotuvių /14/. Tačiau įstaiga gyvavo ir tobulėjo iki rusų okupacijos 1940 m. birželio 15 dienos. Šio instituto auklėtiniai nemažą įtaką turėjo ir turi katalikų veiklą tarp lietuvių judindami.

/12/ JM, 1925.V.19 P. Būčiui, n. 55 ir IV.19 Vaitkevičiui, 10.

/13/ Vipras, Koplytėlės pašventinimas. Šaltinis 1927, n. 7.

/14/ AJMČ, 55.

b. Naujokynas. Marijampolės naujokynas įsteigtas 1754 m., po 1864 m. užgniaužtas, o Jurgio Matulaičio rūpesčiu ir Šventajam Sostui sutikus, 1918 m. rugsėjo 17 d. tais pačiais metais atgijo. Rekolekcijas, kurias vedė Reformatorius atlikus, pirmieji naujokai šv. Kalikstо, popiežiaus kankinio dieną spalio 14 d. 1918 m. buvo priimti. Jų tarpe buvo trys žymūs kunigai. Su postulantais viso susidarė 9. Naujokų mokytoju tapo kun. J. Totoraitis, atšauktas iš Seinų seminarijos dvasios tėvo pareigų. Bet nemažą įnašą naujokų formavime parodė Vyr. Vadovas, naujokams pravesdamas mąstymus, dvasines konferencijas ir aiškindamas konstitucijas /1/. Vėliau naujokų mokytojai buvo kun. Kaz. Rėklaitis / 1919.VII.-1923.VII/ ir Justinas Novickas /1923-1939/, anksčiau Seinų seminarijos dvasios tėvas. Marijampolės naujokyną atliko pirmas kandidatas gudas ir pirmi latviai. Kandidatų naujokyne kunigų, klierikų ir brolių netrūko. 1925 metams baigiantis naujokyne radosi 13 naujokų ir postulantų 10 jaunuolių /2/. Paskutinį kartą 8 naujokus ir 16 postulantų priėmė pats Reformatorius-Atnaujintojas 1926 m. gruodžio 7 dieną. Tais pačiais metais Kongregacijon įstojo arkivyskupas Pranciškus Karevičius, kuris pirmus įžadus be naujokyno padarė 1926 m. liepos 9 d.

Mirštant Reformatoriui /1927.I.27/ buvo 24 naujokai, tarp kurių 4

/1/ Plg. J. Matulaitis, Vilnaius meto dienoraštis, 3. - J. Totoraitis, Sūduvos Suvalkijos istorija, 455.

/2/ Elenchus ... Marianorum 1926, 14, 15.

kunigai ir 24 postulantai /3/. Pagal arkivyskupo Jurgio planą naujokynas 1927 metų vasarą reikėjo perkelti į Ukmergę /4/. Tačiau šio plano įvykdymą sutrukdė jo perankstyva mirtis.

/3/ JM, 1926.I.24, n. 18; VII.2, n. 19; XII.13, n. 20 kun. F. Kudirkai; XII.13 K. Bronikowskiui; Elenchus Marianorum 1927, p. 13.

/4/ JM, 1926.X.22, n. 12 K. Rėklaičiui; XII.2, n. 19 ir XII.13, n. 20 F. Kudirkai.

c. *Spaudos apaštalavimas.* Jis pradėtas nuo Kongregacijos atnaujinimo ir tęsėsi tiek Lietuvoje, tiek tarp Šiaurės Amerikos lietuvių. Šioje veikloje kitiems pavyzdį rodė Atnaujintojas. Buvo atspaustos jo 7 knygos, neskaitant čia daugelio vienuolinių konstitucijų /1/. Kitus tačiau šiame apaštalavime viršijo kun. Pranas Būčys, kuris iki 1927 metų išleido 13 teologijos ir filosofijos veikalų. Vieni buvo moksliniai, kiti gi populiarūs. Kai kurie turėjo daugelį laidų. P. Būčys įsteigė savaitraštį "Laivą" ir redagavo du dienraščius - "Draugą" ir "Laisvę" /2/. Praeities darbų nagrinėtojas kun. Jonas Totoraitis šiuo metu išspausdino 4 istorinius veikalus. Kai kurias knygas išleido: Jurgis Tilvytis, religinis poetas, Kazimieras Rėklaitis, Antanas Petrauskas, Vladas Mažonas. Beveik visi kunigai ir kai kurie broliai gana gausiais straipsniais rėmė laikraščius. Vykdyti šį apaštalavimą Vyr. Vadovas vis bendrabrolius ragindavo ir kiek galima šiam darbui paruošdavo palankias sąlygas / 3/. Štai bendrabroliams rašo: "Reikia labai branginti Tėvo Būčio laikas ir sveikata, kad jis kuodaugiausiai mums parašytų; to nieks taip gerai mūsiškių nepadarys kaip jis" /4/. Atspausdinti darbai Generolui buvo tikras džiaugsmas /5/.

Iš Seinų miesto, Lietuvos pietuose nuo 1906 m. kovo 31 dienos, taigi netrukus po atgavimo lietuviškos spaudos laisvės pradėjo eiti lietuviškas savaitraštis "Šaltinis" ir kiti. Bet užsidegus pasauliniam karui 1914

/1/ AJMČ, 288-289.

/2/ Liet. Enciklopedija III, 305-306.

/3/ JM P.Būčiui 1922 m.: IX.1, n. 10; IX.15, n. 11; X.12, n. 12; XII.17, n. 14; XII.29, n. 16; 1923.II.2, n. 17; 1925.II.1, n. 50; V.19, n. 55; X.8, n. 64.

/4/ JM, K. Rėklaičiui 1921.VII.15, I, n. 2.

/5/ Plg. JM, 1925.III.24, n. 8 J. Vaitkevičiui.

metais, sustojo. Po karo pasirodęs katalikiškas leidinys "Kas girdėti", trumpai gyvavo, bet priešinga periodika ėjo toliau su žala Bažnyčiai/6/. - Jau 1924 metų pradžioje Generolas - Vilniaus vyskupas pas bendrabrolius judino klausimą apie katalikiško - dvasinio laikraščio spausdinimo pradėjimą Kaune ar Marijampolėje /7/. Šį būtinumą skubino 1925-1926 metų padėtis, kada tikėjimo priešai jiems palankiose politinėse aplinkybėse pradėjo stipriau pulti Bažnyčią, Apaštalų Sostą. Todėl arkiv. Jurgis, tuomet Apaštališkasis Vizitatorius Lietuvoje, nedelsdamas savo pavaldiniams įsakė minėtą laikraštį "Šaltinį" atgaivinti ir pradėti jo leidimą /8/. Pirmas atgijęs numeris išėjo 1926 m. kovo 14 dieną Marijampolėje ir pradėjo stipriai, drąsiai katalikų reikalus ginti ir remti. Trumpu laiku šis laikraštis plačiai paplito ne tik šioje apylinkėje, bet taip pat visoje Lietuvoje bei tarp lietuvių išeivių. Jis pilnai patvirtino tai, ką jo atgaivintojas buvo sakęs: "Mano nuomone "Šaltinis" galės atlikti labai naudingą ir didelį darbą; tai savo rūšies apaštalavimas. Jį leisdami daug daugiau galite padaryti, negu mokytojaudami ar kitą darbą dirbdami. Užtai senai aš Jus kalbinau leisti laikraštį" /9/.Spaudos apaštalavimui reikėjo nuosavos spaustuvės, kuriai įsigyti Vyr. Vadovas mielai davė leidimą, dar daugiau: tai įvykdyti bendrabrolius ragindavo/10/, nors kai kurie marijonai spaustuvės reikalą visiškai neigė. Pavyzdžiui, jų vienas planą laikė kipšo pagunda ir apsėdimą, kad sulaikytų narius nuo svarbesnių darbų: "... koksai kipšas mus visus apsėdo su ta spaustuve, kad sutrukdytų kitų įstaigų plėtotę /.../, tik kipšas gali tokias pagundas sukelti ... Todėl prašyčiau Jūsų Ekscelencijos daug šalto vandens išpilti ant tų įsikarščiavusių galvų, kad šiek tiek atauštų ir pradėtų rimčiau galvoti" /11/. Bet arkivyskupas čia nematė nei velnio, nei nevartojo šalto vandens. Spaustuvė tuojau po jo mirties Marijampolėje įrengta /12/ plitimui katalikiškos spaudos labai pagelbėjo.

/6/ J. Staugaitis, A. Panemunė 1925.X.21 JM, n. 2.

/7/ JM 1924.II.7, n. 37 ir 1926.III.29 tam pačiam, n. 71.

/8/ F. Būčys, Relatio ad S. Sedem a. 1931, f. 38 /AMGen./.

/9/ JM, 1926.III.29 P. Būčiui, n. 71.

/10/ J. Vaitkevičius, Boston 1926.XII.9 JM, 2.

/11/ Tas p. ten p.

/12/ J. Totoraitis, Sūduvos Suvalkijos istorija, 456.

d. Vilniaus marijonai. - Vyriausias Vadovas nuo 1918 iki 1925 m. gyveno Vilniuje, eidamas ordinaro vyskupo pareigas. Su juo buvo vienas kunigas profesas narys, kuris sekretoriavo. Reikalui spaudžiant ir kiek galint, kiti bendrabroliai Vilniun atvykdavo arba pats Generolas juos aplankydavo /1/. Privataus sekretoriaus pareigas ėjo kun. J. Vaitkevičius 1918.XII- apie 1920.IX/ ir kun. J. Kriščiukaitis /1920.XII - 1925.VII/ /2/ Pirmas be to dėstė Vilniaus vyskupijos seminarijoj ir vesdavo labai daug rekolekcijų vienuoliams ir pasauliečiams /3/. Kai vyskupas Vilniun atvyko pirmą mėnesį, t.y., 1918 m. gruodyje, surado pirmą marijonams kandidatą. Po to pamažu palyginant nemažai vyskupo rūpesčiu įstojo pas marijonus. Anksti vyskupo namuose pradėtas vienuolinis gyvenimas. 1919 m. kovo 22 d. savo dienoraštyje vyskupas galėjo atžymėti: "Jau seniai įsivedėme vienuolinę tvarką" /4/. Būsimus vienuolius tvirtino pats vyskupas /5/. Laike vyskupavimo Vilniuje Vyr. Vadovas vyskupas į Kongregaciją patraukė 20 kandidatų kunigų ir pasauliečių /6/, kurių vienus siuntė atlikti naujokyno į Marijampolę, kitus Lenkijoje, vėl kitus pas gudus Drujoje. Didžiausias jo rūpestis buvo marijonų darbai ne tik Lietuvoje, Lenkijoje, Amerikoje sutvarkytini ir plėstini, bet taip pat ir kitose tautose: Latvijoje, Gudijoje, Italijoje ir kitur naujai įvestini. Aišku, vyskupo darbai jo laiką ir jėgas labai suėmė. Bet vyskupas viltį ir troškimą nuolat turėjo pagaliau kada nors visiškai mylimai Kongregacijai pasiaukoti. To pat troško ir bendrabroliai. Lenkų marijonų vardu kun. Jakowski 1922 m. sausio 23 d. pasiuntė Apaštališkajam Lenkijos nuncijui Laurynui Lauri prašymą, kad pas Šv. Tėvą parūpintų Vyr. Vadovo iš Vilniuje vyskupavimo atleidimą, kadangi, sakė, reformuotoje Kongrega-

---

/1/ GM, Relatio ad S. Sedem a. 1923, 12.

/2/ Plg. J. Matulaitis, Vilniaus meto dienoraštis 1919.I.5; J. Kriščiukaitis, J. Matulevičius Vilniuje, rnk.; JM, 1918.XII.29 L. Kulviečiui, n. 10.

/3/ J. Matulaitis, t.p. 1919.II.21, p. 45; III.24; III.31; IV.1; IV.3.

/4/ T.p., 1919.III.23.

/5/ Ten pat.

/6/ Ten pat 1919.II.16; III.30; IV.3; IV.9; JM, 1923 m.: XI.29, n. 29; XII.3, n. 31; IV.9; IV.30; n. 30 P. Būčiui; 1924.VI.16, n. 3; VII.17, n. 4 J. Vaitkevičiui. -A. Maciūnas, AJMČ, 138.

cijoje turi atlikti daug skubių darbų. Šį prašymą Nuncijus atsiuntė vyskupui Jurgiui, prašydamas jo nuomonės /7/. Atsakydamas vyskupas, mintijo, kad jis Kongregacijai gali būti naudingas ir būtinas: "Dar daug reikia, sakė, sutvarkyti mūsų mažytėj Kongregacijoj. Dėl karo blogybių dar ir dabar mūsų namai vieni nuo kitų yra atskirti ir negali, kaip reikiant tarp savęs susisiekti. Kuo greičiau reikia sušaukti Generalinė Kapitula; Konstitucijos reikia pagal Kodekso normas pataisyti; Instrukcijos lieka parašyti ir panašiai kitkas. Daug darbavaus, nagrinėdamas įvairių Vienuolijų Įstatus, taip pat asketines ir mistines knygas; galėčiau, Dievui padedant, Kongregacijai teikti naudą. Taip pat prisipažįstu, kad šis darbas man labai patinka. Bet nei kas sodina ką nors, nei kas laisto, yra šis tas, bet kas duoda augimą, Dievas" /8/. Nors vyskupas gerai suprato, kad nėra tokio žmogaus, kurį būtų negalima pakeisti: "Tik vienas Dievas, sako, yra absoliučiai visiems būtinas, be kurio nieko negalima pakeisti" /9/, tačiau vistiek jis manė, kad ordinaro pakeitimas dėl esamo laiko ir dalykų aplinkybių netikrumo, bangavimo, kintamumo yra nenaudingas. Išrinkimas naujo vyskupo - ordinaro ir Šventam Sostui galėjo sudaryti sunkenybių, o tarp vyskupijoj gyvenančių tautų sukeltų naują sąmyšį ir varžybas /10/. Kas tik būtų bebuvę, vyskupo generolo karštas troškimas kuo greičiau sugrįžti į Kongregaciją pasilikti ir tam pačiam Ap. Nuncijui parašė: "Jei Šventasis Tėvas dar nenaudinga esant manytų, kad greit būčiau atleistas, labai norėčiau, jei intimus ir, kaip sakyčiau, mano privatus širdies troškimas atskleisti būtų leidžiama, kad bent krašto likimą galutinai nusprendus ir nustačius ir taiką sudarius, iš savo maloningumo ir gerumo, mane paleistų tęsti tų darbų, kurie Kongregacijoje dar lieka padaryti" /11/. Tuo tarpu visai nesirūpindamas rytojum, Švento Tėvo dispozicijai visiškai pasivedė, sakydamas: "...tegu malonėja savo garbingiausia nuožiūra panaudoti kada

---

/7/ L. Lauri 1922.II.27 JM, n. 1a. -Panašius bandymus marijonai darė / CGG, Protocollum sessionis 1923.VII.19, II, nr. 4/.

/8/ JM 1922.IV.15 arkiv. L. Lauri, n. 6a.

/9/ Tas pat, ten pat.

/10/ JM 1922.IV.15 arkiv. L. Lauri, n. 6a.

/11/ Tas pat, ten pat.

ir kaip Jam atrodytų gera. Jei nuspręs mane dar Vilniuje palikti vyskupu, neatsisakau, kaip iki šiol tą naštą nešti, dirbti ir kentėti. Jei Jam atrodytų, kad Bažnyčios gerovė reikalauja, kad jau būčiau atleistas, dėkingiausias ir džiugus grįšiu į Kongregaciją tenai toliau kiek galėdamas Dievui ir Bažnyčiai tarnauti" /12/. Tačiau Vilniaus vyskupo pakeitimą ir Apaštalų Sostas laikė nenaudingu.

Po trijų metų, sudarius Lenkų konkordatą, vyskupijoje sąlygos pasikeitė. Vyskupas Jurgis vėl ir vėl Šv. Tėvą Pijų XI prašė, kad iš valdymo vyskupijos atleistų ir kad malonėtų leisti bent kurį laiką Romoj gyventi ir užsiimti Kongregacijos reikalų tvarkymu, šį darbą Dievo Apvaizda ir Apaštalų Sosto valia jam patikėtą užbaigti /13/. Pagaliau Popiežius 1925 m. liepos 14 dieną atsisakymą priėmė. Generolui leido Romoje Kongregacijos reikalais užsiimti, savo pagalbą to darbo atlikimui pažadėdamas: "...Dėl žymių nuopelnų, rašo kardinolas P. Gasparri, šviesius gyrius, kuriuos Bažnyčios valdyme iki šiol Tavo rūpesčiui pavestos, esi nusipelnęs, Jo Šventenybė taip pat iš dėkingumo, Tau naujajam darbe padės ir didžiausio palankumo Tavo Prakilnybei nestokos" /14/.

1925 m. rugpjūčio pradžioje darbus laimingai pradėjus, rugsėjo 1 dieną vyskupas Jurgis Matulaitis pakeliamas tituliniu Aduli arkivyskupu. Gruodžio 7 dieną Apaštališkojo Lietuvos Vizitatoriaus pareigai pasiųstas, taip pat tenai kiekvieną progą naudojo marijonų reikalus sėkmingai tvarkyti /15/, tarp kitko steigti naujus namus, nes ypač Marijampolės namas tapo permažas, kad naują apaštalavimą galėtų apimti.

/12/ Tas pat, ten pat.

/13/ Plg. psl. - JM, 1925.VI.27 Šv. Tėvui / AMGen., Acta Vilnensia, Abdicatio, nr. 8, 4.

/14/ P. Card. Gasparri 1925.VII.14, n. 44333 JM / Acta Vilnensia, Abdicatio, n. 10.

/15/ Plg. JM, Marijampolė 1926.X.28, n. 10 ir 1926.XII.13, nr. 15 K. Rėklaičiui.

e. Tolimesnis marijonų Lietuvoje plėtimas. - Klausimas plėsti marijonus kitose Lietuvos dalyse kilo prieš Vyr. Vadovo į Tėvynę sugrįžimą 1925 metais, bet jam tai žinant. Apsvarstytos galimybės apie senųjų

marijonų vienuolynų su parapijomis atgavimą Igliaukoje, Miroslave, naujai paimtina Kazlų Rūdoj /visos Seinų vyskupijoje/; apie vykdytinus darbus Paparčiuos, Vilniaus vyskupijoj, Ukmergės ir Panevėžio miestuose /1/; po to Onuškyje Kaišiadorių vyskupijoj ir pačiuose Kaišiadoryse, kur buvo pasiūlyta vadovauti mažajai seminarijai. Be to, Panevėžio vyskupas pakvietė marijonus valdyti Antalieptės parapiją. Pagal Vyr. Vadovo mintį namų kūrimas labiau pageidaujamas buvo įvairiose Lietuvos vietovėse. "Kongregacijai, sako jis, yra daug sveikiau, kada ji įvairiose vyskupijose, vietose ir srityse yra paplitusi ir skaitlingesni dvasinio gyvenimo židiniai formuojami" /2/. Tokie nauji židiniai arkivyskupui Jurgiui rodėsi labiau tinkami: vakarinėj Lietuvoje Žemaitijoje, rytinėj Ukmergė ir šiaurinėj Panevėžys. Be to, kai kun. Kazimieras Jurgis Matulaitis, Londono lietuvių klebonas pas Šv. Kazimiero bažnyčią tautiečių sielovadai paimti parapiją marijonus labai kvietė, arkiv. Jurgis manė, kad kvietimą reikia priimti /3/.

Kai Vyr. Vadovas ėjo Apaštališkojo Vizitatoriaus pareigas, minėtą savo troškimą ir planus išpildyti turėjo palankesnę progą.

/1/ P. Būčys 1925.X.21, nr. 9, JM; J. Kukta, Kaišiadorys 1925.IX.17 JM, n. 2. - Vysk. P. Karevičius jau 1919 m. pažadėjo kamaldulių vienuolyną su Marijos šventove Pažaislyje, bet vysk. Jurgis bevelijo šią šventovę Šv. Kazimiero Seserims / JM 1919/?/ vysk. Karevičiui, n. 1/.

/2/ JM, Roma 1925.X.27 P. Būčiui, n. 66.

/3/ Ten pat.

f. *Ukmergėje*, Žemaičių, vėliau Kauno vyskupijoje, nuo 1745 metų darbavos Pijorai /Patres Scholarum Piarum/, kurie savo Švč. Trejybės bažnyčiai tarnavo, bet 1832 m. civilinės rusų valdžios buvo ištremti, nuosavybė ir bažnyčia liko schizmatikų rankose iki 1919 metų. Po to katalikams grąžinta ir 1922 m. kapucinams administruoti atiduota, vienuolynas buvo įkurtas. Bet 1925 m. kapucinai Ukmergę paliko ir sekančiais metais bendru Kauno arkivyskupo Juozapo Skvirecko bei Apaštališkojo Vizitatoriaus Jurgio Matulaičio sutarimu marijonų namas buvo įkurtas. Bažnyčia su sodu ir namu administruoti buvo atiduota kunigui Zigmui Drabniui, MIC, neseniai sugrįžusiam iš sovietinių

kalėjimų /5/. Generolas pramatė ir ruošėsi čia 1927 m. perkelti iš Marijampolės naujokyną /6/.

Lietuvos šiaurėje iš trijų miestų naujam namui kurti ir darbuotis, t.y. Antaliepte, Šiauliai ir Panevėžys /7/, Generolas išsirinko šį paskutinį - Panevėžio mieste, kuris neseniai tapo to paties vardo vyskupija. Vietos ordinaras Kaz. Paltarokas marijonus mielai į vyskupiją pakvietė, kur trys Seserų vienuolijos apaštalavo, bet dar nebuvo jokio vyrų vienuolyno /8/.

Nuo 1728 metų Pijorai Švč. Trejybės bažnyčią valdė, namą ir mokyklą vedė Panevėžyje, bet rusų valdžia 1832 m. viską uždarė /9/ ir bažnyčią 1847 m. atidavė schizmatikams. Ši padėtis pasiliko iki 1918 metų, kuriais katalikai bažnyčią vėl atgavo, ji tapo Žemaičių, vėliau Panevėžio vyskupijos nuosavybe /10/. Nuo 1925 metų pradžios Vyr. Vadovas nurodė bendrabroliams Panevėžį kaip tinkamą vietą marijonų mažajai seminarijai /11/. Jis ruošdamas steigti prie Švč. Trejybės bažnyčios, pavestos marijonams, namą, mirė. Tačiau tais pačiais 1927 metais ten marijonų namas buvo atidarytas ir sielovadai Švč. Trejybės bažnyčioje paskirtas kun. Jurgis Tilvytis. Vyskupas namui pridėjo dovaną - 3 hektarus žemės. Bažnyčia filijalinė. Vienam marijonų kunigų vyskupo pavesta vadovauti katalikų akcijai visoje vyskupijoje /12/.

/5/ Šią bažnyčią marijonai jau nuo 1925 m. administravo. Žr. arkiv. J. Skvirecko raštą, Kaunas 1930.X.13, nr, 3004 Popiežiui. AMGen., Domus Ukmergensis. Titulus proprietatis, n. 1. - K. Rėklaitis, Roma 1931.III.28 Juozui del Buono, pijorų generolui, t.p., n. 2. Ir kiti dokumentai ten pat. - L. Picanyal, Sch. P., Brevis conspectus historico statisticus Ord. Schol. P. Roma 1932, 276. Plg. AVAL, Varia. Pro memoria, n. 1; 7; 13; 15.

/6/ JM 1926.XII.2 F. Kudirkai. n. 19; XII.13, n. 20 ir XI.22 K. Rėklaičiui, n. 12.

/7/ JM 1925.III.24 P. Būčiui, n. 52. - K. Paltarokas 1926.XII.3 JM n. 1. - P. Būčys, 1925.XI.22, II JM, n. 11.

/8/ Vysk. K. Paltarokas, Panevėžys 1926.XII.26 JM, n. 1.

/9/ L. Picanyol, t. p., 275-276.

/10/ J. Senkus, Relatio de statu domus Panevėžensis a. 1934 / AMGen., Domus Panevėžensis. Relationes, n. 3/.

/11/ JM 1925.III.24 P. Būčiui, n. 52.

/12/ AMGen., Provincia Lituana, n. 1.: Protocollum sessiomis 1927.V.17. - J.

Atnaujintojas norėjo vienuolyno Žemaitijoje. Telšių vyskupas Justinas Staugaitis maloniai tam pakvietė ir 1927 m. pavedė marijonams Žemaičių Kalvarijos parapiją su 80 hektarų nuosavybe. Šią parapiją 1637-1889 valdė domininkonai /13/. Dabar Ganytojas leido kurti marijonų vienuolyną /14/. Gražioje Švč. Marijos Aplankymo bažnyčioje randasi Dievo Motinos stebuklingas paveikslas ir ant vietinių kalnelių yra 19 nemažų Kryžiaus Kelio koplyčių. Šios šventovės yra garsiausios Žemaitijoj ir žinomos visoje Lietuvoje. Tikintieji šias šventoves lanko ištisus metus gausiai, daugiausiai liepos mėnesio 2-12 dienomis /15/.

Londono lietuvių parapiją marijonai perėmė ir vienuolyną atidarė po Atnaujintojo mirties. Ši parapija priklauso taip pat Lietuvos marijonų provincijai.

Senkus, t.p. - P. Būčys 1927.V.18 vysk. K. Paltarokui / AMGen., Dom. Panevėžensis. Tit. proprietatis, n. 1/./13/ J. Totoraitis, Žemaičių Kalvarija. Marijampolė 1936, p. 13, 66.

/14/ AMGen., Domus Kalvariensis. Docum. Traditionis, n. 1. - J. Staugaitis 1927.XI.11, n. 6757 P. Būčiui, t.p., n. 6.

/15/ J. Totoraitis, t.p.

g. *Marijampolės biblioteka*. Vyr. Vadovas marijonų bibliotekų steigimą Friburge, Amerikoje ir Lenkijoje sekė atidžiu dėmesiu. Tą patį darė Lietuvoje, ypač gyvendamas Vilniuje. Tarp kitko siekė kiek galima visus lietuviškus leidinius ir kitomis kalbomis lituanistiką, ypač senesnius, liečiančius Lietuvos civilinę ir bažnytinę istoriją surinkti /1/. Nepaprastu uolumu iš knygynų ir antikvariatų pats rinko ir kitus bendrabrolius dažnai skatino tai daryti /2/. Renkant knygas ir tvarkant didžiausias jo talkininkas buvo kun. Jonas Kriščiukaitis, tame darbe labai patyręs. 1925 m. apleisdamas Vilnių, vysk. Jurgis apie 60 dėžių kantriai surinktų veikalų, šaltinių, nepaisant įvairių sunkumų, per Latviją pasiuntė į Marijampolę /3/. Iš nuolat augančio rinkinio rūpinosi sudaryti gerai sutvarkytą biblioteką. Pagal kai kuriuos vietos vyresniuosius biblioteka

---

/1/ JM 1921.IV.13 P. Būčiui, n. 4 ir 1922.XI.5 F. Kudirkai, n. 13.

/2/ Plg. JM 1923.III.14 Būčiui, n. 18 ir Kudirkai.

/3/ J. Kriščiukaičio 1925 m. laiškai: VIII.22, n. 3; IX.13, n. 4 ir 4 kiti JM, daugelis JM Būčiui ir atvirkščiai /AMGen./

buvo skirta tik marijonams. Bet jos steigėjas kitaip mintijo, sakydamas: "... rūpinkitės įsteigti biblioteką, kad ji ne vien Marijonams, bet ir kitiems mokslo žmonėms galėtų tarnauti. Liūdna man žiūrint į labai dideles vienuolynų bibliotekas..., kurios be katalogo, be tvarkos pasilieka, neprileidžiami prie knygų žmonės. Tai talentas pakastas po žeme. Man rodos, mes Marijonai savo Biblioteką gerai sutvarkę, taip pat galėsime Bažnyčiai ir visuomenei tarnauti, o net ir apaštalavimo darbą dirbti ..." /4/.

Tokie Atnaujintojo ne tik eiliniai nuolatiniai rūpesčiai nešė vaisius. Marijampolėje sudaryta apie 40000 tomų biblioteka su namažos vertės numizmatiniu rinkiniu /5/. Visa tai tiek marijonams, tiek kitiems tapo labai naudinga.

/4/ JM 1925.X.27 P. Būčiui, n. 66.

/5/ J. Kriščiukaitis 1925.X.21 JM, n. 9.

h. *Kiti Atnaujintojo lietuviški darbai*. Tuo pačiu metu Kauno universitete dėstė trys marijonai: P. Būčys fundamentalinę teologiją ir teologijos enciklopedinį kursą. Kunigai J. Vaitkevičius ir Ignas Česaitis moralinę teologiją /1/. Be to, P. Būčys ėjo universiteto vicerektoriaus /1923-1924/, rektoriaus /1924-1925/ ir po to vėl filosofijos-teologijos fakulteto dekano pareigas. Profesoriui Būčiui taip pat buvo uždėta Lietuvos Katalikų Veikimo generalinė sekretorystė /2/.

Šis pareigų užkrovimas Vyr. Vadovui gana nepatiko, bet laikinai buvo priverstas pakęsti, kaip būtiną blogį. Jis ieškojo būdų, kad bendrabroliai, ypač iškilesni, galėtų tarnauti savo Kongregacijai /3/. Dažnai taip pat jis mintijo apie gerai paruoštinas liaudies misijas ir jų naudą. Jas labiau vertino, negu narių mokslinį darbą, sakydamas: "... tai geriausias vaistas gaivinant liaudies dvasią"... /4/. Rūpinosi šiuo apaštalavimo būdu ne tik Lietuvoje, bet ir taip pat Šiaurės Amerikoje ir Didžiojoj Britanijoj /5/. Pasauliečių kunigų atliekamoms rekolekci-

---

/1/ Plg. Būčys 1923.X.5, n. 7, X.21, n. 9 JM.

/2/ Lietuvių enciklopedija, III, 306.

/3/ JM 1924 m.: II.7, n. 37; VII.22, n. 47 P. Būčiui.

/4/ JM 1925.X.25, n. 66 P. Būčiui.

/5/ Plg. JM 1924.IV.14 P. Būčiui, n. 43.

joms naudojimą Marijampolės namo mielai leido /6/. Marijonai šiuos Reformatoriaus norus apie misijas, rekolekcijas gana uoliai pildė /7/.

Be minėtos veiklos dar žymėtina, kas seka. - 1922 m. Kauno marijonai įkūrė bendrabutį teologijos ir filosofijos studentams ir jį vedė / 8/. - Po 1923 m. Marijampolės marijonai apėmė administruoti Šv. Vincento Pauliečio bažnyčią ir vesti senelių prieglaudą /9/. Nuo 1924 metų, vadovaujant vysk. J. Matulaičiui, ruoštasi kurti profesinę mokyklą.Ji kurtina buvo arba Marijampolėje arba Kaune ar Šiauliuose/10/, kurioje mokytųsi marijonų ir pasauliečių jaunimas. Tuo tarpu pasauliečiai broliai kitais būdais stropiai ruošiami įvairiems darbams: mokytojų, žemdirbių, sodininkų, gėlininkų, stalių, elektrotechnikų, kalvių, batsiuvių, siuvėjų ir kitiems /11/. Vyriausio Vadovo patvarkymu pradėta broliams atskira profesinė biblioteka. Atidarytos įvairios savos dirbtuvės ir kitos naujos ruošiamos /12/. Kunigus, stojančius į marijonus, paprastai siųsdavo aukštesnėm studijom /13/. Tai buvo daroma, kad apaštalavimas būtų sėkmingesnis.

"RIKIUOKITĖS, AUKOKITĖS!"

Kaip visuomet ir visur, taip ypač veikdamas tarp bendrabrolių lietuvių, Reformatorius visu uolumu siekė išorinius darbus tiksliai sutvarkyti. Tačiau pirmiausia, kaip jam buvo įprasta, kiekviena proga stiprino išorinės veiklos pagrindą: tikrą religinę dvasią, dvasinį gyvenimą. Tam tarnavo arkivyskupo Jurgio patarimai, perspėjimai, potvarkiai, dvasi-

---

/6/ JM 1924.II.7 P. Būčiui, n. 37.

/7/ Pagrindiniai liaudies misijonieriai buvo: Z. Drabnys, P. Andziulis, J. Vaitkevičius, A. Petrauskas, Vl. Draugelis.

/8/ P. Būčys, Domus Caunensis. Relatio de statu domus / CGG, Relationes domorum, V, n. 9, 7.

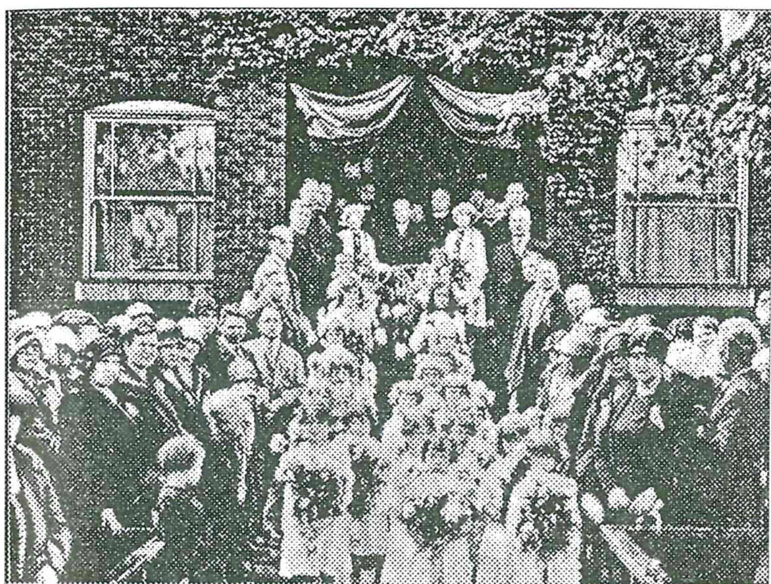
/9/ Elenchus...Marianorum a. 1927, 16-17.

/10/ Plg. JM 1924.II.7, n. 37 P. Būčiui; 1924; 1924.X.27 V. Gergeliui; P. Būčys 1926.III.17 JM, n. 13. - J. Totoraitis, Marijampolės...vienuolynas, 62.

/11/ Plg. JM V. Gergeliui, t.p.

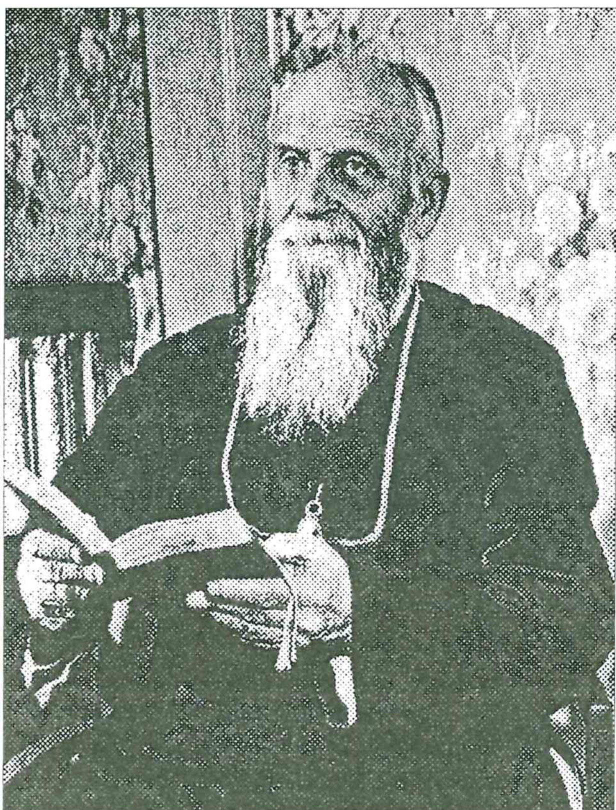
/12/ J.Totoraitis, Paskutinis a.a. arkiv. J. Matulevičiaus įsakymas. Šaltinis 1928, n. 4, 56.

/13/ JM 1924.II.7 Būčiui, n. 37.

Arkiv. J. Matulaitis paskutinį kartą Čikagoje Aušros Vartų Marijos Marijonų parapijoje 1926 m. birželio 11 d.

Vysk. Petras Pranciškus Būčys pal. J. Matulaičio marijonų atnaujinime didžiausias talkininkas

niai skatinimai, mąstymai /14/. Žinoma, ne visus norus, troškimus atsiekė, tačiau rūpesčiams netrūko vaisių: laimingai pradėtus darbus palyginti nemažam skaičiui bendrabrolių darbininkų toliau tęsti paliko. Lietuvos Vikarijato - Provincijos 101 narys vedė gimnaziją, vieną bendrabutį moksleiviams ir vieną studentams, senelių prieglaudą, du našlaitynus. Administravo vieną parapiją ir 4 filialines bažnyčias; leido savaitraštį; dėstė universitete ir kitose aukštesnėse mokyklose, vedė liaudies misijas, veikė įvairiose draugijose ir t.t. Be to, talkino darbuose

pirmiesiems latviams marijonams ir kylantiems amerikonams /15/. Įkurti trys vienuolynai ir kiti du baigiami steigti.

Darbuose, kuriuos Vyriausias Vadovas Lietuvoje atliko, geriausias ir didžiausias bendradarbis pasirodė kun. Pranas Būčys, vienuolijos naujinimo bendras, kuriam po arkivyskupo J. Matulaičio mirties buvo patikėtas Kongregacijos vairas.

Paskutiniais agonijos žodžiais: "RIKIUOKITĖS, AUKOKITĖS! Rikiuokitės ir pasiaukokite!", tartais lietuviui marijonui, Atnaujintojas suglaudė savo troškimą: tinkamą bendrabrolių susiorganizavimą ir vispusišką KRISTUI IR BAŽNYČIAI pasiaukojimą. Šie žodžiai kiekvienam marijonui LIKO ir LIEKA ATMINTINI.

/14/ Plg. JM m.:X.28,n.10;XII. 13, nr. 15 Kaz. Rėklaičiui.

/15/ Latvijoje 2 kunigai ir Amerikoje 6.

E. Generalinė Kapitula Dancige

Ši kapitula paskatino Kongregaciją kurtis Latvijoje, Gudijoje ir Italijoje. Todėl prieš rašant apie tų kraštų marijonus, dera šiek tiek kalbėti apie pačią kapitulą.

1. Pasiruošimas

Pagal galiojančias marijonų Konstitucijas generalinė kapitula reikėjo sušaukti kas šešti metai /1/. Kadangi atgaivintų marijonų pirmoji nepaprasta kapitula įvyko 1911 metais, sekanti eilinė kapitula reikėjo šaukti 1917 metais. Tačiau jos sušaukimą karas, tebesitęsiantis Lietuvoje ir Lenkijoje iki 1920 metų, taip pat pokario painios aplinkybės sutrukdė /2/. Politinėms sąlygoms 1922 metais šiek tiek pagerėjus, Vyr. Vadovas Vilniaus vyskupas Jurgis nurodė kapitulą atlikti sekančiais metais ir norėjo, kad ji būtų Vilniuje /3/. Tačiau įtempti politiniai santykiai tarp Lenkijos ir Lietuvos to neleido, o tikėtasi Viena Austrijoje kapitulos būstinei nebuvo išrinkta. Todėl nutarta rinktis Dancige. Vietos ordinaras Eduardas O'Rourke, Matulaičiui ir kitiems marijonams gerai žinomas, juos pakvietė kapitulai į Dancigą, jai skyrė Šv. Karolio Boromiejaus Seselių namus /4/. Pagal galiojančias konstitucijas kapituliarai buvo: vyresnysis ir vienas delegatas iš kiekvieno namo, kuriame nuolat gyvena bent 12 narių /5/. Bet ne visi 6 esantys namai ir 2 rezidencijos

/1/ "Institutum Fratrum Marianorum", nr. 230.

/2/ Vysk. J. Matulaitis laiške kun. P. Būčiui 1920.III.19 d. pamini: "...Reikėtų mums visiems kur susirinkus vienuolijos reikalus aptarti ir sutvarkyti. Bet dabar dar negalima" /JM P. Būčiui, AMGen., n.1/.

/3/ JM 1922.III.19 F. Kudirkai, n. 13 ir 1922.XII.22 P. Būčiui, n. 14.

/4/ Heumarkt 5 arti vyskupo namo Heumarkt 6. JM 1923.IV.24, N.19; V.25, n.25 P. Būčiui ir VI.26 tūlam lenkui kunigui MIC /ERom./. Kadangi atvykimas į savus namus visiems nariams buvo neįmanomas dėl tarsi karo stovio tarp Lenkijos ir Lietuvos, todėl buvo priversti rinktis ne savo namuos /GM, Relatio a. 1923 ad S. Sedem, f.2; 21/. Plg. GM 1923.II.3 K. Bronikowskiui, n. 11 ir 1923.VI.2 tam pačiam, n. 13.

/5/ Nr. 235.

turėjo po 12 narių. Todėl pagal bendrą narių norą Vyr. Vadovas parūpino iš Šv. Sosto, kad senesni būtų kapitulai išrinkti tarp lenkų ir lietuvių /6/.

Prieš kapitulą Generolas stropiai surinko apie vienuolijos padėtį žinias, kurios patarnavo tiek pranešimui Šv. Sostui, tiek kapitulai. 1923 metais lankydamas Apaštalų Sostą nuo birželio 20 iki liepos 11, vysk. Jurgis apie vienuolijos stovį Šv. Vienuolių Kongregacijai Marijos Aplankymo šventėje liepos 2 d. įteikė platų pranešimą /7/. Tuo pačiu Romoj buvimo laiku taip pat kitus marijonų reikalus atliko.

/6/ GM 1923.VI.8 Šv. Sostui /CGG, Antecedentia,n.1. Šv. Vienuolių Kongregacijos leidimas: kardin. C. Laurenti 1923.VII.12, nr 4165/23.

/7/ JM 1923.VI.26 tūlam lenkui kun, MIC /ERom./.

1). Truputis apie Kongregacijos stovį 1909-1923 metais

Minėti pranešimai Šv. Sostui Kongregacijos stovį nuo reformos iki 1923 m. pradžios aiškiau nušviečia. Nemažai jau sakėme. Kai kas glaustai dar pridėtina.

a. Apie asmenis. -Nuo 1909 metų Kongregacijon priimti apie 140 narių. Iš naujokyno pasitraukė 29; iš profesų, pasibaigus laikiniems įžadams - 9; laike apžadų - 1. Po amžinų įžadų nepasitraukė nei vienas. 1923 metų pradžioje buvo 69 po įžadų, 25 naujokai ir 113 postuliantų - bandinių. Taigi iš viso 107 /1/, kurie gyveno 6 namuose ir 2 rezidencijose. Juvenatai Marijampolėje ir Rašnoje bei naujokynai Čikagoje, Skorzec, Marijampolėje lavino kandidatus, kurių tuo laiku buvo virš 100/2/.

b. Apie nuosavybes bendrai. -1909 metais marijonai pradėjo darbus, neturėdami beveik nieko, vien pasitikėdami Dieviškąja Apvaizda. Pradžioje vos ne vos užteko įeigų, būtinų Petrapilio, vėliau Friburgo naujokynams. Atskirus namus steigiant arba atnaujinant, pačioj pradžioj

/1/ GM Relatio ad S. Sedem a. 1923,ff.4-6.-CGG, Status personalis Congregationis IV. Elenchus sodalium,n.2; nariai Marijampolės ir Kauno namų 1923 m.,nr.3; lenkai nariai, Skorzec,4.

/2/ Kongregacija namus turėjo Seinų, Žemaičių, Vilniaus, Podlach, Čikagos vyskupijose; Varšuvos vyskupijoj 1 namą ir 2 rezidencijas /GM,Relatio ad S.Sedem a,1923.ff. 4-5;7/.

nariai beveik nuolat patyrė didelį visų dalykų trūkumą, stoką, ypač pasaulinio karo metu. Turtai, kuriuos 1923 m. kongregacija turėjo, daugiausia įgyta narių stropumu ir sunkiu, pasišventusiai atliekamu darbu, dalinai atgauta iš anksčiau turėtų, kaip Marijampolėje, Skorzec ir Rašnoje. Dalinai vietos vyskupai arba davė, kaip Kaune arba leido naudotis, kaip prie Varšuvos Bielanuose. Dalinai dovanojo įvairūs geradariai. Kongregacija, kaip tokia, bendrai jokių turtų neturėjo /3/, bet kiek galint savanoriškai vieni kitiems pagelbėdavo /4/.

c. Darbai. -Trijose marijonų vedamose parapijose buvo aptarnaujama virš 26000 tikinčiųjų, kurių skaičius dažniau einančių sakramentų, augo /5/. Be to dar patarnavo tikintiesiems prie 3 ne parapijinių bažnyčių ir dviejų koplyčių. Vedė dvi gimnazijas, tris bendrabučius, dvi pradines mokyklas, vieną profesinę - amatų; tris prieglaudas, našlaitynus. Vienas narys valdė Vilniaus vyskupiją. Skaičius narių įvairiose draugijose, kurias vedė vienuolija, taip pat augo /6/. Apie spaudos apaštalavimą ir t.t. jau yra minėta. Pabrėžtinas reformatoriaus ir narių įnašas vienuolinio gyvenimo puoselėjime. Šiuo metu generolas vieną Seserų kongregaciją įsteigė, o įvairias devynias kitas bendruomenes marijonai vyskupų valia talkino patarimais, nurodymais, parašydami, pertvarkydami konstitucijas ir joms išrūpindami Apaštalų Sosto patvirtinimą /7/.

Rusų priespauda, 1914 metų pasaulinis karas ir jo sunkios pasekmės kongregacijos pažangą ir augimą labai sulėtino. Audringuos laikuos, ypatingose aplinkybėse Generolas ne visuomet, nei visur galėjo visus namus aplankyti. Kiek galėdamas, tai darė ir stengėsi gauti pranešimus, relacijas. Paskyrė savo vikarais du narius: kun. Vl. Jakowski lenkams, o kun. P. Būčį lietuviams, kurie jį pavaduotų ir jam apie viską pranešinėtų /8/.

/3/ Tas pat, t.p., p.14.

/4/ Tas pat, t.p., p.18.

/5/ Tas pat, t.p., p.23.

/6/ Tas pat, t.p.

/7/ Plg. t.p.

/8/ Plg. GM, Relatio ad S. Sedem 1923 p. 21.

Virš minėti darbai atlikti nežiūrint laiko ir vietos sunkumų, kadangi visi nariai, ypač kunigai, daug ir stropiai iš visų jėgų darbavos. Vienuolijoj dvasia buvo gera /9/. Nežiūrint to, reformatorius nuolankiai Apaštalų Sostui prisipažįsta: "Bet nemažai yra, kur neatlikome iš savo silpnumo ir nepatyrimo, dalinai taip pat dėl laiko ir sąlygų sunkenybių. Kiek galėdami, stengsimės, Dievui pagelbstint, visus trūkumus pašalinti /10/.

/9/ Tas pat, t.p., p.p. 1; 22; 23.

/10/ GM, Relatio ad S. Sedem a. 1923, p. 23.

2. Kapitula

Vilniaus vyskupijos, kongregacijos ir kitus reikalus Romoje atliekant, vyskupą Jurgį du kartu priėmė popiežius Pijus XI: 1923 m. birželio 25 d. vieną, o liepos 9 d. su iš Kauno atvykusiu kun. Pranu Būčiu. Apie Romoje atliktus reikalus ir pokalbius Generolas laiške Kauno vyskupui Pranciškui Karevičiui liepos 10 d. pažymi: "Vakar Šventasis Tėvas teikėsi priimti mane ir kun. prof. Būčį. Atsisveikindamas Šv. Tėvas prisiminė Jūsų Malonybę ir vyskupą J. Skvirecką; abiem siunčia sveikinimą ir palaiminimą.

Būdamas Ryme patyriau, kad būtų labai geistina ir naudinga Lietuvai sudaryti Konkordatas su Apaštalų Sostu.

Rūpinausi, kad Apaštalų Sostas atiduotų senobinius vienuolynus naujai įsikūrusioms dijecezijose Kongregacijoms. Įsitikinau, kad neturėdamos pripažintos nuosavybės, negali tos kongregacijos tinkamai plėtotis ir darbuotis. Tokiu būdu bus lengviau apsaugoti bažnytinė nuosavybė nuo visokių pasikėsinimų.

Vilniuje tie patys vargai ir bėdos, bet kol kas Dievui padedant tebevargstu ir kiek galėdamas darbuojuos.

Iš pačio Šventojo Tėvo ir kitų Augštų Asmenų Ryme patyriau daug palankumo, širdingumo, paramos" /1/.

Gavę Apaštališkąjį palaiminimą abu - reformatorius ir koreformatorius - liepos 11 išvyko Dancigan dalyvauti visuotinėj kapituloje /1a/.

/1/ JM 1923.VII.10 vysk. P. Karevičiui, nr. 2.

/1a/ JM 1923.VI.26 nežinomam marijonui kunigui /ERom./.

Kapitula buvo atidaryta liepos 15 dieną. Kapituliarų buvo 13: lietuvių 7 ir lenkų 6 /2/. Žvelgiant į posėdžių žodines eigas ir iš jų plaukiančius nutarimus, aiškiai matosi, kad vyskupas Jurgis šiame suvažiavime buvo ašis, kurio išmintingos nuomonės buvo daugiausiai lemiamos.

Dabar atskirai kalbėtina apie visuotinus posėdžius, rinkimus, nutarimus, generalinę tarybą ir kitką, liečiant tik svarbesnius vyksmus.

1/. Visuotiniai posėdžiai

Visuotiniai posėdžiai vyko liepos 16-19 dienomis. Pirmame posėdyje priimta toji svarstymų tvarka, kurią generolas prieš kapitulą buvo kiekvienam namui pasiuntęs. Ji buvo tokia: 1/ Rinkimai; 2/ Kiekvieno namo stovis, darbai, reikalai; 3/ Visos kongregacijos padėtis, darbai, reikalai; 4/ Konstitucijų pritaikymas Bažnytinės /Kanonų/ Teisės Rinkiniui; 5/ Paruošimas ir sutvarkymas Instrukcijų; 6/ Apie kongregacijos darbų suderinimą ir kryptį; 7/ Kas taisytina, tobulintina juvenatuose, naujokynuose, namuose, apie tvarką, drausmę, mokslus; 8/ Ryšiai su seselių vienuolynais; 9/ Apie įkūrimą Romoje studijų namo, sudarymą prokuratūros ir gal taip pat generalinės kūrijos; 10/ Padalinimas į provincijas; 11/ Apie naujų namų steigimą: Latvijoje ir Gudijoje; 12/ Sutelkimas pinigų bendriems kongregacijos reikalams /3/.

Reliacijos /pranešimai/ ir diskusijos pradėtos nuo tvarkaraščio antro numerio. Kun. J. Kazakas pranešdamas apie Čikagos namą tarp kitko sakė, kad pasauliečiai broliai prašė kokio nors ypatingo abito, kuriuo nuo kitų išsiskirtų. Generolas atsakė neigiamai ir visi kapituliarai pritarė. Vienuolis tebūnie darbais, ne rūbais. -Apie kitus namus pranešė pats Generolas pagal pranešimą, duotą Šventajam Sostui. Jis buvo bendrai nuomonės, kad visos kongregacijos stovis tiek asmenų, tiek jų skaičiaus, tiek medžiaginiu atžvilgiu yra geras, neturto dvasia yra. -Konstitucijos pritaikintinos Kanonų Teisės Kodeksui ir naujom 1921 metais išleistom Šv. Vienuolių Kongregacijos normom, šalia griež-

---

/2/ Buvo lietuviai: vyskupas generolas Jurgis Matulaitis, P. Būčys, V. Dvaranauskas, J. Kazakas, F. Kudirka, J. Totoraitis, J. Vaitkevičius; lenkai: K. Bronikowski, M. Wisniewski, L. Lysik, J. Sobczyk, S. Troszynski, S. Warszawski /Plg. CGG,II. nr. 5: Protocollum sessionis 19.VII.23/.

/3/ CGG,II, nr. 1: Ordo ir JM laiškai 1923.V.2 K. Rėklaičiui, nr. 4-1; 1923.V.2 K. Bronikowskiui, nr. 13.

tos teisės nurodymų įjungiant asketinių. Vyskupas Jurgis mintijo ta prasme konstitucijas reformuoti Kissingen /4/ besigydydamas.

Svarstytas Instrukcijų kongregacijai būtinumas. Generolas pažadėjo būtiniausias paruošti 1924 metais: apie visuotinę kongregacijos idėją, apie pašventinimą veiklos, vyresnįjį, dvasios vadovą; apie išpažintį, mąstymą, namų lankymą /5/. Iki šiol parašytos Instrukcijos su bendrabrolių nuomonėmis reikia siųsti vyskupui Jurgiui kaip medžiagą sudarymui, ištaisymui, naujam vienuoliniam gyvenimui labiau pritaikytas /6/.

Išklausius brolių Broniaus Zaluski ir Vlado Lewandowicz siūlymų apie socialinę veiklą, paruošimą narių, kad pajėgtų įsiskverbti tarp nereligingų žmonių, generolas pastebi, kad socialinė veikla sudaro dalį, bet ne visą marijonų pašaukimą. Labiausiai žiūrėtina į tobulą juvenatų, naujokynų, gimnazijų, parapijų vedimą. Reformatorius nurodė marijonams sekančias ypatingas pareigas: 1. savęs pasišventimą; 2. gerą namų organizavimą; 3. paruošimą narių kongregacijos darbams /7/. Į juvenatą priimtini ir tie, kurie užsimokėti išlaidų visai negali, "kad, sako reformatorius, įsijungimą į tarnybą Dievui ir neturėliams būtų galimas" /8/. -Juvenatas reikia atskirti nuo gimnazijos, novicijatas atliktinas po gimnazijos keturių klasių. "Jaunuolis, sako, turi būti pašaukime sustiprintas amžiuje, kai prasideda pasijų kova" /9/. -Pasauliečių brolių lavinimas reikia tęsti pritaikytas jų supratimui ir pareigoms. - Iš vienos pusės pabrėžė būtinumą griežto vyresniesiems priklausomumo, o iš kitos pusės pažymi, kad kiekvienas narys turėtų aiškiai apibrėžtą veikimo lauką, "kad jo laisvė nebūtų perdaug apribota, jėgos ir

/4/ CGG,II, nr. 4: Protocollum, ps. 1; 3. -Declaratio circa Religionum Constitutiones Codici conformatas, S. Congrgationi pro revisione subiiciendas, ex decreto 26 iunii 1918 /AAS,XIII, 1921,538-39. -Plg. "Normae secundum quas S. Congrgatio de Religiosis in novis religiosis congregationibus approbandis procedere solet". Romae 1922.

/5/ Protocollum, t. p., p. 2;4.

/6/ Ten pat, p. 1.

/7/ Ten pat. -B. Zaluski, Pasiūlymai /CGG,IV,n.4 ir Lewandowicz, t. p., n.3 ir JM, t .p., n.3 ir JM ten pat atsakymas 4-tam numeriui.

/8/ Protocollum, t. p., p. 2.

/9/ Ten pat.

uolumas nebūtų užgniaužiamas" /10/. -Konstitucijų žodžiai: dėstyti "krikščionių mokslą ypač paprastiems" /Const. nr. 3/ liečia nemokyklas, ypač gimnazijas paprastiems ir vargingiems, bet katechizaciją. -Nustatyta, kad kunigai tarp savęs ir ryšiuose su pasauliečiais nesivadintų tėvais /11/. Tik Vyriausias Vadovas tėvo vardu vadinamas. -Kad tūli pamaldumo trūkumai, namuose matomi išnyktų, Tėvas Generolas sekančius nurodymus davė:

"a/ iš žmogaus prigimties pareina, kad jis yra labiau linkęs išoriniams dalykams, negu vidujiniams; todėl reikia visuomet skatinti lavintis maldingumo dvasioje.

b/ Dievui tarnaujama ne tik malda, bet taip pat darbu. Bet būtina abu sujungti, lavintis darbuose Dievo akivaizdoje.

c/ Kas liečia mąstymo būdą, kam yra sunkus Šv. Ignaso metodas, gali daryti mąstomą skaitybą. Kurie yra daugiau pažengę tobulumo kelyje, gali naudoti paprastos intuicijos metodą arba taip pat gali siektis aukštesnių būdų.

d/ Priemonės: konferencijos, rekolekcijos, dvasinis vadovavimas, trumpas naujokynas po keletos metų darbuotės" /12/.

Kas liečia seserų kongregacijas generolas mintijo ir kapituliarai pilnai pritarė, kad jokia jų su marijonų kongregacija nėra teisiškai sujungta, bet marijonams nedraudžiama kunigiškai patarnauti, kiek vietų ir laikų aplinkybės to reikalauja. Be to, buvo nurodyta, kad marijonai ne lengvai priimtų pakvietimus vaišėms, ypač seselių namuose; kad stengtųsi vesti vyrų apaštalavimą /13/.

Prie svarstymų devinto numerio, tai yra, kurti marijonus Romoje, protokolas sako: "Siektina Romoj įkurti studijų namą ir prokuratūrą arba ir Generalinę Kūriją. Visi Gerb. T. Generolui pritarė" /14/.

Kongregacijos padalinimą į provincijas kapitula nusprendė, kad tuo tarpu dar nėra būtina.

Bielanų namui pavesta atnaujinti steigėjo kapą ir surinkti dokumentus apie jo didvyriškas dorybes beatifikacijos reikalu, tačiau saugotis,

/10/ Ten pat, p. 3.

/11/ Ten pat, p. 3, 4.

/12/ Ten pat, p. 4.

/13/ Protocollum, t. p.p. 4.

kad nebūtų dirbtinai skatinamas Dievo tarno kultas /15/.

/14/ Ten pat.

/15/ Ten pat, p. 4, 5.

2/. Rinkimai

Pagaliau liepos 19 d. prieita prie generalinių pareigūnų rinkimo. Vyriausiu Vadovu išrinktas vienbalsiai vyskupas Jurgis, būtent dvylika balsų. Pirmu patarėju išrinktas koreformatorius Pranciškus Būčys taip pat vienbalsiai; antrojo patarėjo pareigai išrinktas Kazimieras Bronikowski /11 balsų/; trečias patarėjas - Jonas Kriščiukaitis /11 balsų/; generaliniu ekonomu V. Jakowski /9 b./ ir generaliniu sekretorium - Jonas Kriščiukaitis /10 b./. Kadangi Atnaujintojas jau du šešmečius, nors ir su Šv. Sosto patvirtinimu, ėjo Generolo pareigas, po rinkimų vienbalsiai nutarta prašyti Šv. Sostą, kad turint omenyje būtinumas ir sąlygas, išrinktą vyriausią vadovą vyskupą Jurgį malonėtų patvirtinti /1/.

Po rinkimų kun. Kazimieras Bronikowski pasiūlė taip pat drauge prašyti, kad Atnaujintojas nuo vyskupavimo naštos būtų išlaisvintas ir grąžintas marijonams. -Vyskupas atsakė, jog naudojęs visas priemones, kad į vyskupus nebūtų pakeltas. Marijonai jau du kartu prašė Romą, kad vyskupą iš pareigų atleistų. Generolas sakė, jog esąs pasiruošęs vyskupo pareigų atsisakyti ir į kongregaciją grįžti. Bet iš kitos pusės esąs pasiruošęs, jei kitaip negalima, klausyti Švento Sosto ir Vilniaus vyskupijai tarnauti /2/. Kaip bebūtų, kun. Bronikowskio siūlymui kapituliarai nepritarė. O prašydami Šv. Tėvą, kad Jurgiui Matulaičiui būtų leista toliau eiti vyskupo ir generolo pareigas, pažymėjo, kad yra tos pačios laiko ir vietos sąlygos ir sakė: “dalis...namų Lietuvoje, dalis Lenkijoje yra; kaip ir dėl karo stovio tarp abiejų respublikų susisiekimas tarp namų sutrukdytas, kartais visai negalimas. Taip sunkiose sąlygose kongregacijai esant, jos vienybei ir išsilaikymui tik Jurgis Ma-

/1/ Protocollum sessionis 19.VII.1923 /CGG, II, nr. 5/.

/2/ Ten pat, nr. 4.

tulevičius gali savo autoritetu ir patarimu patarnauti" /3/. Pagal kapituliarus iš pareigų sujungimo vyskupo žalos nereikia bijoti, kadangi kongregaciją administruoti palengvins lietuviams ir lenkams dabar paskirti generaliniai vikarai /4/. Tai gavęs, Šv. Sostas maloniai sutiko su prašymu "tik šiam kartui" /5/.

/3/ Capitulum ad S. Sedem 19.VII.1923, t.p., nr. 3.

/4/ Ten pat.

/5/ JM Kissingen 1923.VIII.16 P. Būčiui, nr. 24 ir tos pačios dienos kun. V. Kulikauskui, nr. 5.

3/. Nutarimai

Liepos 19 d. kapitula patvirtino nutarimus. Jie remiasi sprendimais ir svarstymais, padarytais visuotiniuos posėdžiuose. Viso yra 43 nutarimai. Žvelgiant į kapitulos visuotinius posėdžius, apie daugelį, kas nutarimuose kartojasi, sakėme: apie ypatingą narių abito nešiojimą /nutarimas 27/; apie konstitucijų reformą /nut: 36/; apie paruošimą Instrukcijų /nut. 37/; ką nori iš tikro pasakyti konstitucijų žodžiai "rudibus praesertim" /n. 40/; tėvo titulu tik generolas vadinamas /n. 29/; apie santykius su Seserų kongregacijomis /n. 25/; apie vykdymą vyrų apaštalavimo /n. 26/; apie steigėjo kapą, dokumentų rinkimą ir dirbtino Dievo tarno kulto vengimą /n. 34; 35/; apie steigtiną Romoj prokuratūrą /d. 38/ ir tuo tarpu susilaikymą kongregacijos dalinimo į provincijas /n. 20/. Apie naujokų, postulantų ir juvenistų auklėjimą kalba nr. 2, 5, 6, 8, 9 /1/.

Manome, kad kiti didesnės svarbos nutarimai yra sekantys: Apie juvenatų prie pagrindinių namų įsteigimą, kurių tikslas yra paruošti jaunuolius vienuoliniam gyvenimui kongregacijoj, priimant tik tuos, kurie, sutinkant tėvams, pažada kongregacijon įstoti /nut. 1/. -Apie auklėjimo metodą kalba trečias nutarimas: "Broliai, kurie rūpinasi jaunuolių auklėjomu, tegu nuolat prieš akis turi pedagoginio mokslo pažangą, tačiau moderniųjų principų tegu aklai neseka, bet naudojasi tikėjimo tiesomis, kad atskirtų gera nuo blogo ten, kas pedagogikos žinovų skelbiama". -Mokiniai auklėtini stipriu maldingumu, bet švelniai įvedant

/1/ CGG, Decreta 19.VII.1923, nr. 1.

pagal Bažnyčios nuostatus ir patarimus /n. 4/. -Tarp ypatingų kongregacijos globėjų yra pridėti šv. Mykolas Arkangelas ir šv. Juozapas /n. 14/. -Išlaikymui ir didinimui maldingumo kapitula patarė priemones: "a/ gerą dvasios formavimą naujokyno metu; b/ kreipimą minties ir širdies į Dievą darbuose ir užsiėmimuose; c/ vyresniųjų ir dvasios vadovų skatinimas; d/ naujokyno ir postulato metu visi tebūnie lavinami klusnumo dorybėje" /nut. 18/. -Nusprendžiama, kad kongregacijos vardas trumpai išreiškiamas raidėmis: M.I.C., kurios reiškia: Congregatio Marianorum Immacukatae Conceptionis /nut. 28/. -Kongregacijos tikslus nereikia sutraukti į vieną arba kitą darbą; pirmiausiai tobuliau atliktina, kas pradėta. "Ypač vengtina polinkis, kad kongregacija kai kuriais atskirais darbais nuo kitų būtinai išsiskirtų" /nut. 39/.

4/. Lenkų posėdis

Tą pačią liepos 19 dieną generolas turėjo atskirą posėdį su lenkais atstovais. Čia pagrindinis klausimas buvo apie marijonų namų steigimą Gudijoje ir Latvijoje. Pagal Kazimierą Bronikowskį gudai turėjo laukti, kol pajėgos bus paruoštos. Tuo tarpu gudus kandidatus reikia siųsti Lenkijon į Skurco naujokyną arba Rašnos juvenatą. Be to tas pats kun. Kazimieras manė, kad Latvijoj galima kurti namą. Bielanų namas buvo pasiruošęs duoti Latvijai lietuvį kunigą Konstantiną Giedrį, jei tik gudas kun. Andrius Cikoto atvyktų į Bielanus /1/.

Gi generolas vyskupas Jurgis atsakė, kad yra sunku svetimšaliams, kaip kun. Giedrys, atvykti Latvijon; o gudas Andrius Cikoto jau trys metai laukia ir nori su savo tautiečiais vienuolinę veiklą kuo greičiau pradėti. Todėl kun. A. Cikoto buvo paliktas Gudijoje Drujos parapijos vikaru, kur buvo pramatoma kurti marijonų namą. Pradžioje gudams naujokynas buvo atliktinas Skorzec, Lenkijoje /2/.

Kadangi kai kurie marijonai kurti namus Latvijoj ir Gudijoj delsė, laukdami pakankamo skaičiaus vietinių narių, /3/ generolas kitaip gal-

---

/1/ CGG, II: Protocollum 19.VII.23, nr. 4, p. 6.

/2/ Ten pat.

/3/ Plg. K. Bronikowski, t. p.; -Vl. Mroczek, Uwagi... /CGG, Proponenda, n. 1, p. 13

vojo ir sakė: "Taip negreit pieisime prie namų kūrimo naujose tautose" /4/. Taip pat čia Atnaujintojas nedelsė. Kur iš tikro kurti ar vesti kitų tautų namus asmenų ar pinigų trūko, jis stipresnius namus broliškai įpareigoti nedelsė. Tai dalinai jau sakyta, o kita lieka sakyti.

/4/ JM pastaba ant V. Mroczek, Uwagi..., t. p., p. 13: "Przy takich worunkach nepręko doszlibysmy do zalozenia domow w nowych narodach".

5/. Pirmasis naujos tarybos visuotinis posėdis

Pirmame generalinės tarybos posėdyje 1923 m. liepos 20 d. generaliniu vikaru lietuviams išrinktas Pranas Būčys ir jam pridėti patarėjai kun. Juozas Vaitkevičius ir kun. Jonas Totoraitis, o lenkams paskirtas Kazimieras Bronikowski su patarėjais Steponu Warszawskiu ir Vladu Lysik. Po to namų vyresniaisiais paskirti: Čikagos Vincas Kulikauskas ir jo patarėjai Feliksas Kudirka ir Kazimieras Rėklaitis; Marijampolės - Vincas Gergelis su patarėjais Vincu Dvaranausku ir Julium Kazaku; Kauno Juozas Vaitkevičius ir patarėjai Vincas Dargis su Jurgiu Tilvyčiu; Bielanų namo vyresnysis patvirtintas Steponas Warszawski ir jam pridėjus tarėjais Vladu Lysik ir Konstantinu Giedriu. Į Rašnos namą paskirti Aleksandras Boltuc ir Juozas Jarzębowski. Be to taryba norėjo, kad K. Bronikowski, leidžiant aplinkybėms, tvarkytų Skurco namą /1/.

Tame pačiame posėdyje nuspręsta Šiaurės Amerikon siųsti Kaz. Rėklaitį, Kaz. Matulaitį, Mykolą Urbonavičių, o Julių Kazaką perkelti į Marijampolę; kunigus Joną Sobczyk ir Jurgį Tilvytį paskirti tolimesnėms studijoms. Drauge nuspręsta, sutinkant vietos vyskupui nepaprastu nuodėmklausiu skirti Juozą Vaitkevičių, o ordinariniu nuodėmklausiu ir patarėju Vargdienių Seselėms Marijampolėje skirti Juozą Vaitkevičių, o ordinariniu nuodemklausiu ir dvasios vadu Justiną Novicką /2/.

Tai, kas minėta anksčiau, atlikus, Dancige darbai užbaigti, bet atskiruose namuose ir dviejuose vikarijatuose visuotinės kapitulos nutarimai liko vykdyti.

Generolas vysk. Jurgis taisyti sveikatai praleido Bad Kissingene

/1/ CGG, Posėdžio protokolas / Protocollum sessionis, nr. 1/.

/2/ Ten pat.

apie 25 dienas. Vilniun sugrįžo rugpiučio 19 dieną /3/. Dabar tarp įvairių darbų stengėsi kurti marijonus Latvijoje, Gudijoje ir Italijoje.

/3/ Pastabos ant paso /AMGen., GM, Personalia, nr. 6/. -JM laiškai Kissingen, Kapellenstr. 2, 1923.VIII.13/ K. Rėklaičiui, nr. 5-1 ir 1923.VIII.16 P. Būčiui, nr. 24. -Kissingene tuo pačiu laiku buvojo taip pat kun. V. Dvaranauskas.

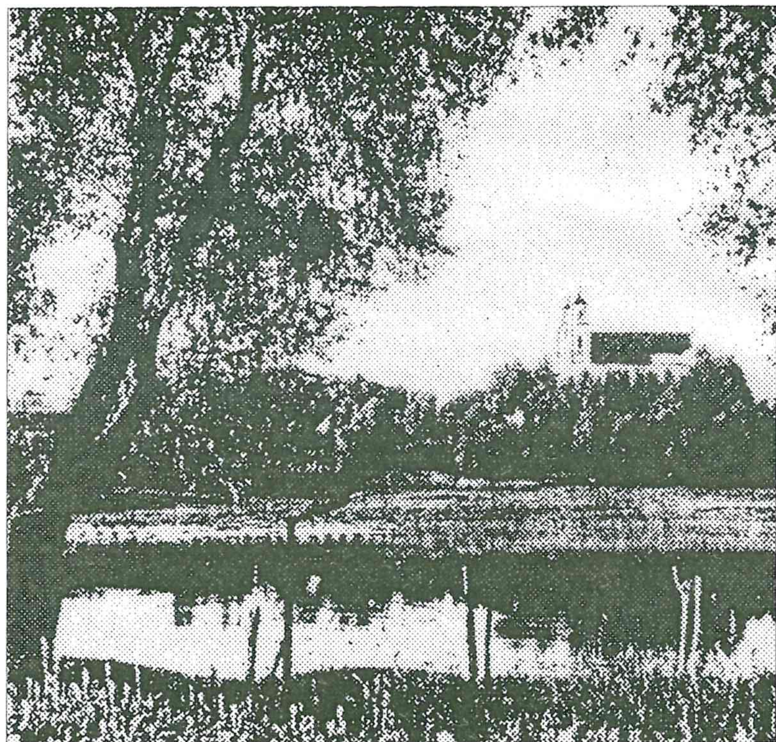
F. Gudija 1920 - 1927

1. Pradžia 1920 - 1923

Kai generolas vyskupas Jurgis 1918 metais atėjo valdyti Vilniaus vyskupijos, jinai apėmė nemažai gudiškų žemių. Tautinis judėjimas augo ir šioje tautoje. Bet buvo skaitlingi kitų tautų žmonės, taip pat klere, kurie gudų klausimą tiek tautinį, tiek bendrai politiniai - bažnytinį ypatingai Vilniaus vyskupijoje visiškai nenorėjo pripažinti /1/. Gi kitaip galvojo ir veikė naujasis vietos vyskupas. Šios tautos tautinį atgimimą jisai aiškiai matė. Jam labiausiai rūpėjo, kad atgimstančioje tautoje taip pat vystytųsi dvasinis, vienuolinis gyvenimas.

Jau 1919 metų gale, kada vyskupija dar kentėjo po komunistais, vyskupas apie gudų reikalus plačiai kalbėjo su jaunu gudu kunigu Andrium Cikoto, Molidečnos, Vilniaus vyskupijos klebonu, kuris po to tapo pirmas gudas marijonas ir didžiausias savo tėvynėje kongregacijos puoselėtojas. Šis pokalbis aiškiai vyskupo mintį gudų klausime parodė ir yra kaip jo apaštalavimo šioje tautoje programa. "Sakiau, žymi savo

dienoraštyje, kad aš esu katalikas vyskupas ir visiems lygiai noriu tarnauti bei visų savo žmonių dvasios reikalų lygiai žiūrėti. Man visi lygūs - tiek baltgudžiai, tiek lenkai, tiek lietuviai. Bet kadangi čia, Vilniuje,

Gudų marijonų pradmenys Drujoje

tautiniai reikalai labai opūs, ir labai keistai bei savotiškai į juos žiūrima, reikia būti atsargiam. Sakau, kad aš gudų atgijimui ne tik nesipriešinsiu, bet ir remsiu, kad jis iš vagos neiškryptų. Sąlygas siūlau

/1/ J. Matulaitis, Vilniaus meto dienoraštis /Jurgio Matulaičio Užrašai". Redagavo Ona Mikailaitė, 1919.II.27. -Apie tautų santykius vyskupijoje kai ką jau kalbėjome.

tokias: 1/ rūpinkitės, kad darbas būtų varomas katalikiškai; 2/ jūs kunigai, bedirbdami neužmirškite savęs - savo dvasios reikalų ir gyvenimo; stenkitės būti pavyzdingi; 3/ man viską praneškite, kad žinočiau, ką veikiate. Patariau, kad žmonių dvasią keltų; kad galima būtų steigti moterų ir vyrų vienuolijas. Žadėjau jiems ypač šiame darbe padėti. - Dar pridėjau, kad man nerūpi tautybės, bet aš remsiu jų darbą štai dėl ko: 1/ matau, kad baltgudžių liaudis tamsi; nemoka katekizmo, nemoka išpažinties atlikti, geriausiai tuos dalykus išmoks, jei bus mokomi savo gimtąja kalba; 2/ baltgudžiai jau juda, atgyja, kyla ir, jei kunigai katalikai nepakreips to judėjimo į tikras vėžes, jos iškryps ir eis prieš Bažnyčią; 3/ Bažnyčios uždavinys ne kalbų mokyti, o išganymo dalykų liaudžiai suprantama kalba; 4/ baltgudžiai susipratę paskui kaltins Bažnyčią, jei ji stengtųsi juos nutautinti. 5/ Mums turi rūpėti ir gudai stačiatikiai, ir buvę unitai, o prie jų mes galėsime prieiti, tik baltgudiškai Dievo žodį jiems skelbdami, ir tai kaip tik savo pareiga ir pašaukimu turėtų laikyti kunigai baltgudžiai" /2/. Kadangi kun. Cikoto prašė, vyskupas jam leido vykti darbams į sostinę Minską, kur buvo centras gudų bažnytinio judėjimo /3/. Ten jis buvo paskirtas diecezinėj seminarijoj dogminės teologijos profesorium /4/. Po to šiuo didžios išminties ir gabumų vyru vyskupas pasinaudojo atnaujinti tarp gudų vienuolinį gyvenimą, kuris rusų valdžioje patyrė tą patį skaudų likimą, kaip ir kaimyninėse tautose. Vyskupas Jurgis, apėmęs Vilniaus vyskupiją, nerado joje jokio vienuolinio gyvenimo /5/.

Apie šios padėties pataisymą vyskupas antrą kartą su kun. profesorium Andrium Cikoto kalbėjo 1919 m. balandžio 17 d., Didįjį Ketvirtadienį Vilniuje, toj pačioj komunistų priespaudoje. "Kalbėjome, pažymi vyskupas, ir apie vienuolijų steigimą baltgudžiams - vyrų ir moterų. Siū-

/2/ Tas pat, ten pat.

/3/ Ten pat.

/4/ Tas pat, t. pat, 1919.IV.17.

/5/ JM raštas 1923.VI.8 Šv. Sostui /AMGen., Domus Drujensis I, Erectio domus, nr. 1/.

/6/ Vilniaus dienoraštis /Užrašai/ 1919.IV.17. -A. Cikoto gimė 1891.12.5, žymus Vilniaus seminarijos auklėtinis /1909-1913, po to Petrapilio Dv. Akademijoj iki 1917 m. gavo teologijos kandidato laipsnį, sielovadai iki 1918 m.

liau, kad gal vyrų šaka norėtų prisijungti prie mūsų, mes tautų nepersekiojame, visoms lygiai tarnaujame, stengiamės žmones grąžinti toms tautoms, iš kurių jie yra kilę. Moterų šaką būtų galima kurti atskirai /nuo Vargdienių Seserų įsteigtų Lietuvoje. S. Mt./. Jam ta mintis patiko. Ir jis pats buvo manęs į vienuolyną stoti. -Žadėjau vienuolijų steigime jam padėti. -Man rūpi, kad gudų atgimimas eitų katalikiškai, kad pabudusios tautos taip pat dvasinis gyvenimas taptų gilesnis. Kunigas Cikoto man atrodė labai protingas ir Dievo dvasios pilnas" /6/.

Iš ką tik sakyto aišku, kad vyskupo Jurgio ir kun. Cikoto norai apie vienuolinio gyvenimo atnaujinimą sutapo. Vyskupo patarimą apie marijonų įkūrimą Gudijoj sekdamas, kun. A. Cikoto pirmas gudas į Kongregaciją 1920 m. rugsėjo 1 d. įstojo. Atlikęs naujokyną Marijampolėje,

Pirmas gudas marijonas kun. Andrius Cikoto (1891-1952), Vyriausias Marijonų Vienuolijos Vadovas (1933-1939), rytų apeigų apaštališkasis administratorius Mandžiūrijoje 1939-1948, ištremtas į Sibirą ir ten nukankintas 1952 m.

---

dirbo Malodečnoj /AMGen., A. Cikoto, Personalia. Testimonia de studiis, 3.XII.1922, nr. 1a/.

/7/ Elenchus...Marianorum a. 1938, p. 7.

1921 m. rugsėjo 24 d., Marijos šventėje pirmus įžadus padarė /7/. Po to jis lietuvių kalboje tiek pažengė, kad galėjo misijas lietuviams Š. Amerikoje vesti. Į Ameriką atvyko tų metų kovo 20 dieną. Darbuodamasis taip pat telkė pinigus, kurie buvo būtini kurti gudų namą. Tuo tarpu generolas vyskupas lukšteno to namo steigimo teisinius klausimus /8/. Būsimą vietovę gudams išrinko vienuolyną ir parapiją su 40 hektarų žemės Drujos mieste, Vilniaus vyskupijoje. Viskas nuo 1646 metų iki 1835 m. priklausė Tėvams Bernardinams, o po to buvo supasaulinta /9/. Todėl generolas dviems prašymais, 1923 m. birželio 8 d. paruoštais, prašė Apaštalų Sostą, kad minėtą Drujos vienuolyną, bažnyčią ir žemę malonėtų atiduoti Marijonams, kurie ten įsteigtų vienuolyną, naujokyną: "Gudams, kurių žmonės daugiausiai yra achizmatikai ir nėra vietinių vienuolių, kurie jų išganymu ir atsivertimu rūpintųsi" /10/. Prašymus Tėvas generolas asmeniškai, lankydamas Romą /ad limina/ 1923.VI.20 - VII.10 Šventam Sostui įteikė /11/. Pop. Pijus XI nuosavybę liepos 23 d. marijonams atidavė /12/ ir rugpiūčio 10 d. leido kurti namą su naujokynu /13/. Tačiau tą raštą T. generolas įvykdė sekančiais metais /14/. Šį įvykdymą buvo priverstas atidėti, kadangi vienintelis narys gudas A. Cikoto naujokų vedėju tik keletą mėnesių prieš amžinus įžadus paskirti galėjo /15/. Taip pat namo vyresniuoju.

Tą patį kun. A. Cikoto generolas buvo pasiruošęs kuo greičiau atšaukti iš Amerikos, norimas studijas Romoje atidėti vėlesniam laikui, kad tik Drujoje darbas greičiau prasidėtų. 1922 m. gruodžio 17 d.

/8/ Plg. JM 1922.XII.17 ir XII.29 P. Būčiui nr. 14 ir 15.

/9/ Plg. kun. A. Zienkiewicz 1923.VI.5 nr. 8 JM.

/10/ Erectio domus et titulus proprietatis, nr. 1, 2, 3 /AMGen., Domus Drujensis I/.

/11/ JM 1923.V.4 A. Cikoto, nr. 1.

/12/ Dekreto nr. 3899/23/AMGen., Domus Drujensis I. Titulu prprietatis, n. 4.

/13/ Dekreto nr. 4033/23 ten pat. Erectio domus et novitiatus, n. 4a.

/14/ Plg. t. p, nr. 4; Decretum concessionis tituli proprietatis, t.p.n.9. -Decretum erectionis, t. p. n. 10. -Tą pačią dieną vysk. Jurgis įkūrė Jėzaus Eucharistijoj Tarnaičių Kongregaciją /AMGen., Sorores II, Ancillae Jesu in Euch., n. 3/, kurios stipriai rėmė marijonų darbus.

generolas laiške kun. Būčiui rašo: "...Kun. Cikota čia labai reikalingas. Jei jis čia bus, tuoj apie jį susispies daug rimtų žmonių ir galės pradėti darbą. Dabar tie žmonės pakrikę, gal ir visiškai dingti vienuolynui. Rašysiu jam, kad vasarą grįžtų čionai, Rymą toliau kada ras. Man rodos, čia būdamas daugiau Bažnyčiai naudos padarys" /16/. Veikiant generolui, apie gegužės mėnesį 1923 m. jau buvo 4 gudai kunigai, vienas klierikas ir pasauliečių, kurie pareiškė norą stoti į Kongregaciją /17/. Pradėtini darbai labai šaukėsi vedėjo, kuriuo niekas kitas negalėjo būti, o tik kun. Cikoto. Todėl 1923 m. gegužės 4 d. generolas rašė: "Būtinai reikia, kad Tamsta grįžtum šįmet; be tamstos daug darbų negali eiti ir nėr kam organizuoti ir organizacijos vesti. Daug duos mokslo gyvenimas ir darbas, kad ir užsieniuos kiek nori negalėsi jo įsigyti" /18./ - Todėl tų pačių metų birželyje kun. Cikoto grįžo Vilniaus vyskupijon. Buvo paskirtas Drujos parapijoj vikaru. Jos klebonas Ant. Zienkiewicz labai marijonus jų planuose rėmė /19/ ir buvo skaitomas tarp marijonų kandidatų /20/.

Apie T. generolo vyskupo Jurgio Generalinėj kapituloj pastangas, kad nebūtų delsiama kurti gadų namą, minėjome kalbėdami apie Dancigo kapitulą.

/15/ Plg. S. Congr. de Religiosis, n. 4033/23 kaip 13.

/16/ JM 1922.XII.29 P. Būčiui n. 15.

/17/ GM 8.VI.23 ad S. Sedem. Dom. Druj. I. Erectio domus, n. 1.

/18/ Nr. 1.

/19/ A. Zienkiewicz 1922.VII.12, n. 5, 1923.V.16, n. 7; 23.VI.5, n. 8 JM ir jo 1922.V.17, n. 1, 22.VII.11 tam pačiam.

/20/ A. Zienkiewicz 1923.VI.5 GM, nr. 8.

2. Tolimesnis darbų vedimas 1923 - 1927

Drujos marijonų kūrimosi pagrindinę naštą nešė pirmas ir tuo tarpu vienintelis gudas kunigas marijonas Andrius Cikoto. Ši našta buvo sunki. Darbai buvo kupini sunkumų. Kun. Cikoto talkino vyskupo Jurgio naujai įsteigtai Jėzaus Eucharistijoj Tarnaičių Kongregacijai; ėjo

---

/1/ A. Cikoto 1924.II.4 JM, nr. 4.

sielovados pareigas; naujino vienuolynui pastatus; gimnazijoj dėstė lotynų kalbą; atidarė juvenatą ir jam vadovavo. 1924 m. buvo auklėjami 9 jauni kandidatai /1/. Pirmą jam talkininką generolas atsiuntė brolį Kovalevskį, rusą, kuris neseniai naujokyną atliko Skorzec, Lenkijoje /2/. Žinios apie vietinių kandidatų gausėjimą Tėvui Generolui buvo džiugios: "Džiaugiuos.../.../ Duok, Dieve, kad būtų geri" /3/.

1924 m. gegužės 7 d. kun. Cikoto gavo nuosavybės raštus, apie kuriuos aukščiau. Jis taip pat paskirtas namo vyresniuoju ir klebonu. -Minėtas bernardinų vienuolynas dalinai buvo visai sugriautas. Jo atnaujintos dalies užteko tik klebonui. Todėl prieš naujokyno ir naujų klasių atidarymą reikėjo daug atnaujinti /4/. Bet trūko pinigų. Todėl stokojantį pagelbėjo lietuviai marijonai, lenkai ir ypatingai vyskupas Jurgis /5/. Savo laiškuose turtingesnes bendruomenes ragino pagelbėti. Dažnai skaitome panašius jo išsireiškimus: "Būtinai reikia pagelbėti kun. Cikoto Drujoje... Galimai darykite viską, kad nusiųstumėte pinigų. Jam mažiausiai bent 500 dolerių reikia" /6/. 1925 m. palikdamas Vilnių, didžiausią dalį savo daiktų vyskupas Jurgis paliko beturčiams Drujos marijonams /7/.

Skaičius narių augo lėtai, bet nuolatos. Surasti kandidatams pats T. generolas naudingą pagalbą teikė /8/. 1923 metų rugsėjyje įstojo pirmas gudas klierikas Kazimieras Smulko, kuris pirmus įžadus padarė sekan-

---

/2/ JM 1924.II.24 A. Cikotui, nr. 5.

/3/ JM 1923.XI.21 A. Cikotui, nr. 3; plg. 1923.XI.26, nr. 4.

/4/ Plg. GM, 8.VI.23 ad S. Sedem. Domus Druj. I, Tit. prpopr., n. 2.

/5/ JM Cikotui, 1923.V.4, n. 1; V. Kulikauskui 1923.VIII.6, n. 5, 24.XI.2, n. 19. -Pirmą Drujos namui paramą virš 4000 dolerių suteikė Marijampolės namas kaip dovaną ir atlyginimą kun. Cikoto už misijas Amerikoje. Aukojo ir pasauliečiai kunigai, ypač prel. Fab. Abrantovič, kuris 1926 m. įstojo pas marijonus /A. Cikoto 1939.VII.22 generalinei marijonų kapitulai Romoje II. Komisija Drujos ir Vilniaus namų tvarkymui. Fasc.XII, n. 2/.

/6/ JM 1925.I.9,. n. 22 ir plg. 1925.III.19, n. 24 V. Kulikauskui.

/7/ Apie medžiaginę pagalbą žr. laiškus: A. Cikoto 1925.XI.13, n. 8; JM kun. J. Krščiukaičio 25.VIII.22 JM n. 3, IX.13, n. 4; K. Bronikowski, Rašna 25.VIII.30 JM, nr. 1 ir kitus gausiausius AMGen.

/8/ Plg. JM A. Cikotui 1924.II.9, n. 5; III.24, n. 6.

čių metų rugsėjo 30 dieną. Trečias tos tautos kongregacijon įstojo 1923 m. gegužėje. Tai kunigas Juozas Hermanovič, Vilniaus vyskupijos, 35 metų amžiaus. Pirmus įžadus jis padarė 1925 m. rugpiūčio 8 dieną. Jie abu pagal Dancigo kapitulos mintį naujokyną atliko Lenkijos Skurcuose /9/. Pagaliau 1925 m. birželio 13 d. atidarytas Drujoj savas naujokynas, kuris narių skaičių didino. Laikinai naujokų magistro pareigas ėjo kun. Andrius Cikoto /10/. Naujokynan priimti: kun. Vitalis Chomoniak, 36 metų ir 7 vietos gimnazijos mokiniai /11/. Tų pačių metų liepos 21 d. naujokyną pradėjo kun. Juozas Dašuta, 34 metų, kuris aukštesnius teologijos mokslus neseniai baigė Liublino universitete /12/. Visi šie kandidatai naujokyną laimingai baigė ir 1926 m. rugpiūčio 2 d. padarė pirmus įžadus /13/. Tą pačią dieną ir metais naujokynan įstojo prelatas Fabijonas Abrantovič, iš Minsko vyskupijos, Minsko seminarijos rektorius, filosofijos ir teologijos daktaras, 42 metų, kuris jau seniai norėjo stoti kongregacijon, bet vietos ordinaras tai įvykdyti sutiko tik 1926 m. birželio 15 dieną. Tą pačią dieną taip pat priimti du moksleiviai, o rugsėjyje kiti du /15/. 1927 m. pradžioje Drujos namui priklausė 5 profesai kunigai, vienas naujokas ir vienas postulantas, 7 profesai moksleiviai, 6 moksleiviai - pasauliečiai broliai ir 8 postulantai - kandidatai. Taigi viso 27 /16/.

/9/ Plg. JM 24.IV.22 K. Bronikowski.

/10/ JM skiria magistru 25.VI.18 AMGen.; Novitiatus Drujensis.

/11/ Jurgis Kaszyra, Kaz. Naljowicz, Bal. Klepacki, Kaz. Urbanovič, Jonas Vainowskis, Ant-Erdman ir Juozas Gaidziel /T.p., Novitiatus Drujensis. Actus erectionis/.

/12/ AM 1925.IV.10 Cikotui, n. 13; J. Daszuta 25.VI.13 JM, n. 1.

/13/ Elenchus...Marianorum 1926, p. 11.

/14/ P. Būčys, Abrantovič F., AMGen., Abrantovič, Personalia, n. 28. -Vyskupo leidimas stoti vienuolynan, t. p., nr. 1.

/15/ Plg. AMGen., Novitatius, Nov. Drujensis. Status personalis an. 1925 - 1930.

/16/ Elenchus marianorum 1927, p. 11-12; 15.

3. Kas dar padaryta

Pirmos kandidatės naujai kuriamai gudiškai kongregacijai, kurią vysk. Jurgis 1924 m. įkūrė vardu Jėzaus Eucharistijoj Tarnaitės, jau 1922 m. ten atidarė pirmas gimnazijos klases. Augant gimnazijai, augo išlaidos, bet ne pajamos. Trūko mokyklai tinkamo pastato. Sekančiais metais šiam gimstančiam institutui į pagalbą atėjo marijonai. Jie mokė, paruošė būtinas klases, baldus, ieškojo pinigų mokytojų algoms ir t.t. Pagaliau 1926 metų pradžioje mokyklos direktoriaus naštą paėmė kun. A. Cikoto /1/. Mokinių skaičius pradžioj trijose, vėliau keturiose klasėse svyravo tarp 70 ir 90 /2/. Pagal vietos aplinkybes mokinių pilnai užteko. Klasių ankštumas didesnį skaičių priimti trukdė. -Čia dirbdami marijonai tikėjosi, kad ši gimnazija, būdama geros dvasios, taps į vienuolyną pašaukimų daigynas. Viltis pasitvirtino.

Šalia gimnazijos marijonai dėstė taip pat pradžios mokyklose. Parapija, kurią jie girtinai vedė, skaitė apie 6000 tikinčiųjų /3/. Parapijoj esančioms įvairioms draugijoms marijonai teikė stiprią pagalbą. Juos taip pat dažnai kviesdavo liaudies misijoms, rekolekcijoms - lenkams ir lietuviams pravesti. Marijonai kiek galėdami prašymus patenkindavo /4/. Be to siekė daugiau. Norėjo priėmus rytų apeigas, įžengti į komunistų priespaudoje dejuojančią Gudiją, kad ten viešai ir slaptai apaštalautų. Galvojo tuo tikslu įkurti marijonų slaptą namą pačioje sostinėje - Minske. Tokį pasiūlymą kun. A. Cikoto 1926 m. Didįjį Ketvirtadienį, balandžio 5 d. pasiūlė T. generolui - Apaštališkajam Lietuvos Vizitatoriui /5/, kuris tuo metu Romoje pas Apaštalų Sostą atlikdamas savo

---

/1/ Ses. Vanda Eute, Druja 1926.I.26 JM, n. 13; III.13, n. 4; VII.16, n. 12.

/2/ A. Cikoto JM 1924.II.4, n. 4; XI.25, n. 8. Elenchus mar. 1927, 16. Status personalis n. 1. Domus Druj. n. 1.

/3/ Status personalis, n. 1, t. p.

/4/ J. Kriščiukaitis, Vilnius 1925.X.11 JM n. 8; A. Cikoto JM 1926.IV.5, n. 9; 1926.V.7, n. 10.

/5/ A. Cikoto JM: 26.IV. 26, n. 9.

/6/ Plg. JM pranešimą 1926.V.26 kard. P. Gasparri. AMGen., Acta Visitatoris Apostolici. Provinciae Eccl. Institutio, VI, facs. 135.

įvairius reikalus, lietė taip pat misijas tarp rytiečių /6/. Arkivyskupas Vizitatorius savo pavaldiniui atsakė: "Dėl būsimo misijonieriavimo Rusijoje aš galvoju ir kalbu... Tikiuosi, kad tuo reikalu man Dievas padės, nes tai Jo reikalas. Būkite ramūs, teks Jums kada nors apaštalauti, ruoškitės tuo tarpu" /7/.

Nors politinės aplinkybės šį darbą tėvynėj pradėti neleido, bet norimas rytų misijų laukas greit kitur atsidarė. 1928 m. gegužės 20 d. Apaštalų Sostas ordinarijatą Harbine, Kinijoje rytų apeigų rusams įsteigė /8/, kuriam vadovauti Marijos Malonių Tarpininkės šventėje tų pačių metų gegužės 31 d. buvo paskirtas kun. Fabijonas Abrantovič /9/, kaip vyskupas ordinaras. Laikui bėgant jam pagelbėjo kiti marijonai gudai ir lietuviai /10/.

Ypatingos kliūtys apaštalavimui Drujos marijonams taip pat kildavo ir todėl, kad civilinė valdžia, valdant lenkams ir taip pat kai kurie bendrabroliai ir pasauliečiai kunigai lenkai gudų veiklon žvelgė su tam tikru nepasitikėjimu. Bijodavo, kad tai pakenks lenkiškumui /11/. Vyr. Vadovas, ne kitaip ir generalinis vikaras Lenkijai kun. Kaz. Bronikowski matė kitą daug didesnį pavojų todėl, kad tikėjimo priešai ir įvairūs sektantai, kaip biblistai, baptistai ir kiti, uoliai veikė, kad gudų tautos dvasią iškreiptų. Tik ką minėti Vyresni Vadovai teisingai mintijo, kad gudų marijonų veiklą ne tik bažnytinę, bet taip pat kultūrinę - visuomeninę priešpastatyti aniems klaidžiatikiams. Bet tiek generolas - vyskupas, tiek generalinis vikaras Lenkijai budėjo, kad toji valdinių veikla neperžengtų teisingų ribų /12/.

Pirmiausiai atnaujintojui vyskupui Jurgiui rūpėjo, kad marijonų pažanga dvasiniame gyvenime eitų gerai, tvarkingai. Tokias pavaldinių pastangas jis stipriai sveikino: "Kai bus tvarka ir dvasinis gyvenimas gerai pastatytas, tai ir kiti dalykai eis gerai. Pasitikėkite Dievui ir Šv. Panelės globa" /13/.

/11/ A. Cikoto 24.II.4 JM, n. 4. W. Jakowski 1926.I.7 nr. 2, ir 26.II.27, n. 3 JM. -K. Bronikowski 1926.III.24 JM nr. 6; JM 1926.IX.11 K. Bronikowski nr. 39.

/12/ Plg. A. Cikoto 1926.V.7 JM, nr. 10. -JM A. Cikotui 1925.XI.21 n. 19 ir 1925.V.17, n. 17. -K. Bronikowski 1926.X.1, nr. 11.

/13/ JM 1925.XI.21 A. Cikotui, nr. 19. -Plg. A. Cikoto 1925.XI.2 JM n. 8.

Ne eilinis Tėvo generolo rūpestis mažu gudų marijonų būreliu reiškėsi nuo pradžios iki jo mirties. Labai tėviški ryšiai asmeniškai ir laiškais buvo dažniausi. Todėl drujiečius nuliūdino, kad vyskupas Jurgis Vilniaus vyskupiją paliko, bet labai džiaugėsi, kai arkivyskupas Jurgis, Apaštališkasis Vizitatorius, Kauno arkivyskupo vietos išvengė. Mintijo, kad atnaujintojas - reformatorius tuo laiku yra vienintelis kongregacijoje vienybės ryšys. Centrinis vienuolijos namas, dėl įvairių tautų vienybės puoselėjimo įsteigtas, dar neišėjo iš vystyklų /14/, nors jame jau įvairių penkių tautų 12 narių radosi, tarp kurių ir du studentai gudai /15/. 1926 m. lapkričio 6-7 dienomis atnaujintojas Vilani - Latvijoje su Drujos namo vyresniuoju kun. A. Cikoto kalbėjosi, nurodydamas tolimesnio apaštalavimo linkmę /16/, tikėjosi greit vykti Romon tvarkyti to centrinio namo reikalų. Bet mirtis reformatorių nuvedė amžinybėn.

Tačiau mirtis neviską Drujos marijonams išplėšė. Liko dvasinis ir medžiaginis palikimas, liko spindintis šventumo pavyzdys. Tas viskas Drujos marijonams tolimesniame kelyje, dažnai gana erškėčiuotam, bet taip pat vaisingame švietė kaip žibintas, vedantis ir stiprinantis.

/14/ Plg. A. Cikoto 1926.V.7 JM, nr. 10.

/15/ Elenchus...Marianorum...1927, p. 15.

/16/ Plg. JM 1926.X.29 A. Cikotui, nr. 2.

G. Marijonai Marijos Žemėje - Latvijoje

1. Pradžia /1921 - 1924/

Ši prie Baltijos jūros tauta 1200 metais buvo paaukota Švenčiausiai Dievo Motinai Marijai /1/. Vienuolinis gyvenimas čia buvo įvestas beveik nuo pradžios Latvijos katalikų Bažnyčios, bet protestantų bangų buvo nuslopintas. 17to šimtmečio pradžioje prasidėjo atgimti ir vystytis.

/1/ S. Škutans, M.I.C., Divo Motes kults un Moras Zeme. Muenchen 1954, 44-46.

/2/ S. Škutans, Misionaru darbiba Latgola, 1953, 24-76.

Tuo laiku darbavosi jėzuitai, domininkonai, bernardinai, lazaristai /2/ ir taip pat įvairios vienuolinės šakos moterų. Tačiau 1864 metų imperijos įstatymas vienuolinį gyvenimą ir Latvijoje palietė mirtinai. Todėl 1918 metais latviams atgavus laisvę jokios vienuolinės bendruomenės nebuvo. Kai pirmas latvių vyskupas Antanas Springovičs Rygos vyskupijos vairą 1920 m. paėmė, labai rūpinosi, kad vienuolinį gyvenimą atnaujintų ir plėstų. Jis marijonus jau seniai pažino ir ryšius užmezgė. Dabar gi daugelį kartų marijonų generolą, Vilniaus vyskupą Jurgį skatino kongregacijos namą ir naujokyną kurti. Tačiau dėl narių trūkumo tai greitai įvykdyti marijonai dar negalėjo /3/.

1921 metais vysk. A. Springovičs latvių kunigams rekolekcijas pravesti pakvietė marijonus. Rekolekcijos buvo Kroslove liepos pradžioje. Jas pravesti atvyko kun. J. Vaitkevičius, Marijampolės namo vyresnysis, kuris savo uždavinį atliko puikiai /4/. Atrodo, kad todėl vietos vyskupas pageidavo generolą vyskupą Jurgį, kad kun. J. Vaitkevičių atsiųstų Latvijon nuolatiniams apaštalavimui. Drauge vėl ragino, kad ten marijonus įkurtų. Tokį pakvietimą vyskupui Jurgiui iš Rygos vyskupo atvežė jo kancleris kun. Bernardas Augustinas Kublinskis, būsimas marijonas. Ką Tėvas Generolas kviečiančiam tiksliai atsakė, nežinome. Tačiau iš to, ką 1921 m. gruodžio 26 d. laiške kun. Kazimierui Rėklaičiui, naujokų magistrui Marijampolėje rašė, atsakymas pakankamai paaiškėja: "Rygos Vyskupas JM Springovičius labai nori, kad jam atsiųstume T. Vaitkevičių. Esą ten su pašaukimais kunigų latvių ; galėtų ten namą ir novicijatą įsteigti. Labai būtų svarbu mūsų vienuolijai patekti Latvijon. Rimtai apsvarstykite JM. Vyskupo pasiūlymą. Jei tik nebus nepergalimų kliūčių, siųskite T. Vaitkevičių ištirti dalyką, o ir namą kurti, jei pasirodys galima. Tuo reikalu žada važiuoti Kun. Kublinskas, Vyskupo Kancleris net Kaunan ir Marijampolėn. Duokite ir bus jums duota /Date et dabitur vobis/... Aš esu tos nuomonės, kad JM Rygos vyskupo pasiūlymą niekais nudėti negalima, kad reikia rimtai pasvarstyti tas

/3/ Plg. A. Springovičiaus laišką, Aglona 1921.XII.27 J. Vaitkevičiui /AMGen., Domus Vilanensis. Erectio Domus, N. 1/.

/4/ Žodžiu iš liaudininkų prelato Juozo Čamans ir kun. Stanislovo Škutans, MIC.

/5/ JM, Vilnius 1921.XII.26 kun. K. Rėklaičiui, nr. 3-I.

projektas ir steigti Latvijoje namas; ten prasiplatysime. Įteikiau tinkamą raštą Kun. Kublinskui" /5/.

Tiek kviečiantis, tiek pakviesti dalyką svarstė iš tikro rimtai. Minėtą dokumentą gavęs, Rygos vyskupas nedelsdamas parašė kun. Vaitkevičiui, prašydamas marijonų namą kuo greičiau vyskupijoj kurti. Būtinumas spaudė ir vyskupas buvo pasiruošęs neigiamo atsakymo atveju iš marijonų, kreiptis ir į Šv. Vienuolių Kongregaciją, kad marijonams būtų įsakyta kuo greičiau jo norą išpildyti /6/. Įsakymas nebuvo reikalingas. Kun. J. Vaitkevičius generolo pavedimu 1922 metų pradžioje nuvyko į Apaštalų Sostą su prašymu, kad Marijonų Kongregacijai būtų leista pirmus latvius kandidatus išmokyti Rygos vyskupo būstinėje Agluonoje ir, kai bus galima, vienuolyną su naujokynu įkurti vyskupo marijonams nurodytoje vietoje. Atsakymą Šv. Vienuolių Kongregacija davė šv. Benedikto abato šventėje 1922 m. kovo 21 dieną. Kurti namą ir naujokyną Latvijoj leido, jei tik ten pradžioje gyventų bent naujokų magistras ir kitas kunigas bendrabrolis. Tačiau apie šią galimybę naudotis Rygos vyskupo svetingumu auklėjant kandidatus, rašte nieko nėra /7/.

Taigi žengimas į naują apaštalavimą laukas atsidarė. Vieno trūko: darbininkų. Ir ši sunkenybė tapo didžiausia. Pagrindinis Lietuvos namas Marijampolėje buvo išėjęs vos tik iš vystyklų. Tuo pačiu laiku atidarytas naujas namas Kaune. Atimti iš Marijampolės kun. J. Vaitkevičių buvo žalinga. Kiti iš mažo skaičiaus likosi užimti darbais. Vistiek T. generolas vis ragino kun. Praną Būčį, Lietuvos marijonų generalinį vikarą ir kitus jam pavestus marijonus, kad Latvijos neužmirštų. 1922 m. gegužės 16 d. P. Būčiui rašo: "Labai būtų geistina, kad ilgainiui galėtumėte Latvijoj įkurti Kongregacijos namą" /8/. Pagaliau tų pačių metų rugsėjo 1 d. siūlo naują reikalo sprendimą, duoda motyvus ir ragina imtis darbo: "Gal geriausia būtų, kad kandidatai iš Latvijos

---

/6/ Laiškas kaip nuorodoj 3.

/7/ Šv. Vienuolių Kongregacijos raštas 1922.III.21, nr. 1460/22 /AMGen., Domus Vilanensis, vol. II, Erectio domus, nr. 2, originalas Latvių provincijos archyve/.

/8/ Šv. Vienuolių Kongregacijos raštas 1922.III.21, nr. 1460/22 /AMGen., Domus Vilanensis, vol. II, Erectio domus, nr. 2, originalas Latvių provincijos archyve/.

nuvažiuotų Marijampolėn laikyti novicijatą. Neprotinga būtų ardyti ar trukdyti darbai svarbūs jau pradėti /Marijampolėje. S. Mt./. Reikia mums rūpintis, kad bent Marijampolėje namas būtų gerai sutvarkytas ir aprūpintas. Bet kaip tik galės, tegul važiuoja Latvijon. Aš matau, kad Marijampoliečiai rimtai tą dalyką ima ir padarys viską, kas galima, ir kaip tik galės, tuoj važiuos Latvijon" /9/. Kitame laiške pabrėžia: "Nepamirškite Latvijos" /10/.

Kadangi įrengti naujokyną Latvijoje dar nebuvo galima, Marijampolės naujokyno vartai latviams mielai buvo atidaryti. Pagaliau 1923 m. vasario 19 d. į šį naujokyną įžengė pirmieji du latviai kandidatai. Buvo kunigai: Benediktas Skrinda, 55 metų, Balvia klebonas ir Bronislovas Valpitrs, 24 metų /11/.

Šie rimti kandidatai padidino viltį būsimiems latvių darbams. Matėsi daug sunkenybių, bet tikėtasi jas nugalėti, jei tik būtų, kaip Tėvas generolas sako, "gera dvasia, vienybė ir meilė" /12/. Generolas bevelijo kun. Joną Totoraitį ir kun. J. Vaitkevičių atitraukti iš profesorių pareigų Kauno universitete, kad tik galėtų pagelbėti latviams /13/. Pirmųjų latvių naujokynui baigiantis, pasirodo labiau susirūpinęs: "Ar galvoji, kas bus, kai reikės latviuose namas kurti. Ar turėsite žmonių?" /14/. Pabrėžia, kad pradedančius latvius remtų, kiek galima, duodant bendrabrolius ir taip pat pinigų /15/. Laiškuose pavaldiniams kartoja: "Kiek

---

/9/ JM P. Būčiui, n. 9.

/10/ JM P. Būčiui, n. 9.

/11/ JM 1922.IX.1 Būčiui, n. 10.

/12/ JM 1922.XII.17 Būčiui, n. 14.

/13/ Plg. Elenchus...Marianorum...1938, p. 40. -JM 1923.IV.28 Būčiui, n. 20.

/14/ JM 1923.IV.28 P. Būčiui, n. 20.

/15/ Tas pat, ten pat.

/16/ JM 1923.XII.20 P. Būčiui nr. 27 ir 1924.I.31, n. 35; 24.II.22, n. 38; 24.IV.24, n. 44.

/15/ JM 1923.XII.22, n. 32 Būčiui: "Latviams padėkite steigti namą, jei galima, tai ir medžiagiškai. Stoję į vietą, tegu latviai į mane parašo".

/16/ JM 24.II.7.

/17/ B. Skrinda, Įžadų dokumentas, n. 1 /AMGen./.

galėdami padėkite jiems" /16/.

Abu latviai naujokai pirmus įžadus padarė 1924 m. vasario 24 d., šv. Motiejaus apaštalo šventėje /17/. Tą pačią dieną pradėjo ir apaštališką kelionę Latvijon. Generalinis vikaras Lietuvai Pr. Būčys paskyrė kun. Benediktą Skrindą kurti Vilani namą ir klebonauti, o jaunąjį kun. Bronių Valpitrs toj pačioj parapijoj vikaru /18/.

Rygos arkivyskupas Ant. Springovičs savo sutikimą kūrimui namo Vilanuos mieliausiai pakartojo 1924 m. vasario 12 dieną. Arkivyskupo pavedimu generalinis vikaras naujasis augziliarinis Rygos vyskupas Juozapas Rancanc tą pačią dieną kun. P. Būčiui rašė: "Optatissimas excepimus preces, quibus Congregatio Fratrum Marianorum a nobis licentiam domum suam in loco Vilani, dioecesis Nostrae erigendi, et cum nil nobis magis iucundum et saluti animarum conveniens appareat, quam ut mortua saeculorum lapsu vita religiosorum in Terra Mariana nunc primo restauratur per eiusdem Matris gloriosissimo Nomine insignitos Fratres Marianos, - per praesentes, collatis consiliis consultorum diocesanorum et omni meliori, quo possum modo, petitam licentiam libentissime in Domino impertimur.

Dies erectionis plene in potestate sit ipsius Congregationis, cum domus parochialis et ecclesia ad usum eiusdem existat" /19/. /Lietuviname: "Gavome labai norimą prašymą, kuriuo Brolių Marijonų Kongregacija prašė mūsų leidimo kurti savo namą Vilani vietovėje, mūsų vyskupijoj, ir kadangi nieko nėra mum malonesnio ir sielų išganymui tinkamesnio, kaip kad amžių bėgyje vienuolinis gyvenimas Marijos Žemėje dabar pirmiausiai atnaujinamas tą patį garbingiausios Motinos Vardą nešiojančių Brolių Marijonų - šiuo raštu, pasitaręs su vyskupijos patarėjais ir geriausiu galimu būdu, prašytą leidimą mieliausiai Viešpatyje suteikiame.

Įkūrimo diena pilnai priklauso tos pačios Kongregacijos nuožiūrai, kadangi klebonija ir bažnyčia Vilanuose nuo šių metų vasario 28 dienos yra tos pačios kongregacijos naudojimui"/.

Tas pats vyskupas Rancans Rygos arkivyskupo vardu 1924 m. kovo

/18/ Apie kongr. stovį Šv. Sostui 1931, f. 10 /AMGen./.

/19/ Vysk. J. Rancans 1924.II.12 P. Būčiui/AMGen., Domus Vilanensis I, Erectio domus, nr. 3/.

2 d. iškilmingai marijonus Vilani bažnyčion įvedė, dalyvaujant kunigams Rygos seminarijos profesoriams Aleksandrui Novickis ir Dominінkui Jaudzems, vietos klebonui Jonui Kazėnui, "Latgolas Vards" redaktoriui Jurgiui Karkle, būsimam marijonui, Rosites dekanui Stanislovui Vaikuls ir kongregacijos atstovui kun. Juozui Vaitkevičiui.

Tą pačią dieną raštu marijonams atiduota administruoti ir vartoti: bažnyčia, vienuolynas, visa beneficija ir parapija. Taip pat drauge įsteigtas vienuolynas /20/. Bažnyčia ir vienuolynas grafo Mykolo Ryk pastatyti ir 1772 m. bernardinų Ordinui padovanoti, o 1820 m. vienuolynas panaikintas /21/. Po to parapiją tvarkė pasauliečiai kunigai, kurie vedė sielovadą iki marijonų atvykimo.

/20/ Actus fundacionis, t. p., n. 4

/21/ B. Skrinda, Adnotationes, t. p., Reletiones 1926, n. 1, fol. 5

2. Vilani darbuotojai ir darbai 1924-27 metais

Kai T. Generolas Vilniaus vyskupas 1924 m. gegužės 1 d. atvyko Rygon savo Petrapilyje mokinio Juozapo Rancans vyskupu šventinime dalyvauti, to pačio mėnesio 4 dieną /1/, taip pat nepraleido aplankyti marijonų, apžvelgti jų reikalų, darbų. Ten pasiliko dvi dienas. Kokią padėtį ir reikalus ten matė, aiškėja iš laiško P. Būčiui /2/, išsiųsto gegužės 18 dieną. Kai kas iš jo minėtina.

Vilani bažnyčią rado gerame stovyje, o vienuolyno vargingiausią. Iš 28 kambarių, tik kai kuriuos išskyrus, kiti buvo be langų, be durų, grindinių ir t.t. Vietos žmonės buvo pamaldūs. Kandidatų į Kongregaciją tiek kunigų, tiek pasauliečių brolių netrūko. Bet nepakankamai buvo narių profesų. Artimiausiu laiku buvo pramatomas sunkumas todėl, kad pagal generolo norą jaunas kun. Br. Valpitrs 1924-25 mokslo metais dar turėjo studijuoti aukštesnę teologiją /3/, iš ko tikėtasi geresnio apaš-

/1/ JM P. Būčiui 1924.IV.12, n.42 ir 24.IV.24, n. 44; JM 24.IV.18 A.Boltuc n. 4; 24.IV.29 K. Bronikowski, nr. 23;

/2/ JM 1924.V.18 P. Būčiui, nr. 45.

/3/ JM P. Būčiui 1923.X.30, n. 27; 23.XII.23, n. 32. - Br. Valpitrs Romoj ir Kaune baigė aukštesniu teologijos mokslus ir Kaune gavo teologijos daktaratą.

talavimo. Tačiau atliktini Vilani darbai vienintelio kunigo Skrinda jėgas labai viršijo. Tą Atnaujintojas aiškiai matė ir iš generalinio vikaro P. Būčio reikalavo: "...Būtinai turi atsiųsti kun. Skrindai pagalbon vieną lietuvį kunigą, bet gerą, pavyzdingą vienuolį" /4/. Tą patį pakartoja rašydamas kun. K. Matulaičiui: "Būtinai reikia į Vilani pasiųsti vienas kunigas lietuvis" /5/. Taip pat pažadėjo paskirti lietuvius brolį sodininką ir daržininką į Vilani, kad galėtų pradėti atitinkamus darbus /5a/. Be to norėjo, kad kai kurie lietuviai jaunesni kunigai marijonai vyktų į Vilani išmokti latvių kalbą, kad būtiname reikale pagelbėtų bendrabrolius latvius /6/: "Prašau labai atsižvelgti į Vilani vienuolyno reikalus ir gerai vienuolyną aprūpinti. Ir JE Arkivyskupas Springovičius to iš mūs laukia ir visi kunigai. Jei pradžia bus gera ir gerai darbas bus Vilani pradėtas, ir kandidatų rasis ir marijonai išsiplatins Latvijoje. Prašau nesigailėti latviams žmonių, bent vieno gero kunigo: "Date et dabitur vobis"... Daryk ką galėdamas, kad tik gerai pastatytum namą Vilani; reikia ten ypač kuo greičiausiai vieno kunigo" /7/. Tačiau pažymėdamas, kad iš Vilniaus vyskupijos du nauji kunigai ir du pasauliečiai ruošiasi į Marijampolės vienuolyną, prijungia: "Taigi nuolat Dievas jums duoda; nesigailėkit ir jūs Dievui duoti ką gerą į Vilani vienuolyną" /8/.

Šiuo laiku latviai marijonai Š. Amerikje priklausė lietuvių - latvių vikarijatui Prano Būčio, generalinio vikaro valdžioje. Tėvo generolo pastangos nešė vaisius. Netrukus Latvijon iš Čikagos pasiųstas kun. Pranas Meškauskas. Jis latviams marijonams per keletą metų daug pagelbėjo /9/, daugiausiai ganytojaudamas /10/.

/4/ Tas pat, ten pat.

/5/ Kaip išnaša 2.

/5a/ Kaip išnaša 3.

/6/ Kaip išnaša 3. Iš savo patirties vysk. Jurgis pabrėžia, kad Vilani - latgalių kalba lietuviams labai lengva išmokti. Ragina, kad bent jaunesni kunigai išmoktų latviškai /JM.1924.V.18 P. Būčiui, nr. 45.

/7/ Ten pat.

/8/ Ten pat.

/9/ Plg. JM 1925.I.11 P. Būčiui, n. 50.

/10/ B. Skrinda laiškai JM: 1926.IX.10, n. 1; 1926.V.12, n. 5; 26.XII.21, n. 7.

/11/ Adnotationes pro domo Vilanensi. 1926, f. 3, t. p.

Latviai kunigai, matydami Vilani marijonų sekmingus darbus, stojo kongregacijon. Marijampolės naujokynan 1926 m. vasario 21 d. Jonas Leitans, 33 metų amžiaus, Rygos seminarijos profesorius ir Agluonos gimnazijos tikybos mokytojas /11/. Gi vasario 19 d. sekančiais metais kun. Bernardas Augustinas Kublinskis, 36 metų, seimo narys, Rygos seminarijos profesorius, vyskupijos kancleris, prelatas, kuris daug buvo pasidarbavęs, kad latvių vyriausybė 1922 metais sudarytų su Apaštalų Sostu konkordatą /12/. Tą pačią dieną įstojo kun. Jurgis Karkle, teologijos kandidatas, 33 metų, "Latgolos Vardas" redaktorius /13/.

Nors pirmieji latviai kunigai naujokyną atlikdavo Lietuvoje, T. Generolas pasauliečių brolių vienuoliams auklėjime buvo kitokios nuomonės: "Pasaulinius brolius latvius geriausia vietoje - Vilani mokyti" /14/. Todėl ten buvo atidarytas naujokynas ir 1924 m. Marijos Nekaltos Prasidėjimo šventėje buvo priimti pirmieji keturi broliai: Juozas Grundans, Antanas Erdman, Augustinas Grundans ir Konstantinas Rimša. Jie visi sekančių metų toje pačioje šventėje padarė pirmuosius įžadus. Iki 1926 m. vasario 10 dienos kiti 6 kandidatai moksleiviai ir pasauliečiai broliai įstojo /15/. 1927 m. sausio 27 d. Latvijoj buvo 3 profesai kunigai, 3 kunigai naujokai, 5 profesai moksleiviai - pasauliečiai broliai, 3 naujokai, 8 postulantai ir 1 kandidatas klierikas. Iš viso 23 nariai /16/.

1926 m. latviai marijonai tarnavo prie Šv. Mykolo bažnyčios Vilani su 4092 tikinčiaisiais ir filialinėj Šv. Jono Gaigalove su 582 tikinčiaisiais. Dėstė tikėjimą vidurinėje kokykloje ir šešiose pradinėse, kurios visos turėjo 554 mokinius /17/. Prie to užėmė namo atnaujinimas, vedimas juvenato ir naujokyno, darbai įvairiose bažnytinėse, kultūrinėse

---

/12/ Elenchus...Marianorum ...a. 1927, p. 5.

/13/ B. Skrinda 1927.I.3 JM, N. 8.

/14/ JM 1924.IV.18 P. Būčiui, n. 45;

/15/ B. Skrinda, Adnotationes, t. p., f. 3-4.

/16/ Plg. B. Skrinda 1927.I.3 JM nr. 8; Elenchus...Marianorum... 1927, p. 5, 14-15.

/17/ B. Skrinda, Adnotiationes, t. p., f. 5.

/18/ Plg. B. Skrinda JM: 1926.IX.10, n. 1; 26.V.26, nr. 5.

/19/ B. Skrinda 1926.XII.21 JM, n. 7.

ir visuomeninėse draugijose, nemažai liaudies misijos /18/. Apaštalavimas pasunkėjo prie naujos latvių valdžios, kuri 1926 m. gruodyje iš socialdemokratų buvo sudaryta /19/.

Vyriausias Vadovas arkiv. Jurgis įvairiems reikalams tvarkyti, išrišti antrą kartą Vilani lankė 1926 m. lapkričio 6-7 dienomis /20/. Bet

/20/ JM 1926.X.29 A. Cikoto, n.21. 26;XII.26 K. Bronikowski nr. 41; B. Skrinda 1926.III.19 JM nr. 3.

/21/ Plg. B. Skrinda 1926.XII.21 JM, n. 7.

/22/ JM 1926.XII.30 arkivyskupui A. Springovičs /LRom./.

3. Laiminga klaida

Kai arkiv. Antanas Springovičs marijonų vienuoliją Latvijon pakvietė, padarė klaidą. Manė, kad ši vienuolija yra vyskupijos teisių. Bet marijonai jau buvo atvykę. Nežiūrint to, arkivyskupas taip pat popiežinių teisių marijonams liko labai palankus /1/. Gi klaida nei Rygos vyskupijai, jo ordinarui ir patiems marijonams visiškai nepakenkė.

Per tris metus mažas latvių marijonų skaičius namažai nuveikė. Jų dienos buvo kupinos darbų ir nuopelnų. Nemuostabu, kad viršininką latvių aukštesnė valdžia per vyskupą J. Rancaną atženklino Raitelių Ordino Žvaigžde. Tačiau pagerbimai vyresnįjį nedaug nudžiugino: "Bevelyčiau, kad man Viešpats atlygintų, kadangi žmonių atlyginimas neilgai trunka"/2/.

Panašios dvasios buvo ir kiti marijonai, atlikdami ne retai gana sunkius uždavinius.

/1/ Žodinis liudijimas T. Stan. Škutans, MIC, marijonų generolas.

/2/ B. Skrinda, 1926.XII.? JM, nr. 6.

H. Marijonai Amžinajame Mieste

1. Norai ir pradėjimas

Aštuonioliktame šimtmetyje Marijonų generalinė prokuratūra Romoje atidaryta truko vos 19 metų /1779-1798/. Kongregaciją atnaujinus, kada dar niekas iš narių apie marijonų namo kūrimą Amžinajame Mieste dar negalvojo, Atnaujintojas jau apie tai mintijo.

Pirmiausiai 1921 metais Romon filosofijos - teologijos studijoms buvo pasiųstas jaunas marijonas lietuvis Bronius Kačergius, kuris kaip Grigaliaus universiteto studentas, gyvendamas vokiečių - vengrų kolegijoje, pasižymėjo ne eiliniu dvasiniu brandumu /1/.

Vyskupo Jurgio norą paruošti Romoje savo lizdą regime jau nuo 1923 metų. Tų metų gegužės 1 d. kun. Vincui Kulikauskui, MIC Čikagon rašo: "Aš svajoju apie tai, kad Ryme, kur Šv. Tėvas, kur katalikybės centras, galėtume įsikurti" /2/. Todėl generalinės kapitulos dienotvarkėn jis įjungė: "Prokuratūros, studijų namo ir gal taip pat generalinės kūrijos steigimas Romoje" /3/. Tam pirmo kapitulos posėdžio protokole pažymima: "Reikia stengtis kurti Romoje studijų namą ir prokuratūrą arba taip pat Generalinę Kūriją. Visi gerb. Tėvui Generolui pritaria" /4/. Tačiau darant kapitulos nutarimus, didesnė kapituliarų dalis, atrodo, išreiškė bent dalinai priešingą nuomonę, nes nutarimas liko sekantis: "Generalinė Taryba pagal laiko aplinkybes, įkurs Romoje Generalinę Prokuratūrą" /5/.

Perrinkus generolu Atnaujintojas bendrabroliams stipriai priminė,

---

/1/ Šis jaunuolis šventai mirė 1924.V.21 ir palaidotas prie šv. Petro Bazilikos vokiečių kapinaitėse. Velionį stipriai įvertino "Das Korrespondenzblatt des Collegium Germanicum - Ungaricum". Roma 1924, nr. 2, p. 24. -Apie jo aukštą dvasinį gyvenimą žiūrėtinas jo dvasinis dienoraštis 1923-24 metų: Valios lavinimas /AMGen., B. Kačergius/.

/2/ JM 1923.V.1 V. Kulikauskui, nr. 4. -Plg. 1922.X.22 R. Bakalarczykui, nr. 1; 1924.27, 19; 1924.IV.2, nr. 24 S. Warszawskiui.

/3/ JM 1923.V.2 K. Rėklaičiui, nr. 4-I; CGG, fasc.

/4/ CGG, Sessio I, fasc. II, nr. 4.

/5/ CGG, Decreta n. 38

kad nepasitenkintų Romoje tik prokuratūra. "Vis labiau ir labiau jaučiu būtinumą Romoj kurti namą; ten būtų vieta tinkamiausia Generalinei Kūrijai; ten taip pat mūsų nariai galėtų Romos akademijose studijuoti. Šiam tikslui reikia telkti pinigus" /6/.

Rašydamas tuo laiku naujas konstitucijas, apie marijonų centrinį namą ir studentų siuntimą Romon taip įrašė: "Kiek sąlygos leis, reikia rūpintis, kad pagrindinis namas paprastai būtų Romoje" /Konst. nr. 672/. -Aukštesnieji vyresnieji tesirūpina, kad bent kai kurie alumnai maldingumu, gabumais ir drausmingumu pasižymintys vyktų į ypatingus studijų Fakultetus arba Universitetus, ypač esančius Romoje, kad tenai moksluose pasitobulintų /Konst. nr 128/. Kai kurie marijonai apie kolegijos ir namo Romoje steigimą buvo pesimistai. Priešingai Atnaujintojas sakė: "Pasitikiu Dievu, kad įvyks pagal mano troškimą. Tada mūsų kongregacija iš tikro betarpiai ant "Petro uolos" bus įsikūrusi" /7/. Ir kitur: "Aš vis svajoju, kad galėtume klierikams savo kolegiją Ryme insteigti, kad galėtų tinkamai išeiti aukštesniuosius mokslus" /8/. "Namo reikalingumą Ryme kaskart labiau atjaučiame. Juo greičiau galėsime tenai įsikurti, juo bus geriau" /9/. Beveik visus namus varginančios skolos ir Atnaujintojo vyskupavimas šį siekimą įvykdyti nebuvo palankios sąlygos; bet jis vis nenustojo vilties: "Gal man teks iš Vilniaus išsikraustyti, tada Ryme kurtumės išsyk namą. Bet kol kas dar Vilniuje reikia vargti" /10/. Turėjo stiprią viltį, kad šiame būtiname reikale Viešpats Dievas ir Švenčiausioji Mergelė pagelbės /11/. Laiškuose marijonams dažniausiai išreikšdavo savo karštą troškimą Vilnių palikti, kad kuo greičiau galėtų kongregacijai bendrai ir ypatingai bū-

---

/6/ JM 1923.XI.28 V. Kulikauskui, nr. 6.

/7/ JM 1924.XI. V. Jakowskiui, n. 15.

/8/ JM 1924.II.9 V. Kulikauskui, nr. 15.

/9/ JM 1924.VI.11 V. Kulikauskui, nr. 15; plg. 1924.V.24 K. Matulaičiui, nr. 2; 1925.VI.19 J. Vaitkevičiui nr. 9.

/10/ JM 1924.VI, 11 V. Kulikauskui. nr. 15. -"Reikia būtinai kurti studijų namą Romoj" /JM 1925.IX.2 S. Warszawskiui, nr. 24 ir plg. 1925.XI.2 tam pačiam nr. 25.

/11/ JM 25.IV.2 S. Warszawskiui, nr.

simam Romos namui pasitarnauti. Todėl iš vyskupavimo išsilaisvinimo laukė su džiaugsmu /12/. Dėl politinių aplinkybių atsiskyrimo norą pakartodamas, drauge 1925 m. birželio 27 d. Šv. Tėvą maldavo: "Pasitikėdamas tokiu didžiu Jūsų, Šventasis Tėve, palankumu, šios kitos man didelės malonės nuolankiausiai maldauju, kad mane iš Vilniaus atleidęs, bent šiek tiek laiko būtų leista Romoje buvoti Reguliarių Kl. Marijonų, kurių esu generalinis vyresnysis, reikalais užsiimti ir šį darbą Dieviškos Apvaizdos ir Apaštalų Sosto valia patikėtą iki galo kiek galint atlikti" /13/.

Pagaliau vyskupystės atsisakymas liepos 14 d. tais pačias metais buvo priimtas. Buvo išklausytas ir antras senas noras: visas jėgas paaukoti kongregacijai, ją valdant iš Amžinojo Miesto. O kardinolo Petro Gasparri laiške skaitome: "...Noriu Tau pranešti, jog Šventasis Tėvas/.../ Tau suteikė teisę, pagal Tavo prašymą, kuo greičiau atvykti Romon, kad galėtumei gerai Marijonų Kongregacijai tarnauti, kuriai girtinai vadovauji, kurios reikalus nori tvarkyti ir skatinti /13/. Naujame darbe Šv. Tėvas pažadėjo pagelbėti: "Toliau, dėl Tavo žymių nuopelnų ir šviesių pagyrimų, kuriuos valdant Bažnyčią, iki šiol Tavo rūpesčiui pavestą nusipelnai, tas pat Jo Šventenybė kaip liudijimą Tau dėkingumo naujam darbe nepraleis progos Tavo Prakilnybei rodyti didžiausią palankumą..." /15/.

Vyskupas Jurgis Romon atvyko rugpiūčio 5 dieną. Apsigyveno pas Tėvus Rezurekcijonistus Šv. Sebastianello gatvės 11 numeryje. Į naują darbą, ilgai karštai trokštą, Atnaujintojas stojo nedelsdamas. Rytojaus dieną, pusėj keturių atsikėlęs, ėmėsi rašyti įvairius laiškus, pirmiausiai kongregacijos reikalais. Kun. P. Būčiui rašė: "Kiek tik man Dievas duos, stengsiuosi dabar mūsų Kongregacijai darbuotis /.../. Norėčiau jau šiais metais iki rudens įkurti "Marijonų Kolegiją" arba studijų namą" /16/. Iš to paties laiško aišku, kad rašantis jau turėjo pramatęs

/12/ JM 1925.IV.24, nr. 16 ir 25.V.10 F. Kudirkai, nr. 17, 25. VI. 15, nr. 56; 25.VII. 19, nr. 58 P. Būčiui.

/13/JM 1925.VI.27 popiežiui Pijui XI / GM, Acta Vilnensia - Abdicatio muneris episcopi Vilnensis, nr. 8/.

/14/ Kard. P. Gasparri 1925.VII.14, nr. 44333 JM /t.p. nr. 19/.

/15/ Tas pat, t.p.

/16/ JM 25.VII.6 P. Būčiui, nr. 60.

penkis studentus ir ją Romoj kuriant, patyrusį pagalbininką kun. Kazimierą Rėklaitį /17/. Toliau džiugiai prideda: "Dievo Apvaizda mums nuostabiai padeda". Netikėtai iš Vilniaus savivaldybės gavo sumą pinigų, labai reikalingų pradedant naujus darbus /18/.

Tą pačią dieną vysk. Jurgis nuvyko į Vatikaną prašyti audiencijos pas Šv. Tėvą. Norėjo sveikinti kard. P. Gasparri, bet jo nebuvo Romoje. Kalbėjosi su prelatais Pizzardo ir Burgongini Duca. Popiežius jį priėmė rugpiūčio 13 dieną. Apie priėmimą vyskupas dienoraštyje pažymi: "Labai man malonus buvo. Sakė galvojęs man ir mūsų kongregacijai duoti kokį lizdą, bet to plano, kurį turėjęs, negalėjo įvykdyti. Pataria šiuo reikalu nueiti pas J. E. Kardinolą vikarą Pompilj" /19/. Tame priėmime generolas prašė ir gavo dvi malones: 1/ Įvairias didspensas, kurias vyskupaudamas Vilniuje buvo suteikęs, Popiežius patvirtino, įteisino ir pataisė; 2/ Leido marijonus kurti Romoje /20/.

/17/ Studentais buvo pramatomi 2 lenkai, 1 gudas, 1 rusas ir 1 Amerikos lietuvis. Talkininkas kun. Rėklaitis, filosofijos ir teologijos daktaras, kuris 1908 - 1914 m. studijavo Grigaliaus universitete, dabar dirbo tarp Amerikos lietuvių/ tas pat, t.p.; plg. 25.X.14 K. Bronikowski, nr. 35.

/18/ JM 1925.VIII.6, P. Būčiui, n. 60

/19/ JM Užrašai, 1925.VIII.21-30, psl. 341.

/20/ Tas pat, ten pat.

2. Tvirtas pamatas

Kadangi kardinolas Vikaras Pompilj sugrįžo tik spalio gale ir vasaros laikas nebuvo palankus namo įkūrimui, vysk. Jurgis skubėjo grįsti naujam kūriniui tvirtus pamatus. Jis rugpiūčio 21 - 30 dienomis pas Šv. Pauliaus bazilikos benediktinus abato Ildefonso Schuster vadovybėje atliko rekolekcijas. "Jaučiausi jų labai ištroškęs. Man skubu sutvarkyti savo sąžinę ir padėti pagrindą naujam gyvenimui" /1/. Rekolekcijas "labai sekėsi atlikti /.../. Daug malonių iš Dievo patyriau... Iš tėvų benediktinų turėjau gražų uolaus, dievobaimingo vienuolinio gyvenimo pavyzdį. Kokie mes Marijonai dar menki vienuoliai, palyginus su šitais tėvais. Įsigilinau kiek daugiau į šv. Benedikto dvasią" /2/.

/1/ Tas pat, ten pat. 1925.VIII,21; plg. JM 1925.IX.14 A. Zienkiewicz, n. 5.

/2/ Tas pat, Užrašai 1925.VIII, 21-30.

Rekolekcijose padarė penkis pažadus, kurie yra nemažos svarbos. Jie parodo, kokia dvasia ir kokius darbus atlikti autorius mintijo:

"1. Dievui daugiau dėkoti už visus kryžius ir visas malones; Dievą karščiau ir uoliau mylėti, didžiausioje vienybėje stengtis nuolat su juo būti ir Jo Apvaizda pilnai pasitikėti. Viešpatie, koks Tu geras. Stebuklingi keliai, kuriais mus vedi. Ačiū Tau už viską. Švenčiausioji Mergele Nekaltai Pradėtoji, padėk man mylėti Dievą.

2. Išskyrus poilsį, rūpintis kiekvieną laiko valandėlę kuo tinkamiausiai sunaudoti - maldai ir darbui.

Atmink, kad į Romą atvažiavai mokytis švento, tikrai vienuoliško gyvenimo. Čia gyvenant, ypač pridera dar daugiau darbuotis Dievo garbei ir Bažnyčios labui.

3. Baigti tvarkyti marijonų įstatus ir rašyti, kiek galėdamas, instrukcijas. Kurti Romoje savo namus /3/.

4. Visas jėgas pašvęsti, kiek galint, vinuolijai. Pačiam tobulintis ir padėti kitiems eiti prie tobulybės.

5. Daugiau melstis už tuos, nuo kurių ką nors blogo buvau patyręs" /4/.

Atlikęs rekolekcijas, visu uolumu pradėjo naują savo gyvenimo tarpsnį ir naujus darbus. Rugsėjo 1 d. Šv. Sostas jį pakėlė tituliniu Adulijos arkivyskupu /5/ kaip ženklą padėkos už atliktus darbus ir naujam uždaviniui atlikti, kurio J. Matulaitis dar nenujautė

Dar tą pačią dieną 1925 m. rugsėjo 1 generolas persikėlė pas pranciškonus konventualus Lungotevere Gianicolense gatvėje, nr. 40 /6/. Tą patį mėnesį su kun. prof. Pranu Būčiu, Generaliniu Vikaru, pašauktu iš Lietuvos, plačiai aptarė bendrai kongregacijos reikalus ir ypatingai apie kurtinus Romoje namą ir ypač kolegiją /7/. Naujam kūriniui pra-

---

/3/ Tas pat, t.p. Kitoj vietoje: "...ypač studijų namą arba kolegiją" 5. JM 25.VIII.18 P. Būčiui, nr. 61; plg. JM, Roma 1925 ses. Tadei; 25.VIII. 3 Luc. Chalecki.

/4/ JM Užrašai 1925.VIII.21-30.

/5/ AAS, XVII/1925/, 581.

/6/ JM 25.VIII.20, nr. 62;25.IX.3, nr. 63 P. Būčiui/.

/7/ JM 25.VIII.18, n. 61; VIII.20, n. 62; 25.IX.3, N. 63 Būčiui ir 25.IX.25 J. Vaitkevičiui, n. 11.

matytas metinis mokestis kiekvienam Vikarijatui po 1300 Amerikos dolerių. Tačiau to neužteko. Todėl Atnaujintojas savo darbo vaisius, minėtus žemiau, didele dalimi šiam reikalui paskyrė /8/. Taip pat pramatė kitas įvairias sunkenybes, kadangi viskas reikėjo pradėti, nieko neturint /9/, bet drauge tikėjos ryškios pagalbos, sakydamas: "Vėl visiškai pasitikėdamas Dievo Apvaizda ir Šv. Panelės globa stoju drąsiai į naują darbą. Ir čia be abejo, kaip visur, teks eiti kryžiaus keliu. Dievo valia!" /10/.

/8/ K. Rėklaitis, Iškilmingas minėjimas /Commemoratio solemnis. GM 1938.I.27 /AMGen., Scripta/.

/9/ JM 1925.VIII.18, nr. 61 P. Būčiui.

/10/ JM 1925.IX.3 P. Būčiui, nr. 63; IX.20 J. Vaitkevičiui, nr. 11.

3. Arkivyskupas mokinys ir jo egzaminas pas popiežių

Italų kalbos nemokėjimas Atnaujintojo darbą Romoje nemažai sunkino. Taigi šiai kliūčiai pašalinti pirmiausia ėmėsi ir arkivyskupui Laurynui Lauri, apaštališkąjam nuncijui rašė: "Jau pradėjau mokytis italų kalbos, taip gražios ir darnios..." /1/. Kun. A. Cikoto, MIC: "Gyvenu pas svetimus žmones, kaip paprasčiausias mokinukas ir mokausi nuo ryto iki vakaro. Matau, kad nemokėdamas italų kalbos, nagalėsiu, kiek reikia, ir kongregacijai patarnauti. Todėl mano pirmas rūpestis yra tą kalbą šiek tiek pramokti" /2/. Daugelyje kitų laiškų panašiai kartoja: "Dar vis savo atliekamą laiką pavedu italų kalbai; dirbu labai daug; pasaldina darbą mintis, kad dėl Dievo dirbu ir dėl Kongregacijos Marijonų, kad galėčiau geriau jai patarnauti" /3/. Trečią mėnesį baigiant, kalbos moksle jau buvo pažengęs: "... Jau pramokau italų kalbos, tai man dabar kiek lengviau. Dar reikia mokytis, kad bent kiek geriau galėčiau savo mintis išreikšti" /4/. Mokymesi nesiribojo vien gramatika

/1/ 1925.IX.21, nr. 17a.

/2/ JM 1925.X.12 A. Cikoto, nr. 18; 25.X.14 A. Zienkiewicz, nr. 5.

/3/ JM 25.X.8, nr. 64; plg. 25.X.16, nr. 65 P. Būčiui.

/4/ JM, 25.X.12 A. Cikotui, nr. 18.

ir sintakse, bet skaitė Collodi, Pinochio nuotykius /Avventure di Pinocchio, katekizmą, Manzoni veikalus ir kt. /5/. Laisvalaikiu mėgo ilgiau kalbėti su tarnais, kad geriau kalboje prasilavintų /6/. Arkivyskupas buvo labai uolus mokinys: "...Dirbu, jis prisipažįsta, su tokiu jaunuolišku uolumu, kaip niekuomet. Galvojant, kad žinodamas kalbą, geriau kongregacijai patarnausiu ir kad tarnaudamas Kongregacijai, tarnausiu didesnei Dievo garbei, tai man viską pasaldina ir skatina dirbti /7/.

Reikalus Vatikane atlikdamas, Atnaujintojas ėmė vartoti gimtąją Šventojo Tėvo kalbą. Apie jo kalbinę pažangą žinia pasiekė ir popiežių Pijų XI. Kai arkivyskupas Jurgis, paskirtas apaštališkuoju Lietuvos vizitatoriumi privačiai audiencijai pas popiežių atėjo, pradėjo kalbėti prancūziškai, bet popiežius jį nutraukdamas, tarė: "Girdėjau, kad Jūs Monsinjore, jau kalbate itališkai". Ir po to ligi galo ilgos audiencijos kalbėjosi itališkai. Po keturių mėnesių įtempto mokymosi arkivyskupas egzaminą pas Kristaus Vietininką išlaikė gerai /8/.

Apaštališkasis Vizitatorius išvykdamas į Lietuvą, parėdė, kad taip pat jo sekretorius, būsimos Romos kolegijos viršininkas, italų kalbą giliau išmoktų, nes ši kalba buvo pramatoma kaip pagrindinė kolegijoje /9/.

/5/ K. Rėklaičio žodinis liudijimas 1955.I.27 d.

/6/ Ilio Cento liudininkas JM šventumo byloje I, p. 76.

/7/ JM 1925.X.12 S. Warszawskiui, nr. 26.

/8/ Akivaizdus liudininkas K. Rėklaitis savo Atsiminimuose, 114-15 /rankraštis, AMGen./.

/9/ K. Rėklaitis 1926.I.29 F. Kudirkai, nr. 1. -Be to įpareigojo kuo greičiau Romos vikarijate atlikti egzaminą dėl išpažinčių klausimo, kad būtų naudingesnis darbininkas/plg. t.p. Tą pats Jurgis darė ir kitus tam ragino.

4. Tarptautinės kolegijos pradžia

Įvairios sunkenybės, patirtos ir patirtinos steigiant Romoje namą, generolo dvasios neišgąsdino. Amžiname Mieste, katalikybės centre, jis jautėsi ramus ir laimingas /1/. Tačiau Romos rudens oras ligotas ar-

---

/1/ JM 1925.IX.20 K. Rėklaičiui, nr. 7.

kivyskupo rankas ir kojas silpnino /2/.

Tuomet buvusiuose Šventuosiuose Metuose rasti nusamdyti namą greit atvykstantiems studentams pasirodė gana sunku. Iš kitos pusės pačios marijonų provincijos ar vikariatai apie reikalą kurti Romoje kolegiją nebuvo vieningi. Lenkijos vikarijatas, kurio nariams pats Atnaujintojas, tai yra iki šiol vienintelis šios Romoj kolegijos steigimo judintojas, žodžiu tos kolegijos reikalą buvo išaiškinęs, buvo už šį įkūrimą. Taip pat amerikonai lietuviai, kuriuos generolas galėjo supažindinti laiškais. Bet jie tvirtino, kad nereikia skubėti ir tą kūrimą atidėti sekantiems metams. Tuo tarpu du geri bendrabroliai pakvietė Vyriausią Vadovą į Ameriką pailsėti, kur galėtų ramiai viską apie steigimą apsvarstyti ir priemones parūpinti /3/.

Politinės aplinkybės Atnaujintojo ryšį su marijonais Lietuvoje iki atvykimo į Romą labai apsunkino. Todėl reikalas Romos kolegijos ten nebuvo aiškus ypač todėl, kad marijonai Kaune tokią kolegiją jau turėjo. Be to, įgytų Romoje mokslo laipsnių vietos valdžia dar nepripažino. Vis tiek nemaža lietuvių marijonų dalis kūrimui pritarė. Kita gi jų dalis pritarė iš paklusnumo ir pagarbos reformatoriui: jeigu jis nori, tebūnie! Į tą pusę palenkti daug padėjo pokalbiai tarp generolo ir generalinio vikaro Prano Būčio /4/ bei tvirta generolo valia, išreikšta laiškais nariams, pirmiausiai jų viršininkams. Štai generaliniam vikarui rašo: "Vienuolijai nuolat augant, reikia būtinai sudaryti stiprus centras. Pamatysite: jis visų namų ir visos vienuolijos šakų išeis naudai. Skatikas įdėtas į centro sutvarkymą ir sustiprinimą neš šimteriopą vaisių". Toliau pabrėžė būtinumą save visiškai kongregacijai paaukoti, nes tik taip ji augs ir klestės. "Jokia draugija negali tarpti ir klestėti be atsidavusių jai žmonių, juo labiau ir vienuolija" /5/. Ir kitur: "Aš dar kartą sakau: nesigailėkite nei žmonių, nei skatiko įkurti Ryme Vienuo-

/2/ JM 25.X.27 P. Būčiui, nr. 66.

/3/ JM V. Kulikauskui 1925.VIII.26, nr. 2; plg. K. Matulaičiui 25.VI.30, nr. 1; Z. Troszynski 25.X.23, nr. 2.

/4/ JM 25.VIII.23, nr. 2; 25.XI.22, n.11; 25.XI.28, n. 12. V. Kulikauskui t.p.; J. Krikščiukaitis 25.IX.13, n. 4; 25.XI.16, n. 11; J. Totoraitis 26.I.4 K. Rėklaičiui nr. 1.

/5/ JM 25.X.27 P. Būčiui, n. 66.

lijos Centrą. Pamatysite, visų naudai tai išeis. Gal dar to nejaučiate, bet ateis laikas, pamatysite. Tada tik stos tvirtai stos mūsų Vienuolija, kai giliai įleisime šaknis Ryme. Aš jaučiu, kad kaip tik atėjo laikas kurti savo centrą Ryme; esu įsitikinęs, kad to ir Dievas nori.../6/. Romos reikalų sutvarkymą nuolat bendrabrolių maldoms pavesdavo /7/, stipriausią viltį reiškė Dievo ir Švč. Marijos pagalboj /8/.

Tuo tarpu generolas ieškojo kolegijai tinkamo namo. 1925 m. spalio 22 dieną, pirma žodžiu pakalbėjęs /9/, įteikė oficialų raštą Kardinolui B. Pompilj, Jo Šventenybės Romoj Vikarui, kad būtų leista marijonams Romoje kurti namą, tarptautinę kolegiją ir, laikui bėgant, būtų suteikta kokia nors marijonų kongregacijai bažnyčia su pastatais /10/. Leidimas kurti namą su kolegija žodžiu buvo suteiktas tuojau/11/.

Tuo pačiu laiku iš Lietuvos atėjo generolui pasiūlymas /12/ apimti Kaune metrapolinį arkivyskupijos sostą, naujai steigtiną. Pasiūlytas kandidatas karštai, tvirčiausiai atsisakė: "Tiesa, mūsų užduotis tarnauti Bažnyčiai visomis jėgomis, bet vienuoliškai. Mes esame pašaukti ne valdyti Bažnyčios, o tik jos valdytojams tarnauti; mūsų užduotis ne Bažnytinė politika, o tik Kristaus dvasios žadinimas. Ama nesciri et pro

---

/6/ JM 25.XI.9, nr. 68. Panašiai: 25.IX. 20 J. Vaitkevičiui, n. 11; 25.IX.20 V. Kulikauskui, n. 27 ir t.t.-Viena priežasčių greičiau marijonams Romoj įsikurti buvo ir ta, kad dėl politinių aplinkybių nutrauktus santykius tarp lenkų ir lietuvių marijonų atnaujintų.

/7/ JM laiške 25.IX.21 Būčio K. Bronikowski; XI.3, n. 63; 25.X.27, n. 66; P. Būčiui; IX.14, X.12, XI.2 tūlam kunigui marijonui /AMGen./.

/8/ Tai aišku iš jo daugybės laiškų: pav., 1925.10.27 P. Būčiui, Nr. 66 ir t. t.

/9/ Tai su P. Būčiu padarė. Autoriui liudijo žodžiu vysk. P. Būčys 1946.XII.13.

/10/ Rašte kardinolui skaitome: "Žymiausias Eminensija, politiniais sumetimais turėjau Vilniaus vyskupijos atsisakyti ir iš malonės Šv. Tėvo atvykau Romon kurti namą ir kolegiją Marijonų Kongregacijos, kurios esu Vyriausias Vadovas. -Nuolankiausiai Jūsų Šviesiausią ir Garb. Eminensiją maldauju, kad malonėtumėt suteikti oficialų dokumentą minėtam namui ir kolegijai steigti... -Drauge šios antros malonės, Švento Tėvo gerumu remdamasis drįstu prašyti, kad laikui bėgant, kiek tai galima, mūsų Kongregacijai būtų suteikta kokia bažnyčia su pastatais" /AMGen., Domus Romana, Erectio domus, nr. 1/.

/11/ Raštu 1927.III.2, nr. 229 /25/ ten pat, nr. 4/.

/12/ Iš Lietuvos apaštalinės nunciatūros per P. Būčį.

nihilo reputari/ ...//Bevelyk būti nežinomu ir už nieką skaitomu/. Aš visuomet jaučiau ir buvau ir esu pilniausiai įsitikinęs, kad mano tiesioginis pašaukimas - Marijonų Vienuolijai tarnauti, jai visas jėgas pašvęsti ir ją tinkamai sutvarkyti. Maniau ir manau, kad tai Dievo balsas /.../ Dievo mintys ne visuomet yra žmonių, juo mažiau priešingai. Netrukdinkite ir nekliudinkite Dievui ir Jo Šv. Dvasiai tikslų" /13/.

Maždaug tuo pačiu laiku Atnaujintojas gavo iš Vatikano pasiūlymą vykti į Lietuvą apaštališku vizitatorium. Arkivyskupas sutiko, nes manė, kad ši pareiga truks trumpai, bet Lietuvos Bažnyčiai bus labai naudinga be nuostolio kongregacijai ir kad greit galės grįžti prie Romoje pradėtų darbų. Bet drauge taip pat pakartotinai prašė, kad siūlydami Kauno arkivyskupu neatitrauktų nuo darbų Kongregacijoje /14/

Pats arkiv. J. Matulaitis ir jo generalinis vikaras P. Būčys, taip pat generalinis sekratorius Jonas Kriščiukaitis buvo aiškiai įsitikinę /15/, kad vienas generolas neįstengs visų kolegijos kūrimo reikalų atlikti. Be to, kai kuriuos reikalus atlikti asmeniui, arkivyskupo vietoje esančiam nelabai tiko. Minėti ir kiti marijonai pritarė, kad geriausias kolegijos Romoj kūrime talkininkas būtų kun. Kaz. Rėklaitis, tuo laiku dirbantis Š. Amerikoje. Jis, vokiečių - vengrų kolegijos studentas, šešis metus Grigaliaus universitete studijavo filosofiją - teologiją, mokėjo italų kalbą, kolegijos gyvenime ir vietos reikaluose buvo patyręs. Todėl generolo pašauktas, K. Rėklaitis į Romą atvyko 1925 m. lapkričio 17 dieną /16/ ir po to tapo pagrindinis ir veikliausias Atnaujintojo valios kuriant kolegiją, Romos namą vykdytojas, organizatorius, taip pat apie 30 metų kolegijos vedėjas bei kitiems vadovaujantiems geriausias pagelbininkas /17/

Popiežiaus parėdymu arkiv. Jurgis Matulaitis, kaip apaštališkasis vizitatorius, į Lietuvą išvyko 1925 m. gruodžio 10 dieną. Tačiau pamatą tarptautinei kolegijai paliko jau padėtą. Lapkričio pradžioje 1925 m. į

/13/ JM, 1925.X.3 P. Būčiui, nr. 67.

/14/ Tas pat, t.p.

/15/ J. Kriščiukaitis 1925.IX.13 JM, nr. 4.

/16/ JM 1925.XI.2 tūlam lenkui marijonui /AMGen./; 1925.VI.18 P. Būčiui, n. 69.

/17/ Vėliau nuolat atlikinėjo ir kitas pareigas: gen. ekonomo, postuliatoriaus.

Romą naujakurę kolegiją iš lenkų Vikarijato atvyko du lenkai studentai: br. Vladas Lewandowicz ir Jurgis Pawski. Vėliau iš to pačio vikarijato atvyko trečias - br. Petras Peresypkin, rusas. Visi trys tuo tarpu apsigyveno lenkų kolegijoj /18/. Jų viršininkas buvo kun. K. Rėklaitis, kuris drauge ėjo kongregacijos generalinio sekretoriaus paareigas, o nuo 1926 m. kovo 7 dienos taip pat generalinio prokuratoriaus. Gyveno Lungotevere Farnesina 40. Studentai lankė domininkonų Angelicum universitetą, pirmas - teologijos, kiti du filosofijos fakultetus /19/.

Arkivyskupas Jurgis, nors Šv. Sosto patikėtą pasiuntinybę atlikdamas, palaikė nuolatinį ryšį su Romos marijonais. Su jais jungėsi mintimi, malda, širdimi ir darbu. 1926 m. nuo kovo 6 dienos iki balandžio 19 tą pačią apaštališkojo vizitatoriaus pasiuntinybę atlikdamas, veikė Romoje, gyvendamas pas generalinį prokuratorių ir asmeniškai marijonų kolegijos ateitimi rūpinosi. Buvo nuspręsta sekantiems mokslo metams nusamdyti nuosavą atskirą būstinę vokiečių pranciškonų name 22 numeryje Montellate gatvėje /20/. Pramatyta, kad iš įvairių vikarijatų atvyks daug daugiau studentų. Pačiame Amžinajame Mieste Atnaujintojas trumpu laiku surado kongregacijai kandidatų. "Jei pavyks čia savo namas įsisteigti, tai turėsime ir kandidatų. Jau du italai... pasiryžę stoti į mūsų Kongregaciją. Kalbėjau su vienu jaunu kunigu vokiečiu, taip pat nori stoti su savo draugu. Juodu ruošiasi misijoms į Rusiją. Tas kunigas labai man patiko. Bet reik namo ir kitų lėšų. Jaučiu, kad ir čia mums Dievas laimina" /21/.

Bet kaip tik šiuo metu vėl atsirado pagunda: buvo pasiūlyta apaštališkajam vizitatoriui ar bent generaliniam vikarui P. Būčiui Kauno arkivyskupo metropolito vieta. Ap. vizitatorius visomis jėgomis nesutiko, nuo garbingos pareigos apsigynė ir apgynė savo vikarą: "Buvo man

---

/18/ JM 1925.XI.2 lenkui kunigui marijonui /AMGen./; K. Rėklaitis 26.I.22JM, nr. 12. -Plg. K. Rėklaitis 26.I.29 F. Kudirkai, nr. 1.

/19/ C. Rėklaitis, Relatio annua Superioris domus Romanae de statu domus anno 1829, f. 1 /AMGen, Domus Romana, vol. III/.

/20/ JM 1926.I.30, nr. 6; 26.V.24, nr. 9. K. Rėklaičiui; plg. K. Rėklaitis 26.V.24 JM, nr. 21.

/21/ JM 26.III.29 P. Būčiui, nr. 71. -Džiugus dėl kandidatų Romoj Atnaujintojas aukojo Dievui už juos savo darbų kryžius /JM 1926.III.25 A.Boltuc, nr. 9/.

pasiūlyta arkivyskupauti Kaune, bet suprantu gerai, kad tai netiktų. Taigi jau nebėr to pavojaus. Galėsiu kiek pasidarbuoti savo Kongregacijai /.../. Dievas kitiems tikslams mus skiria" /22/.

/22/ JM 26.III.29 P. Būčiui, n. 71; 26.IV.19 V. Jakowskiui, nr. 22.

5. Paskutiniai reformatoriaus Romos kolegija rūpesčiai

Generolo buvimas apie tris mėnesius 1926 m. vasarą Š. Amerikoje Romos kolegijai buvo naudingas. Jos namui samdyti ir užlaikyti į metus reikėjo bent 5000 dolerių. Metinio mokesčio, uždėto kiekvienam iš dviejų vikarijatų: lenkų ir lietuvių - latvių - amerikonų /1/ neužteko. Pensijos priedas arkivyskupui Jurgiui /69 zlotų iš lenkų valdžios kas mėnesį gautas /2/ ir kitos pajamos priartėjo būtinai sumai. Naujam kukliam namui pirkti reikėjo apie 1000.000 dolerių arba 2500.000 itališkų lyrų. Dėl išlaidų didumo marijonai pradžioje Romoje tik kolegijos namą nelengvom pastangom pajėgė samdyti. Atnaujintojo ir medžiaginė parama šiam reikalui atlikti buvo lemiama. Jis surinktus pas Amerikos lietuvius 3500 dolerių atidavė samdyti Romos kolegijai /3/.

1926 m. pirmas vasaros atostogas studentai praleido Lenkijoj, o jų vyresnysis kun. K. Rėklaitis Lietuvoje. Jis jau tų metų gegužės 31 d. buvo perėjęs gyventi į naują būstinę via Montellate 22 pas brolius pranciškonus /4/, o spalio 15 d. iš Lietuvos su naujais generolo nurodymais ir pažadėtais pinigais sugrįžęs /5/, minėtos būstinės dalį nusamdė kolegijai ir tikėjosi ateinančiais 1927 metais nusamdyti visą namą. Netrukus naująją būstinę užėmė 8 studentai: naujas kunigas Juozas Mačiulionis, broliai Bronius Vitkus ir Kazimieras Vaškevičius, lietuviai iš Amerikos, Vladas Lewandowicz, Tadas Kordjasz ir Petras Perysipkin iš Len-

/1/ P. Būčys 1925.IX.21 K. Bronikowskiui.

/2/ Plg. G. Baluzzi 1927.I.8 K. Rėklaičiui /?/, nr. 26; JM 1925.VIII.6 /?/, n. 26 ir 25.XI.21, nr.28 V. Kulikauskui.

/3/ K. Rėklaitis 1926.IX.11 K. Bronikowskiui; 1926.VIII.30 V. Jakowskiui, nr. 23.

/4/ K. Rėklaitis1926.VI.3 JM nr. 25.

/5/ Plg. K. Rėklaitis 1926.X.17 JM nr. 28.

kijos, kunigas latvis Bronius Valpitrs ir gudas kunigas Jonas Dašuta. Po to atvyko gudas kandidatas kun. Pranas Černiauski ir generalinio namo ruošai iš Lietuvos atsiųstas jaunas kandidatas Bronius Minelga. Taigi jau pirmais metais kolegija tapo tikrai tarptautinė. Dauguma studijavo Angelicume, du Apollinare ir vienas Rytų Institute /6/.

Viltis 1927 metų pradžioje užimti visą Montellate 22 namą nepasitvirtino. Be to, paaiškėjo, kd šis namas vienuoliškai dvasiai ir drausmei palaikyti netinkamas. Generolas, gavęs žinių apie naujos kolegijos stovį, tuojau patvarkė ieškoti vienuolynui tinkamesnės vietos. Po ilgo ir sunkaus ieškojimo /7/, sutinkant generolui, pagaliau nusamdytas trečias aukštas su 16 kambarių kunigaikščio Sforza Cesarini namuose prie Corso Vittorio Emanuele nr. 284 /8/. Į naują būstinę pirmieji atvyko 1926 m. lapkričio 27 d. kun. K. Rėklaitis ir Br. Lewandowicz /9/, o visi kiti gruodžio 1 dieną /10/. Kolegijos perkėlimas nešė didžias sunkenybes ir išlaidas. Nusamdytas aukštas visai neturėjo baldų ir kitų reikmenų. Sunkenybėse narių dejavimai dažnai pasiekdavo generolą - apaštalinį vizitatorių. Jis buvo laukiamas Romoje tituliarinei Kongregacijos šventei gruodžio 8 dieną. Bet neatvyko. Vizitatoriaus gausūs darbai jį Lietuvoje sulaikė /11/.

1926 m. gruodžio 8 d. Romos marijonai pirmą kartą savo koplyčioje iškilmingai atnašavo šv. Mišias. Po to Dieviškas Svetys narių paguodai, džiaugsmui ir drąsai pas juos pasiliko /12/.

Neturtingai kolegijai ir bendrabroliams romėnams pinigus nuolat parūpindavo pats Atnaujintojas /13/. “Esu skolingas iki ausų” - rašo

/6/ K. Rėklaitis 1926.XI.8 F. Kudirkai, nr.4; K. Rėklaitis, Relatio... domus a. 1929, t. p., p. 2.

/7/ K. Rėklaitis 1926 m. JM: X.18, n. 30, X.22, n. 31, X.28., n. 33, XI, 3, nr. 35.

/8/ K. Rėklaitis, Atsiminimai, 128-130, K. Rėklaičio telegrama 26.XI.14 JM AMGen., Domus Romana, Erectio domus, n. 2/; P. Būčio telegrama 26.XI.15 /t.p., Conductio donorum, n. 1. Plg. t.p., n. 2.

/9/ K. Rėklaitis 26.XI.27 JM. n. 41.

/10/ K. Rėklaitis 26.XII.5 JM n. 44.

/11/ Plg. psl. 33-34

/12/ Rėklaitis 26.XII.8 JM n. 46.

arkivyskupui kolegijos vedėjas /14/. Panašūs balsai skambėjo dažnai. Ir be generolo pagalbos "mūsų Romos kolegija būtų pasilikusi ant smėlio" /15/.

Sunkiausioj kolegijos tvarkymo naštoje K. Rėklaitį daug pagelbėjo Juozas Macevičius su žmona ir Tėvas Augustas Mosser, rezurekcijonistų generalinis prokuratorius /16/.

Kun. Kazimieras Rėklaitis Centrinio namo Romoje kūrėjas ir ilgametis vedėjas

Pats generolas labai troško į Romą grįžti kuo greičiau ir Kongregacijai visiškai pasiaukoti /17/. Romos marijonai, ypač jų vyresnysis K. Rėklaitis generolo atvykimo labai laukė. Jo pagalbos šaukėsi ne tik įvairūs išrištini išoriniai reikalai, bet ypatingai jaunuolių stiprintinas dvasinis gyvenimas, sutvirtintina jų kantrybė, kurie sunkiose aplinkybėse pradėjo šlubuoti. Vyresnysis, rašydamas generolui, pabrėžė: "Šiose aplinkybėse jaunuoliams yra sunku" /18/. Generolas, žadėdamas galimai greičiau grįžti, bendrabrolius tėviškais žodžiais guodė, drąsino: "Palaikykite dvasią. Kai atvyksiu, pagelbėsiu. Laikykitės, viskas teišeina į gera" /19/. Ir vėl: "Raminkite jaunuolius, kas per vienuoliai, kad nemoka nei kiek vargo pakęsti. Rūpinkitės, kad būtų pavalgę ir aprūpinti. Tegu pakenčia, aš atvažiuosiu, tai viską sutvarkysiu... Pasakykite jaunuoliams, kad aš už juos meldžiuosi, tegul būna kantrūs, atvažiuosiu,

---

/13/ Rėklaitis 26.XII.5, n. 44; XII.14, n. 51; 27.I.8, n. 61 JM ir JM 26.XI.22, n. 12; XII.10, n. 15; XII.31, n. 16 Rėklaičiui.

/14/ Rėklaitis 26.XII.14, n. 51; 27.I.18, n. 63 JM.

/15/ Rėklaitis 1927.I.18, nr. 63 JM.

/16/ Rėklaitis 1926.X.28, nr. 33; XII.8, nr. 46; XII.23, n. 55 JM. J. Macevičius XII.23 apie Rėklaičio laišką, nr. 55. JM 26.XII.31 Rėklaičiui, n. 17. Rėklaitis, Atsiminimai, 130.

/17/ "Aš veržte veržiuosi pas Jus važiuoti" /JM 26.XII.10 Rėklaičiui, n. 13; plg. 26.XII.2 ir XII.13 K. Bronikowskiui.

/18/ Rėklaitis 26.XII.5 JM n. 44.

/19/ JM 26.XII.26/?/ Rėklaičiui, n. 17.

viską sutvarkysime" /20/. Apaštalinis vizitatorius arkiv. Jurgis savo pareigų gausius kryžius aukojo bendrai už kongregaciją ir ypatingai už romėnus /21/. Nuo 1926 metų pradžios generolo noras greičiau atvykti į Romą augo. Savo laiškuose, duodamas įvairius nurodymus, reikšdavo viltį greit Romon grįžt /22/. Romėnai atvykimo žinios labai laukė. Ir 1927 m. sausio 27 d. pagaliau atėjo žinia, bet... kad generolas mirė. Ankstyva ir netikėta Mylimiausio Tėvo mirtis visą bendriją palietė didžiausiu skausmu /23/. Skausmą šiek tiek švelnino gausiausios užuojautos, kurių tarpe Eminencijos kardinolo Petro Gasparri, Jo Šventenybės Valstybės Sekretoriaus: "Išreiškiu Jūsų Prakilnybei jautriausias užuojautas dėl sunkaus, skausmingo Monsinjoro Matulavičiaus praradimo, taip nusipelnusio Bažnyčiai savo pavyzdinga dorybe, darbštumu, besąlygine ištikimybe Šv. Tėvui" /24/.

Iškilmingos gedulo apeigos už kilniausią Ganytoją įvyko vasario 3 dieną Šventųjų Apaštalų ir rusų šv. Antano bažnyčiose /25/.

Trumpoje, bet mirtingoje ligoje arkiv. Jurgis Matulaitis buvo susirūpinęs daugeliu nesutvarkytų reikalų, tarp kurių ypač Romos marijonų atliktinais reikalais. Generolas mintijo ne tik apie centrinį namą ir tarptautinę kolegiją, iš kurios studentai lankytų popiežiškus universitetus, bet taip pat apie savo studijų namą su bendrabroliais profesoriais /26/. Bet Dievo valia buvo kitokia, kuriai generolas, kaip visuomet ir visur, taip pat ir paskutinę valandą pilniausiai save pasivedė ir tarė: "Užteks... Eisiu į amžinybę" /27/. Vistiek pagrindinis pamatas marijonų gyvavimo Romoje jau buvo padėtas. Šis pagrindas buvo ne tiek bendro narių siekimo, kiek Vyriausio Vadovo arkiv. Jurgio Matulaičio valios

---

/20/ JM 26.XII.10 Rėklaičiui n. 13.

/21/ JM 26.IV.19 Jakowskiui n. 22; XII.2 Bronikowskiui, n. 40.

/22/ JM Rėklaičiui 1926: XII.21, n. 16; XII.26/?/, n. 17; XII.31, n. 18.

/23/ Rėklaitis, Atsiminimai, p. 132.

/24/ AMGen., GM, Condolentiae, nr. 9.

/25/ Rėklaitis, t.p.

/26/ P. Būčys 1932.XI.11 V. Kulikauskui /AMGen., Collegium Romanum. Domus Generalis Studiorum/.

/27/ A. Kučas, Arch. G. Matulaitis, 322.

vaisius /28/. Radosi vienuolijoj narių, kurie manė, kad Romos namas reikia pirkti kurio nors vieno kurio nors vikarijato, provincijos nuosavybėn /29/. Reformatorius atsakė kitaip: "Šis namas turi būti visos kongregacijos nuosavybė; visi kiek galėdami jo įgijimui turi prisidėti" /30/.

Tarptautinė kolegija Romoje ir centrinis namas pagal Jurgio Matulaičio mintį turėjo tapti marijonų broliškos meilės ryšys, tikros vienuolinės dvasios, apaštališkos, romėniškos mokykla ir ženklas, taip pat katalikiškumo egzaminas /31/.

Toks egzaminas pirmojoj tarptautinėje kolegijoj ir name Šveicarijoj Friburge buvo išlaikytas puikiausiai. Šis egzaminas, Romoj gerai pradėtas, dar liko išlaikyti.

/28/ K. Rėklaitis, Commemoratio..., GM, t. p., p. 10.

/29/ F. Būčys, Memoriale vizitationis domus Chicagiensis die 18.VII.1924 /AMGen., Liber visitationum, f.. 6.

/30/ JM pastaba 1926.VII.,t.p. šešto lapo gale.

/31/ Žr. P. Būčio raštą 26.IX.21 K. Bronikowskiui, kurį parašė po pokalbio su JM Romoje.

ŠEŠTOJI DALIS
NAUJOSIOS KONSTITUCIJOS IR INSTRUKCIJOS

A. Konstitucijos

1. Parašymas ir patvirtinimas

Šventoji Vienuolių Kongregacija 1918 m. birželio 26 d. patvarkė, kad visos popiežiaus teisių vienuolijos savo įstatus arba konstitucijas pagal naują bažnytinės teisės kodeksą ištaisytas tai pačiai Šv. Kongregacijai įteiktų peržiūrėjimui drauge su artimiausiu penkmetiniu pranešimu /1/. Visuotinė pareiga siųsti pranešimą Šv. Sostui prasidėjo nuo 1918 m. gegužės 19 dienos /2/. Praėjus penkmečiui, generolas pranešimą apie kongregacijos stovį įteikė /3/, bet konstitucijų pritaikyti naujajam bažnytinės teisės rinkiniui iki 1923 metų dar negalėjo. Trukdė didžiausios karo laikmečio ir pokarinės sunkenybės, dėl kurių ryšiai tarp Lietuvos ir Lenkijos marijonų namų buvo neįmanomi. Todėl Atnaujintojas prašė Šventąjį Sostą ir gavo leidimą prailginti tą konstitucijų naujam teisynui pritaikymą iki sekančių metų /4/.

Dancige 1923 metų generalinė kapitula, išklausius generolo pranešimą apie būtinumą 1910 metais patvirtintų konstitucijų pritaikymą naujajam teisynui, nuolankiai prašė, kad vysk. Jurgis Matulaitis tą darbą atliktų /5/. Generolas tą darbą nedelsdamas pradėjo Vokietijos Kissingene, nors ir besigydydamas. Dalį konstitucijų trumpu laiku parašė /6/. Grįžęs į Vilnių, visu uolumu, didžiausiu darbštumu ir tikru patyrimu tą patį laimingai pradėtą darbą tęsė. Jis šį darbą teoretiškai

/1/ AAS, X/1918/, 290. Plg. Kanoną 510.

/2/ T. Shaefer, OMCap., De Religiosis. Roma 1940, 108.

/3/ JM pranešimas Šv. Sostui 1923.VI,10 AMGen./.

/4/ JM prašymas Šv. Sostui 1923.VI.9 /AMGen., Constitutiones, nr. 1. -Raštas kard. C. Laurenti 1923.VII.21, t. p., nr. 1a.

/5/ CGG, Dekretai, n. 36 ir Sessio I, n. 3.

/6/ JM 1923.VIII.16 V. Kulikauskui, nr. 5.

puikiausiai žinojo ir jame buvo nepaprastai patyręs, kadangi iki šiol apie dešimtį įvairių konstitucijų jau buvo parašęs /7/. "Išstudijavau, sako jis, keliolika nagrinėjimų ir Kodeksą apie vienuolius" /8/. Be to, 1923 metais lankydamas Apaštalų Sostą, apie konstitucijų reformą naudingų žinių gavo gyvu žodžiu /9/. Vistiek darbas buvo gana sunkus. Tai aiškiai matosi, ypač žinant apie vyskupo kitas sunkias pareigas. "Aš kiek galėdamas rašiau ir tvarkiau mūsų Įstatus. Nesitikėjau, kad tiek daug darbo turėsiu. Nauji Įstatai bus pamatas ilgiems metams mūsų gyvenimui; taigi reikės visiems pasidarbuoti" /10/. J. Matulaitis nusistatė ne tik ankstesnes konstitucijas kanoniškam teisynui pritaikyti, bet visai naujas parašyti /10a/. Tam reikėjo daugiau darbo. Taigi keletą mėnesių darbavos dieną ir naktį: "Dieną ir naktį dirbu su Įstatais, naudojuos kiekviena laisva minute, keldamasi ryte 3 arba 4; turiu pilną galvą paragrafų" /11/. Ir kitur: "Tarnauju Kongregacijai kaip galiu. Dirbu, kiek turiu jėgų. Reguliariai keliuos ryte apie 3 ar 4 valandą; tik tai šiuo laiku galiu ramiai dėl Kongregacijos dirbti" /12/. Ir vėl: "Labai daug naudoju šioms konstitucijoms maldų, studijų ir darbo, kad viskas būtų Kongregacijos naudai ir didesnei Dievo garbei" /13/. Toks didžiausias darbas greit nešė gerus vaisius. 1923 m. lapkričio gale konstitucijų redakcija jau buvo baigta /14/. Toliau, kad taptų kuo geriausios, ne

/7/ Pav., Marijonų 1910, Švč. Jėzaus Širdies Tarnaičių, Brolių Doloristų, Vargdienių Seserų /Nekalto Mar. Prasidėjimo/, Kazimieriečių, Viešpaties Veido Jėzaus Vardo Seserų ir kitų.

/8/ JM 1923.IV.28 P. Būčiui, nr. 20.

/9/ JM 1923.VIII.16 V. Kulikauskui, nr. 5.

/10/ JM 1923.IX.25, nr. 6-I; plg. 23.XI.28, nr. 7-I K. Rėklaičiui; 23.IX.25 A.Boltuc, nr. 1.

/10a/ J. Kriščiukaitis, Atsiminimai apie Vilniaus vysk. J. Matulevičių, 1943.VI.28, rankraštis /AMGen/.

/11/ JM 1923 m.: XI.11 K. Bronikowskiui, n. 15 V. Jakowskiui; XI.11 J. Jarzębowskiui, n. 7.

/12/ JM 1924.I.25 V. Jakowskiui, n. 16; plg. 23.XI.29 F. Kudirkai, n. 29.

/13/ JM 1923 m.: XII.22 S. Warszawskiui, n. 18; plg. IX.15 A.Boltuc, nr. 1; IX.25 V. Jakowskiui, n. 14.

/14/ JM 1923 m.: XII.22 S. Warszawskiui, n. 18; plg. IX.15 A.Boltuc, n. 1; IX.25 V. Jakowskiui, nr. 14.

Šv. Pijus XX (1835-1914), 1910 m. patvirtinęs atnaujintą Marijonų Vienuoliją

mažesnėm pastangom taisė /15/. Pagaliau sekančių metų sausyje sunkus darbas buvo baigtas. Konstitucijų egzempliorius išdalino bendrabroliams kunigams su didžios svarbos aplinkraščiu, apie kurį žemiau žymėsime. Bet dabar negalima tyliai praeiti tas aplinkraščio eilutes, kurios liečia pačias konstitucijas, būtent: apie jų savybę, įdėtą darbą rašant, apie konstitucijų vertinimą ir vertę. Štai autoriaus žodžiai: "Į Konstitucijas įdėjau taip pat trumpus dvasinio ir vienuolinio gyvenimo dėsnius, kai kuriuos pagal mūsų sudarytas instrukcijas. Kiek galėjau, stengiausi, kad jie būtų pilni, aiškūs ir trumpi. Juos darydamas daug meldžiausi, nemažai įdėjau studijų ir darbo. Kuriuos turėjau autorius, apie vienuolines įstaigas rašančius ir daugelio vienuolijų Konstitucijas perverčiau ir panaudojau. Kad ir yra tiesa, jei mums nevadovaus jautrios vidinės sąžinės ir meilės įstatymas, kurį Šventoji Dvasia paprastai širdyse įrašo, nedaug padės Konstitucijos kad ir geriausios; tačiau tenebūnie, kad taip pat ir jų nevertintume kaip reikia labiausiai; žinokime gi, kad teisingus, gerus, išmintingai išleistus įstatymus nuostabiai kiek daug padeda skleisti kiekvieną gėrį, jei jie vykdomi. Taip pat šitai aiškiai turėjau mintyje: Konstitucijos, kurias Šventam Sostui dabar įteikti ruošiame, mums ir visiems, kurie mūsų pėdomis sekdami, veikiant Šventosios Dvasios malonei, mūsų Kongregacijon įstos, galbūt ilgą laiką bus nekintančia gyvenimo regula ir tobulumo veidrodis; todėl meldžiau ir meldžiu Šviesos Tėvą, kad kiek žmogaus silpnumas leidžia, netrūktų tobulumo, kad "Visiems, kurie laikysis šios taisyklės, teateinie jiems ramybė ir pasigailėjimas" /Galat. 6,16/ /16/.

Po to prašė bendrabrolius kunigus, kad jie patys į konstitucijų schemą stropiai įžvelgtų, pataisos pastabas autoriui atsiųstų ir pačias konstitucijas praktikuotų, kad taip patyrimu ir naudojimu būtų išbandytos. Žadėjo, tai atlikus, naujai jas suredaguoti /17/. Tuo tarpu pats Reformatorius tą darbą tobulinti nenustojo /18/. Pastabų ir pataisų iš

/15/ JM 23.XI.29 F. Kudirkai, nr. 29.

/16/ GM, Litterae circulares, 12.I.1924, f. 5/AMGen., Constitutiones I, nr. 2/.- Plg. JM 1924.I.26, nr. 33, 24.III.4, nr. 40 P. Būčiui.

/17/ GM, Litterae circulares, t.p., f. 5-6; -JM 1924.I.24 K. Rėklaičiui, n. 8-I; 24.II.9 K. Matulaičiui, n. 1.

/18/ JM 1924.II.9 A. Cikoto, nr. 5.

bendrabrolių gavo mažai ir nedidelės vertės. Viską vėl apžvelgęs ir apsvarstęs, kai kuriuos labai mažus pakeitimus prijungė /19/. Dabar jau reikėjo išrūpinti Apaštalų Sosto patvirtinimą. Tačiau pagal Šv. Vienuolių Kongregacijos pareiškimą /20/ pakeistas konstitucijas prieš įteikimą Apaštalų Sosto patvirtinimui, turėjo apsvarstyti ir patvirtinti Kongregacijos generalinė kapitula. Marijonų eilinė generalinė kapitula reikėjo sušaukti tik 1929 metais. Tačiau po Atnaujintojo mirties sekė ne eilinė nepaprasta generalinė kapitula 1927 m. liepos 12-15 dienomis Vilani, Latvijoje. Šioj kapituloj buvo ir naujos Konstitucijos vienbalsiai patvirtintos, tik išbraukus skyrelį "Apie perėjmą į kitą vienuoliją" ir pridėjus kitus mažiausius pakeitimus /21/. Šis tekstas iš naujo buvo apsvarstytas generalinėje taryboje tais pačiais metais liepos 3-10 dienomis, o lapkričio 21 dieną įteiktas Šventajam Sostui patvirtinimui /22/. Šventoji Vienuolių Kongregacija tik sekančius svarbesnius pakeitimus įdėjo: generalinis prokuratorius ir provincijolai renkami ne trims, bet šešiems metams ir ne generalinės tarybos, bet generalinės kapitulos. Provincijų gi patarėjai, sekretoriai, ekonomai renkami ne kapitulos, bet generalinės tarybos /23/. Kitos labai mažos pataisos, padarytos Šv. Kongregacijos, tik tiksliau apibrėžė liečiamus dalykus /24/. Konstitucijų pritaikymą Teisių Kodeksui Tėvas A. Vermeersch S. I., Šventos Vienuoliams Kongregacijos patarėjas šitaip įvertino: "Šitai bendrai ir dažniausiai galima sakyti puikiai padaryta ir taip pilnai, kad konstitucijos

---

/19/ J. Kriščiukaitis, t.p. -Plg. pataisymus rankraštyje "Constitutiones Congr. CC. RR. Marianorum /AMGen., n. 2/.

/20/ "Declaratio circa religionum constitutiones Codici conformatas, S. Congregationi pro revisione subiiciendas, ex decreto 26 iunii 1918. -AAS, XIII/1921/, 538-539.

/21/ Pagal pastabas gen. prokuratoriui K. Rėklaičiui prašant, Šv. Vienuolių Kongregacijos patarėjų padarytas: L. Marszalkiewicz C. R. /"De transitu..."/ ir ypač A. Wermeersch SJ /AMGen., Constitutiones, n. 2a, 2b; Capitulum Vilanense, protocollum: Novarum Constitutionum acceptatio, f. 6-8; F. Būčys, Litterae circularas. Constitutiones Congr. CC. RR. Marianorum. Roma 1930, p. XIII/.

/22/ F. Būčys 1929.XI.21 ad S. Sedem /AMGen., Const. n. 5/.

/23/ Constitutiones CC. RR. M., ms., nr. 74-75.

/24/ Plg. t. p. nr. 14; 65;69;75.

atrodo talpina traktatą kanonišką Apie Vienuolius" /25/. Tas pats patarėjas, bet privačiai pareiškė /26/, kad dar iki šiol neradęs kitų konstitucijų, kurios taip tobulai savo tikslams siekti atitiktų. Tokiu būdu per maždaug 7 metus padarytą ir apvalytą darbą 1930 m. sausio 27 d., trečiose nuo Atnaujintojo mirties metinėse Pijus XI tėviška malone ir Apaštaliniu autoritetu teikėsi patvirtinti /27/.

/25/ "Recognitio Constitutionum ut cum Codice concordent" /archiv. S. Congr. de Religiosis, s. 26/.

/26/ Vyriausiajam Vadovui P. Būčiui, iš kurio gyvu žodžiu sužinojau. Plg. P. Būčys, Pamokslai, Kaunas 1936, p. 381.

/27/ Audiencijos lapelis, n. 7497 /29/ Archiv. S. C. de religiosis, S. 26. -F. Būčys, Litteras circulares t.p. -Originalas patvirtinimo dekreto, nr. 7497/29/ AMGen., Constitutiones Congr. CC. RR. Marianorum sub titulo Immaculatae Conceptionis B.V.M., nr. 3, f. 115/.

2. 1910 metų Konstitucijos naujom trumpai palygintos

Žiūrint į teisinį vienuolinio gyvenimo vystymąsi ir skaitant Kanonų Teisės Kodeksą, pakankamai aiškėja, kaip tiksliai ankstesni dokumentai buvo išnagrinėti ir daugiau ar mažiau dažnai pakeisti, kad nauja kanonų teisė aiškiau, pilniau ir laikui geriau tiktų /1/. Po to sekė apie vienuolines kongregacijas ir jų konstitucijas patvirtintinas naujos normos, kurias išleido 1921 m. kovo 6 d. Šv. Vienuoliams Kongregacija /2/. Tas viskas, užlaikant, kas užlaikytina /servatis servandis/, taip pat marijonų konstitucijų parašymą turėjo paliesti. Todėl bendrai tariant, naujos konstitucijos nuo ankstesnių skiriasi tame, kame ankstesnės vienuolių teisės skiriasi atatinkamai nuo to laiko, kada konstitucijos buvo rašomos naujai. Pirmiausiai kongregacijos ypatingas tikslas apibrėžiamas pilniau, aiškiau, panaudojant naujus elementus. Šitai geriau aiškėja iš tekstų sugretinimo:

/1/ I. Creusen S.J., De iuridica eiusdem status religiosi evolutione, p. 41.

/2/ "Normae secundum quas Sarca Congregatio de Religiosis in novis religiosis Congregationibus approbandis procedere solet" /AAS, XIII, 1921, 312-319/.

1910 M. KONSTITUCIJOS	NAUJOS KONSTITUCIJOS
"Antrinis... Kongregacijos tikslas ir ypatingas yra meilės darbuose Dievui ir artimui, ypatingai yra skatinamas studijų ir mokslo pažangos, mokymas kitų, ir pagalba teiktina pasauliniam klerui sielovadoje. -Šio tikslo Kongregacija siekia pirmiausia leisdama knygas ir redaguojant katalikiškus laikraščius; steigiant ir vedant įvairias mokyklas, kolegijas ir institutus; -kuriant ir vedant katalikiškus būrelius ir sąjungas tiek jaunimui, tiek suaugusių; aiškindami krikščionišką mokslą ypač liaudžiai /šiuos du paskutinius žodžius pridėjo Šv. Vienuoliam Kongregacija. S. Mt./, skelbdami Dievo žodį, rengdami paskaitas, vesdami rekolekcijas, klausydami išpažinčių ir kitu būdu rūpinantis artimo išganymu ir tobulumu /nn.2-3/. Apie pagalbą skaistyklos sieloms pridėjo Šv. Vienuoliams Kongregacija nr. 5.	"Ypatingas tikslas yra: iš Dievo ir artimo meilės visomis jėgomis ir visokiais būdais pasiaukoti kitų išganymui bei ištobulinimui. -Kongregacijos nariai šio tikslo siekia pirmiausia: 1/ Patys įsigydami mokslo, mokslą keldami ir kitus mokydami, būtent: steigdami ir vesdami įvairių rūšių mokyklas, kolegijas, institutus, mokslo fakultetus, užeigos namus /hospitia/ bei bendrabučius; laikydami konferencijas bei paskaitas; leisdami bei platindami knygas ir katalikiškus laikraščius, 2/ Eidami sielų ganytojų pareigas ir teikdami pagalbos pasauliniams kunigams, būtent: skelbdami Dievo žodį; aiškindami krikščioniškąjį mokslą ypač liaudžiai; klausydami išpažinčių; rengdami bei vesdami rekolekcijas, renkdami misijas tiek katalikams, tiek, pagal išgales, nekatalikams bei netikintiesiems; apsiimdami vadovauti parapijoms; steigdami tiek jaunimo, tiek suaugusiųjų katalikiškus ratelius bei draugijas ir joms vadovaudami; ir kitais būdais, kuriuos uolumas, nuolatos besirūpinant sielų išganymu bei pašventimu, pagal vietos ir laiko aplinkybes bei reikalavimus nurodys"/nr. 2/. Apie pagalbą skaistyklos sieloms yra 16 nr.

Toliau matome, kad konstitucijų forma labai pakeista, daugybė turinio pakeitimų, priedų pridėta. Šio darbo ribos leidžia tik kai kuriuos pakeitimus minėti.

Jau nurodant ypatingą tikslą, visai naują dalyką įvedė, būtent apie misijas tarp nekatalikų ir netikinčių. Kaip naujanybe taip pat laikytina

apie apėmimą administruoti parapijas.

Toliau visiškai naujas duodamas numeris apie Kristų, kaip aukščiausią apaštalavimo pavyzdį: "Šiems tikslams pasiekti Kongregacijos nariai stengiasi ištikimai ir vyriškai sekti pasaulio Išganytoju Jėzumi Kristumi: kasdien daugiau ir daugiau rūpindamiesi Kristų pažinti, pamilti ir juo sekti, duotis save Kristaus dvasiai perimti ir valdyti, visomis jėgomis ir pastangomis Kristaus Karalystę plėsti ir Kristų į visa įnešti" /nr. 3/.

Skyrelis apie kongregacijos savybes taip pat yra naujas /nn. 4-10/. Pirmas iš septynių numerių skamba: "Kongregacijos nariai, kiek žmogiška silpnybė leidžia, visko atsižadėję, taip tepasiaukoja, tepasiveda ir tepasišvenčia visiškai Dievui ir visam, kas yra Dievo, kad Dievas būtų tikrai tiek paskirų Kongregacijos narių, tiek visos Kongregacijos gyvenimo centras" /nr. 4/.

Šventės, ypatingu pamaldumu švęstinos apleidžiamos, išskyrus tituliarinę Marijos Nekalto Prasidėjimo šventę /3/. Ankstesnėse Konstitucijose skirtumas Nekaltosios Mergelės nuo kitų kongregacijos Globėjų daromas šiais žodžiais: "kurios kultą ypatingu būdu skleis" /nr. 5/. Naujosiose gi Švč. Mergelė Marija, pabrėžiant ją esant pagrindine Globėja, pareiškiama: "Ypatingoji Kongregacijos Globėja yra Nekaltai Pradėtoji Švenčiausioji Mergelė Marija, Dievo Motina, kurią kaip savo Karalienę ir Valdovę, Galingiausiąją Padėjėją ir Mylimiausiąją Motiną te ypatingai garbina, sūniškai Ją myli ir Jai pasiaukoja. Per Ją tesikreipia į Jėzų; nuolankia malda Jos dažnai tesišaukia; į Ją visuose savo reikaluose su didžiausiu pasitikėjimu tesikreipia; Jos dorybėmis kiek galėdami teseka. Kongregacijos vardo šventė bus Švenčiausios Mergelės Marijos Nekalto Prasidėjimo šventė" /nr. 14/.

Nieko daugiau nesakoma apie ypatingą Šventosio Dvasios gerbimą, bet prijungiama apie Švč. Eucharistiją ir šv. Mykolą Arkangelą /nr. 15-16/.

Įjungti nauji žodžiai apie išskirtiną Šv. Pauliaus apaštalo sekimą: "Visų pirmiausia... teturi prieš akis šv. Pauliaus Apaštalo daugybę didžių iš Kristaus ir sielų išganymo meilės nuveiktų darbų bei iškentėtų vargų, nuolatinius jo rūpesčius, budėjimus, maldas, keliones, pavojus,

/3/ Žr. naujųjų konstitucijų nr. 14 ir ankstesnių nr. 5.

Marijampolės bažnyčia pasipuošus arkiv. J. Matulaičio kūno perkėlimo proga 1934 m.

pastangas, gražiausias kovas bei pergales, tuo težadina savyje uolumą dirbti ir kentėti dėl Kristaus vardo" /nr. 15/.

1910 metų konstitucijos turėjo 370 paragrafų, o naujosios 790, kurių šešis /"Apie perėjimą į kitą vienuoliją"/ išbraukus, liko 784. Iš jų 374 yra daugiau ar mažiau Kanonų Teisės Kodekso atitikmenys, kadangi autorius sekė Šv. Vienuoliniams Kongregacijos pareiškimą 1921 m. spalio 26 dienos, sakantį: "Tebūnie vartojami, kiek galima, žodžiai paties kodekso" /4/. Kituose 410 numeriuose autorius daug pasinaudojo leidimu, kurį teikė kiti tos pačios Šventos Kongregacijos nurodymai, tai yra, kad "...trumpi dvasinio ir vienuolinio gyvenimo dokumentai tebus naudingi..." /5/. Šiuo leidimu pasinaudojo reformatorius, pradėdamas naujas konstitucijas ir sakė: "Reikės bent tuos dalykus įjungti, kurie ... duotų Kongregacijai spalvą" /6/. Taigi yra ištisi skyriai, artikulai, numeriai ar bent dalys šia spalva persunkti.

Apie Kristų, kaip marijonų aukščiausią pavyzdį, apie tituliarinės Globėjos, apie šv. Pauliaus apaštalo sekimą, apie kongregacijos savybes jau sakėme. Panašiai yra parašytas visas VIII - tas skyrius: apie tobulybės siekimą, apie antgamtinį uolumą, tyrą, karštą ir švelnų, visuotinį, protingą ir gerai sutvarkytą, išradingą ir veiklų, stiprų, kilnų, patvarų ir disciplinuotą /nn. 161-177/. Pavyzdžiui: "Savo valią tesistengia visiškai suderinti su Dievo valia, sako 174 nr., kuriai save tepasiveda, ją tegul vykdo ir pildo, ištikimai laikydami Dievo ir Bažnyčios įsakymus bei Konstituciją, su pagarba laikydami Evangelijos patarimus, sutartinai veikdami su dieviškąją malone, atidžiai, sumaniai ir klusniai sekdami Šventosios Dvasios nurodymais, nugalėdami ir nukentėdami priešingumus bei kantriai, narsiai ir linksmai draug su Kristumi nešdami kasdieninį savo kryžių". Ir numeryje 176: "Visame ir visu kuo kiekvienas tesiekia glaudžiausios vienybės su Dievu, tesistengia būti su Juo kuo labiausiai susijęs tiek maldoje, tiek visuose savo darbuose ir tesirūpina

---

/4/ "Declaratio circa religionum Constitutiones Codici conformatas, S. Congrgationi de Religiosis pro revisione subiiciendas, ex Decreto 26 iunii 1918 /AAS, XIII, 1921, p. 538/.

/5/ "Normas...", kaip antroje /2/ išnašoje /AAS, XIII, 1921, 317/.

/6/ JM 1923.VIII.16 V. Kulikauskui, nr. 5.

Jam tarnauti kilnia dvasia, nuoširdžiai ir duosniai". -Taip pat apie išorinio gyvenimo kilnumą /nn. 187-193/. "Iš veido teatsispindi, taip nr. 189: skaidrumas ir gerumas, iš akių žvilgsnio tegul trykšta sielos skaistumas ir kuklumas, balse teskamba aiškumas ir malonumas; kalbėjime nuosaikumas bei sąvoka; kalboje tegul matosi teisingumas, taurumas bei nuoširdumas; kūno priežiūroje ir apdaruose tesireiškia švarumas ir vienuoliškas padorumas; eisenoje, judesiuose, mostuose ir visame elgesyje tevyrauja ne kas kita, kaip tik rimtis, vyriškumas, drausmingumas, susivaldymas ir tikėjimo dvasia; išoriniuose veiksmuose tepasireiškia savivalda, kuklumas ir vienuoliškas subrendimas".

Panašūs numeriai randami dalyje, kur kalbama apie įžadus /7/, maldingumo pratybas /8/, apie bendrą gyvenimą ir brolišką meilę /9/ ir tt ir tt. Konstitucijos, kurios apima ne tik vien teisines dalis, bet taip pat asketiką, dvasinius dalykus ir parašytos skatinančia, karšta forma, yra labai uždegančios. Tokias konstitucijas "Skaitant, sako autorius, dvasią pažadina ir pakelia" /10/. Kitų dalių neliečiant, manome, kad galima tvirtinti viršminėtame dvasiniame bruože naujosios konstitucijos labiausiai skiriasi nuo paskutinių. Marijonai tokius Įstatus priėmė, kaip reformatoriaus brangiausią testamentą, kuris Vienuolijos ir pačio autoriaus dvasią išreiškia /11/. Popiežius Pijus XI šias konstitucijas, kaip tokias ir tokio autoriaus, kurį pats puikiausiai asmeniškai pažino ir labai gerbė, patvirtino nepaprastu būdu /12/.

Lyginant 1910 ir 1930 metų konstitucijas, aiškiai matosi, kad šios paskutinės nėra tik paprastas ankstesnių Kanonų Teisės Kodeksui pritaikymas, bet labiau yra naujas parašymas.

/7/ Apie įžadą ir dorybę: paklusnumo, skyrius X, nn. 194-195, 199-204, 206-210; skaistybės, sk. XI, 215-217;

/8/ Sk. XIII, nn. 240-241, 243, 256-257.

/9/Sk. XIII, nn. 278, 288-295.

/10/ JM 1924.V.19 Šv. Kazimiero Seserims apie jų konstitucijas, kurias jis po marijonų konstitucijų parašė.

/11/ F. Būčys 1929.XI.21 Šv. Sostui /AMGen., Constitutiones, nr. 5/. -Naujokų magistrų posėdžio protokolas "pro delibeatione de taxtu Constitutionum". Vilani 1927.IV.20-22 /t.p., nr. 3/.

/12/ Žodžiu autoriui liudijo P. Būčys, tada generolas ir K. Rėklaitis, generalinis sekretorius ir prokuratorius.

B. Instrukcijos

1910 metų reformuotos konstitucijos talpino tik įstatymus, kongregacijos tik teisinį veidą. Reformatorius manė asketiniai vienuolinį vadovą, iš kurio kongregacijos dvasia, savybės daugiau pasirodytų, pristatyti atskiroje knygoje, kuri paprastai vadinama Instrukcijos. Ir pridėjo: "Kurias bendromis jėgomis visi sudarysime, atsižvelgiant į gyvenimą, vadinamą modernų ir jo reikalavimus ir mūsų patirtimi remiantis" /1/.

Maždaug po aštuonių mėnesių dienoraštyje pažymi, kad atgimusiai kongregacijai stiprios naujos Instrukcijos ir kitos gyvenimo normos reikia sudaryti. Drauge nurodo metodą, kurį šiame darbe reikia sekti: "...pirmų pirmiausiai reikia maldoje ieškoti šviesos /2/. Po to gerai įžvelgtinas kitų šiame dalyke gyvenimas, patirtis, mokslas. Šitai pažinus, viskas kritiškai pasverti: "Kas iš pranokėjų palikimo pasilaikyti reikia, kas atmesti, kas pridėti" /3/, nes "visi žmogaus dalykai galima tobulinti" /4/. Pagaliau vartojimu išbandytos, instituto tikslui ir laikui pritaikytos, stropiam vykdymui skirtinos: "Ir gražiausios ir geriausios taisyklės, jei nebus vykdomos..., nieko nepadės. Geriau mažiau turėti taisyklių, bet jas vykdyti" /5/.

Iš tikro Atnaujintojas, ruošdamas Instrukcijas tokį metodą vartojo. Pirmiausiai prieš viską žvelgė į šviesos Viešpatį. Toliau giliai ištyrinėjo Bažnyčios nurodymus amžių bėgyje, savo ir kitų kongregacijų, ordinų istoriją, įvairius dokumentus, autorius, svarstančius vienuolių reikalus, teiravosi apie praktiką ir patyrimą pas kitus vienuolius, žinovus /6/.

Dėl daugybės darbų Petrapilyje reformatorius instrukcijų rašymui galėjo atlikti tik paruošiamus darbus /7/. Jo dvasinis dienoraštis, pra-

---

/1/JM 1910.II.6 J. Vaitkevičiui /ELit./.

/2/ JM, Mintys... 1910.X.18.

/3/ Tas pat, ten pat.

/4/ GM, Manuscripta, fasc. XXV, nr. 464; lapelis 5.

/5/ JM, Mintys, t.p

/6/ JM Kelionė Ryman, p. 15. -Plg. GM, Manuscripta, f. 464, lapelis 4; Mintys 1910.X.23.

/7/ Plg. Mintys 1910.XI.27.

dėtas 1910 metais didžiumoje laikytina kaip medžiaga Instrukcijoms /8/. Iš tikro Instrukcijų sudarymo nedelsdamas ir didžiausiu uolumu ėmėsi kai tik atvyko į Šveicarijos Friburgą. Tai aišku iš jo dienoraščio. Apie tai nuolat užsimena tarp rekolekcijų pasiryžimų. 1911 rugsėjo 7 d. pažymi: "Stengtis parašyti Instrukcijas". 1912.II.3: "Labiau atsidėjus rašyti Instrukcijas". Panašiai po 1913 metų metinių rekolekcijų. Ypatingai atsidėjo tam reikalui tų metų gale ir sekančių pradžioje /9/. 1914 metų vasario 23 d. dienoraštin įrašo: "Visas buvau paskendęs darbuose ir reikaluose, ypač Instrukcijų rašyme; visos mano mintys net per meditacijas dažniausiai į Instrukcijų pusę krypo. Ačiū Geriausiam Dievui, pavyko daug padaryti. Jei kokia gera mintis buvo atėjusi, apšvietimas ar įkvėpimas daugiausia Instrukcijose tilpo. Ačiū Dievui už viską; tegul visa kas būna Jo didesnei garbei!" /10/.

Po trijų metų /1911-1914/ nepaprastai įtempto darbo daugelį Instrukcijų jau parašė: tiek bendrų /11/, tiek maldingumo lavybų /12/, tiek vienuolinį gyvenimą ir vienuolines pareigas liečiančių /13/. Parašytas Instrukcijas davė pavaldinių kritikai ir jų pastabų reikalavo /14/, o po to vedė praktikon: "Rūpinkitės dvasiško gyvenimo tvarką įsivesti ir su Broliais skaityt iš palengvo Instrukcijas ir aiškyt; dvasia išsidirbs"/15/

/8/ JM, Mintys, apšvietimai, įkvėpimai ir pasikeitimai".

/9/ JM 1914.II.6 F. Kudirkai, nr. 2.

/10/ JM, Mintys... 1914.II.23.

/11/ "Idea generalis et spiritus Congregationis". Marijampolė 1921 /Tas pats ir lietuviškai/. -"De nationum relationibus" /AMGen, Instructiones, nr. 2/.

/12/ De recollectione mentrua; de confessione; de utilier capienda directione spirituali; de exhortatione spirituali; de modo cum fructu audiendi exhortationem spiritualem; materia examinis conscientiae generalis; conspectus methodi examinis particularis; piae praxes et devotiones liberae; ir kitos /t.p., ms./.

/13/ De mortificatione; de sanstificandis diei actionibus; de correctione fraterna, de vigilantia et defectuum manifestationa; de ratione vitae exterioris singulis mensibus reddendae; de recreatione etc. Regulae moderatoris spiritus, admonitoris generalis, varia officia fratrum etc. /t.p./, ms.

/14/ CGG, Protocollum sessionis I; Decreta, nr. 37. JM, 1924.I.3 P. Būčiui nr. 35.

/15/ JM 1914.IV.9 J. Kazakui, nr. 3.

Varšuvoje, nors įvairiais darbais apkrautas /1914-1918/, vistiek taip pat kai kurias instrukcijas parašė /16/. Tą darbą tęsti Lietuvoje buvo pasiruošęs, bet naujos vyskupo pareigos trukdė /17/. Bet Dancigo Generalinė Kapitula 1923 m., reformatoriui Vilniaus vyskupui stengiantis, nusprendė: "Visi profesai turi kuo greičiau savo pastabas ir kitą naudingą medžiagą siųsti D. Gerb. T. Generolui, kad instrukcijas geriau sudaryti galėtų" /18/. Gi sekančių metų pradžioje, jau naujas konstitucijas užbaigęs, kai kurias naujas instrukcijas galutinai ištobulinti generolas norėjo Romoje, atsisakęs vyskupo pareigų /20/. Tikėjosi taip pat kongregacijoje pasiekti didesnę formavime vienybę /21/. Tačiau trokšto darbo atbaigimą sutrukdė apaštalinio vizitatoriaus pareigos ir ankstyva mirtis. Bet vis tiek paliko 52 paruoštas instrukcijas, kurių didžiumą visiškai išdailintas /22/, o apie kongregacijos generalinę idėją ir dvasią jau dviem kalbom atspausdintas /23/.

/16/ De examine conscientiae; de ratione meditandi; de examine candidatorum; de modo pie surgendi et decumbendi; ceremoniale marianorum /Plg. JM 1918.IX.21 n. 5; 1918. nr. 6; 1918.X., nr. 8 L. Kulviečiui - Kulwiec.

/17/ JM. Vilniaus dienoraštis, 3.

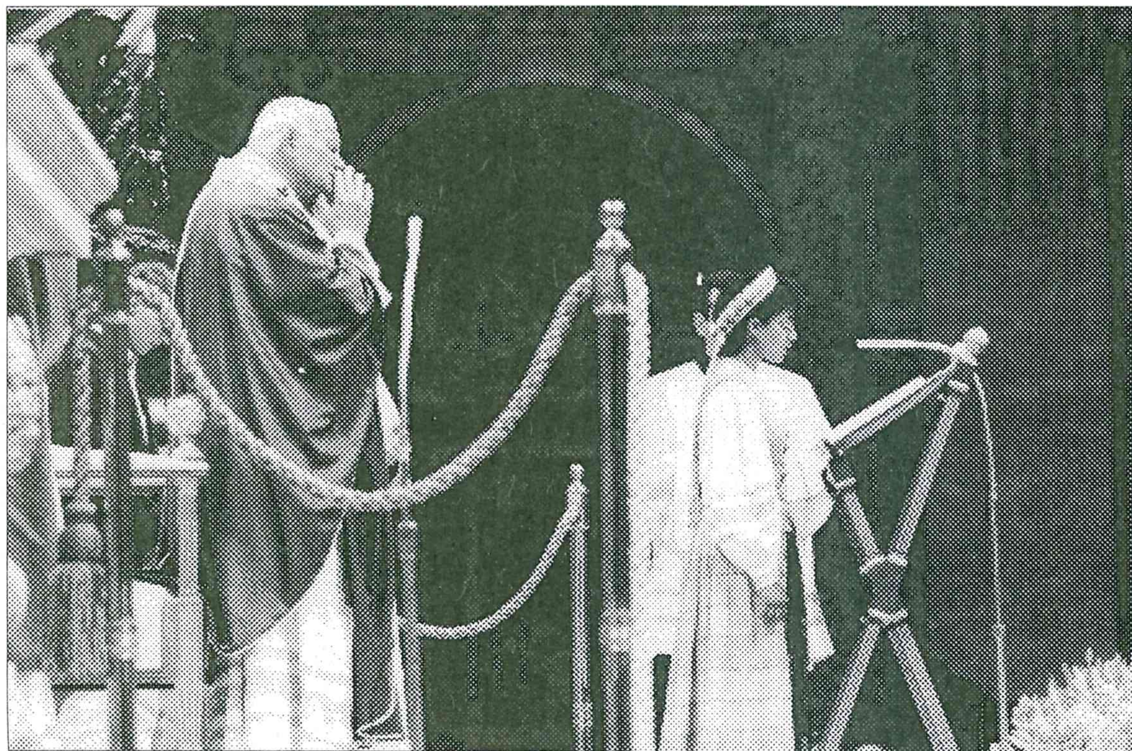
/18/ CGG, Decretus nr. 37. Posėdžio protokole žymima: "G.T. Generolas artimiausiais metais stengsis labiausiai reikalingas instrukcijas paruošti: apie generalinę idėją, apie išpažintį ir mąstymą". Bet dėmesio: Čia kalbama apie tų instrukcijų galutinį parengimą arba spausdinimą, nes jos jau prieš tai buvo parašytos /Žr. ankstesnes išnašas: 11, 12, 13, 16 ir I posėdžio protokolą. -Žodiniai kun. Vlado Mroczek ir kun. Marijono Wisniewskio liudijimai 1958.VI.4 d. autoriui, kurie buvo Friburgo namo, kur Palaimintasis Jurgis instrukcijas rašė/.

/19/ "Metinė apyskaita apie Namo stovį, duotiną Provincijolo ir jo tarybininkų /AMGen., instructiones, nr. 48/. "Metinė apyskaita apie Namo stovį, duotiną vietos Vyresniojo ir patarėjų" /t.p., 49/; instrukcija Vizitatoriams /t.p., 43. -JM 1924 m: I. 30, N. 17; II. 25, n. 18 K. Bronikowskiui; III. 13, n. 20 S. Warsawskiui; I. 26, n. 33, I. n. 31, n. 35, II. 22, n. 38, III. 31, n. 41 P. Būčiui.

/20/ JM 1924 m.: VIII. 18 P. Būčiui, n. 61; IX.20 K. Matulaičiui, n. 5; JM Užrašai, 21-30. VIII.25.

/21/ JM 1925.X.27 P. Būčiui, n. 66.

/22/ Originalinis tekstas: AMGen., instructiones ir GM, Manuscripta, f. XX, nn. 369, 370, 379, 390, 398; XXV, 453 ir kit.

Jonas Paulius II skelbia arkiv. Jurgį Palaimintuoju

Atidžiau žvelgiant į instrukcijas, aiškėja jų ypatingos žymės. Pirmiausiai jos yra glaustos, *trumpos*. Jose nėra didžiai skambančių nei smulkmeniškumo. Kuo trumpesnės, tuo labiau paveikia mintį ir atmintį, tuo geriau įvykdomos. -Yra *pilnos*. Nei tai, kas yra esminio, apleidžiama, nei tai, kas priklauso tikslui. Nurodomos visos priemonės, padedančios lengviau ir saugiau tikslą pasiekti. Tokiu būdu darbai tampa vaisingesni. -Yra *aiškios*, nes dviprasmiškumas ir netikrumas išvengiami; yra *tikslios*: pareigos, išpildymas arba svarba ir artimiausia nauda neperdedama ir perdidelės bausmės neužkraunamos. -Yra *praktiškos*, nes paremtos savo ir kitų patirtimi, naudojimu išbandytos, kritikai ir pastaboms pateiktos /24/.

Instrukcijų vyraujanti žymė pasilieka pozityvi. Forma, kaip ir Konstitucijų, yra skatinanti, uždeganti.

/23/ Marijampolė 1921. Plg. išnašą 11. -Visos instrukcijos dalinai lotyniškai, dalinai lietuviškai atspausdintos ten pat 1928: J. Matulevičius - Matulaitis M.I.C., Instrukcijos be nurodymai N. Pr. Šv. P. Marijos arba Marijonų Vienuolijai, psl. 1-58.

/24/ Plg. GM, Manuscripta, XIV, 464: De componendis Instructionibus.

Tik dalelė dalyvių, skelbiant arkiv. Jurgį Palaimintuoju

I. Nespausdinti

MARIJONŲ CENTRINIAME ARCHYVE ROMOJE

1. Matulevičius Georgius, Archiepiscopus, M.I.C., Acta Visitatoris Apostolici in Lituania/Archyve užvardinimai lotyniški/. Institutio Provinciae Ecclesisticae. Fasciculi, I-V, Va, Vb, VI-VIII /Nr. 1-175/.

2. Georgius, Archiepiscopus, M.I.C., Acta Visitatoris Apostolici in Lituania:
   Anniversarium Coronationis Pii PP XI, n. 1-4.
   Capellanus Maior Castrensis, n. 1.
   Causa Genis Casimiri, Sacerdotis, n. 1-9.
   Expensarums computatio, n. 1-2.
   Facultas Philosophico - Theologica, fasc. I, n. 1-23, II, n. 24-37.
   Karevičius Franciscus, Archiepiscopus, n. 1-4.
   Matulevičius Georgius, Archiepiscopus, M.I.C. in U.S.A. anno 1926, fasc. I, 1-23, II, 24-43, III, n. 43-59.
   Missiones inter Russos, n. 1.
   Polonorum querimoniae, n. 1-13.
   Pro memoria, 1-15.
   Rituale pro Lituania, fasc. I-IV, n. 1-19.
   Seminarium dioecesanum Kaunense, n. 1-2.
   Varia, n. 1-17.

3. Matulevičius Georgius, Archiepiscopus, M.I.C.:
   Personalia, 1-12.
   Gratulationes, n. I, 1-25, II, n. 26-51.
   Index rerum, quae missae sunt de Vilna Romam 1925.
   Invitationes, n. 1-12.
   Obitus, n. 1-8. -Sepultura, n. 1-7.
   Translatio corporis, n. 1-6. -Varia, n. 1-9.

4. Varia. Series I. Tomus I. Curia Vilkaviškensis, f. 25.

5. Varia. Series I. Tomus V. Sorores I:
   Congregatio Sororum a S. Casimiro, f. IV, n. 2.

Congregatio Sororum Ancillarum Sacr. Cordis Iesu, f. V, n. 1-4.

Congregatio Sororum Ancillarum Sacr. Cordis Iesu in Lithuania, f. VI, n. 1-11.

Congregatio Sororum a S. Benedicto, f. II.

Sorores Pauperum, f. XIV, n. 1-6.

6. Varia. Series I. Tomus V. Sorores II: Congregatio Sororum Ancillarum Iesu in Eucharistia, f. X, n. 1-2.

7. Matulevičius Georgius, Episcopus, M.I.C., Acta Vilnensia: Abdicatio muneris Episcopi Vilnensis, n. 1-20.

   De turbis in Eccelesia Radunensi, n. 1-26.

8. Matulevičius Georgius, Epistulae.

9. Epistolae ad Matulevičius Georgium.

10. Congregatio CC. RR. Marianorum:

    Documenta historiam Marianorum illustrantia, f. I-XIV.

    Documenta Reanovationis.

11. Ioannes Kriščiukaitis, M.I.C., De Vilnensi Episcopatu Georgii Matulevičius, M.I.C. Memorabilia, AGM, Post obitum, n. 11.

12. M. Wisniewski, M.I.C., Tėvas Jurgis Matulevičius kaipo auklėtojas. Iš asmeninių atsiminimų 1902-1926. Vertė K. M. Urbonavičius, M.I.C. AGM, Post obitum, n. 9.

ARCHIVUM MARIANORUM PROVINCIAE LITUANAE IN MARIJAMPOLĖ:

1. Matulaitis - Matulevičius Jurgis, M.I.C., Kelionė į Rymą su reikalais. 19LL.XI.14. reliacija.

2. Matulaitis - Matulevičius Jurgis, M.I.C., Laiškai /Epistolae/.

3. Matulaitis - Matulevičius Jurgis, M.I.C., Mintys, apšvietimai, įkvėpimai ir pasiketinimai.

4. Matulaitis - Matulevičius Jurgis, M.I.C., Vilniaus meto dienoraštis.

ARCHIVUM LEGATIONIS LITUANIAE APUD SANCTAM SEDEM:

Relations entre la Lituanie et le Saint - Siege. Documents diplomatiques. 1922-1932. Kaunas 1932.

Marijampolės Marijonų dokumentai LIETUVOS VALSTYBINIAME ARCHYVE VILNIUJE, KAREIVIŲ G. 21:

1. Marijonų Vienuolynas Marijampolėje. Fondas n. 1676, aprašas n. 1:
   - Vienuolynas - tomas 1-156 iš 1609-1948 metų.
   - Bažnyčia - t. 157-273 iš 1844-1947 metų.
   - Spaudos administracija - t. 274-303 iš 1906-? metų.
   - Gimnazija - t. 304-315 iš 1925-1940 metų.
   - Seminarija - t. 316-318 iš 1937-1940 m.
   - Profesiniai kursai - t. 319-320 iš 1931-1940 m.
   - Marijinės draugijos - t. 321-323 iš 1926-1923 ir 1926-1940 m.
2. Jungtinis Lietuvos Vienuolių Marijonų Fondas:
   a. Fondas nr. 1674, aprašas n. 1: Būčys Franciškus - Petras, vyskupas /1872-1952/, t. 1-261 iš 1897-1939 metų.
   b. Fondas n. 1674, aprašas n. 2: Matulaitis - Matulevičius Jurgis, arkivyskupas /1871-1927/, t. 1-164.
   c. Fondas n. 1674, aprašas Totoraitis Jonas, Kunigas /1872-1942/, t. 1-55 iš 1896-1938 m.
   d. Fondas n. 1674, aprašas 4: Asmens fondai /dokumentai, liečiantys 16 marijonų nuo kun. P. Andziulio iki M. Wisniewski, t. 1-119 iš 1958-1943 m.
   e. Fondas n. 1674, aprašas n. 5: Narjauskas Jurgis, kunigas /1876-1943/, 1-55 iš 1896-1938 metų.
3. Marijampolės Kunigų Marijonų Gimnazija, fondas n. 1319, aprašas n. 1, t. 1-28 iš 1931-1940 metų.

II. LIETUVOS VALSTYBINIS ISTORIJOS ARCHYVAS /LVIA/, Vilnius, Gerosios Vilties gatvė 10:

1. Seinų Romos Katalikų Vyskupystės Kanceliarija, fondas n. 1236, aprašas 3: t. 394- pal. Jurgio Matulaičio tėvų moterystės metrika, t. 483 pal. Jurgio tėvo mirties pažymėjimas, t. 440 - pal. Jurgio gimimo pažymėjimas.
2. Marijampolės parapijinė bažnyčia, fondas n. 1462, aprašas 1: t. 4 - pal. Jurgio Motinos mirties pažymėjimas.

II. Spausdinti šaltiniai:

BOUREL DE LA RONCIERE, Les registres d'Alexandre IV, Paris 1902, vol. I.

BUNGE F. G., Liv-, esth. und kurlaendisches Urkundenbuch, I. Reval 1853.

Cathalogus ecclesiarum et cleri dioecesis Vilnensis a. 1925.

Conflit Polono-Lithuanien. Question de Vilna. Documents diplomatiques. Kaunas 1924.

P. DAILIDĖ, Lietuvos sutartys su svetimomis valstybėmis. /Recueil des traités conclus par la Lithuanie avec les Pays Etrangers. 1919-1929. Kaunas 1930, vol. I.

Elenchus Domorum Religiosarum et Sodalium Congregationis CC. RR. Marianorum sub tit. Immaculatae Comceptionis B.M.V. Romae 1926 s.

Elenchus ecclesiarum et cleri diocesis Seinensis pro anno Domini 1926. Marijampolė.

Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri diocesis Samogitiensis pro anno Domini 1926. /Kaunas/.

Elenchus omnium ecclesiarum et universi cleri provinciae ecclesiasticae Lituanae pro anno Domini 1927. /Kaunas/.

Lietuva skaitmenimis 1918-1928 /La Lithuanie en Chiffres 1918-1928/. Kaunas 1928.

Lietuvos statistikos metraštis /Annuaire Statistique de la Lithuanie/. Kaunas 1924-1938.

MERKYS A. ir KRIŠČIUKAITIS A., Lietuvos įstatymai. Sistematizuotas įstatymų, instrukcijų ir įsakymų rinkinys. Pirmas tęsinys /Leges Lituaniae II/. Klaipėda 1925.

THEINER A., Vetera Monumenta Poloniae et Lithuaniae I-II. Romae 1960-61.

The Lithuanian-Polish dispute. Second Assembly of the League of Nations at Geneva 1921. London 1921.

The Lithuanian-Polish dispute II-III. London 1922-1923.

The question of Memel. Diplomatic and other Documents. 1919-1923. London 1924.

III. Pal. Jurgio MATULAIČIO MATULEVIČIAUS RAŠTAI

Brolių Marijonų Vienuolijos vedamoji mintis ir dvasia /Congregationis Fratrum Marianorum idea generalis et spiritus/. Marijampolė 1921 /Lietuviškai ir lotyniškai/.

Constitutiones Congregationis Clericorum Regularium Marianorum sub titulo Immaculate Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae. Romae 1930.

Constitutiones Congregationis Doloristarum seu Matris Dei Dolorosae filiorum. /Vilnae 1920/.

Constitutiones Congregationis Sororum Ancillarum Sacr. Cordis Iesu. Varsaviae 1925.

Constitutiones Congregationis Sororum a Sancto Casimiro. /Vilnae 1924/.

Constitutiones Congregationis Religiosae Sororum Nominis Iesu sub Patrocinio B. Mariae, Fidelium Auxiliatricis. Vilnae 1923.

Constitutiones Instituti Sororum Sub titulo Ancillarum Iesu. Cracoviae 1908.

Institutum Sororum Pauperum. Marijampolė 1920. Lietuviškai: Nekaltai Pradėtosios Švenčiausios Panos Marijos vardo "Vargdienių Seselių" Vienuolijos Įstatai. Marijampolė 1920.

JURGIS, Keli žodžiai mūsų kunigėliams. Dirva - Žinynas. Shenandoach, Pa. 1903, n. 9, psl. 43-69.

Institutum Fratrum Marianorum sub titulo Immaculatae Comceptionis Beatissimae Virginis Mariae. Petropoli 1910.

Korespondancja pomiędzy Kurją Biskupią Willenska a Universitetem Stefana Batorego. Wilno 1921.

Prof. Dr. JURGIS MATULEVIČIUS, Apie dvasiškąjį ganytojavimą miestuose. Vadovas , Seinai 1911, n. 32.

Prof. J. Matulevičius, Bažnyčia ir savastis. Petrapilis 1918.

ARKIVYSK. JURGIS MATULEVIČIUS - MATULAITIS, M.I.C., Instrukcijos bei nurodymai N. Pr. Šv. P. Marijos arba Marijonų Vienuolijai. Marijampolė 1928.

KUNIGAS J. MATULEVIČIUS, Petr. Dvas. Akad. Profesorius, Kunigo Kazimiero Jauniaus mirtis ir šermenys Peterburge. Viltis. Vilniaus 1908, n. 29.

ARKIV. JURGIS MATULEVIČIUS, M.I.C., Mąstymas arba meditacija. Iš lo-

tyniškų raštų vertė J. Vaišnora, M.I.C., Marijampolė 1928.

PROF. DR. JURGIS MATULEVIČIUS, Miestų ir apskritai pramonijos darbininkų klausimas. Kaunas 1909.

PROF. J. MATULEVIČIUS, Trumpas išsiaiškinimas šių dienų socialinio klausimo. Draugija. Kaunas VIII /1909/, n. 31-32, p. 227-250.

X. DR. J. MATULEWICZ, Demokracja chrescijanska. Podręczna Encyklopedja Koscielna. Warszawa 1906. Tom 7-8. Zeszyt 65 i 66, psl. 397-399.

DR. GEORGIUS B. MATULEWICZ, Doctrina Russorum de statu iustitiae originalis /Dissertatio quae ad S. Theologiae Doctoris gradum obtinendum in Universitate Friburgensi Helvetiorum canscripta est. Cracoviae 1903.

X. DR. J. MATULEWICZ. Chrescijanska teorja prawa wlasnosci. Kursa spoleczne. Biblioteka Dziel Niepokalenego Poczęcia Najswiętszej Panny Maryj. Maryawita. Kielce 1903.

Vargdienių Seselių Vienuolijos vedamoji mintis ir dvasia /Idea generalis et spiritus Congregationis Sororum Pauperum. Marijampolė 1921 /lietuviškai ir lotyniškai/.

Be to, arkiv. Jurgio Matulaičio - Matulevičiaus rankraščių yra Generaliniame Marijonų Archyve Romoje: AGM, Manuscripta, fasciculi I-XXXIII, n. 1-524.

Žymėtina, kad Tadeusz Gorski, MIC yra suženklinęs pal. Jurgio spausdintų raštų-raštelių viso 135, parašytų lietuviškai, lenkiškai ir lotyniškai. Rinkinys randasi pas brolį Tadą, kun. Matulį ir marijonų archyvuose.

BIBLIOGRAFIJA

AKIRAS - P. BIRŽYS, Lietuvos miestai ir miesteliai, I. Alytaus apskritis. 1931.

ALEKNA A., Katalikų Bažnyčia Lietuvoje. Redagavo J. Stakauskas. Kaunas 1936.

ALEKNA A., Žemaičių vyskupas Motiejus Valančius. Klaipėda 1922.

ALTANER B., Die Dominikanermissionen des 13 Jahrhunderts. Habeschwerdt 1924.

AMMANN A. M., S. I., Storia della Chiesa Russa e dei paesi limitrofi. Torino 1948.

Amerikos Lietuvių Kolegijos Metraštis. Hinsdale, Ill. 1927s.

Amerikos Lietuvių Kronika 1868-1903. Išleido Pranaičių Julė. Philadelphia 1931.

Amerikos Lietuvių Katalikų darbai. Kunigų Vienybės leidinys. /U.S..A/ 1943.

ANDZIULYTĖ - RUGINIENĖ M., Žemaičių christianizacijos pradžia. Kaunas 1937.

ANYSAS M., Der litauisch-polnische Streit um das Wilnagebiet von seinen Anfangen bis zum Gutachten des Staendigen Internationalen Gerichtshofes vom 15. Oktober 1931. Wuerzburg 1934.

BASANAVIČIUS J. ir GRINIUS K., Iš Seinų vyskupystės historijos. Vilnius 1909.

BALINSKI M., Dawna Akademja Wilenska. Peterburg 1862.

BENEDICIOLI M., La Politica Santa Sede 1918-1938. Firenze /1939/.

BIDEAU L. P. M., Les Relations Lithuano-Polonaise. Alger 1934.

BIRŽIŠKA V., Kaip buvo uždrausta ir atkovota lietuvių spauda. Kaunas 1929.

BLAT A., Ius Concordatorium postbellicum conlatum cum Codice Iuris Canonici. Romae 1934.

BONNEFOY J. F., OFM, Le B. Gabriel-Marie, OFM et ses sermons sur la Regle des Annonciades. Paris 1936.

BOUDOU A., La Saint-Siége et la Russie. Leaurs relations diplomatiques au XIX-e Siécle. 1814-1847. Paris 1933.

BRAZYS P., M.I.C., Pijus XII. Marijampolė 1940.

BŪČYS P., vyskupas, Pamokslai. Kaunas 1936.

BŪČYS P., M.I.C., Trumpa apologetika, Kaunas 1922.

BŪČYS P., MIC, De Beatae Mariae Virginis in oppido Lourdes apparitionum valore ad vitam christianam renovandam et veritatem catholicam probandam. Lietuviškai: 1909 Seinuose, 1934 Marijampolėje, 1943 Bostone.

BŪČYS P. P., MIC, Rusai stačiatikiai ir sentikiai Lietuvoje. Tikybos ir statistikos studija. Kaunas 1936.

BŪČYS Bishop Peter Francis, M.I.C., Catholic Missionary for Russians in America. Marianapolis. Thompson, Conn. 1934.

BŪČYS P. P. Vysk., Atsiminimai. I ir II dalis. Surašė prof. Z. Ivinskis. Redagavo J. Vaišnora, MIC. Lietuviškos Knygos Klubas. Chicago 1966...

BUTKERAITIS D., Keletas raštų apie Kražių atsitikimą. Tilžė 1895.

CALOFORO J., Al Carmelo attraverso la Siberia. P. Raffaele di S. Giuseppe, Giuseppe Kalinowski. Roma 1960.

CHACE Th. G., The history of the Lithuanian Nation. New York 1948.

CHAMBON DE H., La Lithuanie moderne. Paris 1933.

CHAMBERS M.C.E., The Life of Mary Ward. London, I, II.

Constitution of the Republic of Lithuania. London 1924.

CREUSEN J., S. J., De iuridica statu religiosi evolutione synopsis historica. Roma 1938.

V. CUSUMANO V., Inamorato della Chiesa. Il Servo di Dio G. Matulaitis-Matulewicz. Ancora, Milano 1963. Tas pat angliškai Chicago 1974.

ČIBIRAS K. /red./, Arkivyskupas Jurgis Matulevičius. Marijampolė 1933.

DAMBRAUSKAS A., Pradžia ir išsiplėtojimas protestantizmo Lietuvoje XVI amž., Kaunas 1909.

DAMBRAUSKAS-JAKŠTAS A., Užgesę žiburiai. Kaunas 1930.

DAUKŠA S., Le Regime d'Autonomie du Territoire de Klaipėda. Paris 1937.

DE Castro J., Braganca e Miranda. Porto 1947.

DRIAULT E., Tilsit. Paris 1917.

DUNDULIS B., Napoleon et Lithuanie en 1812. Paris 1940.

DOGELIS P., Mano gyvenimo prisiminimai. Kaunas 1936.

EHRET J., La Lithuanie. Geneve 1919. Tas pat vokiškai: Litauen. Berlin 1919.

FONTANELLE R., Sa Saintete Pie XI. Paris /be metų/.

GANSZ J., Die voelkische Verhaeltnisse des Memellandes. Berlin 1925.

GEČYS K., Katalikiškoji Lietuva. Chicago, Illinois 1946.

Gemeinde lexikon fur die Provinz Ostpreussen. Auf Grund der Materialien der Volkszahlung vom 1. Dezember 1905 und andarer amtlicher Quellen barbeitet vom koniglich Preussischen Statistischen Landesamte. Berlin 1907.

GIANINI A., I Concordati posthellici. Milano 1929.

GIERTYCH J. Pol Wipulskiej polityki. Uwagi politycie Dmoskiego i politycie lat 1919-1939 i 1939-1947. London 1947.

T. GORSKI, MIC, Blogoslowany J. Matulewicz. Rzym 1987.

GORSKI T., MIC, Stosunek Biskupa J. Matulewicz do spraw językowych w diecezji Wilenskiej 1918-1925. Rzym 1970.

GRAUŽINIS C., La question de Vilna. Paris 1927.

GRINEVIČIUS-JUNGTAS A., Kaip aš lietuviu virtau. II laida. Philadelphia, Pa./be metų/.

HARISSON E. J., Lithuania, London 1928.

HARISSON E. J., Lithuania's Fight for Freedom. London /1944/.

ILGŪNAS J., Šventasis Tėvas Ryme. Kaunas 1925.

JANULAITIS A., Kunigai ir 1931 revoliucija Lietuvoje. Kaunas 1923.

JANULAITIS A., 1863-64 m. sukilimas Lietuvoje. Kaunas 1921.

JANULAITIS A., Valstiečiai ir 1863 m. revoliucija Lietuvoje. Vilnius 1911.

JANULAITIS A., Užnemunė po Prūsais /1795-1807/. Kaunas 1928.

JAŠČENKA A., Tarptautinės teisės kursas. I tomas. Konstitucinė tarptautinė teisė. Kaunas 1931.

JURGĖLA C. R., The history of the Lithuanian Nation. New York 1948.

JUSAITIS A., The History of the Lithuanian Nation and its present National Aspirations. /Philadelphia/ 1918.

KARAS V. J. /Dailidė/P./, Bažnyčios padėtis valstybėje. Kaunas 1925.

KAREIVIS M., La Lithuanie suos la Domination Russe. 1795-1915. Lausanne 1917.

Kauno Jėzuitų gimnazija. Pirmasis dešimtmetis 1924-1934. Kaunas 1934.

Katalikų Veikimo Centro Įstatai. Kaunas 1926.

KISZLING H., Abschluss und Inhalt der neueren Konkordate. Tuebingen 1931.

KLIMAS P., Le developpement de l'Etat Lithuanien a partir de l'annee 1915 jusqu'a la formation du Gouvernement Provisoire au mois de novembre 1918. D'apres de documents officiels. Paris 1918. Tas pats vokiškai: Berlin 1919.

KLIMAS P., Les Territoire de la Lituaniae. Considerations ethnographiques et stastistiques. Le Gouverment de Vilna /Vilnius/ /be vietos ir laiko/.

KLIMAS P., Mūsų kovos dėl Vilniaus. Kaunas 1923.

KONCIUS J. B., Šv. Kazimiero Seserų Kongregacija. 1907-1932, Mount Carmel, Pennsylvania 1932.

Konkordatas tarp Šv. Sosto ir Lietuvos valdžios. Chicago 1928.

Kunigas Petras Kraujalis. Vilnius 1937.

KRUPAVIČIUS M., Kova už žemę ir ūkininką. Kaunas 1928.

A. KUČAS, Arkiv. J. Matulaitis - Matulevičius . Gyvosios dvasios apaštalas. Chicagos 1979.

A. KUČAS, Archbishop G. Matulaitis. Chicago 1981.

KURCZEWSKI J., Biskupstwo wilenskie. Wilno 1912.

KURCZEWSKI J., Kosciol Zamkowy, II, 1910.

YLA S., Krikščionybės įvedimas Lietuvoje. Kaunas 1938.

YLA S., Valančiaus tipo vadas. Arkiv. Jurgio Matulaičio vieta atgimstančioj tautoj. Putnam 1969.

YLA S., Jurgis Matulaitis. Asmenybės apybraiža. Putnam 1977. Antra laida: Vilnius 1993.

LAMA VON F. R., Papst Pius XI. Augsburg 1929.

LAMA VON F. R., Papst und Kurie in ihrer Politik nach dem Weltkriege. Illertissen 1925.

LAPPO J., Bandymai pavesti lenkui Vilniaus katedrą XVI amž. pabaigoje. Kaunas 1930.

La situation de l'Eglise Catholique en Lithuanie. Lausanne 1917.

La Persecution de l'Eglise en Litnuanie et partiulierment dans d'une le diosese de Vilna. Preface par Le R. P. Lescoeur. Paris 1873.

LAVISSE E. et RAMBAUD A., Histoire Generale. Du IV-e siecle a'nos jours. Paris 1922ss., Tomai II-IV, VIII, X-XII.

LESCOEUR, La persecution de l'Eglise en Lithuanie et particulierment dans le diocese de Vilna. Paris 1873.

Le condizioni dei Lituani Cattolici nelle diocesi di Vilna e gli eccessi del panpolonismo. Memorandum del Clero Cattolico Lituano. Roma 1912.

Lietuvos Universiteto veikimo apyskaita. 1922-1924. Report of the University of Lithuania. February 1922- June 1924. Kaunas 1924.

Lietuvos Pranciškonai. Kennebunk Port. Maine 1948.

Lietuvos Universitetas. The University of Lithuania. Kaunas 1923.

Lithuania Catholica. Muenchen 1948.

Loi Constitutionelle de L'Etat Lithuanien. /Berlin/ 1922.

LUKOMSKI S., Konkordat Zawarty dnia 10 lutego 1925 roku pomiędzy Stolicą Apostolską i Rzecząpopolitą Polską. Lomža 1934.

MACIŪNAS V., Lituanistinis sąjūdis XIX amžiaus pradžioj. Kaunas 1939.

MALAKAUSKAS P., Konkordatai ir Lietuvos Konkordatas. Kaunas 1928.

MARCINKEVIČIUS A. /red/, 1928 Vasario 16. Kaunas 1928.

Marijonų Vienuolija. Marijampolė 1931.

MACER L., Das Konkordat zwishen dem Apostolishen Stuhle und der Republik Litauen vom 27 September 1927 in rechts vergleichender Betrachtung. Inaug. diss. Koeln, Lippstadit in Westfalen 1931.

K. A. MATULAITIS, MIC, Londono lietuviai. Marijampolė 1939.

Memoire concernant la Situation de l'Eglise Catholique en Lithuanie. Present a Sa Saintete Benoit XV et au Sacre College par la Delegation du Conceil National Supreme de Lithuanie. /Lausanne/ 1917.

MERIGGI L., Il Conflitto Lituano-Polacco e la questione di Vilna. Milano 1930.

MIKAILAITĖ O., Palaimintasis Jurgis Matulaitis. Putnam 1987.

MIKAILA A., Blesed George Matulaitis. Putnam 1989.

MIKAILAITĖ O., /red./, Jurgio Matulaičio Užrašai. Putnam 1991.

MILUKAS A., Seinų Seminarija, 2-ji laida. Philadelphia, Pa.

MONFOSCA E. A., Le Minoranze Nazionali contemplate dagli Atti internazionali I. Paesi baltici e dell'Europa Centrale. Firenze /1929/.

NASALLI-ROCCA DE CORNELIANO M., Concordatorum PII. P.M. Concordantiae. Romae 1940.

NATKEVIČIUS L., L'Aspect Politique et Juridique du Differend polono-Lithuanien. Trečia laida. Paris 1930.

Nekaltai Pradėtosios Švenčiausios Panos Marijos Seserų Kongregacija. Putnam, Connecticut 1944.

PARSY P., Les concordats recents, 1914-1935. Histoire, Analyse, Regles communes. Paris-Rodez /1936/. Dizertacija.

PERUGINI A., Concordata vigentia notis historicis et iuridicis declarata. Romae 1934.

PELISSIER J., Les Principaux artisans de la Rainaissance National Lithuanienne. Lausanne 1918.

PETRANI A., Ks. Archybiskup J. Matulewicz. Rzym 1968.

A. PETRAUSKAS, Praeities pabyros. II. Chicago 1934.

PFITZNER J., Grossfuerst Witold von Litauen als Staatsmann. Bruenn 1930. Lietuviškai: Didysis Lietuvos kunigaikštis Vytautas.

PICANYOL L., Scol. P., Brevis conspectus historico statisticus.

PIERLING P. La Russie et le Saint-Siege I-V. Paris 1896ss.

PIJUS XI. Marijampolė 1937.

PIETRZAK J. S., Ven. Servus O. St. Papczynski a Jezu Maria.

POLUJANSKI A., Wędrowski po gubernji Augustowskiej w cielu naukowym odbyte. Warszawa 1859.

DEL POZZO S., Una donna Polacca da Pietroburga a Roma. Brescia 1949.

PRAT J. M. S. J., Essai historique sur la destruction des ordes religieux en France au dix-huitieme siele. Paris 1845.

PLEZCZYNSKI A., Dzieja Akademja Duchownej Rzymsko Katolickiej Warszawskiej. 1907.

PROPOLANIS C., L'Eglise Polonaise en Lithuanie. Paris /1917/.

PRUNSKIS J., Comparative Law, Ecclesiastical and Civil in Lithuanian Concordat. Washington, D. C., 1945. Dizertacija.

PRZYALGOWSKI W., Żywoty biskupow Wilenskich. Petersburg 1860, vol. III.

PURYCKIS J., Die Glaubensspaltung in Litauen im XVI Jahrhundert bis zur Ankunft der Jesuiten im Jahre 1569. Freiburg 1860, vol. III.

PURYCKIS J., Die Glaubensspaltung in Lituaen im XVI Jahrhundert bis zur Ankunft der Jesuiten im Jahre 1569. Freiburg in Schwiz 1919. Dizertacija.

QUESTION de Vilna. Consultations de MM. A. De Lapradelle, Luis De Fur et A. N. Mandelstame concernant la Force obligatoire de la Decision de la Conference de Ambassadeures du 15 mars 1923. Paris 1928.

Memoir des Lithuaniens du Territoir de Vilna presente au Conseil et aux Delegues a la IV-me Assemblee de la Societe des Nations. Geneve 1923.

RĖKLAITIS K., MIC, N. P. Š. P. M. Vargdienių Seselių Vienuolija. Chicago, Illinois 1924.

RESTREPO RESTREPO J. M., Concordats conclus durant de Pontificat de Sa Saintete le Pape Pie XI. Roma 1934.

RIVAS C., La Lithuanie sous le Joug Allemand 1915-1918. Lausanne 1919.

ROBINZONAS J., Klaipėdos Krašto konvencijos komentaras. I-II. Kaunas 1934.

SALVATORELLI L., Pio XI e la sua eredita Pontificale. Torino 1939.

SCHMIDLIN J., Papstgeschicte der neuesten Zeit. Dritter Band. Papstum und Papste im XX Jahrhundert /1903-1922/. Munchen 1936.

SCHMIDLIN J., Papstgeschichte der neuesten Zeit. Vierter Band. Papstum und Papste im XX Jahrhundert. Pius XI /1922-1939/. Muenchen 1939.

SCHUCKING W. und WEHBERG., Die Satzung des Volkerbundes. II Ausgabe. Berlin 1924.

SEIRIJŲ JUOZAS, Jo Ekscelencija Arkivyskupas J. Matulevičius. Chicago 1926.

SHAEFER J., OMCap., De Religiosis. Roma 1940.

SKORUPSKIS V., La Resurrection d'un Peuple. 1918-1927. Paris 1930.

SKVIRECKAS J., Kunigaikštis Merkelis Giedraitis, Žemaičių vyskupas apaštalas. Kaunas 1909.

SYDRY S. M., MIC, O. Stanislaw Papczynski i jiego dzielo. Warszawa 1937.

STAKAUSKAS J., Lietuva ir Vakarų Europa XIII Amžiuje. Kaunas 1934.

STEPONAITIS K. A., Mindaugas ir Vakarai. Vokiečių militarinių ordinų veikla ir Mindaugo santykiai su Roma. Kaunas 1937.

SZYMANSKI A. /red./, Ojciec sw. Pius XI i jego Pontyfikat. Lublin 1929.

ŠAPOKA A., Lietuvos istorija. Kaunas 1936.

ŠAPOKA A. /red./, Jogaila. Kaunas 1935.

ŠĖMIS B. /Biržiška M./, Vilniaus Golgota. Kaunas 1930.

ŠIMA J., Pravo konkordatni a konkordaty po Svetove Valce. V Prace 1934.

S. ŠKUTANS S. MIC, Divo Notes kults un Moras Zeme. Meunchen 1954.

ŠKUTANS, Misionarų darbita Latgola. 1953.

ŠLEŽAS P. /red./, Vytautas Didysis. Kaunas 1930.

TASSIN FERRUCCIO, Mons. Antonio Zecchini /1864-1935/ e Mons. Luigi Faidutti /1861-1931/: due diplomatici friulani nei paesi baltici. Atspaudas iš LXVI tomo 1987 "Studi Goriziani", 93-109.

TOMASSINI F., La risurrezione delle Polonia. Milano 1925.

TOTORAITIS J., MIC, Marijampolės Kunigų Marijonų vienuolynas. Marijampolė 1924.

TOTORAITIS J., MIC. Mindaugas Lietuvos karalius. Marijampolė 1932.

TOTORAITIS J., Sūduvos suvalkijos istorija. Kaunas 1938.

TOTORAITIS J., Vytautas katalikas. Marijampolė 1930.

TOTORAITIS J., MIC, Žemaičių Kalvarija. Marijampolė 1936.

YLA S., Valančiaus tipo vadas. Arkiv. Jurgio Matulaičio vieta atgimstančioj tautoj. Putnam 1977. Antra laida Vilnius 1993.

YLA S., Jurgis Matulaitis. Asmenybės apybraiža. Putnam 1977. Antra laida Vilnius 1993

TUMAS J., Antanas Baranauskas. Kaunas 1924.

TUMAS J., Broliai Juzumai-Juzumavičiai ir Kazimieras Skrodzkis. Kaunas 1924.

TUMAS J., Lietuvių literatūros paskaitos. Draudžiamasis laikas. Aušrininkų grupė. Kaunas 1924.

TUMAS J., Paskaita. Kun. Juozapas Silvestras Dovydaitis-Šiaulėniškis Senelis. 1825-1882. Kaunas - Marijampolė 1924.

TURCHI N., La Lithuania nella Storia e nel Presente. Roma 1933.

VAIŠNORA J., MIC, Arzobispo Jorge Matulaitis. Buenos Aires 1987.

VAITKEVIČIUS J., Intronizacija. Chicago 1928.

VEBLAITIS P., Kova su cearo valdžia už Kęstaičių bažnyčią. Iš XIX šimtmečio Lietuvos Bažnyčios kovų istorijos. Kaunas 1938.

VERAX C., Lithuania entre fuego cruzado. Ensayos el destino de un oais. Buenos Aires 1944. VERAX C., El Pais delas Cruces. Buenos Aires 1943.

VIDŪNAS V. S., La Lithuanie dans la Passe et dans la Present. Geneve 1918.

VIDŪNAS, Sieben Hundert Jahre deutsch-litauisches Deziehungen. Tilsit 1932.

VIEŠTAUTAS P. /Kraujalis/, Lietuvių Švietimo Draugija "Rytas". Vilnius 1927.

VILEIŠIS V., Tautiniai santykiai Maž. Lietuvoje ligi Didžiojo Karo istorijos ir statistikos šviesoje. Kaunas 1935.

VISCONT A., La Lituanie et la Guerre. Geneve 1917.

VISCONT A., La Lituanie religieuse. Paris 1918.

VIZGIRDA T. J., Vilnius, the Capital of Lithuania. Muenchen 1948.

Vytautas kaip politikas. Kaunas 1930.

VOLDEMARAS A., La Lituanie et se Problemes. Tome I. Lituanie et Allemage. Paris-Lille /1933/.

VOLSONOKAS R., Klaipėdos problema. Klaipėda 1932.

WALZ A., O. P., Compendium Historiae Ordinis Praedicatorum. Editio altera

recognita et aucta. Roma 1948.

WENDERBURG W. und Lange H. F., Die Memelfrage. Berlin 1921.

WILONOWSKI B., Stosunek Kosciola do Panstva w swietle ostatnich konkordatow. Wilno 1930.

WISNIEWSKI M., J. Matulaitis kaipo auklėtojas. Rankraštis. AMGEN.

WISKONT A., Konkordat Litewski w zestawieniu z konstitucja panstwową litewską i konkordatem polskim. Wilno 1933.

WOLONCZEWSKIS M. /VALANČIUS/, Žemaitiu Wiskupiste I-II. Vilnius 1848.

ZAJANČAUSKAS K., Nuo piemenėlio iki arkivyskupo. Arkivyskupo Jurgio Matulevičiaus biografija. Marijampolė 1939.

Ž/ebrys/ J., Kražių skerdynės ir jos pasekmės. Chicago 1895.

ŽEMAITIS Z., Vilnius Lietuviai ir Lietuva Vilniui. Kaunas 1928.

STRAIPSNIAI

ADOMAITIS A. J., Arkiv. Jurgio Matulaičio lietuvybės samprata. Tėviškės Aidai 1988, nr. 24, 25.

ALEKSA J., Lietuvos Bažnytinės Provincijos sutvarkymas ir socialistų bei masonų šauksmai. Draugas 1926, nn. 11s.

ANONYMOUS, Les Concordats Lithuanien et Letton. L'Europe Nouvelle, X/1928/, p. 117s.

Apaštalų Sosto Vizitatoriaus veikimas Lietuvoje. Šaltinis 1926, n. 34, p. 474.

A/ugustaitis/ P., Vygrių ir Seinų dijecezijų istorija. Vadovas, III-VIII /1909-1911/, nn. 11-30.

BAJERČIUS P., Religiniai santykiai Klaipėdos krašte. Naujasis Gyvenimas, 1948, nn. 1-3, pp. 6-7, 22-24, 38-40.

B/artk/US, Seinų ir Vilkaviškio vyskupas Antanas Karosas, Naujasis gyvenimas, nn. 11-12, pp. 172ss.

B/artk/US F., Jo Ekscelencija Petras Pranciškus Būčys, Tėvynės Sargas, II/1949/, n. 2-3.

BEAULIEU DE E., Le P. Honorat de Biela. Die Mariaviten in Rusisch-Polen. Katholische Kirchen Zeitung. Salzburg 1906, III.

BISTRAS L., Bažnytinės provincijos įkūrimas Lietuvoje. Rytas nn. 233s.

BOCHAN D. D., Vilniaus rusų atstovas apie arkiv. Jurgį. Šaltinis 1934, n. 44,

p. 189.

BOOSZ C., Katholische Konkordate und evangelische Kirchenvartrage unter besonderer Berucksichtung des ev. Memelabkommes von 1925. Archiv. fuer katholisches Kirchenrecht. Mainz CVII /1927/, p. 33-44.

BRONIUS, Neišdildomos iškilmės. Draugas 1926, n. 15.

/Būčys P. P., MIC/, PULVIS, Lietuvos Bažnyčia ir jos griovikai. Rytas 1926, n. 82.

BŪČYS P. P., MIC, arkivyskupas Matulevičius Bažnyčios darbininkas. Tiesos kelias I/1927/, n. 2, p. 99-116.

BŪČYS P. P., MIC, Kardinolas Petras Gasparri. Židinys XX/1934/, n. 12, p. 492-504.

BŪČYS P. P., MIC, vysk., Ko gali išmokti iš arkivyskupo J. Matulevičiaus. Šaltinis 1934, n. 44, p. 188.

BŪČYS P. P., Bažnyčios ir tautos darbininkas. AJMČ.

BŪČYS P. P., MIC, Krata. Naujasis Gyvenimas. Meunchen 1947, n. 11-12.

/BŪČYS P. P./, Arkiv. J. Matulevičius Amerikoje. Šaltinis 1926, nr. 2.

BYRIUKAS, Šv. Tėvo pasiuntinys Panevėžy. Šaltinis 1926, n. 36, p. 504.

CAPPELLO F. M., S. I., De natura Concordatorum. Ius Pontificium, 1928, p. 15ss.

Concordato tra Santa Sede e la Polonia. Civilta Cattolica LXXVI /1925/, t. 2, p. 378.

ČESAITIS I., Paskutinės a. a. arkiv. Jurgio ųalandos. Rytas 1927, n. 21.

ČĖSNYS B., Vilnius - Lietuvos religijos židinys. Naujoji Romuva, 1939, nn. 42-43, p. 754s.

DAUKNYS P., Arkiv. J. Matulaitis. Tėviškės Aidai, 1987, n. 2.

De apud varias nationes Ecclesiae Cath. Condicione iuridica inquisitio. De Ecclesia Lithuana. Ius Pontificium, 1929, p. 270-280.

DOVYDAITIS P., Keletas trupinių apie a. a. arkivyskupą Jurgį Matulevičių. Šaltinis 1932, n. 5, pp. 68s.

ERETAS J., Jurgis Matulaitis Lietuvoje ir Amerikoje. Šaltinis 1964, n. 6.

/Faidutti A./, Dalla Lituania. L'Arrivo del Visitatore Apostolico. L'Osservatore Romano 1926, n. 103.

/Faidutti A./, Dopo la morte di Mons. Matulewicz, t.p., 1927, n. 34.

/Faidutti A./, I festeggiamenti in Lituania, ten pat, 1926, n. 46.

/Faidutti A./, La costituzione delle Provincia e la costituzione delle Provincia Ecclesiastica nella Lituania, ten pat., 1926, n. 126.

FIRKS A., Die Preusische Bevolkerung nach ihrer Muttersprache und Abstammung. Zeitschrift des Koniglich Preussischen Statistischen Bureaus. 33 Jahrgang. III Vierteljahrsheft. Berlin 1893, p. 189-296.

FLORIDI U. A. S. I., Il Servo di Dio G. Matulaitis e la conversione della Russia. La Civilta Cattolica. Roma 1957.

GASIUNAS A., Il concordato polacco e la stampa Lituana. La Vita Italiana. Roma XXV /1925/, p. 486ss.

GASIUNAS A., Sui rapporti tra Lituania e Vaticano. L'Europa Orientale. 1925, n. 8, p. 750s.

GIANINI A., La Constituzione Apostolica "Lituanorum gente". L'Europa Orientale, VI /1926/, p. 373ss.

GUSTAITĖ G., Nugalėk blogį gerumu. Tėviškės Žiburiai 1988, n. 4.

GURSKI T., Atgimusi Lietuva ir Apaštalų Sostas. Apie Lietuvos ir Vatikano ryšius po Antrojo pasaul. Karo. Katalikų Pasaulis 1993, n. 8, p. 4-6.

GUTAS T., Dar dėl bažnytinės provincijos Lietuvoje. Rytas 1926, n. 81.

HOVE VAN A., Le Concordat entre le Saint-Siege et le Gouvernement de Lithuanie. Nuovelle Revue Teologique, XLV /928/, p. 209-221.

IVINSKIS Z., Lietuvos ir Apaštalų Sosto santykiai amžių bėgyje. Suvažiavimo Darbai, t. IV, Roma 1961.

GRUM-GRZYMAILA, Slaptai tarp Petrapilio ir Vatikano. XX Amžius 1937, n. 184

GUSTAITIS M., Pamokslas kunigo Vincento Senkausko laidotuvėse, sakytas Marijampolėje 12 balandžio 1911 m., Vadovas, Seinai 1911, t. 9, n. 33.

JAQUES F., OMC, Le Mariavitisme en Pologne. Etudes Franciscaines Paris, XIX /1908/.

GORSKI T., MIC, Biskup Matulewicz a Rzand Polski, Tygodnik Powszechny 1972, n. 7.

GR. PR. /Garšva/, Laukiam pal. arkiv. Matulaičio mirties sukakties. Draugas 1986, n. 17.

IR. JONAS /kun. J. Žilinskas-Žilius/, Lietuviai Amerikoj. Plymouth, pa., 1899.

JAKŠTAS A., Lietuvos santykiai su Apaštalų Sostu. Tiesos Kelias I /1926/, n. 5, p. 290ss.

KALNIETIS K., Dėl konkordato Šv. Sosto su Lenkija. Tiesos Kelias I /1925/, n. 3, p. 175-177.

KALVIO SŪNUS /B. Bumšas/, Trupiniai. Šaltinis 1926, n. 25.

KARAS V. J., Kas laidoja Vilnių? Rytas 1926, n. 82.

KARAS V. J., Prieš tautos valią, ten pat nr. 83.

Katalikų džiaugsmas grįžus iš Rymo Ekscelencijoms. Rytas 1926, n. 92.

KUBICKI P., Bajownici kaplani. Sandomierz 1933, III.

KRASAUSKAS R., Ruškevičius /Ruškys/ Kazimieras. Lietuvių Enciklopedija. Boston 1961.

Das Korrespondenzblatt des Collegium germanicum-Ungaricum. Roma 1924, n. 2.

K/ulikauskas/, V. Nekurie atsiminimai iš kun. Felikso Kudirkos gyvenimo. Laivas, Chicago 1932, n. 17.

LAMPIS G., Il Concordato tra la Santa Sede e la Stato Lituano. Rivista di Diritto Pubblico. Roma XXI/1929/, fasc. 4, p. 227-35.

LUNIEWSKI Joseph Father - in the light of his own memories. Collectanea Mariana, Washington 1950-51, n. 1.

M/ALAKAUSKIS/ P., Vyriausybės patiektas Seimui civilinio metrikavimo ir jungtuvių projektas. Tiesos Kelias, II /1926/, n. 12, pp. 227-331.

MALAKAUSKIS P., Lietuvos konkordato paaiškinimas. Tiesos Kelias I /1928/, n. 3, p. 142-156.

MANTVYDAS P., Krikščionybė Lietuvoj. Praeitis. Dabartis. Ateitis Kaunas 1938.

MARTIRE E., L'Azione Cattolica in un Concordato. Echi e commenti. Roma 25.VI.1928.

Marijos Kalneliams 20 metų. Kristaus Karaliau Laivas, Chicago 1946, n. 25-32.

MATULIS S., MIC, Karalius Mindaugas ir Evangelija. Laivas. 1951, nr. 45, 46, 48.

MATULIS S., MIC, Arkivyskupo Jurgio Matulaičio Matulevičiaus veikla. Laivas. 1951, nr. 49.

MATULIS S., MIC, Vargdienių arkivyskupas. Laivas 1952, n. 13, nr. 38.

MATULIS S., MIC, Lietuvos ir Vatikano sutartis. Draugas 1932, 263, -264.

MATULIS S., MIC, Atgimimo vairininkas. Arkiv. J. Matulaičio 25 mirties

metinėms. Laikas. Avellaneda-Argentina, 1952, nr. 62, 63.

MATULIS S. MIC, Kelias į švyturius. Žibintas Bradforde 1955, n. 1, p. 7-9.

MATULIS S., MIC, Lietuvos laisvės vainikas. Šaltinis 1976, n. 2-6 ir 1977, n. 1, atskiras leidinys Nottinghame 1984.

MEŠKUS /J. Staugaitis/, Artimiausi Lietuvos katalikų uždaviniai. Tiesos Kelias I /1926/, n. 3.

MINIATAITĖ L., A. a. arkivyskupas J. Matulevičius Seserų Benediktinių vienuolyno atgaivintojas. Rytas 1927. III. 12.

MIRONAS V., Tikybos Nepriklausomoje Lietuvoje.

MOKINYS, Kunigų Marijonų gimnazijos iškilmė 12 d. vasario. Draugas 1926, n. 15.

Naujasis Konkordatas tarp Vatikano ir Lenkijos bei jo reikšmė Lietuvai. Lietuva 1925.III.28.

N/avickas/ J., Lietuva ir Vatikanas. Draugas, 1926, n. 1.

N/avickas/, A.a. kun. F. Kudirka, MIC. Laivas 1932, n. 17.

NORUS J. /Totoraitis J./, Nauji Keliai. Tiesos Kelias, I /1926/, n. 1, p. 39ss.

OTTAVIANI A., Concordatum Lithuanicum. Apollinaris, I /1928/, n. 1, p. 51-64, n. 2, p. 140-149.

PALMIERI A., La setta dei Mariaviti in Polonia. Rivista storicocritica delle scienze teologiche. Roma 1906.

PRANAITIS J., Iš kelionės po Siberiją. Šaltinis 1909, n. 36.

PRUNSKIS J., Dr. K. Grinius apie arkiv. Jurgį Matulevičių. Draugas 1949, n. 102.

PUMPURAS, A.a. Arkivyskupas Jurgis Matulaitis - Matulevičius. Kelias. Vilnius 1927, n. 5.

PALIŪKAS J., MIC, Arkivyskupas Jurgis Matulevičius /1871-1927-1937/. Šaltinis 1937, nn. 4ss., p. 53ss.

PATIRGAS Z. /Ivinskis/, Kunigo vaidmuo lietuvių tautos atgimime. Naujasis Gyvenimas 1946, nn. 14-17.

PRAPUOLENIS K., Memorialas apie Lietuvos vyskupijas, įteiktas 1918 m. rusų atstovui prie Vatikano A.J. Lyssakowski. Draugija 1923, nn. 3-4 p. 126ss.

PRUNSKIS J., Pijaus XI konkordatų politika. Kristaus Karaliaus Laivas 1947, p. 284-305.

RĖKLAITIS K., MIC, Neoficiali Kanonizacija. Kristaus Karaliaus Laivas 1947, n. 4, p. 254-257.

R/eklaitis/ K., Lietuvos Bažnytinė Provincija. Ten pat n. 4, p. 254-257

RIMŠELIS V., MIC, Jurgis Matulaitis palaimintųjų keliu. Draugas 1987, n. 63, 64.

ROSZKOWSKI J., Kančių taurė iki dugno. Šaltinis 1934, n. 44.

SKIRIUS J., Vatikano ir Lietuvos diplomatinių santykių pradžia. Lietuvos Aidas. Vilnius 1922.01.04.

SOBCZYK J., S. p. Ks. Arcybyskup Jerzy Matulewicz. Pro Cristo 1927, n. 3ss., pp. 171ss.

/Staugaitis J./ MEŠKUS, Artimiausieji Lirtuvos katalikų uždaviniai. Tiesos Kelias, I /1926/, n. 3, p. 180-184.

/Staugaitis J./ MEŠKUS, J. E. Arkivyskupas Matulevičius Lietuvoje, ten pat, n. 1, p. 32-34.

/Staugaitis J./ MEŠKUS, V Lietuvių Katalikų kongresas, ten pat, 50-58.

STOBRIS J., Einamaisiais reikalais. Dėl Lietuvos bažnytinės provincijos įsteigimo. Tiesos Kelias, I /1926/, n. 4, p. 263s.

S/tanius-Zajančkauskas/ A. J., Didžiosios iškilmės Marijampolėje. Šaltinis 1934, n. 45.

ŠAPOKA A., Vilnius - Politinis Lietuvos Centras. Naujoji Romuva, 1939, nn. 42-43, p. 745ss.

ŠLEKYS V., Kaip arkivyskupas J. Matulaitis virto Matulevičium. Šaltinis 1935, n. 4, 5, 6, p. 44ss.

Šviesesnė Bažnyčios ateitis Lietuvoje. Iš J. E. Arkivyskupo Matulevičiaus, apaštališkojo Vizitatoriaus, darbuotės Lietuvoje. Draugas, 1926, n. 84s.

TAUTIETIS S., Iš kovos lauko prieš tikybą. Tiesos Kelias, I /1926/, n. 4, p. 270-273.

TOTORAITIS J., Paskutinis a. a. arkiv. J. Matulevičiaus įsakymas. Šaltinis 1928, n. 4.

TOTORAITIS J., Pirmoji atnaujintų Marijonų Kapitula. Šaltinis 1934, n. 36.

TOTORAITIS J., Marijonų vienuolija nuo 1864 iki atgaivinimui. Tiesos Kelias, 1936, IX.

TUMAS J., A. a. Arkivyskupas Jurgis Matulaitis - Matulevičius. Iliustruotoji Lietuva. 1927, n. 5, p. 33-35.

TUMAS J., Mirė Jurgis Matulaitis. Lietuvis 1927, n. 21.

TURCHI N., La Lituania e il concordato polacco. L'Europa Orientale, 1925, p. 294ss.

TURAUSKAS E., A. A. Arkiv. Jurgiui mirus. Rytas 1927, n. 21.

TURAUSKAS E., Liūdnoji eisena, ten pat, n. 22.

TURAUSKAS E., Paskutinė kelionė, ten pat, n. 23.

TURAUSKAS E., Skaudžioji iškilmė, ten pat, n. 24s.

URBONAVIČIUS K., Kun. J. Navickas. Jo gyvenimas ir asmens bruožai. Chicago 1943.

VAIŠNORA J., Arkiv. J. Matulaičio keli gyvenimo bruožai. Draugas 1977, n. 192s.

VIPRAS, Koplytėlės pašventinimas. Šaltinis 1927, n. 7.

VITARTAS A., Lietuviai svetur. Šaltinis 1909, n. 19.

WISNIEWSKI M., S. p. arcibiskup Matulewicz. Zserbiec. Varšuva 1927, n. 7.

WISNIEWSKI M., S. P. Arcib. Matulewicz. Polak-Katolik. Warszawa 1927, n. 24.

ZALĘSKI S., Jezuici w Polsce. Krakow 1904.

Z/aluski/ B., MIC, Z nedownej przezlosci. Wiadomosci Bielanskie. Bielany 1931, n. 3.

ZAŠTAUTAITĖ O., Atsiminimai apie Arkiv. Jurgį Matulevičių. Šaltinis 1937, n. 6, n. 7., n. 8.

ZAŠTAUTAITĖ O., Pijaus XI darbai Lietuvai. Pijus XI, 333-377.

ZDZIECHOWSKI M., Ks. Archybiskup Jerzy Metulewicz bylly biskup Wilenski, Czas. Krokow 1927, n. 26.

Ze stosunkow litewsko-polskich. Gllosy litwinow. Warszawa 1807.

ŽIBARTAS /Matulis/ S., Negęstantieji žiburiai. Lietuvių Balsas. Roma 1947, n. 1.

ŽIBARTAS S., Negęstantieji žiburiai. Spinduliai. Gotgatan, Švedija, 1947, n. 4-5.

ŽINYS, Vatikanas, Vilnius, Lietuva. 1925, n. 11, p. lss.

VOLDEMARAS A., Vilnijos bažnytinė padėtis. Naujojo Romuva 1939, n. 47,

p. 850-851.

ŽUKAUSKAITĖ JOKANTIENĖ J., Atsiminimai apie kapelioną kun. Jurgį Matulevičių. Šaltinis 1928, n. 4.

PERIODINĖ SPAUDA

1. LIETUVIŠKA

Aidai. Munchen 1945ss. Naujasis Gyvenimas, Muenhen 1945ss.

Ateitis. Kaunas 1910ss. Naujoji Romuva, Kaunas 1931ss. Atheneum, 1926 Rytas, Kaunas 1923ss.

Darbininkas, Boston, 1907ss. Spinduliai, Stocholm 1946ss.

Draugas, Wilkes Barre 1909ss.

Šaltinis, Seinai 1906ss. Marijampolė - Chicago, Illinois 1913ss. 1926. Londonas 1961ss. Nottingham 1975 - 1993. Draugija, Kaunas 1907ss.

Šventųjų Bendravimas, Marijampolė 1929ss. Iliustruotoji Lietuva Kaunas 1926ss. Tiesos Kelias, Kaunas 1925ss. Kelias, Vilnius 1924ss. Vadovas, Seinai 1908ss. Lietuva, Kaunas 1922ss. Vilniaus Aidas, Vilnius 1924ss. Lietuvių Balsas, Roma 1945ss. XX Amžius, Kaunas 1936ss. Lietuvos Žinios, Vilnius 1907ss. Židinys, Kaunas 1924ss. Lietuvis, Kaunas 1924ss. Kristaus Karaliaus Laivas, Chicago 1920ss.

2. ĮVAIRIOM KALBOM

Apollinaris, Roma 1928ss. Archiv fur kathol. Kirchenrecht, Insbruck 1857ss., Mainz 1862ss. La Civilta Cattolica, Roma 1850ss. Das Neue Reich, Insbruck 1925. L'Europe Nouvelle, Paris 1918ss. L'Europa Orientale, Roma 1921ss. Ius Pontificium, Roma 1921ss. La Vita Italiana, Roma 1913ss. L'Osservatore Romano, Vaticano, Nouvelle Revue Theologique, Paris-Tournai 1883ss. Palak-Katolik, Varšuva 1925ss. Revue de Droit International et de Legislation comparee. Bruxelles 1869ss. Szczerbiecz, Warszawa 1925ss.

Nota Bene: Kiti šaltiniai žymimi rašymo bėgyje.

PAPILDOMA LITERATŪRA

VYSK. P. P. BŪČYS, MIC, Ko galima išmokti iš arkivyskupo J. Matulevičiaus. Šaltinis 1934, nr. 44, p. 188.

A. J. ADOMAITIS, Arkiv. Jurgio Matulaičio lietuvybės samprata. Tėviškės Aidai 1988, nr. 24, 25.

Kun. Dr. Pr. DAUKNYS, Arkiv. J. Matulaitis. Tėviškės Aidai 1987, nr. 2.

D. D. BOCHĄN, Vilniaus rusų atstovas apie arkiv. Jurgį. Šaltinis 1934, nr. 44, p. 189.

V. CUSUMANO, Innamorato della Chiesa. Il Servo di Dio G. Matulaitis - Matulevicz. Ancora, Milano 1963. tas pats angliškai Chicago 1974.

Prof. Dr. JUOZAS ERETAS, Jurgis Matulaitis Lietuvoje ir Amerikoje. Šaltinis 1964, nr. 6, p.

T. Gorski, MIC, Blogoslowany J. Matulewicz. Rzym 1987.

T. GURSKI, Atgimusi Lietuva ie Apaštalų Sostas. Apie Lietuvos ir Vatikano ryšius po Antrojo pasaul. karo. Katalikų pasaulis. 1993, n. 8, p. 4-6.

PR. GR., Laukiam pal. arkiv. Matulaičio mirties sukakties. Draugas 1986. nr. 17.

G. GUSTAITĖ, Nugalėk blogį gerumu. Tėviškės Žiburiai 1988 nr. 4.

Konkordatas tarp Šv. Sosto ir Lietuvos Valdžios. Chicago 1928.

Katalikų veikimo Centro Įstatai. Kaunas 1926.

A. KUČAS, Arkiv. J. Matulaitis - Matulevičius. Gyvosios dvasios apaštalas. Chicago 1979.

A. KUČAS, Archibiskop G. Matulaitis. Chicago 1981.

Prof. dr. Z. IVINSKIS, Lietuvos ir Apaštalų Sosto sanytkiai amžių bėgyje. Suvažiavimo Darbai, IV t., Roma, 1961.

Lietuvių katalikų gelegacija pas Šv. Tėvą. Draugas 1926, n. 18. Arkiv. J. MATULAITIS MATULEVIČIUS, Užrašai. Redagavo Kun. K. Matulaitis, MIC. Londonas, be metų.

Arkiv. Jurgio MATULAIČIO Užrašai. Putnam, Conn., Be metų. Redagavo Ona Mikailaitė.

S. MATULIS, MIC, Atgimimo Vairininkas. Arkiv. J. Matulaičio 25 mirties metinėms. Laikas 1952, Avellaneda-Argentina, 1852 m. nr. 263, 264.

S. MATULIS, MIC, Kelias į Švyturius. Žibintas. Bradford 1955, nr. 1, p. 7-9.

S. MATULIS, MIC, Lietuvos laisvės vainikas. Šaltinis 1976, nr. 2-6 ir 1977, n. 1 ir atskiras leidinys. Nottingham 1984.

S. MATULIS, MIC, Lietuva ir Apaštalų Sostas 1795-1940. Suvažiavimo Darbai, IV. Roma1961, p. 153-174.

ONA MIKAILAITĖ, Palaimintasis Jurgis Matulaitis. Putnam 1987.

ANN MIKAILA, Blesed George Matulaitis. Putnam 1989.

Sacra Congregatio pro causis sanctorum. Romana seu Kaunen. beatificationis et Canonisationis servi Dei Georgii Matulaitis seu Matulewicz, Archiepiskopi tit. Adulitano... 1871-1927. Relatio et vota Congressus peculiaris super virtutibus die 27 Octobris an. 1981 habiti Romae. 1981, p. 53.

FERRUCCIO TASSIN, Mons. Antonino Zecchini /1864-1935/ e Mons Luigi Faidutti /1861-1931/: due diplomatici friulani nei paesi baltici. Atspaudas iš LXVI t. 1987 "Studi Goriziani", 93-109.

M. ŠIMKUS, Dėl: Lietuva ir Šv. Sostas. Laisvoji Lietuva, 1986 nr. 23.

Matulaičio keli gyvenimo bruožai. Draugas 1977, n. 192s.

J. VAIŠNORA, MIC, Arzobispo Jorge Matulaitis. Buenos Aires 1987.

To love and to serve. Blessed G. Matulaitis-Matulewicz. Marian Press, Stocbridge 1987.

ALEKSY RETRANI, Ks. Arcybiskup J. Matulewicz. Rzym 1968.

El Siervo de Dios Mons. Jorge Matulaitis - Matulevičius.Avellaneda-Buenos Aires 1959.

A Modern Apostel G. Matulaitis - Matulevičius. Chicago 1955, Second edition 1962.

SANTRUMPOS

AAS	- Acta Apostolicae Sedis.
AJM, JM	- Arkivyskupas Jurgis Matulaitis - Matulevičius, - Matulewicz, M.I.C.
AJMČ	- K. Čibiro redaguota knyga: Arkivyskupas Jurgis Matulevičius. Marijampolė 1933 m.
Archiv. Gen. Mar.	- Marijonų Generalinis Archyvas Romoje.
Archiv. Mar. Lit.	- Marijonų Archyvas Marijampolėj.
AVAL	- Archiv. Gen. Mar.: Matulaitis - Matulevičius, arkiv., M.I.C., Apaštališkojo Vizitatoriaus Lietuvoje aktai.
VJM	- Vyskupas Jurgis Matulaitis - Matulevičius.
Elit.	- Jurgio Matulaičio - Matulevičiaus laiškai Lietuvos Marijonų Archyve.
ERom.	- Jurgio Matulaičio - Matulevičiaus rašyti arba jo gauti laiškai Marijonų generaliniame Archyve Romoje.
PE	- AVAL: Bažnytinės Provincijos Lietuvoje - Provinciae Ecclesiaticae - įsteigimas.
VPB	- Žinios, žodžiu gautos iš vyskupo P. P. Būčio, M.I.C.
R, I	- Arkiv. J. Matulaičio - Matulevičiaus, Apaštališkojo Lietuvos Vizitatoriaus reliacija, duota 1925.XII.17 kardinolui Petrui Gasparri., Vatikano Valstybės Sekretoriui, PE, ryšulėlis I, n. 10.

To paties reliacijos tam pačiam:

R, II	- 1926.III.2 /PE, III, n. 45/.
R, III	- 1926.V.26 /PE, VI, n. 135/.
R, IV	- 1926.X.11 /PE, VII, n. 150/.
R, V	- 1926.XII.21 /PE, VII, n. 155/.
R, VI	- 1927.I.21 /PE, VII, n. 160/.

Turinys

TREČIOJI DALIS
MARIJONŲ ATGAIVINTOJAS
PALAIMINTASIS JURGIS MATULAITIS. 1909 - 1927

KETVIRTOJI DALIS
PIRMIEJI ŽINGSNIAI PETRAPILYJE IR ATNAUJINTOJO GENEROLO VALDŽIOJE

PENKTOJI DALIS
MARIJONŲ PLITIMAS PASAULYJE

B. Jungtinės Amerikos Valstybės. 1913 - 1927

C. Lenkija

D. Lietuva

E. Antroji Generalinė Kapitula

F. Gudija 1920 - 1927

G. Marijonai Marijos Žemėje - Latvijoje

H. Marijonai Amžinajame Mieste

ŠEŠTOJI DALIS
NAUJOSIOS KONSTITUCIJOS IR INSTRUKCIJOS

ŠALTINIAI

Didesnei Dievo Garbei
ir
Nekalčiausios Marijos Šlovei